

ใบรับรองวิทยานิพนธ์
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

การวางผังเมืองและสภาพแวดล้อมมหาบัตินิต

ปริญญา

การวางผังเมืองและสภาพแวดล้อม

การวางผังเมืองและสภาพแวดล้อม

สาขา

ภาควิชา

เรื่อง แนวทางการอนุรักษ์และพัฒนาชุมชนหัตถกรรมในเขตเทศบาลเมืองต้นเปา
อำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่

Guidelines for Preservation and Development of Handicraft Communities
in Ton Pou Municipality, Amphoe San Kamphaeng, Chiang Mai Province

นามผู้วิจัย นางสาวจิรภัทร์ เป็งมา

ได้พิจารณาเห็นชอบโดย

อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก

(รองศาสตราจารย์สุวัฒนา ธาดานิติ, Ph.D.)

อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วม

(รองศาสตราจารย์เลิศวิทย์ รังสิรักษ์, M.U.R.P.)

หัวหน้าสาขาวิชา

(อาจารย์ศราวุธ เปรมใจ, Doctorat)

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์รับรองแล้ว

(รองศาสตราจารย์กัญญา ชีระกุล, D.Agr.)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

วันที่ เดือน พ.ศ.

วิทยานิพนธ์

เรื่อง

แนวทางการอนุรักษ์และพัฒนาชุมชนหัตถกรรมในเขตเทศบาลเมืองตันเปา
อำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่

Guidelines for Preservation and Development of Handicraft Communities in Ton Pou
Municipality, Amphoe San Kamphaeng, Chiang Mai Province

โดย

นางสาวจิรภัทร์ เป็งมา

เสนอ

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
เพื่อความสมบูรณ์แห่งปริญญาการวางผังเมืองและสภาพแวดล้อมมหาดบัณฑิต

พ.ศ. 2555

ลิขสิทธิ์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

จิรัภัทร์ เบ็ญมา 2555: การอนุรักษ์และพัฒนาชุมชนหัตถกรรมในเขตเทศบาลเมืองต้นเปา อำเภอ
สันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่. ปริญญาการวางผังเมืองและสภาพแวดล้อมมหาบัณฑิต สาขาการ
วางผังเมืองและสภาพแวดล้อม ภาควิชาการวางผังเมืองและสภาพแวดล้อม อาจารย์ที่ปรึกษา
วิทยานิพนธ์หลัก: รองศาสตราจารย์สุวิธนา ธาดานิติ, Ph.D. 193 หน้า

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาคุณค่าและความสำคัญของชุมชนหัตถกรรม ที่มีเอกลักษณ์
และความสำคัญ ทางด้านศิลปหัตถกรรมของท้องถิ่น เพื่อนำไปสู่แนวทางการอนุรักษ์และพัฒนาชุมชน
หัตถกรรมในเขตเทศบาลเมืองต้นเปาให้รักษาคุณค่า และความสำคัญของชุมชนหัตถกรรมให้คงอยู่กับ
ท้องถิ่น และสร้างความยั่งยืนของชุมชนต่อไป โดยการนำแนวคิดทางด้านการอนุรักษ์และพัฒนา แนวคิด
คุณค่าและเอกลักษณ์ของชุมชนร่วมกับเทคนิคการมีส่วนร่วมของชุมชนมาใช้เป็นกรอบแนวคิดในการ
ดำเนินการศึกษา โดยทำการศึกษาทั้งในระดับกว้างและระดับละเอียด

ผลการวิจัยสามารถสรุปได้ว่า ชุมชนหัตถกรรมในเขตเทศบาลเมืองต้นเปามีลักษณะเด่นของพื้นที่ในการ
ทำงานหัตถกรรมและงานหัตถศิลป์ที่มีความเป็นลักษณะเฉพาะที่บ่งบอกได้ถึงคุณค่า เอกลักษณ์ทางภูมิสังคม
โดยเฉพาะอย่างยิ่งงานหัตถกรรมทำร่ม ที่สามารถเป็นตัวแทนบ่งบอกเรื่องราวของพื้นที่ ได้เป็นอย่างดี โดย
สามารถแบ่งออกเป็นได้ 2 ลักษณะหลัก คือ 1.ชุมชนหัตถกรรมที่มีลักษณะการผลิตในครัวเรือน ซึ่งจะเป็น
ลักษณะของการผลิตเป็นชิ้นส่วนงานหัตถกรรมตามความชำนาญของตน และวัสดุที่มีอยู่ในพื้นที่ของตนโดย
ไม่ได้จำกัดเฉพาะในพื้นที่ชุมชนใดชุมชนหนึ่งในเขตเทศบาลเมืองต้นเปา 2.ชุมชนย่านการค้าสินค้าหัตถกรรม
พบในเขตพื้นที่หมู่ 1 (บ้านต้นเปา) และหมู่ 3 (บ้านบ่อสร้าง) ซึ่งมีลักษณะการสร้างหน้าร้านเพื่อจำหน่ายสินค้า
หัตถกรรมที่ตนผลิต และยังคงการศึกษาพบว่าชุมชนหัตถกรรมยังมีความสัมพันธ์ระหว่างที่ตั้งชุมชน การ
กระจายตัวของแหล่งวัตถุดิบ และวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชุมชนตามระบบนิเวศสังคม ส่วนสภาพปัญหาของ
ชุมชนหัตถกรรมปัจจุบัน ส่วนใหญ่จะ ประสบปัญหาในด้านต้นทุนการผลิต วัตถุดิบตั้งต้นในการผลิตหายาก
และมีราคาเพิ่มสูงขึ้นต้องนำมาจากต่างพื้นที่ซึ่งต้องเสียค่าใช้จ่ายในการขนส่ง และปัญหากลุ่มคนรุ่นใหม่ใน
ชุมชนมีความสนใจในการสืบทอดงานศิลปหัตถกรรมลดน้อยลงจากเหตุปัจจัยการเปลี่ยนแปลงทางด้านสังคม

ดังนั้น จากผลการศึกษาชุมชนหัตถกรรม สามารถเสนอแนะแนวทางในการอนุรักษ์และพัฒนาชุมชน
หัตถกรรม โดยมุ่งเน้นให้เกิดการสร้างความตระหนักถึงคุณค่าและความสำคัญของชุมชน เพื่อสร้างแรงผลักดัน
ในการอนุรักษ์วิถีชีวิตชุมชนหัตถกรรม ทั้งองค์กรภาครัฐและเอกชนควรมีนโยบายการพัฒนาทั้งทางด้าน
กายภาพ เศรษฐกิจ และสังคมที่เป็นการส่งเสริมความเป็นคุณค่าและเอกลักษณ์ของชุมชนหัตถกรรมมุ่งสู่การ
สร้างความสมดุลระหว่างการอนุรักษ์และพัฒนาให้ชุมชนหัตถกรรมมีความมั่นคง เข้มแข็งและยั่งยืนต่อไป

ลายมือชื่อนิสิต

ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก

Jiraphat Pengma 2012: Guidelines for Preservation and Development of Handicraft Communities in Ton Pou Municipality, Amphoe San Kamphaeng, Chiang Mai Province. Master of Urban and Environmental Planning, Major Field: Urban and Environmental Planning, Department of Urban and Environmental Planning. Thesis Advisor: Associate Professor Suwattana Thadaniti, Ph.D. 193 pages.

The objectives of these researches were the study about importance and values of handicraft communities in Ton Pou Municipality, that were identity of local arts and cultures. The study frame were using the ideal about conservation, development and participation of community to study the border and indeep behavior of community in aspect such as : community areas and social groups. The result of study leading to suggestion the sustainable and suitable guidelines for preservation and development of Handicraft Communities.

The results of these reserch could be summarized that handicraft communities in Ton Pou Municipality were The importance of community values were social and geological identity such as; umbrella handmade that were cultural heritage of local community. The handicraft communities could be classified in two groups such as: household production and handicraft selling shop groups. The first group were household production that produced parts of umbrella. This group had economic and social linkaged by handicraft worker. The second group were market and shopping center in Moo 1(Ban Ton Pou) and Moo 3 (Ban Boo Sang). The shop were located at the both side of lateral road. .The problem of community occupation were lacking and high price of raw matter supply and transportation to produced handicraft products and the sewage of community were not interest and learn about handicraft production

The result of these study can be suggested that handicraft communities. guidelines for preservation and development of the communities. The first, natural resource and environmental aspect, is to promoted planting the raw material for handicraft and protected the physical resources of the community. The second , economy aspect, is leading to use sufficiency economy model and the way that reducing outsource economical supported. The third , social aspect, is to educated younger in community about the value and well-know of his handicraft cultural and heritage that can be motivate them be careful for sustainable preserved and developed the communities.

Student's signature

Thesis Advisor's signature

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงได้ด้วยความสามารถ และความกรุณาจาก รองศาสตราจารย์ ดร.สุวัฒน์ ชาติานิติ อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก ที่ได้ให้ความรู้ แนวทาง คำแนะนำและคำปรึกษา แก่ไขข้อบกพร่องต่างๆ พร้อมทั้งสร้างแรงผลักดันและกำลังใจ เพื่อให้ วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น รวมทั้งอาจารย์ทุกๆ ท่านในคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งอาจารย์สาขาวิชาการวางผังเมืองและสภาพแวดล้อม

ขอขอบพระคุณ รศ.ดร.เอกรินทร์ อนุกุลยุทธธน รศ.เลิศวิทย์ รังสิรักษ์ รศ.ดร.อภิสิทธิ์ เอี่ยมหล่อ ดร.ศราวุธ เปรมใจ และ ผศ.อารยา ศานติสรวร ที่ให้การสนับสนุน และคำแนะนำเสมอมา

ขอขอบคุณความเอื้อเฟื้อและความปรารถนาดี จากเพื่อนๆ พี่ๆ การวางผังเมืองและ สภาพแวดล้อมรุ่น 4 รุ่น 4.5 และ รุ่น 5 ที่คอยถามไถ่ ช่วยเหลือทั้งทางด้านข้อมูล ให้คำแนะนำ และเป็นกำลังใจที่ดีตลอดมา และขอขอบคุณความร่วมมือและอนุเคราะห์จากหน่วยงานต่าง ๆ ที่มี ส่วนเกี่ยวข้อง รวมทั้งบุคคลอื่นๆ ที่ไม่ได้กล่าวถึง

ท้ายสุดนี้ขอขอบพระคุณบิดา มารดา และบุคคลอื่น ๆ ในครอบครัว รวมทั้งบุคคลอื่น ๆ ที่ ไม่ได้กล่าวถึงที่คอยเป็นกำลังใจ และให้การสนับสนุน

จิรภัทร์ เป็งมา

มีนาคม 2555

สารบัญ

หน้า

สารบัญตาราง	(3)
สารบัญภาพ	(7)
บทที่ 1 บทนำ	1
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	1
วัตถุประสงค์การศึกษา	2
สมมติฐานการศึกษา	2
ขอบเขตการศึกษา	2
วิธีการดำเนินการศึกษา	4
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	5
นิยามศัพท์หรือความหมายของคำที่ใช้ในการศึกษา	5
องค์ประกอบของวิทยานิพนธ์	6
บทที่ 2 แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	8
ชุมชนหัตถกรรม	8
แนวคิดคุณค่าและเอกลักษณ์ของชุมชนหัตถกรรม	12
เกณฑ์การประเมินที่เหมาะสมต่อการให้คุณค่าและความสำคัญ ของชุมชนหัตถกรรม	15
แนวคิดการอนุรักษ์และฟื้นฟู	18
แนวคิดการมีส่วนร่วมของชุมชน	23
ข้อมูลพื้นที่ศึกษา	26
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	58
บทที่ 3 วิธีการดำเนินการศึกษา	62
กรอบแนวความคิดการศึกษา	62
ตัวแปรที่ใช้ในการศึกษา	64
วิธีการศึกษา	67

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
การนำเสนอผลการศึกษา	90
ระยะเวลาที่ใช้ในการดำเนินการ	90
บทที่ 4 ผลการศึกษา	92
ลักษณะชุมชนหัตถกรรม	92
คุณค่าความสำคัญและเอกลักษณ์ของชุมชนหัตถกรรม	105
การประเมินคุณค่า ความสำคัญและเอกลักษณ์ของชุมชนหัตถกรรม	116
สภาพปัญหาและภัยคุกคามและปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อแนวโน้ม	
การเปลี่ยนแปลงพื้นที่ศึกษาที่มีผลต่อคุณค่าและเอกลักษณ์ของชุมชน	121
ความต้องการของชุมชนในการอนุรักษ์และพัฒนาชุมชนหัตถกรรม	127
บทที่ 5 สรุปผลการศึกษาและข้อเสนอแนะ	130
สรุปผลการศึกษา	130
การกำหนดกลยุทธ์ในการอนุรักษ์และพัฒนาชุมชนหัตถกรรม	138
แนวทางการอนุรักษ์และพัฒนาชุมชนหัตถกรรมในเขต	
เทศบาลเมืองต้นเปา	141
ข้อเสนอแนะต่อการศึกษาขั้นต่อไป	150
เอกสารและสิ่งอ้างอิง	151
ภาคผนวก	154
ภาคผนวก ก เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา	155
ภาคผนวก ข ผลการสำรวจทัศนคติและความคิดเห็นที่มีต่อคุณค่า และความสำคัญของชุมชนหัตถกรรมในเขตเทศบาล เมืองต้นเปา	171
ประวัติการศึกษาและการทำงาน	193

สารบัญตาราง

ตารางที่		หน้า
2.1	แสดงการเปรียบเทียบการใช้ประโยชน์ที่ดินในคาบ 15 ปี (พ.ศ.2538-พ.ศ.2553)	48
2.2	แสดงประมาณการรายได้ของเทศบาลเมืองต้นเปา การประเมินความเข้าใจในปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง	50
2.3	แสดงจำนวนประชากรที่มีอยู่จริงตามทะเบียนราษฎร	53
2.4	แสดงจำนวนประชากรที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ศึกษาเทศบาล เมืองต้นเปารายหมู่บ้าน	54
2.5	แสดงอัตราการเปลี่ยนแปลงจำนวนประชากรและครัวเรือน ในเขตพื้นที่ศึกษาในช่วงระยะเวลา 10ปี (พ.ศ.2544 –พ.ศ.2553)	56
3.1	แสดงจำนวนประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษา	79
3.2	แสดงความหมายในแต่ละช่วงค่าคะแนนคุณค่าความสำคัญ และเอกลักษณ์ของชุมชนหัตถกรรมทางด้านคุณค่าทางวัฒนธรรม (Cultural Value)	81
3.3	แสดงความหมายในแต่ละช่วงค่าคะแนนคุณค่าความสำคัญ และเอกลักษณ์ของชุมชนหัตถกรรมทางด้านคุณค่าทาง ด้านสังคมเศรษฐกิจ (Economic Value)	82

สารบัญตาราง (ต่อ)

ตารางที่		หน้า
3.4	แสดงความหมายในแต่ละช่วงค่าคะแนนคุณค่าความสำคัญและเอกลักษณ์ของชุมชนหัตถกรรมทางด้านสภาพความแท้ดั้งเดิม (Authenticity)	83
3.5	แสดงความหมายในแต่ละช่วงค่าคะแนนคุณค่าความสำคัญและเอกลักษณ์ของชุมชนหัตถกรรมทั้ง 3 ด้านที่มีต่อระดับความตระหนักถึงคุณค่าความสำคัญของชุมชนหัตถกรรมของกลุ่มตัวอย่างในพื้นที่	84
3.6	แสดงความหมายในแต่ละช่วงค่าคะแนนต่อประเด็นสภาพปัญหาทางด้านกายภาพและ สภาพแวดล้อมในพื้นที่ศึกษาส่งผลกระทบต่อคุณค่าและความสำคัญของชุมชนหัตถกรรม	85
3.7	แสดงความหมายในแต่ละช่วงค่าคะแนนต่อประเด็นสภาพปัญหาทางด้านสภาพเศรษฐกิจของพื้นที่ศึกษาส่งผลกระทบต่อคุณค่าและความสำคัญของชุมชนหัตถกรรม	86
3.8	แสดงความหมายในแต่ละช่วงค่าคะแนนต่อประเด็นสภาพปัญหาทางด้านสังคมวัฒนธรรมของพื้นที่ศึกษาส่งผลกระทบต่อคุณค่าและความสำคัญของชุมชนหัตถกรรม	88
3.9	แสดงความหมายในแต่ละช่วงค่าคะแนนของความคิดเห็นต่อประเด็นสภาพปัญหาในพื้นที่ศึกษาส่งผลกระทบต่อคุณค่าและเอกลักษณ์ของชุมชนหัตถกรรมทั้ง 3 ด้านที่มีต่อระดับความตระหนักถึงคุณค่าความสำคัญของชุมชนหัตถกรรมของกลุ่มตัวอย่างในพื้นที่	88

สารบัญตาราง (ต่อ)

ตารางที่		หน้า
4.1	แสดงประเภทกลุ่มชุมชนในเขตเทศบาลเมืองต้นเปา	94
4.2	แสดงความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มในวัยเด็กกับระบบกิจกรรม และการใช้พื้นที่	107
4.3	แสดงความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มในวัยทำงานกับระบบกิจกรรม และการใช้พื้นที่	108
4.4	แสดงความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มในวัยทำงานกับระบบกิจกรรม และการใช้พื้นที่	111
4.5	แสดงค่าคะแนนคุณค่า ความสำคัญและเอกลักษณ์ของชุมชนหัตถกรรม ในเขตเทศบาลเมืองต้นเปา	120
4.6	แสดงค่าคะแนนความคิดเห็นต่อประเด็นปัญหาทางกายภาพที่ ส่งผลต่อคุณค่าและเอกลักษณ์ของชุมชนหัตถกรรม	122
4.7	แสดงค่าคะแนนความคิดเห็นต่อประเด็นปัญหาทางด้านเศรษฐกิจที่ ส่งผลต่อคุณค่าและเอกลักษณ์ของชุมชนหัตถกรรม	124
4.8	แสดงค่าคะแนนความคิดเห็นต่อประเด็นปัญหาทางด้านเศรษฐกิจที่ ส่งผลต่อคุณค่าและเอกลักษณ์ของชุมชนหัตถกรรม	126
4.9	แสดงค่าคะแนนความคิดเห็นต่อประเด็นปัญหาของพื้นที่ ที่ส่งผลต่อคุณค่าและเอกลักษณ์ของชุมชนหัตถกรรม	127

สารบัญตาราง (ต่อ)

ตารางที่		หน้า
5.1	แสดงกลยุทธ์และข้อเสนอแนะต่อการอนุรักษ์และพัฒนา ชุมชนหัตถกรรม ในเขตเทศบาลเมืองต้นเปา	146
ตารางผนวกที่		
ข 1	สภาพปัญหาที่ส่งผลกระทบต่อคุณค่าความสำคัญและ เอกลักษณ์ของชุมชนหัตถกรรมในเขตเทศบาลเมืองต้นเปา	188
ข 2	แสดงความต้องการในการอนุรักษ์และพัฒนาชุมชนหัตถกรรม ในเขตเทศบาลเมืองต้นเปา	190

สารบัญภาพ

ภาพที่		หน้า
1.1	แสดงขอบเขตพื้นที่ศึกษาเขตเทศบาลเมืองต้นเปา	3
2.1	แสดงตำแหน่งที่ตั้งของพื้นที่ศึกษา	29
2.2	แสดงการตำแหน่งที่ตั้งหมู่บ้าน	30
2.3	การเข้าถึงพื้นที่ศึกษา	31
2.4	แสดงลักษณะภาพจำลองลักษณะการตั้งถิ่นฐาน	33
2.5	แสดงภาพจำลองลักษณะการประกอบอาชีพของคนในช่วงยุคแรกของการตั้งถิ่นฐาน	34
2.6	แสดงภาพแสดงลักษณะทางสังคมในช่วงยุคสมัยการเข้าร่วมเป็นประเทศราชของไทย	35
2.7	แสดงต้นยางที่ปลูกในสมัยรัชกาลที่ 5 ในเขตพื้นที่ศึกษา	36
2.8	แสดงถึงวิถีชีวิตความเป็นอยู่ในช่วงต้นของยุคแห่งการเปลี่ยนแปลงปรับปรุงเมืองตามแบบตะวันตก ในรัชสมัยรัชกาลที่ 5	37
2.9	แสดงถึงวิถีชีวิตความเป็นอยู่ในช่วงต้นของช่วงยุคแห่งการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงเมืองในแบบตะวันตกเพื่อเข้าสู่ยุคพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน(พ.ศ.2498- 2516)	38

สารบัญภาพ (ต่อ)

ภาพที่		หน้า
2.10	แสดงถึงวิถีชีวิตความเป็นอยู่ในช่วงต้นของช่วงแห่ง การเปลี่ยนแปลงเข้าสู่ยุคปัจจุบัน (พ.ศ.2517-2538)	39
2.11	แสดงการเปรียบเทียบการใช้ประโยชน์ที่ดินระหว่าง ปี พ.ศ.2538 และ พ.ศ.2553	45
2.12	แสดงการใช้ประโยชน์ที่ดิน	46
2.13	แสดงข้อกำหนดผังเมืองในเขตพื้นที่ศึกษา	47
2.14	แสดงลักษณะการเติบโตของประชากรและครัวเรือน ในเขตเทศบาลเมืองต้นเปา 10 ปี (พ.ศ. 2544-2553)	56
3.1	แสดงกรอบแนวความคิดวิธีการและขั้นตอนในการวิจัย	63
3.2	แสดงรูปแบบวิธีการดำเนินการศึกษา	68
4.1	แสดงประเภทกลุ่มชุมชนในเขตพื้นที่ศึกษา	93
4.2	แสดงวิวัฒนาการหัตถกรรมที่ปรากฏในพื้นที่ชุมชนหัตถกรรม ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน	101
4.3	แสดงระบบหัตถกรรมหลักที่ปรากฏในเขตพื้นที่ศึกษา	104
4.4	แสดงลักษณะกิจกรรมในกลุ่มวัยเด็ก	106

สารบัญภาพ (ต่อ)

ภาพที่		หน้า
4.5	แสดงลักษณะกิจกรรมในกลุ่มวัยทำงาน	108
4.6	แสดงลักษณะกิจกรรมในกลุ่มวัยผู้สูงอายุ	111
4.7	แสดงตำแหน่งที่ตั้งที่พบพรรณพืชที่เกี่ยวข้อง	113
4.8	แสดงสัดส่วนจำนวนประชากรกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษา	117
4.9	การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นกับชุมชนหัตถกรรมในพื้นที่ศึกษา	127
ภาพผนวกที่		
ข 1	แสดงสัดส่วนจำนวนกลุ่มตัวอย่าง	172
ข 2	แสดงสัดส่วนภูมิภานาของกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด	174
ข 3	แสดงสัดส่วนลักษณะขนาดของการประกอบธุรกิจที่เกี่ยวข้องกับงานหัตถกรรมของกลุ่มตัวอย่างที่ประกอบอาชีพหัตถกรรม	175
ข 4	แสดงสัดส่วนความคิดเห็นต่อความต้องการเปลี่ยนอาชีพของกลุ่มตัวอย่างที่ประกอบอาชีพหัตถกรรม	176
ข 5	แสดงสัดส่วนความคิดเห็นต่อคุณค่าของชุมชนหัตถกรรมในเขตเทศบาลเมืองต้นเปา ของกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด	178

สารบัญภาพ (ต่อ)

ภาพผนวกที่		หน้า
ข 6	แสดงเปรียบเทียบสัดส่วนความคิดเห็นที่มีต่อคุณค่าทางด้านสุนทรียภาพและความงามที่มีอยู่ในพื้นที่ของกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด	181
ข 7	แสดงเปรียบเทียบสัดส่วนค่าเฉลี่ยความคิดเห็นที่มีต่อคุณค่าทางด้านศิลปหัตถกรรมที่เกี่ยวข้องหรือคุณค่าทางด้านวิชาการ (Relative artistic or Technical) ที่มีอยู่ในพื้นที่ของกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด	182
ข 8	แสดงเปรียบเทียบสัดส่วนความคิดเห็นที่มีต่อคุณค่าทางด้านกายภาพที่มีอยู่ในพื้นที่ของกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด	183
ข 9	แสดงเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของระดับความคิดต่อประเด็นการประเมินคุณค่าทางด้านสิ่งแวดล้อมของกลุ่มตัวอย่างที่มีอยู่ในพื้นที่ของกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด	184
ข 10	แสดงเปรียบเทียบสัดส่วนค่าเฉลี่ยที่มีต่อคุณค่าทางด้านเศรษฐกิจ	185
ข 11	แสดงค่าเฉลี่ยของระดับความคิดต่อประเด็นการประเมินคุณค่าทางด้านสังคม ของกลุ่มตัวอย่าง ที่ประกอบอาชีพหัตถกรรม	186
ข 12	แสดงเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของระดับความคิดต่อประเด็นการประเมินคุณค่าประวัติศาสตร์ที่มีอยู่ในพื้นที่ของกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด	187

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

เทศบาลเมืองต้นเปา เป็นชุมชนท้องถิ่นหนึ่งที่ตั้งอยู่ในเขตพื้นที่ของอำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่ ชุมชนท้องถิ่นนี้ถือว่าเป็นท้องถิ่นที่มีบทบาทสำคัญต่อพื้นที่ทั้งในระดับท้องถิ่น ระดับภูมิภาค อีกทั้งยังมีความสำคัญทางมรดกวัฒนธรรมท้องถิ่น ที่มีความหลากหลายทางด้าน ศิลปหัตถกรรม หัตถศิลป์ต่างๆ ที่บ่งบอกถึงความเป็นตัวตน เอกลักษณ์เชิงภูมิศาสตร์ มีการ พัฒนาการสืบทอดทั้งศาสตร์และศิลป์ให้เข้ากับสังคมร่วมสมัยตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน

จากลักษณะที่ตั้งของชุมชนท้องถิ่น ซึ่งอยู่เขตพื้นที่เชื่อมต่อระหว่างย่านอำเภอเมือง อำเภอสันกำแพง อำเภอดอยสะเก็ด และอำเภอสารภี ทำให้พื้นที่ดังกล่าวมีการพัฒนาทางด้าน เศรษฐกิจ ด้านสังคม ด้านกายภาพที่รวดเร็วรวมทั้งนโยบายการพัฒนาพื้นที่จากแผนการพัฒนาระดับภูมิภาค ระดับจังหวัด และระดับท้องถิ่น มีการส่งเสริมให้ชุมชนท้องถิ่นเป็นที่รองรับการ พัฒนาการขยายตัวของเมืองทางฝั่งตะวันออกของเมืองเชียงใหม่ ดังนั้นพื้นที่ดังกล่าวจึงก่อให้เกิด การพัฒนาอย่างรวดเร็วและไร้ระเบียบ ส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิต ประเพณีวัฒนธรรม สภาพสังคม ดั้งเดิม มรดกวัฒนธรรมทางศิลปหัตถกรรม หัตถศิลป์ เปลี่ยนแปลงไปจากเดิมจากระบบพึ่งพา ตนเองเข้าสู่ระบบเศรษฐกิจมหภาคมากยิ่งขึ้น กลายเป็นพื้นที่ชุมชนย่านการค้าและการลงทุน รวมทั้งพื้นที่จัดสรรเพื่อการอยู่อาศัยมากยิ่งขึ้น

จากลักษณะปัญหาการเปลี่ยนแปลงของพื้นที่ชุมชนหัตถกรรมที่เกิดขึ้นส่งผลกระทบต่อ คุณค่า วิถีชีวิต มรดกวัฒนธรรมของชุมชนหัตถกรรม ทางศิลปหัตถกรรมของพื้นที่ลดลง ทางผู้ ศึกษาจึงเล็งเห็นว่าควรมีการศึกษาถึงแนวทางการอนุรักษ์และพัฒนาพื้นที่ชุมชนหัตถกรรมที่ให้ เหมาะสมสอดคล้องกับสภาพบริบทของพื้นที่ และความต้องการของชุมชนเพื่อให้เกิดแนวทางการ อนุรักษ์และพัฒนาพื้นที่ชุมชนหัตถกรรมในเขตเทศบาลเมืองต้นเปา อำเภอสันกำแพง จังหวัด เชียงใหม่ ได้อย่างยั่งยืนต่อไป

วัตถุประสงค์การศึกษา

สำหรับการศึกษาในครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์ที่สำคัญดังนี้

ศึกษาวิวัฒนาการและการเปลี่ยนแปลงของชุมชนหัตถกรรมในเขตเทศบาลเมืองต้นเปา อำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่

ศึกษาเอกลักษณ์และความสำคัญของชุมชนหัตถกรรม และความเชื่อมโยงของการตั้งถิ่นฐานในการดำเนินชีวิตของคนในชุมชนหัตถกรรมกับสภาพแวดล้อมของพื้นที่

เพื่อศึกษาถึงปัญหาและแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงของชุมชนหัตถกรรมในเขตเทศบาลเมืองต้นเปา อำเภอสันกำแพงจังหวัดเชียงใหม่

เสนอแนะแนวทางการอนุรักษ์และพัฒนาชุมชนหัตถกรรมในเขตเทศบาลเมืองต้นเปา อย่างเหมาะสมและยั่งยืน

สมมติฐานการศึกษา

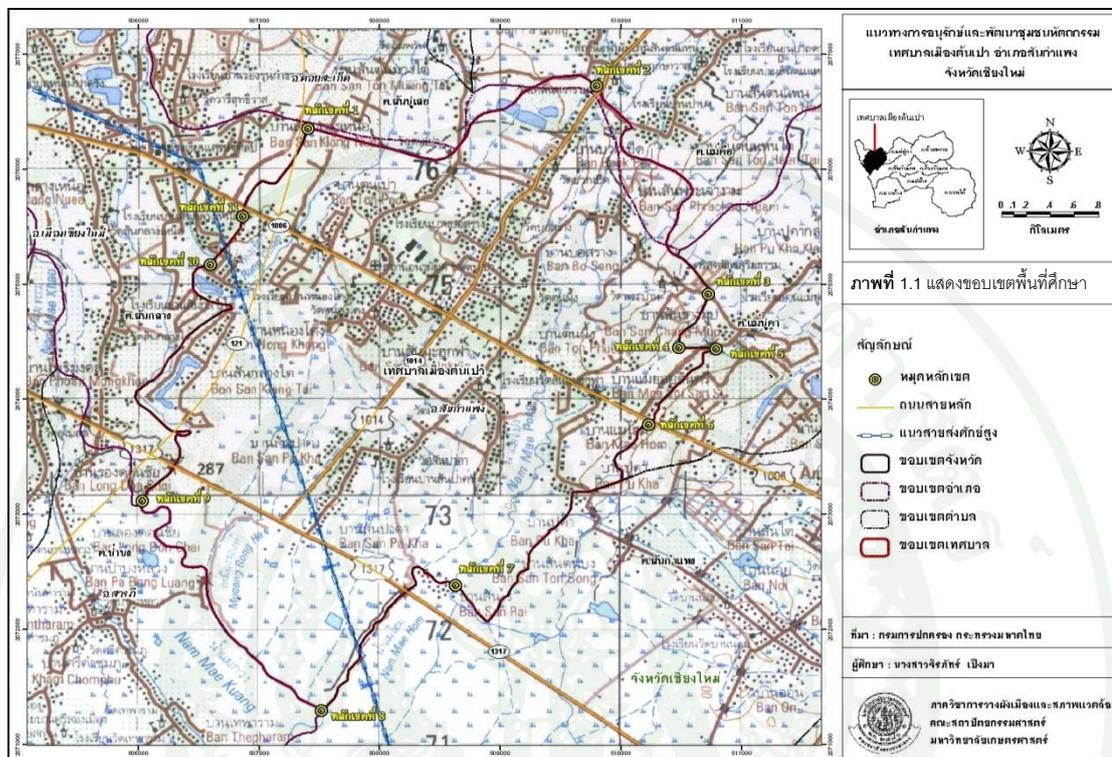
การเปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจ สังคม กายภาพ เทคโนโลยี ส่งผลกระทบต่อคุณค่าของชุมชนทางด้านการประกอบอาชีพศิลปหัตถกรรม วิถีชีวิตของชุมชนหัตถกรรม และการใช้แนวทางการอนุรักษ์และพัฒนาชุมชนจะช่วยคงรักษาคุณค่าของชุมชนหัตถกรรมให้คงอยู่คู่กับท้องถิ่นได้

ขอบเขตการศึกษา

ขอบเขตทางด้านพื้นที่ศึกษา

ในการศึกษาแนวทางการอนุรักษ์และพัฒนาชุมชนหัตถกรรมในเขตเทศบาลเมืองต้นเปา อำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่ ทั้งนี้ได้กำหนดขอบเขตพื้นที่ศึกษา ในเขตการปกครองของ

เทศบาลเมืองต้นเปา อำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่ มีขนาดพื้นที่ ทั้งหมด 15.36 ตารางกิโลเมตร (แสดงรายละเอียดดังภาพที่ 1.1)

ภาพที่ 1.1 แสดงขอบเขตพื้นที่ศึกษาเขตเทศบาลเมืองต้นเปา

ที่มา: แผนที่แนบท้ายประกาศกระทรวงมหาดไทย เรื่อง การเปลี่ยนแปลงฐานะเทศบาลตำบลต้นเปาเป็นเทศบาลเมืองต้นเปา พ.ศ.2553

ขอบเขตทางด้านเนื้อหา

การศึกษาแนวทางการอนุรักษ์และพัฒนาชุมชนหัตถกรรมในเขตเทศบาลเมืองต้นเปานั้น ได้กำหนดให้มีขอบเขตการศึกษาทางด้านเนื้อหาที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

ศึกษาและรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับวิวัฒนาการและการเปลี่ยนแปลงของชุมชนหัตถกรรมในเขตพื้นที่ศึกษา

ศึกษา รวบรวมข้อมูลทางด้านเอกลักษณ์ ความสำคัญของชุมชนหัตถกรรม และความเชื่อมโยงของการตั้งถิ่นฐานในการดำเนินชีวิตและกิจกรรมต่างๆของคนในชุมชนหัตถกรรมกับสภาพบริบทแวดล้อมของพื้นที่ศึกษา

ทำการศึกษาจัดเก็บรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับสภาพปัญหาและแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงทั้งในมิติของเมือง มิติทางด้านสังคมวัฒนธรรม วิถีชีวิต มิติทางด้านเศรษฐกิจและมิติทางด้านสังคมของชุมชนหัตถกรรม ในพื้นที่ศึกษา

ทำการศึกษาถึงความคิดเห็นของชุมชนที่มีต่อความต้องการในการอนุรักษ์และพัฒนาชุมชนหัตถกรรม

ทำการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อเสนอแนะแนวทางการอนุรักษ์และพัฒนาชุมชนหัตถกรรม ให้สอดคล้องกับศักยภาพและทิศทางการพัฒนาพื้นที่ศึกษาได้อย่างเหมาะสมและมีความยั่งยืน

วิธีดำเนินการศึกษา

ในการศึกษาแนวทางการอนุรักษ์และพัฒนาพื้นที่ชุมชนหัตถกรรมในเขตเทศบาลเมืองต้นเปา อำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่ มีรายละเอียดของขั้นตอนการศึกษาดังนี้

ศึกษาสภาพทั่วไปของพื้นที่ชุมชนหัตถกรรม อันได้แก่ สภาพทางกายภาพ ลักษณะทางเศรษฐกิจสังคม วัฒนธรรม และการใช้ประโยชน์ที่ดิน ในบริเวณพื้นที่ศึกษา

ศึกษาทฤษฎีและแนวคิดที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์ชุมชนหัตถกรรม การอนุรักษ์มรดกวัฒนธรรม การพัฒนาอย่างยั่งยืนเพื่อสร้างกรอบแนวความคิดในการศึกษา

ศึกษาปัจจัยที่เป็นตัวแปรที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงต่อคุณค่า ความสำคัญของชุมชนหัตถกรรมในพื้นที่ศึกษา

วิเคราะห์และประเมินสถานการณ์การเปลี่ยนแปลงของชุมชนหัตถกรรมในเขตพื้นที่ศึกษา

นำผลการศึกษาที่ได้จากกระบวนการศึกษาทั้งหมดนำมาสรุปและจัดทำเป็นข้อเสนอแนะ การอนุรักษ์และพัฒนาพื้นที่ชุมชนหัตถกรรมต่อไป

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

การศึกษาในครั้งนี้คาดว่าจะประโยชน์ที่จะได้รับจากการศึกษา มีดังต่อไปนี้

ทำให้ทราบถึงลักษณะ วิวัฒนาการของพื้นที่ และแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงของชุมชน หัตถกรรมในเขตเทศบาลเมืองต้นเปา อำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่

ทำให้ทราบถึงเอกลักษณ์และความสำคัญของชุมชนหัตถกรรมรวมทั้งความเชื่อมโยงของ การตั้งถิ่นฐาน การดำเนินชีวิตของคนในชุมชนหัตถกรรมกับสภาพบริบทแวดล้อมของพื้นที่ศึกษา

ทำให้ทราบถึงลักษณะปัญหา ปัจจัยที่มีอิทธิพล หรือภาวะคุกคามพื้นที่ศึกษาจนก่อให้เกิด ปัญหาและแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงทั้งในมิติของเมือง มิติทางด้านสังคมวัฒนธรรม วิถีชีวิต มิติ ทางด้านเศรษฐกิจและมิติทางด้านจิตสังคมของชุมชนหัตถกรรมในเขตเทศบาลเมืองต้นเปา อำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่

ทำให้ทราบถึงทิศทางและแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงด้านต่างๆรวมทั้งทิศทางความต้องการ ในการอนุรักษ์ หรือการพัฒนาพื้นที่ในอนาคต

ทำให้ได้แนวทางการอนุรักษ์ชุมชนหัตถกรรมได้อย่างเหมาะสม

สามารถเสนอแนะแนวทางการพัฒนาพื้นที่ให้กับหน่วยงาน หรือองค์กรที่เกี่ยวข้อง สามารถนำผลที่ได้จากการศึกษาไปใช้เพื่อวางแนวทางการพัฒนาพื้นที่ได้อย่างเหมาะสมต่อไป

นิยามศัพท์หรือความหมายของคำที่ใช้ในการศึกษา

ชุมชนหัตถกรรม ในที่นี้หมายถึง ชุมชนที่มีกลุ่มคนที่มีความชำนาญในการพัฒนา สิ่งประดิษฐ์ต่างๆขึ้นมาใช้ เพื่อสนองตอบต่อความจำเป็นขั้นพื้นฐานในการดำเนินชีวิตประจำวันของ

มนุษย์ โดยเป็นการส่งเสริมความชำนาญการมาตั้งแต่อดีต และพัฒนาวิทยาการให้สอดคล้องตามการเปลี่ยนแปลงในแต่ละยุคสมัย และใช้แรงงานจากมนุษย์เป็นหลักในการประดิษฐ์วัสดุที่มีอยู่รอบตัวมาใช้ตลอดจนการปรุงแต่งความงามของศิลปะในงานหัตถกรรมเพิ่มคุณค่าของงานหัตถกรรมต่อความต้องการทางด้านจิตใจ ความเชื่อ คตินิยม ตามวิถีชุมชนนั้นๆ และเกิดความเชื่อมโยงกันทางสังคม ศิลปะ วิทยาการ ศาสนา และวัฒนธรรมเป็นเอกลักษณ์ประจำถิ่นและสามารถสืบทอดเป็นมรดกแห่งความภาคภูมิใจของคนในชุมชนและท้องถิ่นได้

การอนุรักษ์และพัฒนาชุมชนหัตถกรรม ในที่นี้หมายถึง การรักษาและคงไว้ซึ่งสิ่งที่มีคุณค่าของชุมชนหัตถกรรมโดยเฉพาะอย่างยิ่งคุณค่าทางด้านมรดกวัฒนธรรมด้านการประกอบอาชีพ ศิลปะหัตถกรรม ภูมิปัญญา และความชำนาญการทางด้านการประดิษฐ์คิดค้นงานศิลปะหัตถกรรมที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะพื้นที่ ที่มีการทำงานศิลปะหัตถกรรมจนเกิดการสืบทอดและสามารถสร้างเป็นอาชีพและมีความสอดคล้องกับวิถีวัฒนธรรมพื้นถิ่นตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ควบคู่ไปกับการพัฒนาที่เกิดขึ้นตามการเปลี่ยนแปลงในแต่ละยุคสมัย เพื่อรักษาชุมชนหัตถกรรมให้คงอยู่คู่กับท้องถิ่นต่อไป

องค์ประกอบของวิทยานิพนธ์

วิทยานิพนธ์นี้ประกอบด้วยเนื้อหาทั้งหมด 5 บท ได้แก่

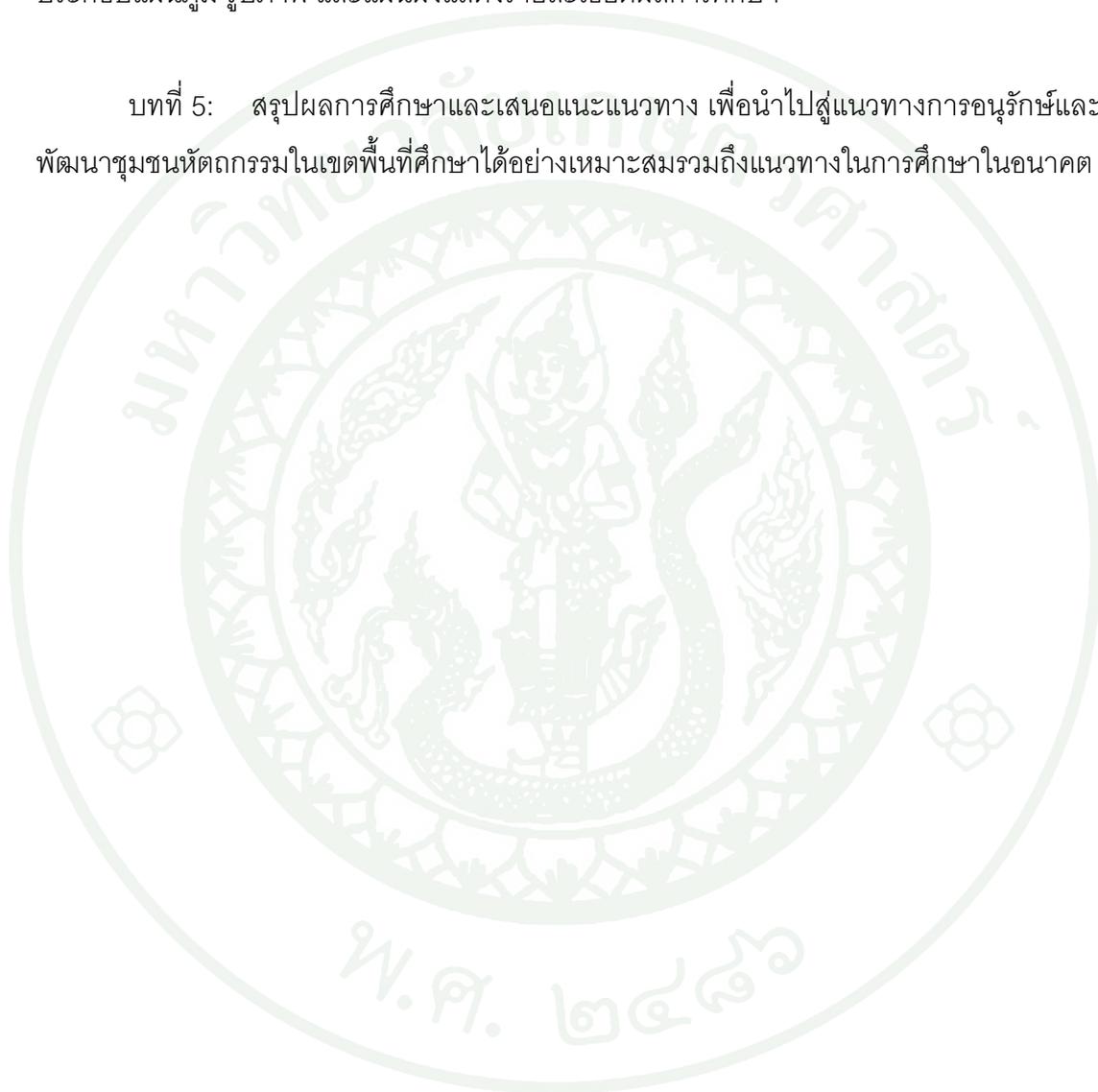
บทที่ 1: บทนำ เป็นการนำเสนอประเด็นที่สำคัญ ได้แก่ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา วัตถุประสงค์การศึกษา ขอบเขตการศึกษา วิธีดำเนินการวิจัย นิยามศัพท์หรือความหมายของคำที่ใช้ในการวิจัย ประโยชน์ที่คิดว่าจะได้รับและรายละเอียดองค์ประกอบของวิทยานิพนธ์

บทที่ 2: การตรวจเอกสาร เป็นการนำเสนอเกี่ยวกับแนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง อันได้แก่ ความหมาย แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับชุมชน การอนุรักษ์ชุมชน การอนุรักษ์มรดกวัฒนธรรม การพัฒนาอย่างยั่งยืน เป็นต้น รวมทั้งสภาพทั่วไปของพื้นที่ศึกษา และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องอันเป็นประโยชน์ต่อการศึกษาในครั้งนี้

บทที่ 3: วิธีการศึกษาเป็นการนำเสนอถึงขั้นตอนและวิธีการศึกษาเครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา การเก็บรวบรวมข้อมูล กระบวนการวิเคราะห์ข้อมูลและแหล่งที่มาของข้อมูล

บทที่ 4: ผลการศึกษา เป็นการนำเสนอผลจากการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการรวบรวมข้อมูลทั้งในระดับปฐมภูมิและระดับทุติยภูมิ ตามวัตถุประสงค์ ขอบเขตการศึกษา และจากการทดสอบสมมติฐานที่กำหนด เพื่อนำไปสู่การเสนอแนะแนวทางการอนุรักษ์ และพัฒนาพื้นที่ชุมชนหัตถกรรมในเขตเทศบาลเมืองต้นเปาได้อย่างเหมาะสม โดยนำเสนอในรูปแบบเชิงบรรยาย ประกอบแผนภูมิ รูปภาพ และแผนผังแสดงรายละเอียดผลการศึกษา

บทที่ 5: สรุปผลการศึกษาและเสนอแนะแนวทาง เพื่อนำไปสู่แนวทางการอนุรักษ์และพัฒนาชุมชนหัตถกรรมในเขตพื้นที่ศึกษาได้อย่างเหมาะสมรวมถึงแนวทางในการศึกษาในอนาคต

บทที่ 2

แนวความคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาทางด้านแนวทางการอนุรักษ์ชุมชนหัตถกรรมในเขตเทศบาลเมืองตำบลต้นเปา อำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่ นั้นจำเป็นจะต้องทำการศึกษาถึงแนวความคิดและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อสร้างความเข้าใจ และนำไปสู่กระบวนการสร้างกรอบและแนวทางการศึกษาการอนุรักษ์และพัฒนาชุมชนหัตถกรรมต่อไป

ชุมชนหัตถกรรม

การศึกษาชุมชนหัตถกรรม ได้ทำการศึกษาวรรณกรรมต่างๆที่เกี่ยวข้อง อันได้แก่ ความหมายของชุมชนหัตถกรรม รูปแบบ ลักษณะ วิถีชีวิตวัฒนธรรมของชุมชนหัตถกรรม และลักษณะเฉพาะของชุมชนหัตถกรรมในเขตเทศบาลเมืองต้นเปา ดังนี้

การให้ความหมายของชุมชนหัตถกรรม

ในการให้ความหมาย หรือนิยามของคำว่าชุมชนหัตถกรรมได้ทำการรวบรวมความหมายต่างๆที่เกี่ยวข้อง ทั้งการให้ความหมายของคำว่าชุมชน และความหมายของหัตถกรรม เพื่อนำมาสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับความหมายของชุมชนหัตถกรรมในการสร้างนิยามการศึกษาที่เหมาะสม โดยเป็นศึกษาการให้ความหมายที่เกี่ยวข้องดังนี้

ทางด้านความหมายของชุมชน ราชบัณฑิตยสถาน (2525) ได้กล่าวว่าชุมชนเป็นกลุ่มคนที่อยู่รวมกันเป็นสังคมขนาดเล็ก อาศัยอยู่ในอาณาบริเวณเดียวกัน และมีผลประโยชน์ร่วมกัน ส่วน Homan (1994: 82 อ้างใน ปาริชาติ วลัยเสถียร, 2543: 26) ก็ได้ให้ความหมายของชุมชน ว่าเป็นการที่คนจำนวนหนึ่งที่อาศัยอยู่พื้นที่แห่งหนึ่ง มีความเชื่อ ผลประโยชน์ กิจกรรม และมีคุณสมบัติอื่นๆ ที่คล้ายคลึงกันคุณลักษณะเหล่านี้มีลักษณะเด่นเพียงพอที่จะทำให้สมาชิกนั้น ตระหนัก และมีความเกี่ยวเนื่องกันและการให้ความหมายของสำนักงานโครงการพัฒนาแห่งสหประชาชาติ(2546) สามารถสรุปได้ว่าชุมชน คือ ประสบการณ์ ความรู้สึกและความสัมพันธ์ซึ่งไม่สามารถกำหนดได้ด้วยลักษณะทางภูมิศาสตร์ หรือกฎเกณฑ์ที่เป็นทางการ แต่เป็นสิ่งที่ประชาชนรู้สึกว่าเป็น

สมาชิกอยู่ เป็นเครือข่ายความสัมพันธ์ระหว่างคน ชุมชนอาจจะมีขนาดใหญ่หรือเล็ก อาจเปลี่ยนแปลงตามกาลเวลา อาจจะมีเข้มแข็งขึ้นหรือเสื่อมสลายลงก็ได้ แต่ละชุมชนมี ลักษณะเฉพาะตัว มีความเท่าเทียมมากน้อยแตกต่างกัน

ในด้านการศึกษาเพื่อสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับชุมชนหัตถกรรม จึงได้ทำการศึกษาความหมายนิยามศัพท์เกี่ยวกับหัตถกรรมเพื่อให้เกิดความเข้าใจมากยิ่งขึ้น โดยอ้างจากการให้นิยามศัพท์ของราชบัณฑิตยสถาน (2525) ได้กล่าวว่า หัตถกรรม เป็นสิ่งที่ต้องใช้ฝีมือในการประดิษฐ์และมีความงามด้านศิลปะแฝงอยู่ โดยอาจจะใช้เครื่องจักร เครื่องมือ เครื่องทุ่นแรง ช่วยในการผลิตด้วยก็ได้ อีกทั้งยังกล่าวว่า การกำเนิดของหัตถกรรมนั้นต้องย้อนรอยอดีตถึงยุคต้นกำเนิดของมนุษย์ เมื่อแรกที่มนุษย์อุบัติขึ้นในโลกนั้นก็เหมือนกับสัตว์มีชีวิตอื่นๆ คือมาพร้อมกับธรรมชาติ ไม่มีสิ่งของใดติดตัวมา แต่เนื่องจากมนุษย์มีสติปัญญาเฉลียวฉลาดกว่าสัตว์ ความพยายามที่จะรักษาชีวิตให้อยู่รอด เป็นผลให้มนุษย์คิดประดิษฐ์เครื่องมือเครื่องใช้ขึ้นมา เพื่อสนองความจำเป็นขั้นพื้นฐานในการดำเนินชีวิตประจำวัน โดยอาศัยแรงงานจากมือและร่างกายของตน มาดัดแปลงวัตถุดิบที่มีอยู่ในธรรมชาติใกล้ตัว เพื่อให้มีรูปร่างประโยชน์ใช้สอยได้เหมาะสมจึงเป็นจุดเริ่มต้นของการสร้างงานหัตถกรรมเพื่อชีวิต กาลเวลาผ่านไป เมื่อมนุษย์เจริญขึ้น อยู่ร่วมกันเป็นสังคมใหญ่ รู้จักปลูกพืชและสะสมอาหาร ไม่ต้องกังวลกับการแสวงหาอาหารทุกวัน ทำให้มีเวลาว่างพอที่จะคิดสร้างสรรค์งานอื่นๆ รู้จักแบ่งงานตามความถนัด จึงเกิดมืออาชีพต่างๆ ขึ้น งานหัตถกรรมจึงเป็นอาชีพหนึ่งของกลุ่มผู้มีฝีมือในการประดิษฐ์ สิ่งของเครื่องใช้จากวัตถุดิบในธรรมชาติ เมื่อมีการผลิตซ้ำๆ กันมากจนเกิดความชำนาญ และถ่ายทอดจากคนรุ่นหนึ่งไปยังอีกรุ่นหนึ่งได้พัฒนาหัตถกรรมให้มีประโยชน์ใช้สอยดีขึ้นเรื่อยๆ และเรียนรู้ถึงคุณสมบัติของวัตถุดิบ รู้จักเลือกสรรวัตถุดิบให้เหมาะสมกับผลิตภัณฑ์หัตถกรรมแต่ละประเภท และการใช้เทคโนโลยีที่คิดค้นขึ้นตามความก้าวหน้าของยุคสมัยนั้นๆ มาพัฒนากระบวนการผลิตหัตถกรรม ให้มีคุณภาพได้มาตรฐาน ตลอดจนการปรุงแต่งความงามของศิลปะในงานหัตถกรรม เพื่อสนองความต้องการทางจิตใจและคตินิยม ความเชื่อ รวมทั้งประโยชน์ใช้สอยทางร่างกายให้สอดคล้องกันงานหัตถกรรมจึงกลายเป็นศูนย์รวมของสหวิทยาการศาสตร์ต่างๆ ที่มีคุณค่าทางศิลปะ วิทยาศาสตร์ สังคม ศาสนา และวัฒนธรรม เป็นเอกลักษณ์ประจำชาติและสืบทอดเป็นมรดกแห่งความภาคภูมิใจของคนในชาติ

ดังนั้นจากการสร้างความเข้าใจในความหมาย และการให้นิยามที่เกี่ยวข้องกับชุมชนและ
 ทัศนคติสามารถนำมาสร้างความเข้าใจในความหมายของชุมชนทัศนคติที่เกี่ยวข้องกับพื้นที่
 ศึกษาได้ ดังนี้

ชุมชนทัศนคติในเขตเทศบาลเมืองต้นเปา เป็นชุมชนที่มีลักษณะเด่นในด้านการ
 ประกอบอาชีพทางด้านศิลปทัศนคติ โดยเฉพาะอย่างยิ่งศิลปทัศนคติการเข้าร่วม โดยการ
 ประดิษฐ์ขึ้นมานั้น แรกเริ่มเป็นการนำวัสดุที่มีอยู่ในพื้นถิ่น สามารถหาง่าย มาพัฒนาเป็น
 อุปกรณ์เพื่อสร้างความสะดวกสบายให้กับประชาชน เนื่องด้วยลักษณะทางกายภาพของพื้นที่เป็น
 พื้นที่ราบ พื้นที่ป่าไม้ลดเหลือน้อยลง สภาพพื้นที่จึงเริ่มเป็นที่โล่ง อาชีพการทำการเกษตรจึงเข้า
 มาแทนที่ แต่การทำการเกษตร และสภาพพื้นที่ที่เป็นที่โล่ง จึงก่อให้เกิดการประดิษฐ์คิดค้นร่วม เพื่อ
 ใช้ในการบังแดดและฝนให้กับชาวบ้าน และสร้างความสะดวกในการเดินทาง การประดิษฐ์เป็น
 การใช้วัสดุจากธรรมชาติที่มีอยู่ในพื้นที่ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ไม้ไผ่ และกระดาษที่ได้จากเยื่อของต้น
 ส่า มาประดิษฐ์ และมีการนำศิลปะเข้ามาอยู่ในงานทัศนคติ และเกิดความชำนาญในการทำ
 ศิลปทัศนคติ โดยลักษณะเด่นของความชำนาญในการทำงานทัศนคติที่เกิดขึ้นในชุมชน
 ทัศนคติ เขตเทศบาลเมืองต้นเปานั้น เป็นความชำนาญเฉพาะด้านที่เกิดจากการสั่งสมศิลปะ
 วิทยาการมาอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะอย่างยิ่งการพัฒนาวัสดุต่างๆที่เป็นองค์ประกอบของร่วมมาใช้
 เป็นวัสดุต้นกำเนิดของงานศิลปทัศนคติต่างๆ ตามมา จากการผลิตร่วม โดยเฉพาะความชำนาญ
 ในการเต็มสีแต้มศิลป์ ลงบนงานทัศนคติที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะทางฝีมือช่างพื้นถิ่นที่มีคุณค่า
 เป็นที่รู้จักของผู้คนทั้งในระดับท้องถิ่นและระดับประเทศ อีกทั้งการทำงานศิลปทัศนคติในชุมชน
 ทัศนคตินี้ยังเป็นการทำในลักษณะครัวเรือน ซึ่งเป็นการกระจายอยู่ตามครัวเรือนในพื้นที่ไม่ได้
 เป็นการทำในลักษณะของย่านร้านค้าในรูปแบบของการทำทัศนคติในแหล่งการค้าทัศนคติ
 บ้านถวาย ดังนั้นชุมชนทัศนคติในเขตเทศบาลเมืองต้นเปา จึงเป็นลักษณะการทำงาน
 ศิลปทัศนคติในเชิงฝีมือช่าง และมีการใช้งานศิลปทัศนคติในการสร้างความเชื่อมโยงของ
 ชุมชนในท้องถิ่น และสอดคล้องกับวิถีวัฒนธรรมพื้นถิ่นของชุมชนด้วย

รูปแบบและลักษณะของชุมชนทัศนคติ

ทางด้านรูปแบบและลักษณะของชุมชนทัศนคติในเขตเทศบาลเมืองต้นเปา เป็นรูปแบบ
 ที่มีการประดิษฐ์งานทัศนคติขึ้นในพื้นที่ โดยไม่ได้มีการกระจุกตัวอยู่ในบริเวณใดบริเวณหนึ่ง
 เท่านั้น แต่เป็นการกระจายไปตามครัวเรือนและชุมชนต่างๆ ในเขตเทศบาลต้นเปา และอาจ

กระจายไปยังชุมชนที่อยู่ในเขตพื้นที่ตำบล และอำเภอใกล้เคียงเพิ่มมากขึ้น ลักษณะการประดิษฐ์งานหัตถกรรมจะเป็นการประดิษฐ์แบบแยกชิ้นส่วน ตามความชำนาญของงานฝีมือช่างที่เกี่ยวข้องเนื่องกับงานหัตถกรรมนั้นๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการผลิตร่วม(หรือจ่อในภาษาพื้นถิ่น) ซึ่งมีองค์ประกอบหลายด้าน ทั้งการทำโครงร่วมการผลิตกระดาษ ผ้า การประกอบ(การหุ้มจ่อ) และฝีมือช่างในการเติมสีแต้มศิลป์ จนสู่กระบวนการจำหน่าย ซึ่งสามารถเชื่อมโยงกันได้ด้วยระบบโครงข่ายคมนาคมในพื้นที่

วิถีชีวิตวัฒนธรรมของชุมชนหัตถกรรม

สำหรับวิถีชีวิตวัฒนธรรมของชุมชนหัตถกรรมในเขตเทศบาลเมืองต้นเปา ซึ่งผู้คนในพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นการประกอบอาชีพหัตถกรรมเนื่องด้วยสามารถทำงานอยู่ที่บ้าน และสามารถดูแลครอบครัวของตนเอง โดยที่ไม่ต้องไปทำงานต่างถิ่น และใช้ความชำนาญจากการฝึกฝนโดยการถ่ายทอดความรู้และภูมิปัญญาในการประดิษฐ์คิดค้นจากรุ่นสู่รุ่นในการทำงานศิลปหัตถกรรมที่มีอยู่ให้เกิดการสร้างมูลค่า และพัฒนาให้สอดคล้องตามยุคสมัย อีกทั้งการดำเนินชีวิตในรูปแบบของชุมชนหัตถกรรมยังสอดคล้องกับวิถีวัฒนธรรมทางด้านความเชื่อตามประเพณีล้านนา ที่ยังคงมีการสืบทอดกันในพื้นที่ เช่นการนำกระดาษสา ซึ่งเป็นวัสดุที่มีอยู่ในพื้นที่มาทำเป็นโคมลอย เพื่อใช้ในงานบูชาและการสงเคราะห์ตามความเชื่อทางศาสนาในงานประเพณียี่เป็ง และความเชื่อทางคตินิยม และมีการใช้การทำหัตถกรรมเป็นเครื่องมือสร้างความเชื่อมโยงภายในชุมชน ทั้งในเรื่องของการรวมกลุ่ม การเข้าร่วมกิจกรรมสืบทอดประเพณีต่างๆ เช่น เทศกาลงานร่มบ่อเทศกาลงานโคมลอยในงานประเพณียี่เป็ง และเทศกาลกระดาษสา เป็นต้น

ลักษณะเฉพาะของชุมชนหัตถกรรมในเขตเทศบาลเมืองต้นเปา

ชุมชนหัตถกรรมในเขตเทศบาลเมืองต้นเปา มีลักษณะที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะ โดดเด่นในเรื่องของการเป็นแหล่งผลิตศิลปหัตถกรรมทำร่วม ผลิตภัณฑ์กระดาษสาโดยมีช่างฝีมือในการผลิตที่มีความชำนาญเฉพาะด้านที่มีการสืบทอดจากรุ่นสู่รุ่น และมีการพัฒนาให้มีความสอดคล้องกับความต้องการในแต่ละยุคสมัย โดยการทำการผลิตงานศิลปหัตถกรรมของชุมชนจะเป็นการสืบทอดจากบรรพบุรุษในพื้นที่ และเป็นการทำหัตถกรรมในครัวเรือนมีการใช้พื้นที่ในครัวเรือน บริเวณบ้านที่พักอาศัยของตนเอง เช่น ลานบ้าน ใต้ยุงฉาง ซานบ้าน ใต้ถุนบ้าน พื้นที่ชั้นล่างของบ้าน ในการผลิตงานหัตถกรรมตามความถนัดทางฝีมือช่าง แต่การผลิตหัตถกรรมในชุมชนหัตถกรรมนี้จะ

ไม่ได้เป็นการผลิตอยู่ในพื้นที่เดียว จะเป็นการกระจายให้ผลิตขึ้นส่วนไปในแต่ละส่วนประกอบแล้ว นำมาประกอบเป็นชิ้นงานหัตถกรรม เป็นรูปแบบการผลิตเชิงเศรษฐกิจสังคม เช่น พื้นที่หมู่ 1 บ้านต้นเปา จะมีความถนัดในด้านของการผลิตกระดาษสา ซึ่งเป็นส่วนประกอบในการหุ้มร่ม และวัสดุตั้งต้นในการประดิษฐ์ และพัฒนางานศิลปหัตถกรรมในพื้นที่ พื้นที่หมู่ 2 บ้านหนองโค้ง มีช่างฝีมือที่มีความชำนาญในด้านการผลิตการหุ้มร่ม และการทำร่มหลวง(จ่องหลวง) พื้นที่หมู่ 3 มีความชำนาญในการวาด การเพิ่มมูลค่าด้วยการใช้ศิลปะลงบนหัตถกรรม หมู่ 5 บ้านสันพระเจ้างาม มีความชำนาญการในเรื่องของการผลิตชิ้นส่วนของร่ม และพัด หมู่ 6 บ้านต้นผึ้ง มีความชำนาญในการแกะสลัก และการทำร่มเล็ก พัด เป็นต้น ซึ่งจากลักษณะการทำงานศิลปหัตถกรรมในพื้นที่ที่ไม่ได้เป็นแหล่งการค้าขายสินค้าหัตถกรรมอย่างเช่นชุมชนหัตถกรรมแหล่งอื่น ยกตัวอย่างเช่น บ้านถวายเป็นย่านการค้าขายสินค้าหัตถกรรมพื้นถิ่นที่มีลักษณะงานศิลปหัตถกรรมที่คล้ายคลึงกันนั้น และที่อยู่ใกล้เคียงกับพื้นที่ชุมชนหัตถกรรมในเขตเทศบาลเมืองต้นเปา ซึ่งมีลักษณะของย่านชุมชนหัตถกรรมที่สร้างขึ้นมาเพื่อเน้น และส่งเสริมทางด้านเศรษฐกิจของชุมชนเป็นหลัก แต่ชุมชนหัตถกรรมในเขตเทศบาลเมืองต้นเปานั้น เป็นย่านชุมชนหัตถกรรม ที่เกิดจากการสังสรรค์ความรู้ ภูมิปัญญา ที่มีการถ่ายทอดสหวิทยาการ จากอดีตจนถึงปัจจุบัน ซึ่งการทำงานศิลปหัตถกรรมที่เกิดขึ้นจึงมีความเป็นวิถีชีวิตชุมชนหัตถกรรม วิถีวัฒนธรรม ประเพณี ความเชื่อทางวิถีเศรษฐกิจชุมชน ที่สอดคล้องกับความเป็นอยู่ของประชาชน และสภาพของชุมชน รวมทั้งการทำศิลปหัตถกรรมในพื้นที่ชุมชนยังเป็นเครื่องมือที่สามารถบ่งบอกได้ถึงวิวัฒนาการ และคุณค่าของชุมชนได้เป็นอย่างดี

แนวคิดคุณค่าและเอกลักษณ์ของชุมชนหัตถกรรม

จากลักษณะของชุมชนหัตถกรรมในเขตเทศบาลเมืองต้นเปา เพื่อให้เกิดความเข้าใจในคุณค่าและเอกลักษณ์ของชุมชนให้มีความชัดเจนมากยิ่งขึ้น จึงได้ทำการศึกษา ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยและองค์ประกอบของชุมชนหัตถกรรม และการศึกษาในด้านของเกณฑ์การประเมินที่เหมาะสมต่อการให้คุณค่าและความสำคัญของชุมชนหัตถกรรม แสดงรายละเอียดดังนี้

ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยและองค์ประกอบของชุมชนหัตถกรรม

สำหรับการสร้างความเข้าใจในเรื่องของคุณค่าและความสำคัญของชุมชนหัตถกรรมในเขตพื้นที่ศึกษา ซึ่งจะต้องสร้างความเข้าใจในเรื่องของความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัย และ

องค์ประกอบที่สำคัญของชุมชนหัตถกรรม ในเขตพื้นที่ศึกษาให้ชัดเจน เพื่อนำไปสู่การศึกษาในประเด็นการสร้างเกณฑ์การประเมินคุณค่าที่เหมาะสมกับลักษณะเฉพาะของชุมชนหัตถกรรม โดยได้ทำการศึกษา จากการให้แนวคิดควมมีคุณค่าและเอกลักษณ์ Gernham (1985) อ้างใน ญาดา นาคสิทธิ์ (2549) และเพียรกานต์ วงศ์วานิชย์ศิลป์ (2550) ได้กล่าวว่า ควมมีเอกลักษณ์นั้นไม่สามารถให้ความหมายหรืออธิบายได้อย่างชัดเจนว่าสถานที่นั้นๆเป็นสถานที่อันน่าจดจำ มีเอกลักษณ์ หรือจิตวิญญาณแห่งสถานที่ ซึ่งตั้งอยู่บนพื้นฐาน อันอยู่ดีกินดี ของชุมชน ซึ่งจะต้องประกอบไปด้วยปัจจัย และองค์ประกอบที่สำคัญ ดังนี้

ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับควมมีคุณค่าของเมือง ที่สำคัญประกอบไปด้วยปัจจัย 3 ประการหลักได้แก่

มุมมองของสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติในที่ตั้ง เช่น รูปแบบที่ดิน ภูมิประเทศ พรรณพืช ภูมิอากาศ และแหล่งน้ำ

ลักษณะทางวัฒนธรรม เช่น สะพาน และป้อม ที่ตอบสนองต่อภูมิทัศน์ ประวัติศาสตร์ สังคม ที่ตั้งทางกายภาพ กิจกรรมของมนุษย์ และสถานที่ที่เป็นสิ่งประดิษฐ์ทางวัฒนธรรม

ประสบการณ์ในควมรู้สึก ซึ่งการมองเห็นในอันดับแรกอันเป็นผลมาจากปฏิสัมพันธ์ของส่วนผสมทั้งหมดซึ่งสร้างคุณสมบัติของสถานที่มักไม่เป็นที่เข้าใจของคนในพื้นที่ จนกว่าจะเสียไป

องค์ประกอบที่สำคัญใน ส่วนการระลึกถึงจิตวิญญาณของสถานที่ที่มีลักษณะเฉพาะ (Identity) และควมมีเอกลักษณ์ของเมือง มีองค์ประกอบที่สำคัญได้แก่

ลักษณะทางกายภาพและรูปลักษณ์ เป็นการพิจารณาโครงสร้างทางกายภาพของสถานที่ และคุณลักษณะทางสุนทรียภาพของพื้นที่ ได้แก่

ลักษณะทางภูมิศาสตร์ (Topography) ประกอบด้วยลักษณะสภาพแวดล้อมที่โดดเด่นตามธรรมชาติของที่ตั้ง ซึ่งส่งผลต่อรูปแบบการตั้งถิ่นฐานของชุมชน ซึ่งแสดงถึงขอบเขตหรือความเกี่ยวข้องทางประวัติศาสตร์ของเมือง

ลักษณะทางภูมิสถาปัตยกรรม (Greenery & Landscape) สภาพแวดล้อมลักษณะของภูมิทัศน์ภายนอกอาคาร สภาพภูมิอากาศของชุมชน เป็นปัจจัยส่งผลต่อการใช้พื้นที่พื้นที่และการจัดภูมิสถาปัตยกรรมภายในชุมชน

รูปแบบทางด้านสถาปัตยกรรม (Architectural style Richness & Colour) จะสะท้อนการใช้อยู่ และงานช่างฝีมือของชุมชนในช่วงเวลานั้น

กิจกรรมและหน้าที่ที่สังเกตเห็นได้ เป็นการพิจารณาสิ่งแสดงปฏิสัมพันธ์ของคนต่อพื้นที่ และปฏิสัมพันธ์ระหว่างสถาบันทางวัฒนธรรม รวมถึงอาคารและสภาพแวดล้อมต่อการใช้พื้นที่ ได้แก่

จินตภาพของพื้นที่จากประเภทของกิจกรรม (The image of area perceived by activity) ประเภทกิจกรรมที่แตกต่างกันไปของชุมชน จะทำให้เมืองเกิดพื้นที่ที่มีลักษณะเฉพาะเพื่อใช้รองรับกลุ่มกิจกรรมที่ต่างต่างนั้น

ระดับของกิจกรรม (Level of Activity) แบ่งเป็นกิจกรรมหลักที่คนในชุมชนให้ความสำคัญ และเกิดขึ้นเป็นประจำ เช่นงานประเพณี และกิจกรรมที่มีความน่าสนใจลดลงมา

ลักษณะที่ปรากฏชัด (Transparency) ของการมีกิจกรรม และวิถีชีวิตของคนในชุมชน

การรับรู้ เสียง และกลิ่น (Sound & Smells) รูปแบบของเสียงและกลิ่นที่เกิดขึ้นเมื่อเข้าเขตบริเวณชุมชนนั้น จะสะท้อนถึงลักษณะอาชีพ หรือกิจกรรมที่ปรากฏชัดเจนนของชุมชน

การสื่อความหมาย หรือสัญลักษณ์ เป็นการพิจารณาถึงความมุ่งหมายและประสพการณ์ของมนุษย์ คุณลักษณะที่หลากหลายของสถานที่ที่สืบเนื่องจากการตอบสนองของประชากรต่อลักษณะทางกายภาพและหน้าที่ใช้สอย ได้แก่

รูปแบบของกรรมสิทธิ์ (Pattern of Ownership) ลักษณะเฉพาะของชุมชนในการรวมกรรมสิทธิ์ การครอบครองพื้นที่ โดยขึ้นกับขนาด และความเชื่อมโยงของพื้นที่

ข้อกำหนดของพื้นที่ (Area Rule) ได้แก่ กฎระเบียบ ข้อบังคับ และมาตรการของพื้นที่ซึ่งจะส่งผลต่อลักษณะทางกายภาพ และสังคมของชุมชน

ระดับการปิดล้อม (Levels of Encloses) ความหนาแน่นหรือเบาบางของกลุ่มอาคารที่ปิดล้อมพื้นที่ในชุมชน แสดงถึงระดับการใช้งาน (Uses) และการเข้าถึงของแต่ละพื้นที่ (Accessibility) ปฏิสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบขั้นแรกนี้เอง ที่ได้สร้างสรรค์จิตวิญญาณแห่งสถานที่และปฏิสัมพันธ์นี้เองที่ต้องทำความเข้าใจเพื่อบรรลุความสำเร็จที่จะดำเนินการอนุรักษ์และฟื้นฟูกิจกรรมในสภาพแวดล้อมของชุมชน ซึ่งสถานที่หลายแห่ง ได้เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็วจากผลผลิตของกิจกรรม เช่นการกลายเป็นพื้นที่อุตสาหกรรม อสังหาริมทรัพย์ การขยายการขนส่ง การเติบโตของเมือง การเพิ่มขึ้นของประชากร และการท่องเที่ยว ความเปลี่ยนแปลงนี้ได้เปลี่ยนจินตภาพ คุณลักษณะและแม้แต่ความหมายของคุณลักษณะแห่งสถานที่นั้นได้ถูกทำลายไป ขณะที่ความเปลี่ยนแปลงหลายอย่างสิ่งเป็นด้านบวก เช่น ว่าต้องมีการฟื้นฟูด้านเศรษฐกิจ ก็มักจะต้องมีข้อเสียต่อคุณลักษณะเดิมของสถานที่อันเคยมีปรากฏอยู่

เกณฑ์การประเมินที่เหมาะสมต่อการให้คุณค่าและความสำคัญของชุมชนหัตถกรรม

จากความเข้าใจในประเด็นทางด้านคุณค่าและเอกลักษณ์ของชุมชนข้างต้น เพื่อให้เกิดแนวทางในการประเมินคุณค่าและเอกลักษณ์ของชุมชนหัตถกรรมที่เหมาะสม จึงได้ทำการศึกษาเกี่ยวกับเกณฑ์การให้คุณค่าและความสำคัญ โดยทำการศึกษาจาก โครงการอนุรักษ์สิ่งแวดลอมศิลปกรรม ซึ่งได้กำหนดเกณฑ์การประเมินทางด้านคุณค่าและเอกลักษณ์ ในการอนุรักษ์สิ่งแวดลอมทางวัฒนธรรมโดยมีหลักการและแนวคิดหลักอยู่บนรากฐานความคิดของการอนุรักษ์เชิงบูรณาการที่เน้นการศึกษาและพิจารณาคุณค่าอย่างรอบด้าน โดยมีได้ให้ความสำคัญเฉพาะ

คุณค่าทางด้านความงามและคุณค่าเฉพาะองค์ประกอบย่อยเช่นเดียวกับ วิธีการอนุรักษ์โบราณสถานที่ผ่านมา

ฉะนั้นในระบบเพื่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมทางวัฒนธรรมจึงให้ความสำคัญในทุกรายละเอียดขั้นตอน กับคุณค่าโดยรวม (Collective value) บนพื้นฐานของการพิจารณาพื้นที่แบบยังมีชีวิตอยู่ (Living Environment) ให้ความสำคัญครอบคลุมถึงสิ่งที่เป็นการอนุรักษ์เพียงองค์ประกอบเดียว หรือโบราณสถาน แยกจากพื้นที่โดยรอบ โดยคุณค่าที่ใช้พิจารณาประกอบไปด้วยทั้งคุณค่าทางวัฒนธรรม (Cultural Value) และคุณค่าทางด้านเศรษฐกิจสังคมร่วมสมัย (Contemporary Socio-economic Value) ซึ่งมีความจำเป็นที่จะต้องมีการร่วมดำเนินการจากหลายภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง ซึ่งในการประเมินคุณค่ารวมถึงกระบวนการวิเคราะห์ จะทำการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้มาของแหล่งสิ่งแวดล้อมทางวัฒนธรรมทั้งหมด จากการสำรวจทางภาคสนาม นำมาประเมินคุณค่าและวิเคราะห์ใน 3 ด้านหลัก อันได้แก่ 1) การประเมินคุณค่าความสำคัญ (Significance) 2) ภัยคุกคามและแนวโน้มการเปลี่ยนแปลง (Threat and Trend) และ 3) แนวทางในการอนุรักษ์พื้นที่ ซึ่งทั้งนี้ในการประเมินคุณค่าความสำคัญ มีเกณฑ์การประเมินที่สำคัญอยู่ด้วยกัน 2 ด้าน ได้แก่

คุณค่า (Value) ประกอบด้วย คุณค่าทางวัฒนธรรม และคุณค่าทางสังคมเศรษฐกิจ

คุณค่าทางวัฒนธรรม (Cultural Value) โดยแบ่งออกเป็น 3 ลักษณะ ได้แก่ คุณค่าทางด้านความเป็นเอกลักษณ์ (Identity Value) คุณค่าทางด้านศิลปะ ด้านเทคนิค (Artistic & Technical Value) คุณค่าในเรื่องความหายาก (Rarity Value)

คุณค่าทางด้านสังคมเศรษฐกิจ (Economic Value) คุณค่าทางด้านการใช้สอย (Function Value) คุณค่าทางด้านข้อมูลและการศึกษาหาความรู้ คุณค่าทางด้านสังคม (Social Value) คุณค่าทางด้านการเมือง (Political Value) ซึ่งในส่วนนี้จะเป็นการบ่งบอกถึงคุณค่าในด้านต่างๆ ของพื้นที่

สภาพความแท้ดั้งเดิม (Authenticity) คือการคงอยู่ของคุณค่านั้นๆ โดยแบ่งออกได้เป็น 5 ด้านที่สำคัญ ได้แก่ ที่ตั้ง (Location) บริเวณพื้นที่โดยรอบ (setting) ยังคงใช้วัสดุเหมือนเดิม

(Material) ยังคงรูปแบบเดิม (Style) ฝีมือช่าง /เทคนิคการก่อสร้าง (Craftsmanship) ซึ่งสภาพความแท้ดั้งเดิมจะเป็นตัวบ่งบอกถึงการสืบทอดมาจนถึงปัจจุบันมากน้อยเพียงใด

ส่วนเกณฑ์การประเมินคุณค่า ความสำคัญของมรดกทางวัฒนธรรม (Heritage Council of western Australia)¹ สามารถกล่าวโดยสรุปได้ว่า การประเมินคุณค่า ความสำคัญของมรดกทางวัฒนธรรมของพื้นที่โดยได้กำหนดถึงสิ่งที่จะต้องทำการพิจารณาหรือมีหลักเกณฑ์ในการประเมินออกเป็น 5 ด้านสำคัญ โดยประเมิน จากคุณค่าทางสุนทรียภาพ คุณค่าทางประวัติศาสตร์ คุณค่าและความสำคัญทางด้านสังคม/วัฒนธรรม คุณค่าในเรื่องราวของสิ่งที่หาได้ยาก และคุณค่าที่เป็นตัวแทน

จากการศึกษาแนวคิดการให้ข้อกำหนดเกณฑ์การประเมินทั้ง 2 หลัก สามารถนำแนวคิดดังกล่าวมาประยุกต์ใช้กับพื้นที่ชุมชนหัตถกรรมในเขตเทศบาลเมืองต้นเปา โดยพิจารณาจากปัจจัยและองค์ประกอบโดยภาพรวมของชุมชนหัตถกรรมเป็นหลัก และพิจารณาตามหลักเกณฑ์ระบบการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมทางวัฒนธรรมของพื้นที่ โดยให้เกณฑ์การประเมินที่สำคัญดังนี้

คุณค่าทางวัฒนธรรม (Cultural Value) โดยพิจารณาจากเกณฑ์ปัจจัยและองค์ประกอบของชุมชนหัตถกรรมที่สื่อถึงควมมีคุณค่าทางวัฒนธรรมที่มีความเป็นเอกลักษณ์ (Identity Value) คุณค่าทางด้านศิลปะ ด้านเทคนิคการประกอบอาชีพศิลปหัตถกรรมของชุมชน (Artistic & Technical Value) คุณค่าในเรื่องราวความหายากของความชำนาญในการทำงานศิลปหัตถกรรมในชุมชน (Rarity Value)

คุณค่าทางด้านสังคมเศรษฐกิจ (Economic Value) โดยพิจารณาจากเกณฑ์ปัจจัยและองค์ประกอบของชุมชนหัตถกรรมที่มีคุณค่าทางด้านการใช้สอยในงานศิลปหัตถกรรม (Function Value) คุณค่าทางด้านข้อมูลและการศึกษาหาความรู้ คุณค่าทางด้านสังคมของงานศิลปหัตถกรรมที่มีอยู่ของท้องถิ่น (Social Value)

สภาพความแท้ดั้งเดิม (Authenticity) โดยพิจารณาจากเกณฑ์ปัจจัยและองค์ประกอบของชุมชนหัตถกรรมทางด้านการคงอยู่ของคุณค่านั้นๆ ในชุมชน โดยชุมชนหัตถกรรมยังคงมีที่ตั้ง

¹Heritag Council of Western Australia. 2005. Criteria of Heritage Significance for Assessment of Places for Entry into The Register of Heritage Place.

(Location) หรือบริเวณพื้นที่โดยรอบ(setting) ยังคงมีการทำงานศิลปะหัตถกรรมที่ยังคงรูปแบบเดิม ของการทำงานศิลปะหัตถกรรม (Style) รวมทั้งเทคนิค ฝีมือช่างและเทคนิคการทำงาน ศิลปะหัตถกรรม (Craftsmanship) ซึ่งสภาพความแท้ดั้งเดิมจะเป็นตัวบ่งบอกถึงการสืบทอดมา จนถึงปัจจุบันมาน้อยเพียงใด

แนวคิดการอนุรักษ์และฟื้นฟู

จากการศึกษาเพื่อสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับคุณค่าและความสำคัญของชุมชน รวมทั้ง เกณฑ์การประเมินคุณค่าและเอกลักษณ์ของชุมชนดังกล่าวข้างต้น จึงได้ทำการศึกษาแนวคิดการ อนุรักษ์และฟื้นฟูที่เกี่ยวข้อง เพื่อสร้างกรอบแนวคิดในการอนุรักษ์และพัฒนาชุมชนหัตถกรรมใน เขตพื้นที่ศึกษาที่เหมาะสมอย่างไร ดังนี้

ความเข้าใจเกี่ยวกับการอนุรักษ์และพัฒนาชุมชนหัตถกรรม

สำหรับการสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับการอนุรักษ์และพัฒนาชุมชนหัตถกรรม ได้ ทำการศึกษาถึงความหมายของการอนุรักษ์ และพัฒนาชุมชน โดย สิทธิพร ภิรมย์ริน, 2548 อ้าง ใน กนกวรรณพร ภัคมาน, 2551) ได้มีการให้ความหมายของการอนุรักษ์ไว้หลากหลายรูปแบบ

การบูรณปฏิสังขรณ์ (Restoration) หมายถึงการอนุรักษ์โยกย้าย การซ่อมแซมอาคารให้ อยู่ในสภาพดั้งเดิมโดยการสร้างทดแทนของเดิมที่สูญหายไป และรีดถอนส่วนที่เพิ่มเติมหรือต่อเติม ใหม่ออก

การสงวนรักษา (Conservation) หมายถึงการอนุรักษ์โดยการเก็บรักษาทรัพยากรไว้ให้ สามารถนำมาใช้ประโยชน์ได้อีกในอนาคต ปัจจุบันคำว่า Conservation อาจหมายถึงการอนุรักษ์ โดยทั่วไป

การจำลองหรือสร้างขึ้นใหม่ให้เหมือนเดิม (Replication ,Reconstruction) หมายถึง การจำลองหรือสร้างขึ้นใหม่ให้เหมือนเดิม การสร้างอาคารหรือสิ่งก่อสร้างอื่นๆ ขึ้นมาใหม่ให้มี ประสิทธิภาพเหมือนกับอาคารเดิมที่ถูกทำลายทุกประการ

การเคลื่อนย้ายไปตั้งที่ใหม่ (Relocation) หมายถึง การอนุรักษ์โดยการเคลื่อนย้ายไปตั้งที่ใหม่ เป็นการย้ายอาคารเดิมไปสร้างในที่ตั้งใหม่ให้มีสภาพเหมือนเดิม

ส่วนการพัฒนา ที่มีผู้ให้ความหมายที่เกี่ยวข้องโดยส่วนใหญ่จะมุ่งเน้นในเรื่องของการพัฒนาพื้นที่ สิทธิพร ภิรมย์ริน (2548) ได้ให้ความหมายของการฟื้นฟูไว้ว่า คือการปรับปรุงของเดิมขึ้นมาใหม่โดยการซ่อมแซมจากอาคารให้กลับมาอยู่ในสภาพที่ดี และสามารถใช้ประโยชน์ได้ นอกจากนี้การฟื้นฟูยังหมายถึงการนำมาใช้งานอีกครั้งหนึ่งหรือปรับปรุงให้ทันสมัยสามารถนำมาใช้งานตามจุดประสงค์และตอบสนองกับความต้องการทางด้านเศรษฐกิจเป็นหลัก มีการใช้งานที่มีมิติของเวลาเข้ามาเกี่ยวข้อง วิธีนี้จะใช้กับงานที่มีคุณค่า หรือเกี่ยวกับวัฒนธรรม

ส่วนแรงจูงใจที่ก่อให้เกิดการอนุรักษ์ ซึ่ง (สิทธิพร ภิรมย์ริน, 2548 อ้างใน กนกวรรณพร ภัคมาน, 2551) ได้กล่าวว่าแรงจูงใจที่สำคัญที่ก่อให้เกิดการอนุรักษ์มีด้วยกัน 4 ประการ ได้แก่ 1) เพื่อเป็นพิทักษ์มรดกของสังคม การอนุรักษ์เป็นการพิทักษ์มรดกที่ได้รับจากอดีตที่บรรพบุรุษสร้างไว้ให้ผู้คนในปัจจุบันและอนาคตได้ 2) เพื่อสร้างความหลากหลายมีชีวิตชีวาให้เกิดขึ้นในเมือง ชุมชนที่มีสภาพแวดล้อมเก่าและสภาพแวดล้อมใหม่จะทำให้ชุมชนนั้นมีชีวิตชีวาน่าอยู่มากกว่าชุมชนที่สร้างขึ้นมาใหม่ ทั้งหมด 3) เพื่อผลประโยชน์ทางด้านเศรษฐกิจ ผลที่เกิดจากการอนุรักษ์มักจะนำไปสู่การเป็นแหล่งท่องเที่ยวหรือประโยชน์ด้านพาณิชย์กรรม ชุมชนมีรายได้หรือผลตอบแทนเป็นเงินตรา และ 4) เพื่อเป็นสัญลักษณ์ เพื่อเป็นสัญลักษณ์และตัวแทนของอดีตเพื่อคนรุ่นหลังได้รู้จักและเกิดความภาคภูมิใจ ซึ่งแรงจูงใจที่ทำให้เกิดการอนุรักษ์เป็นตัวผลักดันที่สำคัญที่จะทำให้เกิดความสนใจที่จะเข้ามาร่วมมือกันอนุรักษ์ หากไม่มีแรงจูงใจก็จะไม่สามารถที่จะทำให้เกิดความร่วมมือกันของประชาชนในชุมชนแต่อย่างใด ส่วน (Sanoff, 1978 อ้างใน กนกวรรณพร ภัคมาน, 2551) ให้เหตุผลของการอนุรักษ์เพิ่มเติมว่า สถานที่แต่ละสถานที่มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์อยู่ทุกที่ แต่ละสถานที่ก็จะมีสภาพแวดล้อมที่ต่างกัน สาเหตุของการอนุรักษ์จึงมีความแตกต่างกันไปตามสภาพแวดล้อม เหตุผลที่สำคัญ ได้แก่ เพื่อความทรงจำทางวัฒนธรรม เนื่องจากการรักษาอาคารเก่าคือการรักษาหลักฐานทางกายภาพในเชิงประวัติศาสตร์ที่ถ่ายทอดคุณค่าและความสามารถของบรรพบุรุษ ให้คนในยุคปัจจุบันและอนาคตได้ศึกษาและชื่นชมเพื่อรักษาปฏิสัมพันธ์ในชุมชน ความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นได้สมบูรณ์ เมื่อมีความสมดุลกันระหว่างคน กิจกรรม และสภาพแวดล้อม แต่เดิมความสัมพันธ์ของชุมชน จะแน่นแฟ้นชัดเจนแต่เมื่อมีการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน เช่นการตัดถนนผ่านกลางชุมชน หรือมีการกำหนดกฎหมายการใช้ที่ดินแยกชัดเจน ทำให้ความสัมพันธ์ดังกล่าวหายไปเนื่องจากการพัฒนาดังกล่าว

ไปรบบกวนสมดุคของคคน กิจกรรรม และสภาพแวดล้อม การอนุรักษ์สภาพแวดล้อมของชุมชน จะช่วยป้องกันปัญหานี้ได้และคงไว้ ซึ่งปฏิสัมพันธ์ในสังคม เพื่อให้เกิดความหลากหลายของสภาพแวดล้อม การพัฒนาสมัยใหม่ ทำให้สังคม ไม่มีความหลากหลายในสภาพแวดล้อม สังคมที่เคยมีเอกลักษณ์ต่างๆกันไปในแต่ละท้องถิ่นนั้น ได้รับการพัฒนาเปลี่ยนแปลงให้มีลักษณะคล้ายคลึงกันมากขึ้น ทั้งนี้เพราะวัสดุสมัยใหม่ทำให้สังคมไม่มีความหลากหลายในสภาพแวดล้อม สังคมที่เคยมีเอกลักษณ์ต่างๆกันไปในแต่ละท้องถิ่น ตามลักษณะของพื้นที่นั้นได้รับการพัฒนาเปลี่ยนแปลงให้มีลักษณะคล้ายคลึงกันมากขึ้น ทั้งนี้เมื่อวัสดุสมัยใหม่ มีการผลิตที่เป็นอุตสาหกรรม และมีราคาถูกลงได้เข้ามาแทนที่ฝีมือช่าง การอนุรักษ์จะช่วยให้สามารถคงลักษณะพื้นที่ถิ่นและช่วยรักษาฝีมือช่างเอาไว้ได้ ข้อดีในข้อนี้คือชุมชนจะไม่จำเป็นต้องพึ่งพาลักษณะการผลิตและเทคโนโลยีระดับสูงมากนักทำให้เงินทุนและทรัพยากรอื่นๆไหลออกน้อยลง

ทางการปรับปรุงพัฒนา (ฟื้นฟูเมือง) โดยกล่าวอ้างจาก (ยงนิศร์ พิมลเสถียร, 2549 อ้างใน กนกวรรณพร ภัคมาน, 2551) กล่าวว่า ในการปรับปรุงฟื้นฟูเมืองมีหลายมิติที่เกี่ยวข้อง เช่นมิติด้านพื้นที่ มิติด้านการออกแบบชุมชนเมือง และมิติทางด้านเศรษฐกิจและสังคม ซึ่งประเทศไทยมีปัจจัยแวดล้อมทั้งด้านการเมือง เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม การปรับปรุงฟื้นฟูเมืองทั้ง 3 มิติ จะช่วยส่งผลทำให้เกิดแนวทางในการฟื้นฟูเมืองในลักษณะบูรณาการ และมีความยั่งยืนได้

มิตทางด้านพื้นที่ วิธีการปรับปรุงฟื้นฟูเมืองที่เน้นมิตทางด้านพื้นที่มี ลักษณะที่เน้นกายภาพ คำนี้ถึงสภาพพื้นที่เป็นหลัก เป็นการพัฒนาพื้นที่ที่จุดหมายให้เกิดประโยชน์ได้เต็มที่ ส่งผลทำให้เศรษฐกิจ วิธีการแบบนี้ ได้แบ่งพื้นที่การฟื้นฟูออกเป็น 3 ลักษณะ คือพื้นที่ที่ต้องมีการรื้อถอนทั้งหมดแล้วสร้างขึ้นมาใหม่ พื้นที่ที่มีความกำกวมระหว่างการเสื่อมคุณภาพ และพื้นที่ที่มีอาคารและสิ่งก่อสร้างที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์

มิตทางด้านการออกแบบชุมชนเมือง มี 7 ประการ ดังนี้ 1) รัฐต้องมีนโยบายและยุทธศาสตร์การพัฒนาที่ชัดเจน ที่สามารถดึงดูดให้ผู้คนเข้ามาสนใจในพื้นที่เขตเมืองชั้นในที่กำลังเสื่อมโทรมให้มีกิจกรรมและมีรายได้ให้กับคนในชุมชน 2) การเปลี่ยนแปลงบทบาทของเมือง คือการเปลี่ยนรูปลักษณะของเมืองด้วยการสร้างโครงการขนาดใหญ่ มีการออกแบบโครงการต่างๆ 3) การมีส่วนร่วมของชุมชน คือการได้รับการสนับสนุนจากประชาชนไม่เพียงพอแต่ได้รับคำปรึกษาจากประชาชนเท่านั้นแต่ต้องให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมกำหนดทิศทาง 4) การพัฒนาและงบประมาณ

แบบผสมผสาน คือการพัฒนาโครงการที่มีผู้ดำเนินการด้วยกันหลายฝ่ายโดยแต่ละฝ่ายจะใช้ทรัพยากรที่ตนมีอยู่ในการดำเนินการให้เหมาะสมและแบ่งผลประโยชน์กัน 5) การสร้างความต่อเนื่อง คือการนำเอาประวัติศาสตร์มาใช้ให้เกิดประโยชน์ในชุมชนร่วมสมัย เช่นการใช้ผังหรือโครงข่ายถนนเดิมมาปรับปรุงมาให้ดีขึ้นหรือการนำอาคารเก่ามาใช้ประโยชน์อย่างเหมาะสมกับชีวิตร่วมสมัย 6) การผสมผสาน คือการนำเอากิจกรรมที่มาจากพฤติกรรมที่หลากหลายของเมืองมาเชื่อมโยงกัน ทำให้เกิดความน่าสนใจของเมืองทำให้บรรยากาศและสภาพแวดล้อมของเมืองดีขึ้นไปด้วย 7) การสร้างสรรค์ คือการปรับปรุงฟื้นฟูเมืองในรูปแบบการฟื้นฟูเมืองให้มีชีวิตชีวาขึ้นมาใหม่ (Regeneration) หลายพื้นที่ที่ประสบความสำเร็จ มักจะมาจากความสร้างสรรค์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการสร้างสรรคงานใหม่ๆที่เกี่ยวข้องกับศิลปะ วัฒนธรรม ทั้งรูปแบบของอาคารและการใช้สอย การปรับการใช้สอยที่ว่างในเมืองที่ไม่ค่อยมีคุณค่าให้เกิดพื้นที่สำหรับการสร้างงานศิลปะ 8) มิติทางด้านเศรษฐกิจสังคม มีอยู่ 2 กลุ่มใหญ่ คือกลุ่มเน้นพัฒนาคน และกลุ่มที่เน้นด้านพัฒนาพื้นที่

ทั้งนี้วิธีการในการปรับปรุงพื้นที่เมืองต้องพิจารณาในเรื่องของกายภาพ เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม การเมืองและสิ่งแวดล้อม ไปพร้อมกัน และต้องมีการร่วมมือกันของทุกฝ่ายที่มีส่วนร่วมในการสร้างสรรค์เมือง

จากการศึกษาความหมาย ความเข้าใจเกี่ยวกับการอนุรักษ์พัฒนา ทำให้สร้างความเข้าใจเกี่ยวกับการอนุรักษ์ชุมชนหัตถกรรมในพื้นที่ได้ว่าการอนุรักษ์ชุมชนหัตถกรรมเป็นลักษณะของการสงวนรักษา (Conservation) หมายถึงการอนุรักษ์โดยการเก็บรักษาทรัพยากรของชุมชนที่มีคุณค่าไว้ให้สามารถนำมาใช้ประโยชน์และสามารถสืบทอดต่อไป โดยการอนุรักษ์จะต้องเกิดจากแรงจูงใจเพื่อเป็นพิทักษ์มรดกของสังคม ที่ได้รับจากอดีตที่บรรพบุรุษสร้างไว้ให้ผู้คนในปัจจุบันและอนาคตได้ รวมทั้งเพื่อสร้างความหลากหลายมีชีวิตชีวาให้เกิดขึ้นในชุมชน ชุมชนที่มีสภาพแวดล้อมเก่าและสภาพแวดล้อมใหม่จะทำให้ชุมชนนั้นมีชีวิตชีวาน่าอยู่ มีเสน่ห์ อีกทั้งเพื่อผลประโยชน์ทางด้านเศรษฐกิจ ผลที่เกิดจากการอนุรักษ์มักจะทำไปสู่การเป็นแหล่งท่องเที่ยวหรือประโยชน์ด้านพาณิชยกรรมและที่สำคัญเพื่อเป็นสัญลักษณ์ของท้องถิ่น โดยการอนุรักษ์และพัฒนา

วิธีการ ขั้นตอนที่เหมาะสมในการอนุรักษ์และพัฒนาชุมชนหัตถกรรม

จากการศึกษาระบบเพื่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมทางวัฒนธรรม (Cultural Environment Conservation System) ในการอ้างอิงจากโครงการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมศิลปกรรม ซึ่งมีขั้นตอนและกระบวนการในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมทางวัฒนธรรม โดยแบ่งขั้นตอนการดำเนินการออกเป็น 2 ส่วนสำคัญ ดังนี้

ขั้นตอนการดำเนินการของระยะที่ 1 เป็นการศึกษาในระดับกว้าง สามารถแบ่งย่อยออกได้เป็น 6 ขั้นตอน หลัก ได้แก่ การสรุปคุณลักษณะสำคัญ การระบุแหล่งสิ่งแวดล้อมทางวัฒนธรรม การสำรวจจัดทำเอกสารข้อมูลการประเมินคุณค่าและการวิเคราะห์ การจัดลำดับความสำคัญเร่งด่วนและการบูรณาการเข้าสู่แผนระดับกว้าง

ขั้นตอนการดำเนินการของระยะที่ 2 เป็นการศึกษาในระดับละเอียด สืบเนื่องมาจากการดำเนินการขั้นตอนที่ 1 การศึกษาในระดับกว้าง ผลจากการจัดลำดับความสำคัญเร่งด่วน จะเป็นตัวบ่งชี้พื้นฐานที่มีความจำเป็นที่จะต้องมีการดำเนินการเพิ่มเติม ทั้งนี้ การเลือกดังกล่าว อาจจะหรือควรจะมีสัมพันธ์กันกับงบประมาณของท้องถิ่น ซึ่งโดยปกติจะไม่เพียงพอกับการดำเนินการพร้อมกันในทุกพื้นที่ ดังนั้นผลที่ได้จากการจัดลำดับความสำคัญเร่งด่วนโดยอ้างอิงจากข้อมูลที่ครบถ้วนรอบด้าน จะทำให้เกิดการดำเนินการในพื้นที่ใดๆ ก่อนพื้นที่อื่นๆ จะมีเหตุผลทางวิชาการ รองรับถึงผลการตัดสินใจดังกล่าว อันเป็นการส่งเสริมกระบวนการปกครองแบบธรรมาภิบาลและหลีกเลี่ยงการตัดสินใจพัฒนาพื้นที่ โดยอ้างอิงประโยชน์ส่วนบุคคลของกลุ่มผลประโยชน์ในระดับท้องถิ่น ซึ่งส่วนการศึกษาในระดับละเอียด ในขั้นตอนที่ 2 นั้น สามารถแบ่งออกเป็น 3 ขั้นตอนหลัก ได้แก่ การกำหนดวัตถุประสงค์ การเก็บข้อมูลเชิงลึกเพื่อการวางแผน และการนำไปสู่การปฏิบัติ

แต่ละขั้นตอนมีผลผลิตสำคัญที่แตกต่างกันไป โดยเป้าหมายหลักของการศึกษาในระดับรายละเอียด คือ แผนบูรณาการและแผนปฏิบัติการระดับท้องถิ่น ซึ่งได้ผ่านกระบวนการมีส่วนร่วมของคนในพื้นที่ แผนดังกล่าวจะประกอบไปด้วยข้อมูลเชิงลึกทั้งในส่วนของกายภาพ และสังคม ที่จะได้นำมาใช้เป็นตัวกำหนดมาตรการและแนวทางที่จะปฏิบัติได้จริง ตรงกับกายภาพและสังคมที่จะได้นำมาใช้เป็นตัวกำหนดมาตรการและแนวทางที่จะปฏิบัติได้จริง ตรงกับความต้องการและวิสัยทัศน์ของคนในพื้นที่ และมีความสอดคล้องกับทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรมของพื้นที่

เช่นเดียวกันกับขั้นตอนที่ 1 การศึกษาในระดับกว้าง ระบบได้นำเสนอทางเลือกของรูปแบบกิจกรรมในการดำเนินการ ที่จะช่วยส่งเสริมให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันของคนในพื้นที่รวมถึงการนำเสนอแหล่งข้อมูลประกอบ ที่อาจได้มาเพื่อประกอบการดำเนินการในแต่ละขั้นตอน

รูปแบบความสัมพันธ์ระหว่างคุณค่าศิลปกรรมกับการสร้างทัศนคติต่อตนเองและความผูกพันของชุมชน

ศักดิ์ชัย เกียรตินาคินทร์ (2546) ได้กล่าวว่า วัฒนธรรมเป็นสิ่งที่เคลื่อนไหว พัฒนาปรับตัว และเปลี่ยนแปลงตามสภาพแวดล้อม ไม่ใช่เป็นเพียงสิ่งที่ปฏิบัติสืบทอดกันมาเท่านั้น แต่มีคุณค่าทางจิตใจ ความรู้สึก และจิตวิญญาณ อันนำไปสู่เอกลักษณ์ และการรวมกลุ่ม ซึ่งมีผลต่อการพัฒนาท้องถิ่น

รูปแบบความสัมพันธ์ระหว่างคุณค่าศิลปกรรมกับการสร้างทัศนคติต่อตนเอง และความผูกพันกับชุมชน เกิดจากการศึกษาบริบททางสังคม และการทำงานในชุมชน พบว่า คุณค่าทางศิลปกรรมส่งผลต่อการสร้างทัศนคติต่อตนเอง และก่อให้เกิดความรู้สึกผูกพันกับชุมชนพร้อมกันไปด้วย (Concomitance) และมักเป็นไปในแนวทางเดียวกันอย่างเป็นเหตุเป็นผล (Reasonableness) กล่าวคือ คุณค่าทางด้านศิลปกรรมก่อให้เกิดทัศนคติต่อตนเองในเชิงลบมักจะมีความผูกพันกับชุมชนลดลงด้วย หากชุมชนได้มีการเรียนรู้ร่วมกับผู้นำเพื่อทำกิจกรรมทางศิลปกรรมภายใต้แนวคิดชุมชนนิยมที่เน้นทางสังคม ความรู้ของชุมชนทำให้ชาวบ้านมีความเข้าใจในสิ่งที่ตนเองเรียนรู้จนเกิดเป็นสำนึกร่วมของชุมชนที่ตนเองมีความคุ้นเคยมาตั้งแต่อดีต เมื่อชุมชนเรียนรู้แล้วจึงสืบทอดความรู้ของตนเป็นกิจกรรมทางศิลปกรรมที่เกิดขึ้นจากความรู้ความสามารถของชาวบ้าน จนเกิดเป็นภูมิปัญญาของชุมชน ที่สร้างคุณค่าและความหมายต่อตนเอง

การศึกษาแนวความคิดเกี่ยวกับการอนุรักษ์และฟื้นฟู สามารถแบ่งออกเป็น 4 ด้าน ได้แก่ 1) การอนุรักษ์ชุมชนและสภาพแวดล้อม 2) การอนุรักษ์และการฟื้นฟู 3) ความสำคัญของพื้นที่ประวัติศาสตร์ที่มีต่อเมือง และ 4) การอนุรักษ์กับการวางแผนเมือง แสดงรายละเอียดดังต่อไปนี้

แนวคิดการมีส่วนร่วมของชุมชน

สำหรับการศึกษาแนวคิดการมีส่วนร่วมเพื่อนำมาปรับใช้กับพื้นที่ศึกษา ได้ทำการศึกษการมีส่วนร่วมของชุมชนโดยอ้างถึง (จรัญ วงษ์พรหม, 2536 อ้างใน ชัยมงคล นิมิตรสุขกุล,

2549) ได้กล่าวไว้ว่าการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนา ได้รับการยอมรับและใช้เป็นแนวทางการปฏิบัติในการพัฒนา กระบวนการของการมีส่วนร่วมนั้นมิได้ขึ้นอยู่กับการริเริ่มหรือการวางแผนโดยรัฐ แต่ความสำเร็จนั้นอยู่ที่ประชาชนในชุมชน หรือในท้องถิ่นต่างๆ ต้องเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการอย่างเป็นอิสระ เน้นการทำงานในรูปกลุ่มหรือองค์กรชุมชนที่มีวัตถุประสงค์ในการเข้าร่วมอย่างชัดเจน พลังกลุ่มจะเป็นปัจจัยสำคัญทำให้งานพัฒนาต่างๆ บรรลุผลสำเร็จตามความมุ่งหมาย นอกจากนี้ในกระบวนการพัฒนา จำเป็นต้องมีการรวมพลังในลักษณะเบญจภาคี ได้แก่ ภาครัฐ ภาคเอกชน องค์กรพัฒนาเอกชน นักวิชาการ และประชาชนเพื่อร่วมกันแก้ไขปัญหาของท้องถิ่น ซึ่งนั่นเป็นกระบวนการหนึ่งของแนวคิดการมีส่วนร่วมนอกจากนั้นยังมีการกล่าวอ้างถึงการมีส่วนร่วม โดยปริชาติ วลัยเสถียรและคณะ (2549) อ้างใน ชัยมงคล นิมศรีสุขกุล (2549) โดยกล่าวว่า การพัฒนาประเทศไทยในอดีตที่ผ่านมา แม้ว่าจะในภาพรวมจะมีการเปลี่ยนแปลงที่ดีขึ้นในหลายๆด้าน ส่งผลให้เห็นเป็นรูปธรรมหลายประการ ประชาชนมีชีวิตความเป็นอยู่ที่มีความสะดวก เช่น ถนน ไฟฟ้า น้ำประปา และด้านสาธารณสุขประการต่างๆ เป็นต้น แต่ก็ยังมีปัญหาต่างๆอีกมากมาย เช่น ปัญหาความเสื่อมโทรมของทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม ปัญหาทางด้านสังคม ปัญหาทางการพัฒนาทางด้านเศรษฐกิจ และปัญหาความยากจน ดังนั้นกระบวนการพัฒนาจึงต้องมีการปรับเปลี่ยนกระบวนการและกลยุทธให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของสังคมและสภาพปัญหาที่เกิดขึ้น กระบวนการที่มีส่วนสำคัญประการหนึ่ง คือการให้ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการพัฒนา ได้เข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆมากขึ้น และในทุกขั้นตอน ตั้งแต่การคิดวิเคราะห์ การวางแผน การทำกิจกรรม และการประเมินผลการปฏิบัติงานของทุกฝ่าย ซึ่งจะช่วยให้เกิดการพัฒนามีความเหมาะสมมากขึ้น โดยสามารถสรุปสำหรับสาระสำคัญของการมีส่วนร่วมของประชาชนดังนี้

ลักษณะของการมีส่วนร่วมของชุมชน

จากการศึกษาลักษณะของชุมชน และการศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับคุณค่าและความสำคัญรวมทั้งการศึกษาเกี่ยวกับการอนุรักษ์และพัฒนาชุมชน จนนำมาสู่กระบวนการศึกษาการมีส่วนร่วมของชุมชนในการเข้ามามีส่วนช่วยให้เกิดแนวทางการอนุรักษ์และพัฒนาที่เหมาะสม โดยการกล่าวอ้างถึงการศึกษานี้ของ (พวงเพชร ธนสิน, 2548) อ้างใน กนกวรรณพร ภัคมาน, 2551) ซึ่งได้กล่าวว่า ลักษณะของการมีส่วนร่วม สามารถแบ่งออกได้เป็น 4 ลักษณะ ได้แก่ 1) การมีส่วนร่วมในการค้นคว้าปัญหาและสาเหตุของปัญหา และร่วมกันในการตัดสินใจนับเป็นสิ่งที่สำคัญ เพราะถ้าหากประชาชนในชุมชนยังไม่เข้าใจหรือมองไม่เห็นปัญหาของตัวเอง การจัดกิจกรรมการมีส่วนร่วม

ร่วมเพื่อแก้ไขปัญหาก็จะไม่ประสบความสำเร็จเพราะประชาชนในชุมชนเป็นบุคคลที่อยู่ร่วมกับปัญหาจึงทำให้รู้จักปัญหาของประชาชนดีที่สุด แต่อาจมองปัญหาไม่ชัดเจนหรืออาจไม่สามารถแก้ไขปัญหาด้วยตัวเองได้ แต่เมื่อมีบุคคลเข้ามาช่วยเหลือประชาชนในชุมชนจึงต้องเข้ามามีส่วนร่วมเพื่อหาทางแก้ไขต่อไป 2) การมีส่วนร่วมในการวางแผนกิจกรรม เป็นการให้ประชาชนในชุมชนได้เรียนรู้เรื่องราวของการวางแผน และการแก้ไขปัญหาร่วมกันโดยผู้ที่มีประสบการณ์มากกว่าจะต้องเป็นฝ่ายให้คำแนะนำ 3) การมีส่วนร่วมในการลงทุนและการปฏิบัติงาน จะเป็นการสร้างความรู้สึกร่วมกันของการเป็นเจ้าของร่วมกัน พร้อมทั้งจะเรียนรู้กับการดำเนินกิจกรรมไปพร้อมกันจนกระทั่งเกิดผลประโยชน์ไปพร้อมกัน 4) การมีส่วนร่วมในการประเมินผล เมื่อมีการดำเนินการไปสู่ระยะหนึ่งแล้วจะต้องมีการประเมินผล เพื่อทบทวนประเมินประสิทธิผลที่ได้ มาดำเนินการทั้งหมด ส่วนเทคนิคการมีส่วนร่วม² ได้มีรูปแบบเทคนิคการมีส่วนร่วมที่สำคัญ ดังนี้

การสำรวจความคิดเห็น โดยมีเทคนิคที่นำมาใช้ ได้แก่ 1) การสัมภาษณ์รายบุคคล 2) การเปิดให้แสดงความคิดเห็นทางไปรษณีย์ ทางโทรศัพท์ หรือทางโทรสาร ทางระบบเครือข่ายสารสนเทศ หรือทางอื่นใด 3) เปิดโอกาสให้ประชาชนมารับข้อมูลและแสดงความคิดเห็นต่อหน่วยงานของรัฐที่รับผิดชอบโครงการ และ 4) การสนทนากลุ่ม

การประชุมปรึกษาหารือ โดยมีเทคนิคที่นำมาใช้ ได้แก่ 1) การประชาพิจารณ์ 2) การอภิปรายสาธารณะ 3) การแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร 4) การประชุมเชิงปฏิบัติการ และ 5) การประชุมระดับตัวแทนของกลุ่มบุคคลที่เกี่ยวข้องหรือมีส่วนร่วมได้ส่วนเสีย

การนำกระบวนการการมีส่วนร่วมเข้ามาใช้ในการศึกษาแนวทางการอนุรักษ์และพัฒนาชุมชนเพื่อส่งเสริมคุณค่าและความสำคัญของชุมชนหัตถกรรม

จากการศึกษาถึงกระบวนการและเทคนิคทางด้านการมีส่วนร่วมของชุมชนดังกล่าวข้างต้นสามารถนำมากำหนดแนวทางเพื่อนำไปสู่การอนุรักษ์และพัฒนาชุมชนหัตถกรรม โดยนำเทคนิคการมีส่วนร่วมในการเข้ามาช่วยในกระบวนการศึกษา และการประเมินคุณค่าและเอกลักษณ์ของชุมชน ในด้านการศึกษาคุณค่าที่แท้จริงของชุมชน โดยใช้เทคนิคการสัมภาษณ์รายบุคคล กับกลุ่มบุคคลที่เกี่ยวข้อง และการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารระหว่างประชาชนในพื้นที่ที่เกี่ยวข้องกับงานศิลปหัตถกรรม เพื่อสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับชุมชนได้มากยิ่งขึ้น

² ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการรับฟังความคิดเห็นของประชาชน พ.ศ.2548

ส่วนทางด้าน การสำรวจพื้นที่ระดับกว้างในเชิงกายภาพ เห็นว่าเทคนิคในการให้คนในพื้นที่ เป็นผู้ดำเนินการสำรวจ เนื่องจากมีความเข้าใจพื้นที่ และสามารถอธิบายได้ถึงคุณค่าที่มีอยู่ใน ชุมชน

ส่วนการศึกษาคุณค่าของชุมชนในระดับละเอียด ทั้งในเรื่องของการประเมินคุณค่า การ เลือกรูปแบบการสำรวจความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างเข้ามาช่วย ประกอบกับการใช้เทคนิค สัมภาษณ์เชิงลึกในกลุ่มตัวอย่างที่มีความสำคัญกับชุมชนหัตถกรรม เพื่อหาแนวโน้มของการ เปลี่ยนแปลงและความต้องการในอนาคต เพื่อให้เกิดแนวทางการอนุรักษ์และพัฒนาชุมชน หัตถกรรมให้มีคุณค่า และเป็นเอกลักษณ์คู่กับท้องถิ่นต่อไป อีกทั้งยังเป็นการนำไปสู่ความเข้มแข็ง ของชุมชน โดยที่ชุมชนมีความเข้าใจในคุณค่า และความสำคัญของตนเอง และสามารถอยู่ได้ด้วย วิถีชีวิตที่สามารถพึ่งพาตนเอง

ข้อมูลพื้นที่ศึกษา

จากการรวบรวมข้อมูลลักษณะของชุมชนจากการเข้าไปสำรวจลักษณะทางกายภาพ ร่วมกับการเก็บรวบรวมข้อมูลทั้งในระดับปฐมภูมิ และระดับทุติยภูมิ เพื่อให้รับรู้ ถึงสัมผัสของ ชุมชน รวมทั้งสร้างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับชุมชน ดังแสดงรายละเอียดของผลการศึกษาดังนี้

ที่ตั้ง อาณาเขต และการเข้าถึงพื้นที่ศึกษา

พื้นที่ศึกษาได้แก่ พื้นที่เขตเทศบาลเมืองต้นเปา อำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งเขต เทศบาลเมืองต้นเปา ตั้งอยู่ทางด้านทิศตะวันตกของอำเภอสันกำแพง หรือทางด้านทิศตะวันออก ของตัวเมืองเชียงใหม่ (แสดงลักษณะที่ตั้งของพื้นที่ศึกษาและการเข้าถึง ดังภาพที่ 2.1) ซึ่งเขต เทศบาลเมืองต้นเปา มีลักษณะเด่นที่เป็นที่รู้จักทั้งในระดับท้องถิ่น ระดับภูมิภาคและระดับประเทศ ในเรื่องของพื้นที่ที่มีการประกอบอาชีพหัตถกรรม โดยเฉพาะอย่างยิ่งบริเวณย่านชุมชนบ่อสร้าง ต้นเปา ซึ่งเป็นย่านชุมชนที่มีการประกอบอาชีพหัตถกรรมการทำร่ม ทำพัด การทำกระดาษสา การ แกะสลัก ย่านการค้าขายสินค้าหัตถกรรม โดยปัจจุบันเขตเทศบาลเมืองต้นเปา มีขนาดพื้นที่ ทั้งหมด 15.36 ตารางกิโลเมตร หรือคิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 7.76 ของพื้นที่ทั้งหมดของอำเภอ สันกำแพง (197.833 ตารางกิโลเมตร) แบ่งเขตพื้นที่การปกครองออกเป็น 10 เขตหมู่บ้าน ได้แก่ หมู่ที่ 1 (บ้านต้นเปา) หมู่ที่ 2 (บ้านหนองโค้ง) หมู่ที่ 3 (บ้านบ่อสร้าง) หมู่ที่ 4 (บ้านบวกเป็ด)

หมู่ที่ 5 (บ้านสันพระเจ้างาม) หมู่ที่ 6 (บ้านต้นผึ้ง) หมู่ที่ 7(บ้านสันมะฮกฟ้า) หมู่ที่ 8 (บ้านสันป่าคำ) หมู่ที่ 9 (บ้านแม่โฮม) และหมู่ที่10 (บ้านสันช้างมูบ) (แสดงรายละเอียดดังภาพที่ 2.2) ซึ่งสามารถเข้าถึงได้จากเส้นทางบกเป็นหลัก โดยใช้เส้นทางถนนสายประธาน ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 121 ถนนทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 1006 และ ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 1317 โดยมีอาณาเขตติดต่อกับพื้นที่อื่น ดังนี้

ทิศเหนือ	มีอาณาเขตติดต่อกับตำบลแม่คือ อำเภอดอยสะเก็ด อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่
ทิศใต้	มีอาณาเขตติดต่อกับตำบลป่าบง อำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่
ทิศตะวันออก	มีอาณาเขตติดต่อกับตำบลสันกำแพง ตำบลแม่ปุดา อำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่
ทิศตะวันตก	มีอาณาเขตติดต่อกับตำบลสันกลาง อำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่

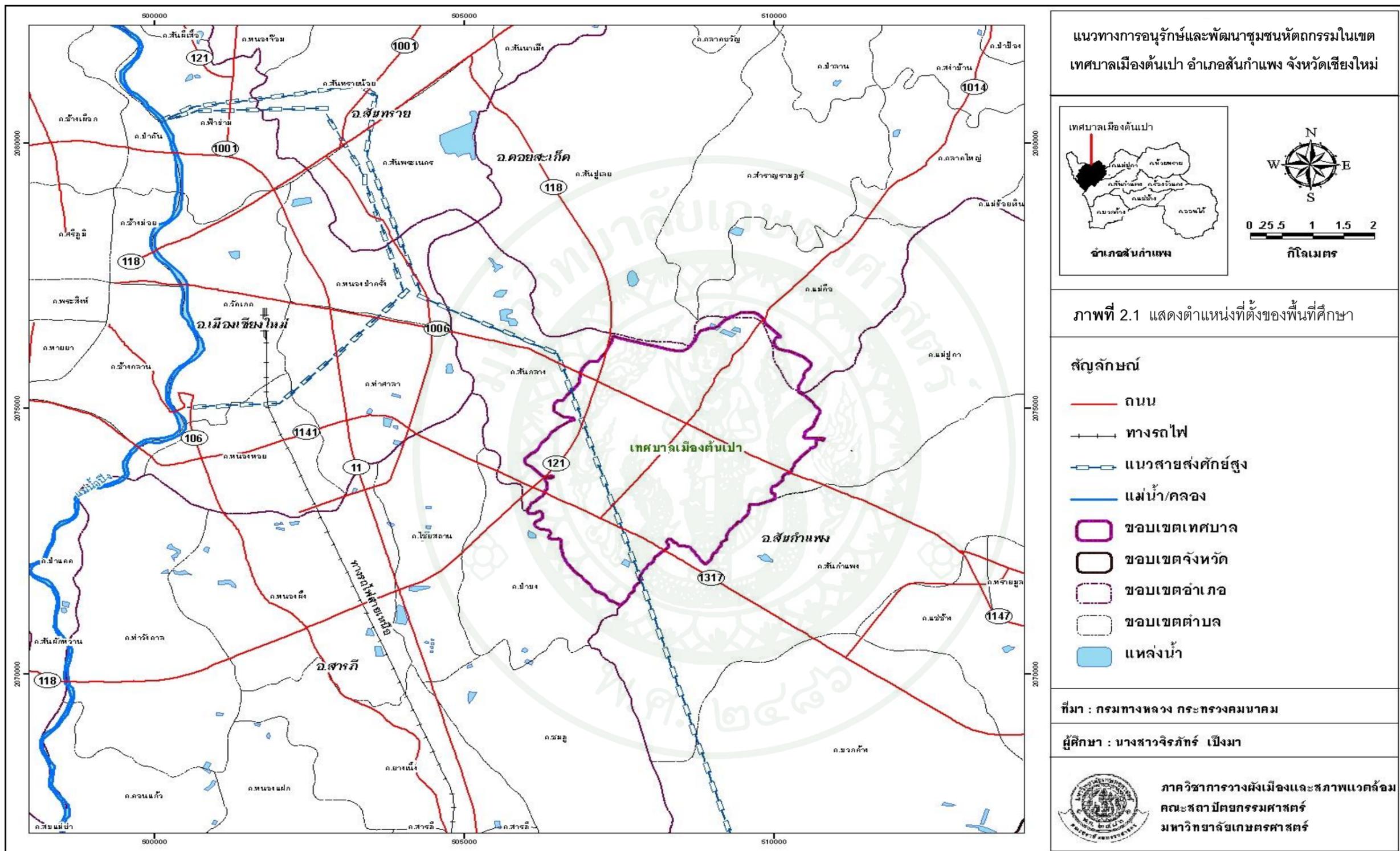
การเดินทางเข้าสู่พื้นที่ศึกษาในเขตเทศบาลเมืองต้นเปา อำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่ สามารถเดินทางจากตัวเมืองเชียงใหม่มาตามเส้นทางหลวงหมายเลข 1006 (ถนนสายเชียงใหม่-สันกำแพง) ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 1317 ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 1014 และทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 121 โดยระบบถนนภายในพื้นที่ศึกษาสามารถแบ่งได้เป็น 4 ประเภทตามลักษณะหน้าที่ของการให้บริการของถนน (Functional classification) ดังนี้ (แสดงรายละเอียดดังแผนภาพที่ 2.3)

ถนนสายประธาน (Arterial streets) เป็นถนนสายสำคัญของชุมชน แนวถนนเชื่อมโยงระหว่างชุมชน รองรับปริมาณการจราจรที่มีความเร็วสูง ซึ่งเป็นเส้นทางหลักในการเข้า-ออกเมือง ได้แก่ ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 1006(เชียงใหม่-สันกำแพง) และทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 1317 (เชียงใหม่-แม่ฮอน)

ถนนสายหลัก (Sub-arterial street) เป็นเส้นทางถนนที่เชื่อมต่อระหว่างถนนสายประธานกับถนนสายรองเชื่อมโยงศูนย์กลางชุมชนต่างๆ เข้าด้วยกันมีแนวถนนต่อเนื่อง มีปริมาณการจราจร ความเร็วของยานยนต์ค่อนข้างสูง ได้แก่ ทางหลวงแผ่นดินสาย 1014 และทางหลวงแผ่นดิน สาย 121

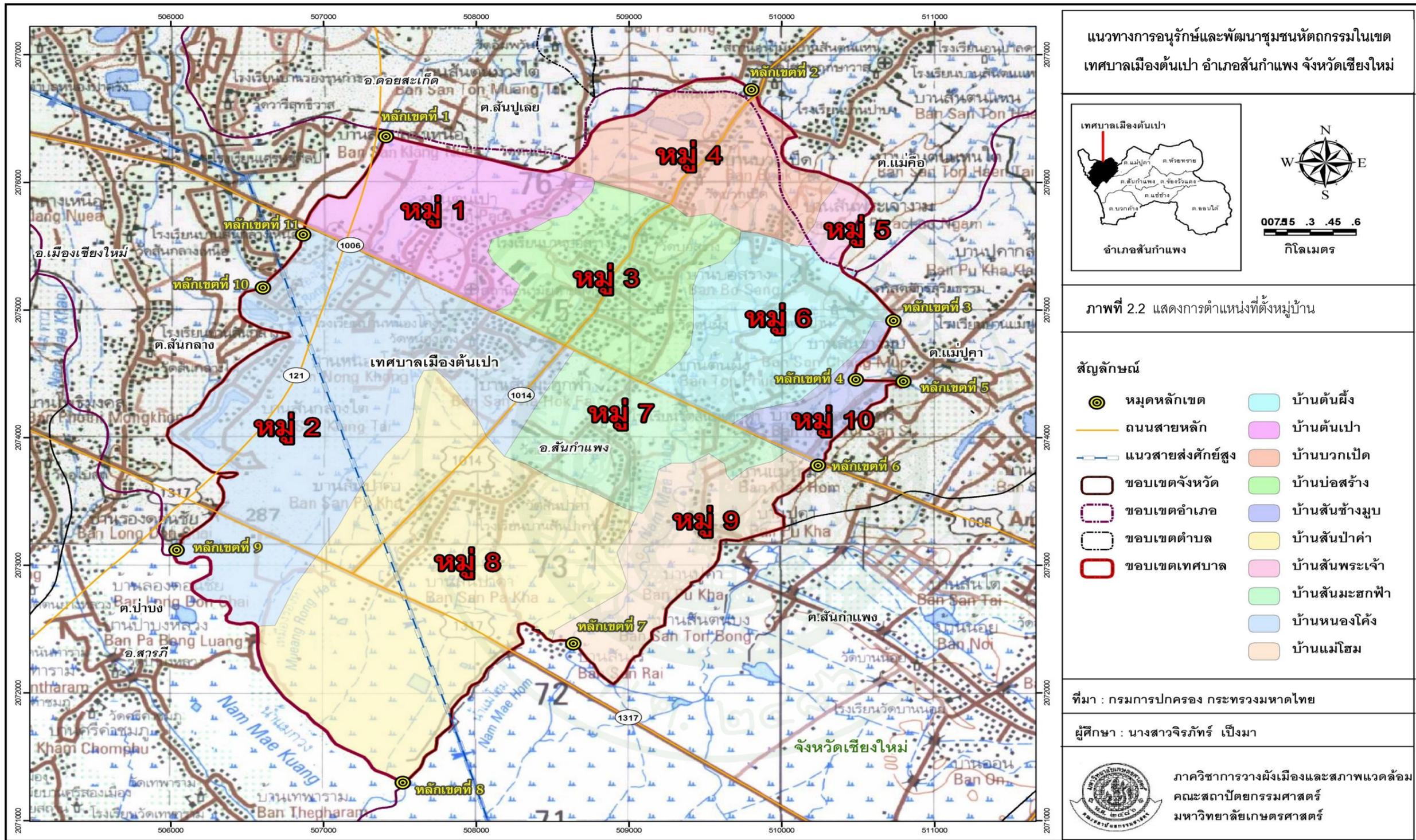
ถนนสายรอง (Collector and Distributor streets) ทำหน้าที่รวบรวมและกระจายการจราจรเข้าสู่และออกจากถนนสายหลัก และสายท้องถิ่น เป็นถนนที่ให้บริการพื้นที่หรือกิจกรรมสองข้างทางของถนน ความเร็วของยานยนต์ที่สัญจรบนถนนสายรองมักมีความเร็วค่อนข้างต่ำเนื่องจากถูกรบกวนจากกิจกรรมบริเวณสองข้างทางของถนน มีปริมาณการจราจรค่อนข้างต่ำ ได้แก่

ถนนสายย่อย (Local or Access roads) ทำหน้าที่ (Accessibility) เป็นถนนที่มีขนาดเขตทางค่อนข้างแคบมีปริมาณจราจรและความเร็วของยานยนต์ต่ำ มักเป็นถนนสายสั้นๆ ได้แก่ ตรอก และซอยต่างๆ

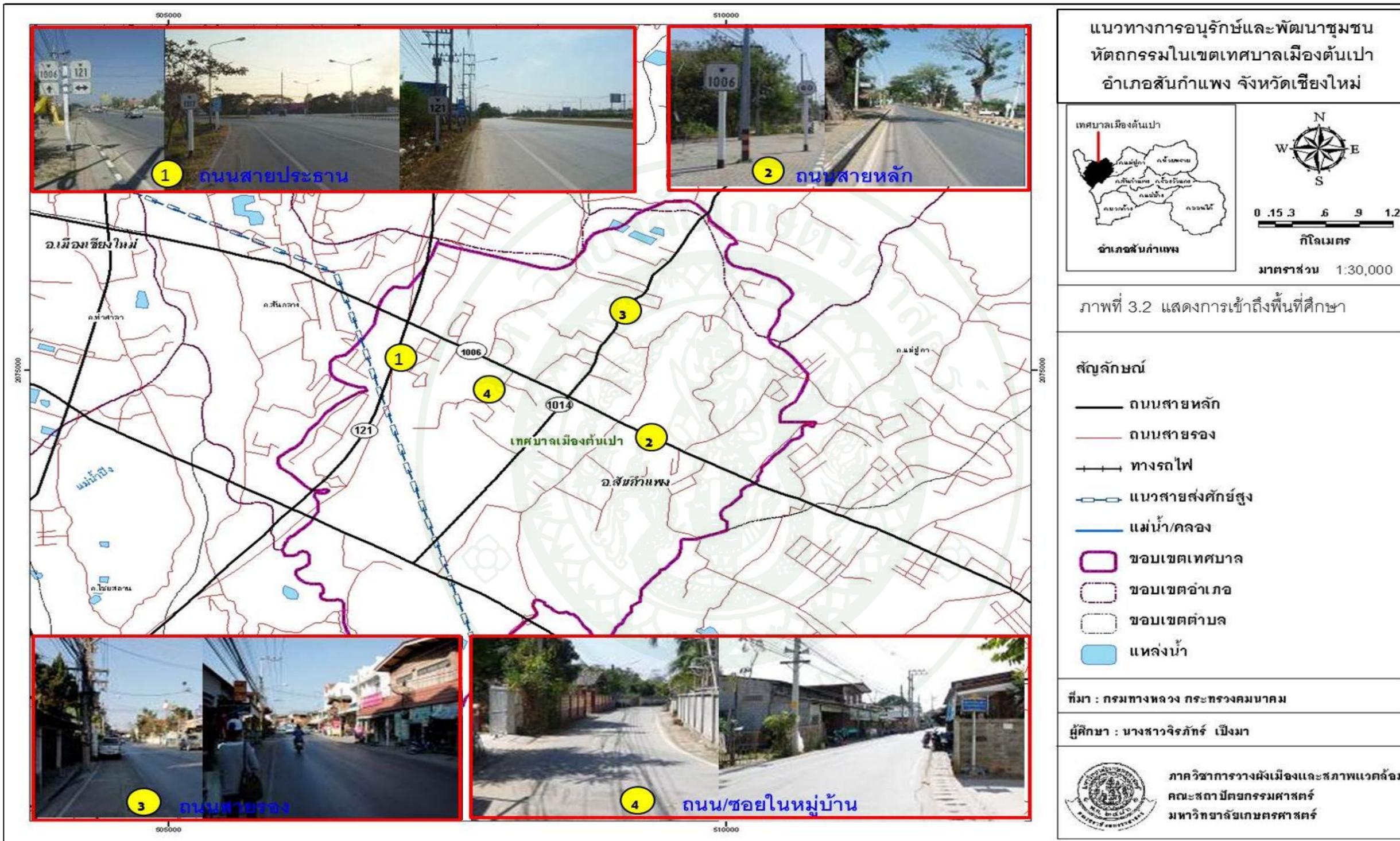

ภาพที่ 2.1 แสดงตำแหน่งที่ตั้งของพื้นที่ศึกษา

ที่มา: กรมทางหลวง กระทรวงคมนาคม (2553)

ภาพที่ 2.2 แสดงตำแหน่งที่ตั้งของหมู่บ้าน
ที่มา: กรมการปกครอง, กระทรวงมหาดไทย (2553)

ภาพที่ 2.3 แสดงการเข้าถึงพื้นที่ศึกษา
ที่มา: กรมทางหลวง กระทรวงคมนาคม (2553)

วิวัฒนาการของพื้นที่ศึกษา

ภาพรวมของวิวัฒนาการของพื้นที่ศึกษา ทั้งจากจากระบบการรวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับพื้นที่ศึกษาทางด้านประวัติศาสตร์และวิวัฒนาการของเทศบาลเมืองต้นเปา ทั้งจากเอกสารที่ได้มีการทำบันทึกไว้ รวมถึงการสัมภาษณ์ข้อมูลประวัติความเป็นมาของพื้นที่ศึกษาจากบุคคลที่อยู่ในพื้นที่ ซึ่งสามารถนำมาวิเคราะห์ถึงวิวัฒนาการของพื้นที่ศึกษา โดยสามารถแบ่งวิวัฒนาการของชุมชนออกเป็น 5 ช่วงยุคสำคัญของการเปลี่ยนแปลงพื้นที่ ได้แก่ 1. ช่วงการตั้งถิ่นฐาน (ก่อน พ.ศ. 2317) 2. ช่วงยุคสมัยเข้าสู่เป็นเมืองประเทศราชของไทย (พ.ศ. 2317-2427) 3. ยุคแห่งการเปลี่ยนแปลง (พ.ศ. 2427-2497) 4. ช่วงปรับปรุงเมืองตามแบบตะวันตก (พ.ศ. 2498-2516) และ 5. ช่วงแห่งการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างพื้นฐานของเมืองเข้าสู่ยุคปัจจุบัน (พ.ศ. 2517-2538) ดังต่อไปนี้

ช่วงที่ 1 ยุคแรกของการตั้งถิ่นฐานชุมชน (ก่อน พ.ศ. 2317)

ลักษณะทางกายภาพและการตั้งถิ่นฐาน จากการบอกเล่าของเจ้าอาวาสวัดต้นเปา (พระวัชรพล ติรสมุโม)³ ได้กล่าวว่า พื้นที่บริเวณเทศบาลเมืองต้นเปา กล่าวอ้างจากคำบอกเล่าของบรรพบุรุษที่เป็นคนในพื้นที่ตั้งแต่เกิด มีการเล่าขานสืบต่อกันมา ว่าพื้นที่บริเวณนี้ ในช่วงของการตั้งถิ่นฐาน พื้นที่มีลักษณะเป็นผืนป่าไม้สัก ไม้แดง เป็นจำนวนมาก การเข้ามาตั้งถิ่นฐานของประชากร มีการกระจายการตั้งถิ่นฐานไปตามบริเวณสันดอน และอยู่ในเส้นทางน้ำ หรือทางน้ำไหลพาดผ่าน เช่น บริเวณพื้นที่หมู่บ้านบ้านสันป่าคำ หมู่บ้านสันช้างมูบ หมู่บ้านสันมะฮกฟ้า และบริเวณพื้นที่หมู่บ้านสันพระเจ้างามในปัจจุบัน ฉะนั้นการตั้งถิ่นฐานจะเป็นลักษณะของกลุ่มบ้าน จากลักษณะทางกายภาพของพื้นที่จากการบอกเล่าอาจสันนิษฐานได้ว่ามีการตั้งถิ่นฐานของพื้นที่อาจมีการตั้งถิ่นฐานอยู่ในช่วงของอาณาจักรล้านนายุคเจริญรุ่งเรือง (พ.ศ. 1898 - 2068) เพราะมีหลักฐาน และการกล่าวอ้างถึงการใช้ช้างเป็นพาหนะในการเดินทาง สำหรับกลุ่มชนชั้นเจ้าปกครอง ซึ่งมีหลักฐานจากสัปดาห์ที่หนึ่งบนหลังช้าง เป็นต้น (แสดงลักษณะการตั้งถิ่นฐานดังภาพที่ 2.4)

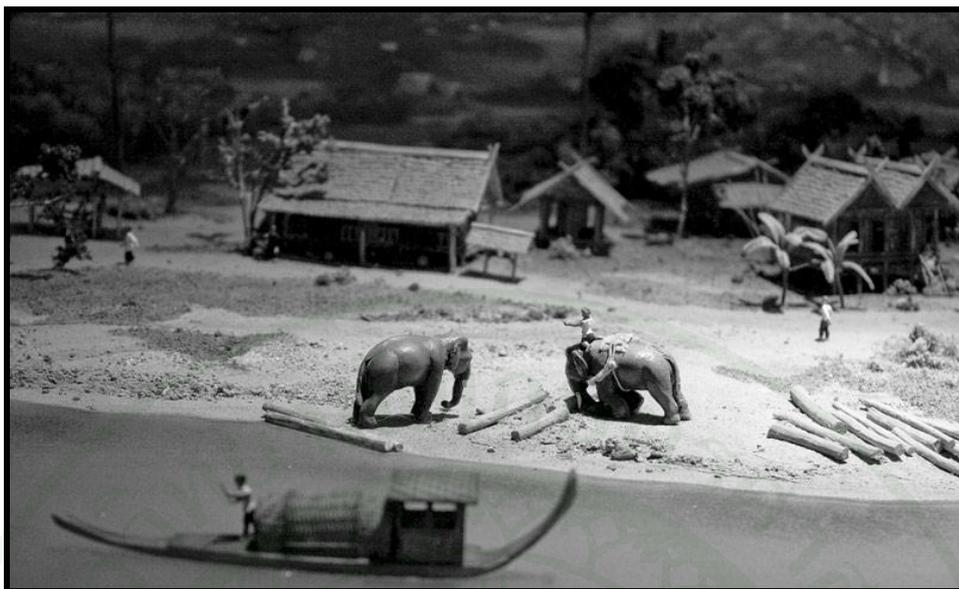
³พระวัชรพล ติรสมุโม, เจ้าอาวาสวัดต้นเปา, สัมภาษณ์ วันที่ 8 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2555

ภาพที่ 2.4 แสดงลักษณะภาพจำลองลักษณะการตั้งถิ่นฐาน

ที่มา: ฤพร, นิทรรศการภาพถ่าย วาดแสง แต้มศิลป์ ถิ่นล้านนา, หอศิลป์วัฒนธรรมเชียงใหม่, วันที่ 5 สิงหาคม พ.ศ.2551

ลักษณะทางเศรษฐกิจและสังคม ในช่วงยุคนี้ เศรษฐกิจของพื้นที่จะมาจากการค้าขายของป่า การทำป่าไม้ การชักลากไม้ ดังนั้นการกระจายตัวของกลุ่มบ้านจะกระจายไปตามแนวสันดอนต่างๆ และมีแหล่งน้ำไหลผ่านเพื่อสร้างความสะดวกในการชักลากไม้ ซึ่งจากการเล่าขานบริเวณพื้นที่บริเวณ หมู่บ้านสันป่าคำ ในปัจจุบัน จะมีทำน้ำที่ใช้ในการชักลากไม้ และบริเวณพื้นที่บริเวณ หมู่บ้านสันช้างมูบปัจจุบัน จะเป็นบริเวณพื้นที่เลี้ยงช้าง ซึ่งในยุคนี้จะมีเจ้าเมืองที่ปกครองพื้นที่ ซึ่งกล่าวอ้างว่าชื่อ นามเจ้าฝั่ง ซึ่งเจ้าผู้ปกครองจะมีการเก็บส่วยจากการค้าของป่า ซึ่งสอดคล้อง เพื่อทำการค้าขายของป่า ดังนั้นคนในพื้นที่จะเชื่อฟังเจ้าผู้ปกครอง ของแต่ละพื้นที่ ทำให้อำนาจในการปกครองพื้นที่ตกอยู่ภายใต้อำนาจของเจ้าผู้ปกครอง (แสดงรูปแบบจำลอง ดังภาพที่ 2.5)

ภาพที่ 2.5 แสดงภาพจำลองลักษณะการประกอบอาชีพของคนในช่วงยุคแรกของการตั้งถิ่นฐาน
ที่มา: ฤพร, นิทรรศการภาพถ่าย วาดแสง แต้มศิลป์ ถิ่นล้านนา, หอศิลป์วัฒนธรรมเชียงใหม่,
วันที่ 5 สิงหาคม พ.ศ.2551

ช่วงยุคที่ 2 สมัยเป็นเมืองประเทศราชของไทย (พ.ศ. 2317-2427)

ลักษณะทางกายภาพ ลักษณะทางกายภาพของพื้นที่ในช่วงยุคสมัยกลายเป็นเมือง
ประเทศราชของไทยในช่วงเริ่มต้น หลังจากที่ถูกเป็นเมืองขึ้นของพม่า สภาพทางกายภาพของพื้นที่
เริ่มเป็นพื้นที่โล่ง เพราะเนื่องจากการทำไม้ การชักลากไม้ ไปใช้ในการฟันฟู่บ้านเมือง รวมทั้ง
ส่งไปยังสยามประเทศ ทำให้พื้นที่ซึ่งอยู่ในแอ่งเชียงใหม่ - ลำพูน เป็นพื้นที่ราบเหมาะแก่การตั้งถิ่น
ฐาน และมีการอพยพผู้คนจากการหลบหนี และจากสิบสองปันนา เชียงรุ่ง เชียงแสน เข้ามาตั้งถิ่น
ฐานในพื้นที่เพิ่มมากขึ้น

ลักษณะทางเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม ในยุคนี้เริ่มมีผู้คนเข้ามาอยู่ในพื้นที่เพิ่มมาก
ขึ้น ในช่วงแรกของการเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของราชอาณาจักรสยาม การปกครองทางสยามยังให้
ความสำคัญกับเจ้าเมืองในการปกครองตนเอง ดังนั้นเจ้าผู้ปกครองยังมีอำนาจในการปกครอง
พื้นที่โดย ผู้ที่มีเชื้อสายเจ้าจะเข้ามาปกครองในแต่ละพื้นที่ โดยจะเริ่มลดทอนอำนาจแบบค่อยเป็น
ค่อยไป โดยรายได้จะมาจากการจัดเก็บภาษีต่างๆ และจะต้องส่งส่วยของป่าไปยังเมืองหลวงเมื่อ
สภาพพื้นที่มีลักษณะพื้นที่ราบ และมีแหล่งน้ำ ทำให้เข้าสู่ยุคของการทำการเกษตร และอยู่อาศัย

ในลักษณะของกลุ่มบ้าน แยกจากพื้นที่เกษตรกรรม และมีการจัดระบบการใช้น้ำ (แสดงรายละเอียดดังภาพที่ 2.6)

ภาพที่ 2.6 แสดงภาพแสดงลักษณะทางสังคมในช่วงยุคสมัยการเข้าร่วมเป็นประเทศราชของไทย ที่มา: ภาพถ่ายด้านนาในอดีต บันทึกภาพจาก สมศักดิ์ บุญตันจิ้น, อดีตสมาชิกสภาเทศบาลเมืองต้นเปา, เมื่อวันที่ 7 กุมภาพันธ์ พ.ศ.2555

ช่วงยุคที่ 3 ยุคแห่งการเปลี่ยนแปลงปรับปรุงเมืองตามแบบตะวันตก(พ.ศ.2427-2497)

ลักษณะทางกายภาพและการตั้งถิ่นฐาน ช่วงยุคของการเปลี่ยนแปลง จนกลายเป็นส่วนหนึ่งของราชอาณาจักรไทย เกิดขึ้นในช่วงของรัชการที่ 5 ซึ่งเข้าสู่ยุคของการเปลี่ยนแปลงเพื่อเข้าสู่การปรับปรุงประเทศแบบตะวันตก โดยได้มีการยกเลิกระบบการปกครองแบบหัวเมืองและเริ่มใช้เส้นทางจราจรทางบกเป็นเส้นทางในการเชื่อมต่อแต่ละพื้นที่ และการกระจายการตั้งถิ่นฐานที่อยู่อาศัยจะกระจายไปตามเส้นทางถนน เพิ่มมากขึ้น ซึ่งในปี พ.ศ.2497 ได้มีการบันทึกภาพถ่ายทางอากาศเป็นครั้งแรกโดยกรมแผนที่ทหาร ทำให้ทราบถึงลักษณะทางกายภาพของพื้นที่ได้ชัดเจนมากยิ่งขึ้น

ลักษณะเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม ซึ่งเป็นยุคแห่งการปรับปรุงประเทศตามแบบตะวันตก ด้านการปกครองหัวเมือง มีการยกเลิกระบบการปกครอง เมืองประเทศราช ซึ่งเคยปฏิบัติกันมาช้านาน โดยจัดตั้งการปกครองแบบมณฑลเทศาภิบาลขึ้นแทน มีข้าหลวงเทศาภิบาลซึ่ง

รัฐบาลกลางส่งไปปกครองและขึ้นสังกัดกระทรวงมหาดไทย ระบบมณฑลเทศาภิบาลที่จัดตั้งขึ้นจึงเป็นการสร้างความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของชาติรัฐ ซึ่งมีอำนาจรวมศูนย์ที่องค์พระมหากษัตริย์ การรวมหัวเมืองประเทศราชล้านนาเข้ากับส่วนกลาง รัฐบาลกลางวางเป้าหมายของการปฏิรูปการปกครองเพื่อสร้างเอกภาพแห่งชาติ ซึ่งมีองค์พระมหากษัตริย์เป็นศูนย์รวมอำนาจเพียงแห่งเดียว โดยดำเนินการยกเลิกฐานะหัวเมืองประเทศราชที่เป็นมาแต่เดิม โดยจัดการปกครองแบบมณฑลเทศาภิบาล ส่งข้าหลวงมาปกครอง ขณะเดียวกันก็พยายามยกเลิกตำแหน่งเจ้าเมืองเสีย โดยรัฐบาลกลาง ลิดรอนอำนาจของเจ้าเมืองอย่างค่อยเป็นค่อยไป ซึ่งในที่สุดตำแหน่งเจ้าเมืองก็หมดไป ซึ่งปรากฏชื่อของขุนเปา ที่เข้ามาปกครองพื้นที่ดังกล่าว ซึ่งปัจจุบันยังคงเก็บรักษาบ้านพักไว้ในเขตหมู่ที่ 4 บ้านบวกเปิด อีกทั้งยังปรากฏหลักฐานในเรื่องของต้นยาง ซึ่งในยุคสมัยรัชกาลที่ 5 ได้ให้ข้าหลวงทุกคน ที่อยู่ในแต่ละพื้นที่ให้เอาต้นยางไปปลูกยังวัด ดังปรากฏอยู่ในวัดต่างๆ เช่น ต้นยางบริเวณ วัดต้นเปา ต้นยางบริเวณวัดสันป่าคำ นั้นแสดงให้เห็นได้ว่าชุมชนต้นเปาต้องอยู่ในช่วงของรัชกาลที่ 5 (แสดงรายละเอียดดังภาพที่ 2.7) เมื่อมีการเลิกทาส ทำให้ประชาชนในพื้นที่ต้องหันมาประกอบอาชีพเกษตรกรรมมากยิ่งขึ้น ดังนั้น จึงมีวิถีชีวิตทางด้านเกษตรกรรม และมีความเชื่อถือตามประเพณีล้านนา ซึ่งในช่วงดังกล่าว ด้วยลักษณะทางภูมิประเทศ ที่เป็นที่ราบและเป็นพื้นที่โล่ง ทำให้สภาพอากาศในพื้นที่ค่อนข้างร้อน จึงได้เริ่มมีการทำร่มขึ้นมาใช้ โดยใช้วัสดุจากธรรมชาติที่สามารถหาได้ง่ายในพื้นที่มาทำร่มไว้ใช้งานโดยมีลักษณะ เป็นร่มสีแดง จากสีของเปลือกไม้ จึงเป็นจุดเริ่มต้นของการทำศิลปหัตถกรรมร่มขึ้นมาใช้ (แสดงรายละเอียดดังภาพที่ 2.8)

ภาพที่ 2.7 แสดงต้นยางที่ปลูกในสมัยรัชกาลที่ 5 ในเขตพื้นที่ศึกษา
ที่มา: บันทึกภาพเมื่อ 7 กุมภาพันธ์ พ.ศ.2555

ภาพที่ 2.8 แสดงถึงวิถีชีวิตความเป็นอยู่ในช่วงต้นของยุคแห่งการเปลี่ยนแปลงปรับปรุงเมืองตามแบบตะวันตก ในรัชสมัยรัชกาลที่ 5

ที่มา: ภาพถ่ายล้านนาในอดีต บันทึกภาพจาก สมศักดิ์ บุญตันจิ้น, อดีตสมาชิกสภาเทศบาลเมืองต้นเปา, เมื่อวันที่ 7 กุมภาพันธ์ พ.ศ.2555

ช่วงยุคที่ 4 แห่งการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงเมืองในแบบตะวันตกเพื่อเข้าสู่ยุคพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน(พ.ศ.2498 - 2516)

ลักษณะทางกายภาพ ลักษณะทางกายภาพในพื้นที่เป็นพื้นที่ราบ มีบ้านเรือนเข้ามาอาศัยเพิ่มมากขึ้น บ้านเรือนยังคง เป็นเรือนไทยพื้นถิ่น โดยมีลักษณะ เป็นแบบเรือนไท และเริ่มมีเส้นทางการเข้าถึงพื้นที่ทางบก มากยิ่งขึ้น ดังนั้นการเดินทางไปมาหาสู่กันของยุคสมัยนี้ เริ่มมีการใช้ทางเกวียนมากขึ้น บ้านเรือนเพิ่มมีการสร้างถื่นฐานกระจายไปตามเส้นทางถนน สายหลัก และสายรองของชุมชน

ลักษณะเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม ส่วนลักษณะทางเศรษฐกิจ ของพื้นที่ในช่วงยุคนี้ ประชาชนบทส่วนใหญ่เริ่มมีการประกอบอาชีพที่หลากหลายมากยิ่งขึ้น โดยไม่ได้ทำเฉพาะอาชีพเกษตรกรรมเพียงอย่างเดียว เริ่มมีการผลิตหัตถกรรมขึ้นมาใช้ในครัวเรือน และเริ่มมีการผลิตเพื่อการจำหน่ายในพื้นที่โดยเฉพาะอย่างยิ่งการผลิตร่ม ซึ่งต้องเอาไว้ใช้ในพื้นที่เนื่องจากสภาพพื้นที่เป็นพื้นที่โล่ง อากาศค่อนข้างร้อนตามลักษณะภูมิประเทศที่เป็นที่ราบแอ่งเขียงใหม่-ลำพูน ส่วน

การอยู่ร่วมกัน ยังมีการอาศัยอยู่ร่วมกันในชุมชนโดยเริ่มมีการใช้เกวียนในการติดต่อระหว่างชุมชน (แสดงรายละเอียดดังภาพที่ 2.9)

ภาพที่ 2.9 แสดงถึงวิถีชีวิตความเป็นอยู่ในช่วงต้นของช่วงยุคแห่งการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงเมือง ในแบบตะวันตกเพื่อเข้าสู่ยุคพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน(พ.ศ.2498- 2516)

ที่มา: ภาพถ่ายล้านนาในอดีต บันทึกภาพจาก สมศักดิ์ บุญตันจีน, อดีตสมาชิกสภาเทศบาลเมือง ต้นเปา, เมื่อวันที่ 7 กุมภาพันธ์ พ.ศ.2555

ช่วงยุคที่ 5 ยุคแห่งการเปลี่ยนแปลงเข้าสู่ยุคปัจจุบัน (พ.ศ.2517-2538)

ลักษณะทางกายภาพ ทางด้านกายภาพของพื้นที่ศึกษาในยุคนี้ มีการเปลี่ยนระบบโครงสร้างพื้นฐานมากยิ่งขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การเข้าถึงของระบบไฟฟ้า และการก่อสร้างถนนเพื่อรองรับการพัฒนาของเมือง ในเรื่องของกรอยู่อาศัยในพื้นที่ โดยมีการสร้างถนนเชื่อมโยงกับชุมชนใกล้เคียงมากยิ่งขึ้น การเข้าถึงพื้นที่ที่สามารถทำได้สะดวกมากยิ่งขึ้น สภาพพื้นที่เริ่มมีอาคารที่พักอาศัยเพิ่มมากขึ้น ตามทิศทางการพัฒนาของพื้นที่ บริเวณดังกล่าว

ลักษณะเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม ทางด้านสภาพสังคมและวัฒนธรรมของพื้นที่ ยังคงมีวิถีวัฒนธรรมของล้านนา ความเชื่อในเรื่องผีบ้าน และมีพิธีกรรมต่างๆ ที่เป็นส่วนช่วยในเรื่องของการรวมกลุ่มกันทางสังคม การอยู่อาศัยยังอาศัยอยู่ร่วมกันเป็นกลุ่มบ้าน มีการช่วยเหลือซึ่งกันและกันในระบบเครือญาติ การประกอบอาชีพ เป็นการประกอบอาชีพ แบบพึ่งพาตนเอง และมีการประกอบอาชีพที่หลากหลายมากยิ่งขึ้น และเริ่มมีการประกอบอาชีพหัตถกรรมอย่างจริงจัง และมีการเรียนรู้ และพัฒนาวิทยาการในการผลิตหัตถกรรมให้สอดคล้องกับความต้องการใช้งานของคนในพื้นที่ จนเริ่มกลายเป็นที่รู้จักทั้งในระดับท้องถิ่น และระดับประเทศ ถึงการทำ

ศิลปหัตถกรรมในพื้นที่ จนผู้คนในพื้นที่เริ่มมีความชำนาญในการผลิตหัตถกรรม โดยเฉพาะอย่างยิ่งร่ม ซึ่งมีการผลิตกันมาอย่างต่อเนื่อง และเป็นการสร้างงานให้กับคนในพื้นที่อีกด้วย (แสดงรายละเอียดดังภาพที่ 2.10)

ภาพที่ 2.10 แสดงถึงวิถีชีวิตความเป็นอยู่ในช่วงต้นของช่วงแห่งการเปลี่ยนแปลงเข้าสู่ยุคปัจจุบัน (พ.ศ.2517-2538)

ที่มา: ภาพถ่ายด้านนาในอดีต บันทึกภาพจาก สมศักดิ์ บุญตันจีน, อดีตสมาชิกสภาเทศบาลเมืองต้นเปา, เมื่อวันที่ 7 กุมภาพันธ์ พ.ศ.2555

สภาพปัจจุบันของพื้นที่ศึกษา

สำหรับการศึกษาสภาพทั่วไปของพื้นที่ศึกษาในยุคปัจจุบันจะทำการศึกษาสภาพแวดล้อมทางกายภาพ สภาพทางด้านเศรษฐกิจ สภาพสังคม เพื่อศึกษาความเป็นชุมชนในเขตเทศบาลเมืองต้นเปา อำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่ แสดงรายละเอียดดังนี้

ลักษณะทางกายภาพ การศึกษาลักษณะทางกายภาพในบริเวณพื้นที่ศึกษา ดำเนินการโดยรวบรวมข้อมูลทุติยภูมิจากรายงานหรือเอกสารจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และศึกษาจากแผนที่ภูมิประเทศของกรมแผนที่ทหารมาตราส่วน 1 : 50,000 ร่วมกับภาพถ่ายทางอากาศมาตราส่วน 1 :

25,000 ของ Google Earth ซึ่งเป็นโปรแกรมภูมิศาสตร์ออนไลน์ รวมทั้งการสำรวจในภาคสนามเพิ่มเติม สามารถอธิบายสภาพภูมิประเทศในพื้นที่ศึกษา ได้ดังนี้

การใช้ประโยชน์ที่ดินในปัจจุบันของพื้นที่ศึกษา การศึกษาการใช้ประโยชน์ที่ดินบริเวณเทศบาลเมืองต้นเปา นั้น ได้ศึกษาพื้นที่ศึกษาประมาณ 15.82 ตารางกิโลเมตร หรือประมาณ 9,890.25 ไร่ ครอบคลุมพื้นที่ครอบคลุมทั้งพื้นที่เทศบาลเมืองต้นเปา อำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่ จากการศึกษาพบว่า มีการใช้ประโยชน์ที่ดินในพื้นที่ศึกษา การใช้ประโยชน์ที่ดินส่วนใหญ่ (ร้อยละ 38.25) เป็นพื้นที่ทางด้านเกษตรกรรม ส่วนการใช้ประโยชน์ที่ดินในสัดส่วนรองลงมาคิดเป็นร้อยละ 30.38 เป็นการใช้อยู่อาศัยในลักษณะพื้นที่ชุมชนและสิ่งปลูกสร้าง ส่วนการใช้ประโยชน์พื้นที่อื่นๆ คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 27.78

พื้นที่ชุมชนและสิ่งปลูกสร้างมีพื้นที่ประมาณทั้งหมด 4.81 ตารางกิโลเมตร หรือ 3,004.96 ไร่ หรือคิดเป็นร้อยละ 30.38 ของพื้นที่ทั้งหมดในเขตพื้นที่ศึกษา ซึ่งประกอบด้วย พื้นที่ตัวเมือง/ชุมชนและย่านการค้า ซึ่งครอบคลุมพื้นที่เป็นจำนวนมาก คิดเป็นพื้นที่รวมประมาณ 3.88 ตารางกิโลเมตร หรือคิดเป็น 2,428.83 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 24.53 รองลงมาเป็นพื้นที่เพื่อการอนุรักษ์ศิลปหัตถกรรม มีสัดส่วน 0.66 ตารางกิโลเมตร พื้นที่ที่เป็นสถานประกอบการอุตสาหกรรม คิดเป็นพื้นที่รวมประมาณ 0.16 ตารางกิโลเมตร หรือประมาณ 102.04 ไร่ ซึ่งคิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 1.03 และเป็นพื้นที่สถานที่ราชการ/สถาบันต่างๆ ได้แก่ วัด สำนักงานเทศบาลเมืองต้นเปา และโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพเทศบาลเมืองต้นเปา สถาบันการศึกษาในพื้นที่ ฯลฯ คิดเป็นพื้นที่ประมาณ 0.16 ตารางกิโลเมตร หรือประมาณ 102.04 ไร่ คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 0.66

พื้นที่เกษตรกรรมซึ่งเป็นลักษณะของการใช้ประโยชน์ที่ดินที่มีสัดส่วนมากที่สุดของพื้นที่ศึกษา ซึ่งมีขนาดพื้นที่ทั้งหมดโดยประมาณ 6.05 ตารางกิโลเมตร หรือประมาณ 3,828.80 ไร่ หรือคิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 38.25 ซึ่งประกอบไปด้วยพื้นที่ที่เป็นนาข้าว คิดเป็นพื้นที่ประมาณ 5.73 ตารางกิโลเมตร หรือประมาณ 3,580.53 ไร่ คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 36.20 และเป็นพื้นที่ปลูกไม้ยืนต้นผสม/สวนผสม คิดเป็นพื้นที่ประมาณ 0.32 ตารางกิโลเมตร หรือประมาณ 202.97 ไร่ คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 2.05

พื้นที่แหล่งน้ำ ซึ่งมีลักษณะเป็นบึงน้ำ บ่อตกปลา เป็นต้น และมีแหล่งน้ำไหล ลำน้ำที่สำคัญได้แก่ น้ำแม่โอม น้ำแม่วง เหมือนห้า และน้ำแม่ปู่คา คิดเป็นพื้นที่ประมาณ 0.57 ตารางกิโลเมตร หรือประมาณ 354.42 ไร่ หรือคิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 3.58 ของพื้นที่ทั้งหมด

พื้นที่เบ็ดเตล็ด คิดเป็นพื้นที่ทั้งหมดประมาณ 4.40 ตารางกิโลเมตร หรือประมาณ 2,747.36 ไร่ หรือคิดเป็นสัดส่วนพื้นที่ร้อยละ 27.78 ซึ่งประกอบไปด้วย พื้นที่กร้าง พื้นที่ว่างเปล่าที่ไม่ได้ใช้ประโยชน์ พื้นที่ลานโล่ง ลานกิจกรรม รวมทั้งพื้นที่สีเขียว คิดเป็นพื้นที่ 3.97 ตารางกิโลเมตร หรือประมาณ 2,481.27 ไร่ คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 25.09 และ ถนน/ซอย ประกอบด้วยถนนทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 1006 ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 1317 ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 121 ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 1014 และถนน และซอยภายในชุมชน คิดเป็นพื้นที่ประมาณ 0.43 ตารางกิโลเมตร หรือประมาณ 266.09 ไร่ ซึ่งคิดเป็นร้อยละ 2.69

การเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์ที่ดินของพื้นที่ศึกษาในคาบ 16 ปี (พ.ศ. 2538-พ.ศ.2554) สำหรับการเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์ที่ดินของพื้นที่ศึกษาในคาบ 16 ปีนั้นเป็นการศึกษาถึงทิศทางการเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์ที่ดินของพื้นที่ศึกษา ซึ่งจากการศึกษาสัดส่วนของการใช้พื้นที่ทั้ง 2 ปี ทำให้ทราบถึงการเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์ที่ดินได้ดังนี้

การใช้ประโยชน์ที่ดินในปีพ.ศ.2538 พบว่ายังมีรูปแบบการใช้ประโยชน์ที่ดินที่ไม่ค่อยหลากหลาย โดยพื้นที่ส่วนใหญ่ยังเป็นพื้นที่เกษตรกรรม คิดเป็นสัดส่วน 7.84 ตารางกิโลเมตร หรือคิดเป็นร้อยละ 49.56 รองลงมาได้แก่การใช้ประโยชน์ที่ดินประเภทสิ่งปลูกสร้าง ในสัดส่วน 2.61 ตารางกิโลเมตร หรือคิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 16.50 พื้นที่ว่างและนันทนาการมีสัดส่วน 4.82 ตารางกิโลเมตรหรือมีสัดส่วนการใช้ประโยชน์ที่ดินคิดเป็นร้อยละ 4.82 ของพื้นที่ การใช้ประโยชน์ทั้งหมดในปีเดียวกัน ซึ่งเมื่อเปรียบเทียบกับการใช้ประโยชน์ที่ดินในปี พ.ศ.2553 ซึ่งมีรูปแบบการใช้ประโยชน์ที่ดินที่มีความหลากหลายมากขึ้น สามารถกล่าวได้ว่าลักษณะการเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์ที่ดินในปี พ.ศ.2553 พื้นที่ชุมชนและสิ่งปลูกสร้างมีสัดส่วนเพิ่มขึ้นจากปี พ.ศ.2538 คิดเป็นสัดส่วนการเปลี่ยนแปลงกว่า 2.2 ตารางกิโลเมตร หรือคิดเป็นสัดส่วนร้อยละของการเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์ที่ดินในรูปแบบเดียวกันจากปี พ.ศ.2538 ถึงร้อยละ 84.29 ของการเปลี่ยนแปลง โดยเป็นการเพิ่มในรูปแบบของสถานประกอบการอุตสาหกรรม เพิ่มขึ้นในปี พ.ศ. 2553 คิดเป็นสัดส่วน 0.16 ตารางกิโลเมตร พื้นที่ชุมชนย่านการค้า ย่านความเป็นเมือง เพิ่มขึ้นในสัดส่วน 1.34 ตารางกิโลเมตร หรือคิดเป็นสัดส่วนร้อยละของการเปลี่ยนแปลง 52.76 ส่วนพื้นที่

เกษตรกรรมในปี พ.ศ.25563 มีสัดส่วนลดลงกว่า 1.79 ตารางกิโลเมตร หรือคิดเป็นสัดส่วนร้อยละของการเปลี่ยนแปลง เท่ากับ 22.83 ส่วนพื้นที่ว่าง และพื้นที่ว่างเปล่ามีสัดส่วนพื้นที่ลดลงกว่า 0.85 ตารางกิโลเมตร หรือคิดเป็นสัดส่วนของการเปลี่ยนแปลงร้อยละ 17.63 ของพื้นที่ว่างในปี พ.ศ.2538 (แสดงรายละเอียดดังตารางที่ 2.2 และรูปที่ 2.13)

ดังนั้นแสดงให้เห็นได้ว่า ในช่วงระยะเวลา 16 ปีที่ผ่านมา การใช้ประโยชน์ที่ดินเริ่มมีการเปลี่ยนแปลงเข้าสู่ความเป็นเมืองมากยิ่งขึ้น สังเกตได้จากสัดส่วนและรูปแบบการเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์ที่ดินของพื้นที่ศึกษา ซึ่งการเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์ที่ดิน เป็นไปตามวิถีการดำเนินชีวิตของประชาชนในพื้นที่ที่เปลี่ยนแปลงไป ซึ่งเกิดจากการประกอบอาชีพที่มีความหลากหลายมากขึ้นนั่นเอง ส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตและการเปลี่ยนแปลงของอาชีพดั้งเดิมของคนในพื้นที่มากยิ่งขึ้น

การเปรียบเทียบการใช้ประโยชน์ที่ดินกับข้อกำหนดทางกฎหมายทางผังเมือง สำหรับพื้นที่ศึกษาซึ่งอยู่ในแนวเขตพื้นที่เขตผังเมืองรวมจังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งจะต้องมีการใช้ประโยชน์ที่ดินให้เป็นไปตามข้อกำหนดการใช้ประโยชน์ที่ดินกฎกระทรวงและรายการประกอบแผนผังทำกฎกระทรวงฉบับที่ ๔๓๑ (พ.ศ. ๒๕๔๒) ผังเมืองรวมเมืองเชียงใหม่ ซึ่งกฎกระทรวงดังกล่าวมีวัตถุประสงค์เพื่อใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาและการดำรงรักษาเมืองและบริเวณที่เกี่ยวข้องหรือชนบทในด้านการใช้ประโยชน์ในทรัพย์สิน การคมนาคมและการขนส่ง การสาธารณูปโภคบริการสาธารณะและสภาพแวดล้อมในบริเวณแนวเขตผังเมืองรวมให้เป็นเมืองหลักทางภาคเหนือของประเทศตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ผังเมืองรวมตามกฎกระทรวงนี้มีนโยบายและมาตรการเพื่อจัดระบบการใช้ประโยชน์ที่ดินให้มีประสิทธิภาพสามารถรองรับและสอดคล้องกับการขยายตัวของชุมชนในอนาคต ส่งเสริมและพัฒนาเศรษฐกิจและโครงข่ายบริการสาธารณะ ทั้งนี้มีสาระสำคัญเพื่อการพัฒนาให้เป็นศูนย์กลางการค้าและบริการของภาคเหนือโดยเชื่อมโยงกับระบบเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ รวมทั้งการส่งเสริมและพัฒนาให้เป็นศูนย์กลางการท่องเที่ยวของภาคเหนือ ส่งเสริมและอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมและสภาพแวดล้อมซึ่งมีคุณค่าทางศิลปกรรมสถาปัตยกรรมประวัติศาสตร์และโบราณคดีให้เป็นเอกลักษณ์ของจังหวัดเชียงใหม่ ส่งเสริมหัตถอุตสาหกรรมและอุตสาหกรรมเกษตรที่ใช้ทรัพยากรในท้องถิ่นซึ่งไม่ก่อให้เกิดมลพิษต่อชุมชนหรือสิ่งแวดล้อม อีกทั้งเพื่อพัฒนาการบริการทางสังคมการสาธารณูปโภคและสาธารณูปการให้เพียงพอและได้มาตรฐาน การพัฒนาให้เป็นศูนย์กลางการคมนาคมและการขนส่งและการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมซึ่ง

ลักษณะการใช้ประโยชน์ที่ดินของพื้นที่ศึกษาตามแผนผังกำหนดการใช้ประโยชน์ที่ดินตามที่ได้
จำแนกประเภทและแสดงโครงการคมนาคมและขนส่งส่งท้ายกฎกระทรวงนี้ให้เป็นไปดังต่อไปนี้
(แสดงรายละเอียดดังแผนที่ 2.14)

ที่ดินในบริเวณหมายเลข 1.22,1.23 ,1.26,1.27และบริเวณหมายเลข
1.33 ที่กำหนดไว้เป็นสีเหลือง ให้เป็นที่ดินประเภทที่อยู่อาศัยหนาแน่นน้อย ให้ใช้ประโยชน์เพื่อการ
อยู่อาศัยสถาบันราชการ การสาธารณูปโภคและสาธารณูปการเป็นส่วนใหญ่ สำหรับการ
ใช้ประโยชน์ที่ดินเพื่อกิจการอื่นให้ใช้เพิ่มเติมอีกไม่เกินร้อยละสิบของที่ดินประเภทนี้ในแต่ละบริเวณ

ที่ดินในบริเวณหมายเลข 2.24 ,2.25และบริเวณหมายเลข 2.26 ที่
กำหนดไว้เป็นสีส้ม ให้เป็นที่ดินประเภทที่อยู่อาศัยหนาแน่นปานกลางและให้ใช้ประโยชน์เพื่อการ
อยู่อาศัย สถาบันราชการ การท่องเที่ยว การสาธารณูปโภคและสาธารณูปการเป็นส่วนใหญ่
สำหรับการใช้ประโยชน์ที่ดินเพื่อกิจการอื่นให้ใช้เพิ่มเติมอีกไม่เกินร้อยละสิบห้าของที่ดินประเภทนี้
ในแต่ละบริเวณ

ที่ดินในบริเวณหมายเลข 3.44 และบริเวณหมายเลข 3.45 ที่กำหนดไว้
เป็นสีแดง ให้เป็นที่ดินประเภทพาณิชยกรรมและที่อยู่อาศัยหนาแน่นมาก ให้ใช้ประโยชน์เพื่อ
พาณิชยกรรม การอยู่อาศัย การท่องเที่ยว สถาบันราชการการสาธารณูปโภคและสาธารณูปการ
เป็นส่วนใหญ่ สำหรับการใช้ประโยชน์ที่ดินเพื่อกิจการอื่นให้ใช้เพิ่มเติมอีกไม่เกินร้อยละสิบห้าของ
ที่ดินประเภทนี้ในแต่ละบริเวณและห้ามใช้ประโยชน์ที่ดินเพื่อกิจการตามที่กำหนด

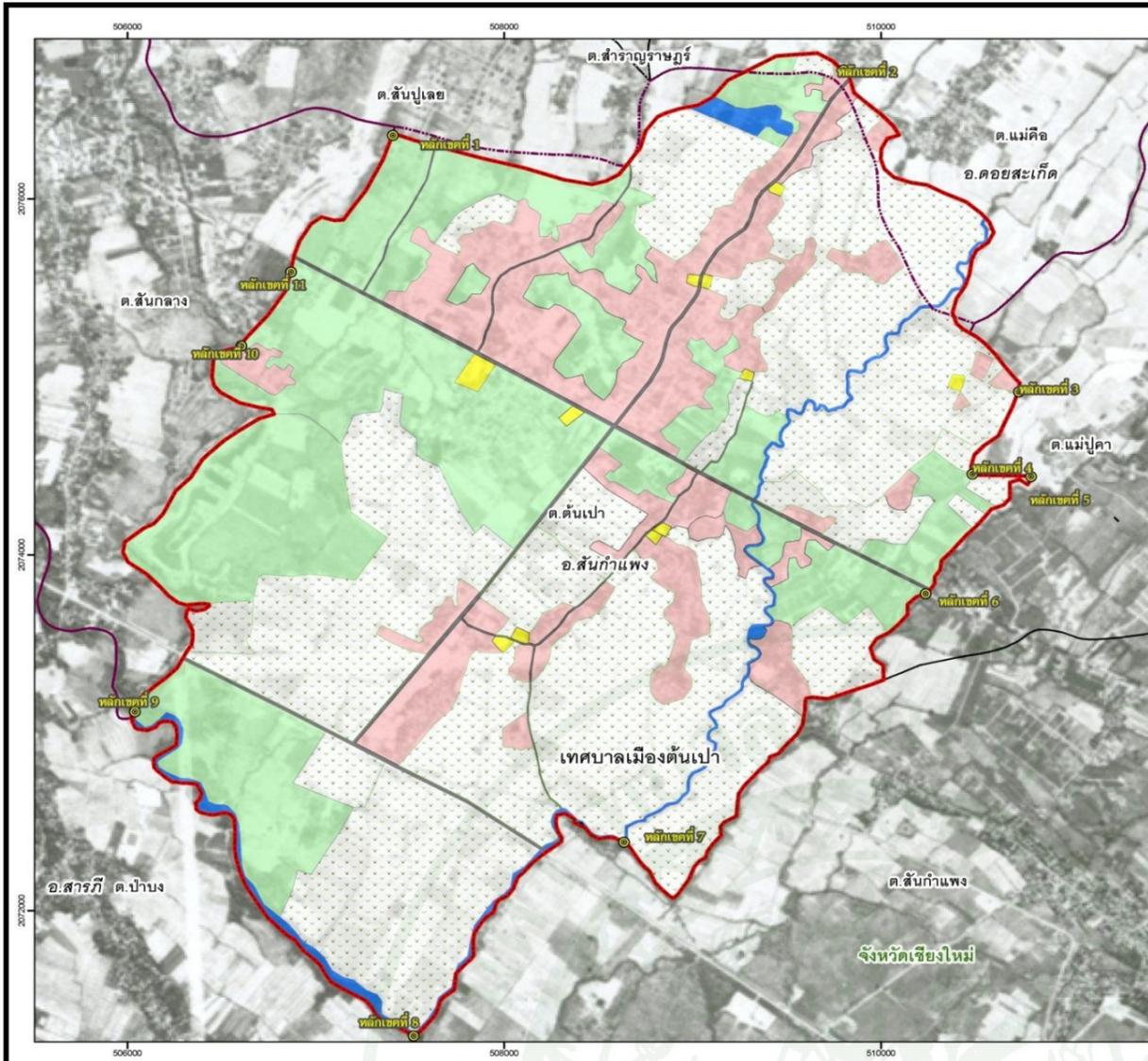
ที่ดินในบริเวณหมายเลข 7.68 ,7.73 ,7.79 และบริเวณหมายเลข 7.80
ที่กำหนดไว้เป็นสีเขียวมะกอก ให้เป็นที่ดินประเภทสถาบันการศึกษาให้ใช้ประโยชน์เพื่อการศึกษา
หรือเกี่ยวข้องกับการศึกษาสถาบันราชการหรือสาธารณูปโภค

ที่ดินในบริเวณหมายเลข 9.137, 9.142 ,9.147,9.152,9.159 และบริเวณ
หมายเลข 9.164 ที่กำหนดไว้เป็นสีเทาอ่อนให้เป็นที่ดินประเภทสถาบันศาสนา

ที่ดินในบริเวณหมายเลข 10.82 และบริเวณหมายเลข 10.87ที่กำหนดไว้
เป็นสีน้ำเงิน ให้เป็นที่ดินประเภทสถาบันราชการ การสาธารณูปโภคและสาธารณูปการ

สาธารณูปการ ให้ใช้ประโยชน์เพื่อกิจการของรัฐกิจการเกี่ยวกับการสาธารณูปโภคและสาธารณูปการหรือสาธารณประโยชน์เท่านั้น

จากข้อกำหนดการใช้ประโยชน์ที่ดินทางผังเมือง ซึ่งออกบังคับใช้ตั้งแต่ปี พ.ศ.2542 ซึ่งแสดงให้เห็นได้ว่า ภาครัฐสังเกตเห็นว่าพื้นที่ในเขตเทศบาลเมืองต้นเปามีแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์ที่ดินที่เพิ่มสูงขึ้น เข้าสู่การเติบโตของพื้นที่ในลักษณะของเมืองเพื่อการอยู่อาศัยและพาณิชยกรรม ซึ่งจะมีสัดส่วนความหนาแน่นบริเวณใจกลางชุมชน และกระจายความหนาแน่นออกสู่ด้านนอก อีกทั้งยังมีพื้นที่เชื่อมต่อกับย่านอุตสาหกรรมเฉพาะกิจ ทำให้แนวโน้มการเติบโตของพื้นที่เข้าสู่ความเป็นเมืองมากยิ่งขึ้น ดังนั้นแนวโน้มการเติบโตของเมืองย่อมส่งผลกระทบต่อวิถีการดำเนินชีวิตของคนดั้งเดิมที่อยู่อาศัยในพื้นที่อย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ (แสดงรายละเอียดดังภาพที่ 2.11 - 2.13 และตารางที่ 2.1)

แนวทางการอนุรักษ์และพัฒนาชุมชนหัตถกรรม
เทศบาลเมืองต้นเปา อำเภอสันป่าแม่ง
จังหวัดเชียงใหม่

เทศบาลเมืองต้นเปา

อำเภอสันป่าแม่ง

0 0.7 1.5 3 4.5 6
กิโลเมตร

สัญลักษณ์

- ขอบเขตเทศบาล
- ขอบเขตอำเภอ
- ขอบเขตตำบล

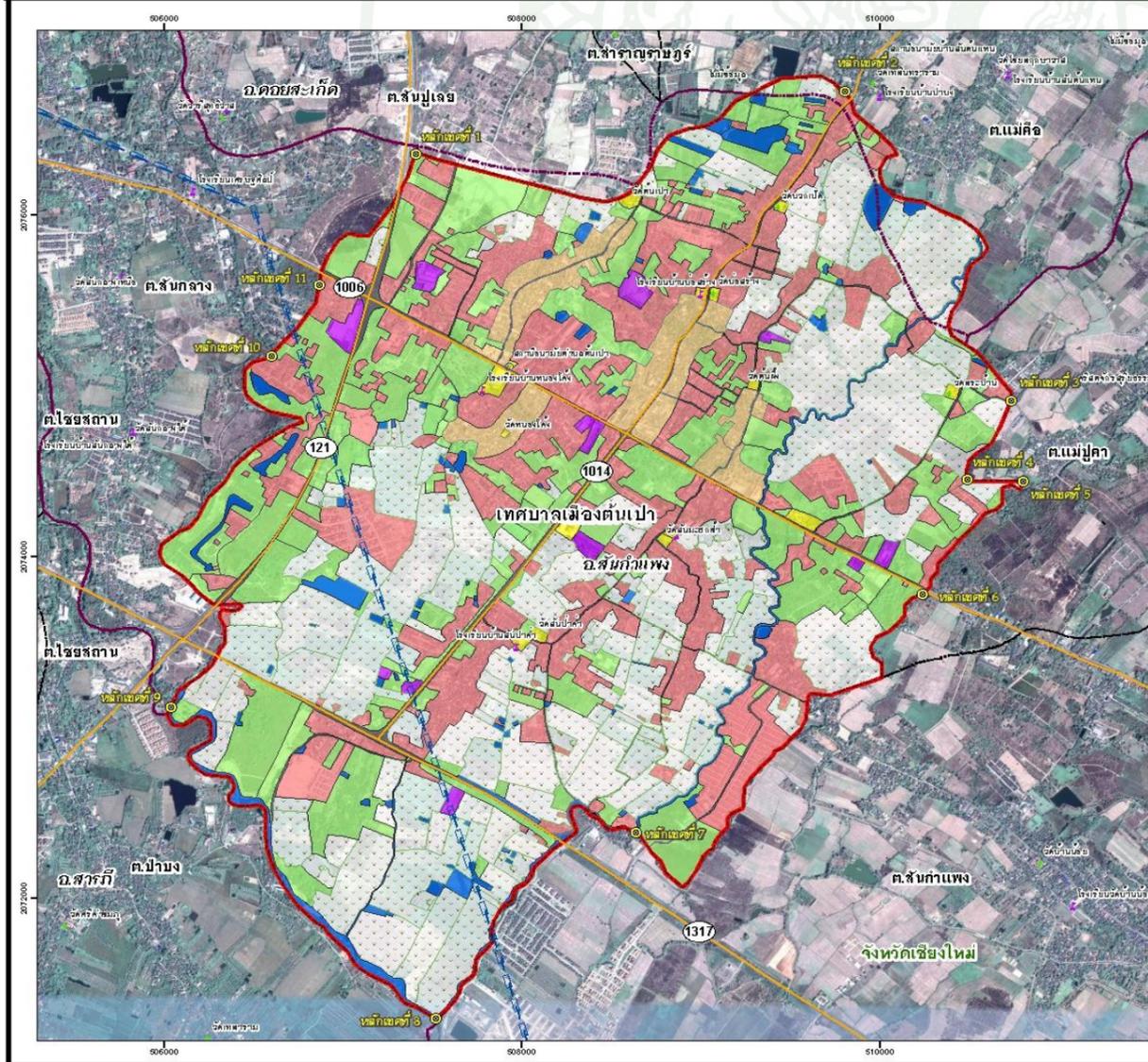
ประเภทการใช้ที่ดิน

- พื้นที่อยู่อาศัย/ชุมชน
- สถานที่ราชการและสถาบันต่างๆ
- นาข้าว
- แหล่งน้ำ/คลอง
- พื้นที่ว่างไม่ได้ใช้ประโยชน์
- ถนน

ที่มา : ภาพถ่ายทางอากาศ, กรมแผนที่ทหาร, 2538

ผู้ศึกษา : นางสาวจิรภัทร์ เบ็ญมา

ภาควิชาการวางผังเมืองและสภาพแวดล้อม
คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์
มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

แนวทางการอนุรักษ์และพัฒนาชุมชนหัตถกรรม
เทศบาลเมืองต้นเปา อำเภอสันป่าแม่ง
จังหวัดเชียงใหม่

เทศบาลเมืองต้นเปา

อำเภอสันป่าแม่ง

0 1 2 4 6 8
กิโลเมตร

สัญลักษณ์

- ถนนสายหลัก
- แนวสายส่งกำลังสูง
- ขอบเขตเทศบาล
- ขอบเขตอำเภอ
- ขอบเขตตำบล
- ตัวเมือง/ชุมชน/อาคารเก่า
- สถานที่ราชการและสถาบันต่างๆ
- สถานประกอบการ
- พื้นที่เพื่อการอนุรักษ์ศิลปกรรม
- นาข้าว
- พืชสวนผสม/ไม้ผลผสม
- แหล่งน้ำ/คลอง
- พื้นที่ว่างและพื้นที่ทางการ
- ถนน/ซอย

ที่มา : สำรวจภาคสนามเมื่อวันที่ 20-31 มีนาคม 2554

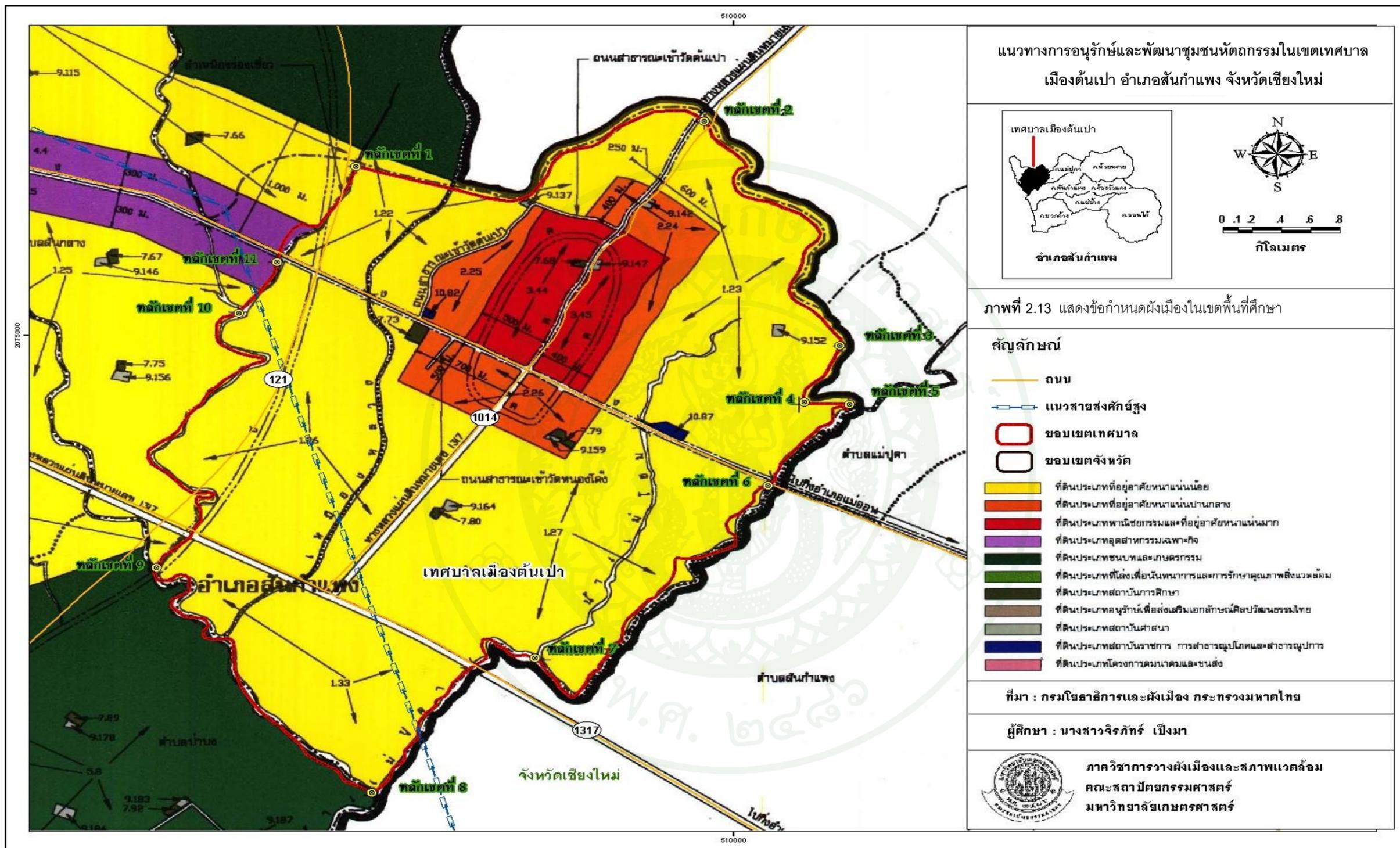
ผู้ศึกษา : นางสาวจิรภัทร์ เบ็ญมา

ภาควิชาการวางผังเมืองและสภาพแวดล้อม
คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์
มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

ภาพที่ 2.11 แสดงการเปรียบเทียบการใช้ประโยชน์ที่ดินระหว่างปี พ.ศ.2538 และ พ.ศ.2554
ที่มา: ภาพถ่ายทางอากาศ, กรมแผนที่ทหาร, 2538 และการแปลภาพถ่ายทางอากาศ ของ Google Earth Pro ,2553รวมกับการสำรวจภาคสนามระหว่างวันที่ 20-31 มีนาคม พ.ศ.2554

ภาพที่ 2.12 แสดงการใช้ประโยชน์ที่ดิน
ที่มา: จากการสำรวจภาคสนาม, 20 - 31 มีนาคม พ.ศ.2554

ภาพที่ 2.13 แสดงข้อกำหนดผังเมืองในเขตพื้นที่ศึกษา

ที่มา: ผังเมืองรวมเมืองเชียงใหม่ จังหวัดเชียงใหม่ ,กรมโยธาธิการและผังเมือง กระทรวงมหาดไทย, กฎกระทรวง ฉบับที่ 531 (2542)

ตารางที่ 2.1 แสดงการเปรียบเทียบการใช้ประโยชน์ที่ดินในคาบ 15 ปีของพื้นที่ศึกษา (พ.ศ.2538 - พ.ศ.2553)

ที่	ประเภทการใช้ประโยชน์ที่ดิน	การใช้ประโยชน์ที่ดินปี พ.ศ.2538			การใช้ประโยชน์ที่ดินปี พ.ศ.2553			สัดส่วนการเปลี่ยนแปลง จากปีเดิม	สัดส่วน(%)ของ การเปลี่ยนแปลง จากปีเดิม
		ตร.กม.	ไร่	ร้อยละ	ตร.กม.	ไร่	ร้อยละ		
1	พื้นที่ชุมชนและสิ่งปลูกสร้าง	2.61	1,630.48	16.50	4.81	3,004.96	30.38	2.2	84.29
	- ตัวเมือง/ชุมชน/ย่านการค้า	2.54	1,584.96	97.32	3.88	2,425.83	24.53	1.34	52.76
	- สถานที่ราชการ/สถาบันต่างๆ	0.07	45.52	2.68	0.1	65.54	0.66	0.03	42.86
	- สถานประกอบการ/อุตสาหกรรม	-	-	-	0.16	102.04	1.03	0.16	-
	- พื้นที่เพื่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม	-	-	-	0.66	411.55	4.16	0.66	-
2	พื้นที่เกษตรกรรม	7.84	4,902.03	49.56	6.05	3,783.50	38.25	-1.79	-22.83
	- นาข้าว	7.84	4,902.03	100.00	5.73	3,580.53	36.2	-2.11	-26.91
	- ไม้ยืนต้นผสม/สวนผสม	-	-	-	0.32	202.97	2.05	0.32	-
3	พื้นที่แหล่งน้ำ	0.29	179.52	1.83	0.57	354.42	3.58	0.28	96.55
5	พื้นที่เบ็ดเตล็ด	5.08	3,178.22	32.11	4.4	2,747.36	27.78	-0.68	-13.39
	- ที่ว่าง/นันทนาการ/พื้นที่สีเขียว	4.82	3,015.23	94.88	3.97	2,481.27	25.09	-0.85	-17.63
	- ถนน/ซอย	0.26	162.99	5.12	0.43	266.09	2.69	0.17	65.38
	รวม	15.82	9,890.25	100.00	15.82	9,890.25	100	-	-

สภาพเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม สำหรับสภาพเศรษฐกิจสังคม และวัฒนธรรมของพื้นที่ศึกษาในปัจจุบัน สามารถแบ่งออกเป็น 2 ส่วนได้แก่ 1) สภาพเศรษฐกิจของพื้นที่ศึกษา และ 2) สภาพสังคมวัฒนธรรมของพื้นที่ศึกษา ดังนี้

สภาพเศรษฐกิจของพื้นที่ศึกษา สำหรับการประกอบอาชีพของประชาชนในพื้นที่ศึกษาในปัจจุบัน พบว่าประชากรในพื้นที่ศึกษามีรูปแบบการประกอบอาชีพที่หลากหลาย สำหรับภาพรวมของระบบเศรษฐกิจหลักของพื้นที่ศึกษา จากข้อมูลเศรษฐกิจของพื้นที่ศึกษาในปี พ.ศ.2553 พบว่าประชากรส่วนใหญ่ในพื้นที่ประกอบอาชีพอยู่ในภาคการให้บริการและเกษตรกรรม เนื่องจากลักษณะทางกายภาพของชุมชนบางหมู่บ้านเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญของจังหวัดเชียงใหม่ อีกทั้งยังมีลักษณะเป็นที่ราบลุ่ม มีแหล่งน้ำทางการเกษตรอย่างอุดมสมบูรณ์ จึงทำให้อาชีพหลักภายในชุมชนมีความหลากหลาย ทั้งอาชีพทางการให้บริการ การเกษตร และรับจ้างทั่วไป ส่วนทางด้านหน่วยธุรกิจในเขตเทศบาล สามารถจำแนกออกเป็น 4 ด้าน ดังนี้

สถานประกอบการด้านพาณิชยกรรมที่สำคัญ ได้แก่ สถานบริการน้ำมัน 1 แห่ง ตั้งอยู่บริเวณพื้นที่ หมู่ 1 บนถนนทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 1006 ตลาดสดเอกชน จำนวน 6 แห่ง ร้านค้าทั่วไป จำนวนกว่า 400 แห่ง ซึ่งจะเป็นการค้าขายสินค้าเฉพาะ และร้านขายของชำ เป็นต้น

สถานประกอบการทางการบริการ ที่มีอยู่ในพื้นที่ ได้แก่ โรงแรม ที่พักอาศัย จำนวน 2 แห่ง คือ โรงแรมศรีอรุณ และโรงแรมพี.เต.โอม อินทร์ ส่วนธุรกิจการบริการทางการเงิน พบว่ามีธนาคารพาณิชย์ในพื้นที่ จำนวนทั้งหมด 4 แห่ง ได้แก่ ธนาคารกรุงไทย ธนาคารกสิกรไทย ธนาคารกรุงเทพ ธนาคารไทยพาณิชย์

สถานจำหน่ายอาหาร (ตามพระราชบัญญัติสาธารณสุข) มีร้านค้าที่จำหน่ายอาหารปรุงสุกกระจายอยู่ในพื้นที่ทั้งหมดกว่า 60 แห่ง

สถานประกอบการด้านอุตสาหกรรมซึ่งสถานประกอบการทางด้านอุตสาหกรรมในพื้นที่มี 2 ประเภท ได้แก่ อุตสาหกรรมขนาดเล็ก และอุตสาหกรรมขนาดกลาง ทั้งนี้สถานประกอบการอุตสาหกรรมขนาดเล็กมีทั้งหมด 7 แห่ง ได้แก่ โรงงานผลิตลูกชิ้นและแฮมจำนวน 2 แห่ง โรงงานผลิตน้ำดื่มจำนวนทั้งสิ้น 5 แห่ง และมีสถานประกอบการขนาดกลาง ซึ่ง

ส่วนใหญ่จะเป็นโรงงานผลิตทางด้านหัตถกรรม ได้แก่ โรงงานผลิตกระดาษสา โรงงานทำร่ม โรงงานแกะสลัก โรงงานจิ๋วเวลรี่ และโรงงานเซรามิค

สำหรับรายได้พื้นที่ จากข้อมูลการจัดเก็บรายได้ของทางเทศบาลเมืองต้นเปาในปี พ.ศ.2553 พบว่า ในปีงบประมาณ พ.ศ.2553 มีประมาณการรายได้ทั้งหมดของพื้นที่ศึกษา 62,000,000 บาท โดยสามารถแยกเป็นรายได้จากภาษีอากร (หมวดภาษีอากร) คิดเป็นเงินรายได้ 41,128,000 บาท หรือคิดเป็นสัดส่วนรายได้ ร้อยละ 66.34 ซึ่งรายได้ภาษีอากรส่วนใหญ่มากกว่าร้อยละ 68.08 เป็นรายได้จากภาษีมูลค่าเพิ่มและภาษีธุรกิจเฉพาะ รองลงมาเป็นค่าธรรมเนียมจดทะเบียนสิทธิและนิติกรรมที่ดิน คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 12.25 ภาษีมูลค่าเพิ่ม 1 ใน 9 คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 8.80 ส่วนรายได้ที่ไม่ใช่ภาษีอากรหมวดค่าธรรมเนียม ค่าปรับ และใบอนุญาต คิดเป็นมูลค่า 748,500 หรือคิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 1.21 ของรายได้ทั้งหมด รายได้จากหมวดรายได้จากทรัพย์สินคิดเป็นมูลค่า 77,000 หรือคิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 0.12 ของรายได้ทั้งหมด ส่วนรายได้หมวดรายได้เบ็ดเตล็ดคิดเป็นมูลค่า 155,500 หรือคิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 0.25 ของรายได้ทั้งหมด และเงินช่วยเหลือคิดเป็นมูลค่า 19,891,000 หรือคิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 32.08 ของรายได้ทั้งหมด (แสดงรายละเอียดดังตารางที่ 2.2)

ตารางที่ 2.2 แสดงประมาณการรายได้ของเทศบาลเมืองต้นเปา

ประเภทรายได้	ประมาณการ รายรับปี 2553 (บาท)	สัดส่วนร้อยละ ของ รายได้
ก.รายได้ภาษีอากร(หมวดภาษีอากร)	41,128,000	66.34
1. ภาษีโรงเรือนและที่ดิน	1,705,000	4.15
2. ภาษีบำรุงท้องที่	210,000	0.51
3. ภาษีป้าย	335,000	0.81
4. ภาษีค่าธรรมเนียมรถยนต์และล้อเลื่อน	0	0.00
5. ภาษีสุรา	300,000	0.73
6. ภาษีสรรพสามิต	1,500,000	3.65
7. ภาษีมูลค่าเพิ่มและภาษีธุรกิจเฉพาะ	28,000,000	68.08
8. ค่าธรรมเนียมจดทะเบียนสิทธิและนิติกรรมที่ดิน	5,038,000	12.25

ตารางที่ 2.2 (ต่อ)

ประเภทรายได้	ประมาณการรายรับปี 2553 (บาท)	สัดส่วนร้อยละ ของรายได้
9. ค่าภาคหลวงแร่	10,000	0.02
10. ค่าภาคหลวงปิโตรเลียม	30,000	0.07
11.ภาษีมูลค่าเพิ่ม 1 ใน 9	3,620,000	8.80
12. ภาษีธุรกิจเฉพาะ	380,000	0.92
ข.รายได้ที่ไม่ใช่ภาษีอากรหมวดค่าธรรมเนียม ค่าปรับ และใบอนุญาต	748,500	1.21
1.ค่าปรับผู้กระทำความผิดกฎหมายจราจรทางบก	45,000	60.60
2.ค่าธรรมเนียมเกี่ยวกับใบอนุญาตขายสุรา	3,000	4.04
3.ค่าใบอนุญาตจัดตั้งตลาด	4,000	5.39
4.ค่าใบอนุญาตจัดตั้งสถานที่จำหน่ายอาหารหรือสถานที่ สะสมอาหารในอาคารหรือพื้นที่ใดซึ่งมีพื้นที่เกิน 200 ตร. เมตร	20,000	26.93
5.ค่าใบอนุญาตประกอบการค้าสำหรับกิจการที่เป็นอันตราย ต่อสุขภาพ	82,000	110.43
6.ค่าใบอนุญาตใช้สถานที่แต่งผม	1,000	1.35
7.ค่าใบอนุญาตรับจ้างตัดผม	1,000	1.35
8.ค่าธรรมเนียมเกี่ยวกับการควบคุมอาคาร	20,000	26.93
9.ค่าธรรมเนียมเก็บและขนขยะมูลฝอย	500,000	673.35
10.ค่าธรรมเนียมเกี่ยวกับการทะเบียนราษฎร	4,000	5.39
11.ค่าธรรมเนียมเก็บและขนอุจจาระหรือสิ่งปฏิกูล	8,000	10.77
12.ค่าปรับการผิดสัญญา	50,000	67.33
13.ค่าใบอนุญาตเกี่ยวกับการควบคุมอาคาร	4,000	5.39
14.ค่าใบอนุญาตเกี่ยวกับการโฆษณาโดยใช้เครื่องขยาย เสียง	1,000	1.35
15.ค่าปรับผู้กระทำความผิดกฎหมายและข้อบัญญัติท้องถิ่น	5,000	6.73

ตารางที่ 2.2 (ต่อ)

ประเภทรายได้	ประมาณการรายรับปี 2553 (บาท)	สัดส่วนร้อยละ ของรายได้
16.ค่าใบอนุญาตจำหน่ายสินค้าในหรือที่ทางสาธารณะ	500	0.67
<u>ค.หมวดรายได้จากทรัพย์สิน</u>	77,000	0.12
1.ค่าดอกเบียเงินฝากธนาคาร	32,000	41.56
2.ค่าดอกเบียเงินฝากก.ส.ท.	45,000	58.44
<u>ง.หมวดรายได้เบ็ดเตล็ด</u>	155,500	0.25
1.ค่าขายแบบแปลน	140,000	90.03
2.ค่ารายได้เบ็ดเตล็ดอื่นๆ	15,000	9.65
3.ค่ารับรองสำเนาและถ่ายแบบแปลน	500	0.32
<u>จ.เงินช่วยเหลือ</u>	19,891,000	32.08
1.เงินอุดหนุนทั่วไป	19,891,000	100.00
รวมทั้งสิ้น(บาท)	62,000,000	100.00

ที่มา: ประมาณการรายได้, แผนพัฒนา 3 ปี เทศบาลเมืองต้นเปา, พ.ศ.2553

จากข้อมูลเศรษฐกิจในภาพรวมของทั้งเทศบาลจะเห็นได้ว่า ปัจจุบันการประกอบอาชีพของประชาชนมีทางเลือกในการประกอบอาชีพที่หลากหลายมากยิ่งขึ้น ซึ่งจากรายได้ของหน่วยงานท้องถิ่น เทศบาลเมืองต้นเปามีรายได้หลักที่มาจากการจัดเก็บภาษีอากร ภาษีมูลค่าเพิ่มและภาษีธุรกิจเฉพาะค่อนข้างสูง จึงกล่าวได้ว่า อาชีพหลักของคนในพื้นที่มาจากภาคการประกอบธุรกิจและภาคการให้บริการมากกว่าอาชีพอื่น

สภาพสังคม และวัฒนธรรม ลักษณะทางสังคมประกอบด้วย ประชากรในพื้นที่ศึกษา ลักษณะทางสังคม ประเพณีวัฒนธรรม และความเชื่อมโยงและความสัมพันธ์ของการตั้งถิ่นฐานกับการดำเนินชีวิตของประชากรในพื้นที่แสดงรายละเอียดดังนี้

ลักษณะประชากร สำหรับประชากรที่อาศัยอยู่ในพื้นที่เขตเทศบาลเมืองต้นเปา จากข้อมูลทะเบียนราษฎรของกรมการปกครอง ในปีพ.ศ. 2553 พบว่า ประชากรในพื้นที่

เขตเทศบาลมีจำนวนประชากรทั้งหมด 13,470 คน คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 29.27 ของประชากรที่อาศัยอยู่จริงตามทะเบียนราษฎรของอำเภอสันกำแพง และคิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 0.82 ของประชากรทั้งจังหวัดเชียงใหม่ โดยสามารถแยกประชากรออกเป็นเพศชาย จำนวน 6,276 คน และเพศหญิงจำนวน 7,194 คน และมีจำนวนครัวเรือนทั้งหมด 7,536 ครัวเรือน ซึ่งทำให้ความหนาแน่นของประชากรต่อพื้นที่ในเขตเทศบาลมีสัดส่วนเท่ากับ 877 คนต่อตารางกิโลเมตร และมีจำนวนประชากรเฉลี่ยต่อครัวเรือนเท่ากับ 2 คนต่อครัวเรือน (แสดงรายละเอียดดังตารางที่ 2.3)

ตารางที่ 2.3 แสดงจำนวนประชากรที่มีอยู่จริงตามทะเบียนราษฎร

ระดับ	ประชากร (คน)			สัดส่วนประชากร	ครัวเรือน (หลังคาเรือน)	สัดส่วนครัวเรือน
	ชาย	หญิง	รวม			
จังหวัด	800,883	839,596	1,640,479	0.82	663,240	1.14
อำเภอ	22,228	23,789	46,017	2.81	18,883	2.85
เทศบาล	6,276	7,194	13,470	29.27	7,536	39.91
ความหนาแน่นของประชากร (คน/ตารางกิโลเมตร)				877		
ค่าเฉลี่ยต่อครัวเรือน (คน/ครัวเรือน)				2		

ที่มา: ข้อมูลสถิติประชากรและบ้าน, กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย, ธันวาคม พ.ศ.2553

ส่วนจำนวนประชากรแยกหมู่บ้านที่อยู่ในเขตเทศบาลเมืองต้นเปา พบว่า ประชากรที่อาศัยอยู่จริงตามทะเบียนราษฎรในพื้นที่หมู่ 1 (บ้านต้นเปา) มีจำนวนประชากรเท่ากับ 1,651 คน คิดเป็นสัดส่วน ร้อยละ 12.49 พื้นที่หมู่ 2 (บ้านหนองโค้ง) มีสัดส่วนของประชากรคิดเป็นร้อยละ 16.14 พื้นที่หมู่ 3 (บ้านบ่อสร้าง) มีสัดส่วนประชากรร้อยละ 16.21 หมู่ 4 (บ้านบวกเป็ด) คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 5.81 พื้นที่หมู่ 5 (บ้านสันพระเจ้างาม) มีสัดส่วนร้อยละ 5.22 ส่วนประชากรในพื้นที่หมู่ 6 (บ้านต้นผึ้ง) มีสัดส่วนร้อยละ 5.70 ประชากรในพื้นที่หมู่ 7 (บ้านสันมะอึกฟ้า) คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 7.32 หมู่ 8 (บ้านสันป่าคำ) มีสัดส่วนประชากรคิดเป็นร้อยละ 10.46 ส่วนในพื้นที่หมู่ที่ 9 (บ้านแม่โฮม) มีสัดส่วนประชากรร้อยละ 17.09 และในพื้นที่หมู่ 10 (บ้านสันช้างมูบ) มีสัดส่วนประชากรคิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 3.57 ของประชากรทั้งหมด (แสดงรายละเอียดดังตารางที่ 2.4)

ตารางที่ 2.4 ตารางแสดงจำนวนประชากรที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ศึกษาเทศบาลเมืองต้นเปารายหมู่บ้าน

หมู่ที่	ชื่อหมู่บ้าน	ประชากร (คน)			ครัวเรือน (หลังคา เรือน)	สัดส่วน % (ประชากร)	สัดส่วน % (ครัวเรือน)
		ชาย	หญิง	รวม			
1	บ้านต้นเปา	748	903	1651	1075	12.49	14.54
2	บ้านหนองโค้ง	1,005	1128	2133	1100	16.14	14.88
3	บ้านบ่อสร้าง	949	1194	2143	1186	16.21	16.04
4	บ้านบวกเปิด	359	409	768	481	5.81	6.51
5	บ้านสันพระเจ้างาม	318	372	690	273	5.22	3.69
6	บ้านต้นผึ้ง	378	375	753	322	5.70	4.36
7	บ้านสันมะฮักฟ้า	477	490	967	476	7.32	6.44
8	บ้านสันป่าคำ	639	743	1382	691	10.46	9.35
9	บ้านแม่โฮม	1066	1193	2259	1540	17.09	20.83
10	บ้านสันช้างมูบ	220	252	472	249	3.57	3.37
รวม		6159	7059	13218	7393	100.00	100.00

ที่มา: ข้อมูลประชากรและบ้าน, แผนพัฒนา 3 ปี เทศบาลเมืองต้นเปา (31 มีนาคม 2553)

สำหรับการศึกษากการเปลี่ยนแปลงประชากร(Population growth rate) ของพื้นที่ศึกษา โดยใช้วิธีการวิเคราะห์โดยใช้วิธีการคำนวณแบบต่อเนื่อง (exponential method) ซึ่งเป็นวิธีการคำนวณการเปลี่ยนแปลงประชากรที่ใกล้เคียงกับประชากรที่เพิ่มขึ้นจะถูกนำเข้าไป ทบเป็นฐานในการคำนวณตลอดเวลา โดยไม่จำเป็นต้องรอให้ครบระยะเวลา 1 ปี โดยมีสูตรการคำนวณ ด้วยกัน 3 สูตร⁴ ดังนี้

⁴รายงานฉบับสุดท้าย. โครงการศึกษาตัวแบบมาตรฐานเพื่อใช้ในการวิเคราะห์เพื่อการวางผังเมืองรวม, คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

P_t	=	$P_0 e^{rn}$	----->	สูตรที่ 1
r	=	$[\text{Log}_e(P_t/p_0)]/n$	----->	สูตรที่ 2
n	=	$[\text{Log}_e(P_t/p_0)]/r$	----->	สูตรที่ 3

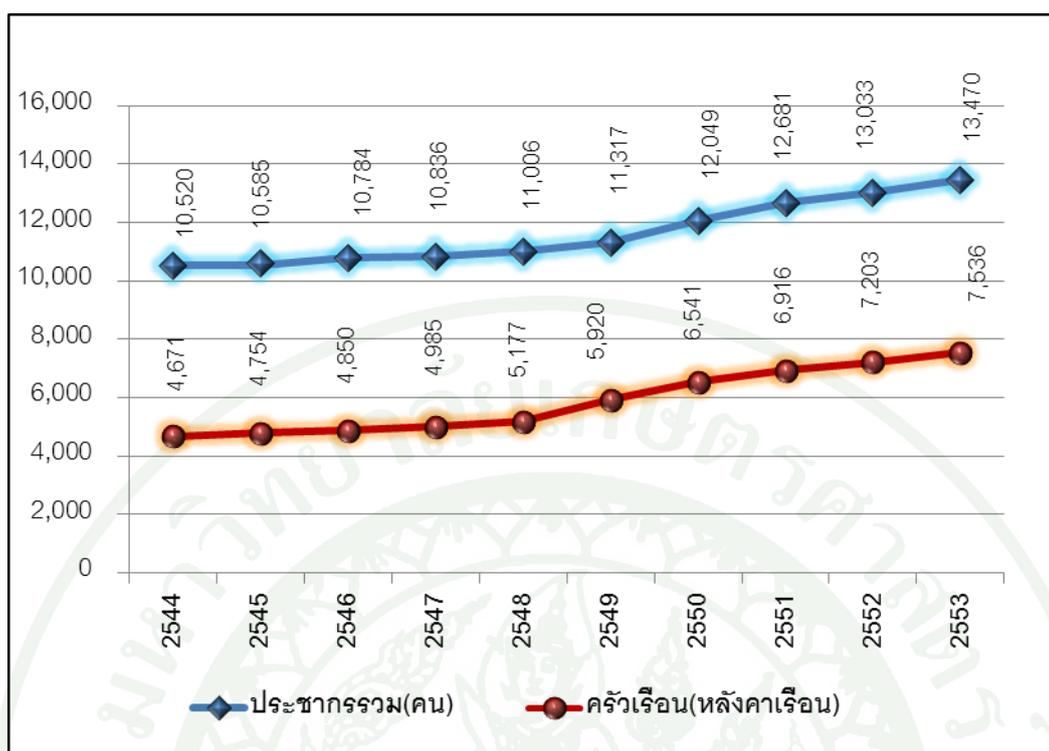
P_0 หมายถึง จำนวนประชากรในช่วงแรกของเวลาที่ศึกษา

P_t หมายถึงจำนวนประชากรในช่วงหลังของเวลาที่ศึกษา

r หมายถึง อัตราการเพิ่มประชากรต่อปีต่อปี

n หมายถึง ช่วงเวลาการศึกษา

จากข้อมูลจำนวนประชากรย้อนหลังในช่วง 10 ปี (พ.ศ. 2544 –พ.ศ. 2553) พบว่าในปี พ.ศ.2544 มีจำนวนประชากรที่อาศัยอยู่จริงตามข้อมูลทะเบียนราษฎรเท่ากับ 10,520 คน และมีจำนวนครัวเรือนกว่า 4,671 หลังคาเรือน ส่วนในปีพ.ศ.2553 มีจำนวนประชากรที่อาศัยอยู่จริงตามข้อมูลทะเบียนราษฎรถึง 13,470 คน และมีจำนวนครัวเรือนกว่า 7,536 หลังคาเรือน ทั้งนี้ทำให้ทราบได้ว่าจำนวนประชากรในปี พ.ศ.2553 มีจำนวนแตกต่างจากจำนวนประชากรที่อาศัยอยู่ในพื้นที่เมื่อ 10 ปีก่อน (พ.ศ.2544) กว่า 2,950 คน และมีจำนวนครัวเรือนแตกต่างกันถึง 2,865 หลังคาเรือน (แสดงรายละเอียดผังแผนภูมิภาพที่ 2.14) ซึ่งสามารถนำมาหาแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงประชากรในพื้นที่ได้ตามสูตรการคำนวณดังกล่าวข้างต้น จากการคำนวณทำให้ทราบว่าแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงจำนวนประชากรในช่วงระยะเวลา 10 ปี (พ.ศ. 2544- 2553) ของพื้นที่ศึกษามีแนวโน้มอัตราการเปลี่ยนแปลงของจำนวนประชากร โดยเฉลี่ยคิดเป็นร้อยละ 2.75 ต่อปี ส่วนจำนวนครัวเรือนมีแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงเฉลี่ยคิดเป็นร้อยละ 5.31 ต่อปี (แสดงรายละเอียดผังตารางที่ 2.5)

ภาพที่ 2.14 แสดงลักษณะการเติบโตของประชากรและครัวเรือนในเขตเทศบาลเมืองต้นเปา ในช่วง 10 ปี (พ.ศ. 2544-2553)

ที่มา: ข้อมูลประชากรและบ้าน, กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย, www.dopa.go.th, ธันวาคม พ.ศ.2553)

ตารางที่ 2.5 แสดงอัตราการเปลี่ยนแปลงจำนวนประชากรและครัวเรือนในเขตพื้นที่ศึกษาในช่วงระยะเวลา 10 ปี (พ.ศ.2544 -พ.ศ.2553)

ปี	จำนวนประชากรรวม(คน)	อัตราการเพิ่มต่อปี	อัตราการเพิ่มต่อปี (%)	จำนวนครัวเรือน (หลังคาเรือน)	อัตราการเพิ่มต่อปี	อัตราการเพิ่มต่อปี (%)
2544	10,520			4,671		
2545	10,585	0.0062	0.62	4,754	0.017613	1.76
2546	10,784	0.0186	1.86	4,850	0.019992	2.00
2547	10,836	0.0048	0.48	4,985	0.027455	2.75
2548	11,006	0.0156	1.56	5,177	0.037792	3.78

ตารางที่ 2.5(ต่อ)

ปี	จำนวนประชากรรวม(คน)	อัตราการเพิ่มต่อปี	อัตราการเพิ่มต่อปี (%)	จำนวนครัวเรือน (หลังคาเรือน)	อัตราการเพิ่มต่อปี	อัตราการเพิ่มต่อปี (%)
2550	12,049	0.0627	6.27	6,541	0.099754	9.98
2551	12,681	0.0511	5.11	6,916	0.055748	5.57
2552	13,033	0.0274	2.74	7,203	0.04066	4.07
2553	13,470	0.0330	3.30	7,536	0.045194	4.52
ค่าเฉลี่ยรวม		0.027465	2.75		0.053146	5.31

การศึกษา สำหรับการศึกษารวมของประชากรในพื้นที่ พบว่า เด็กในวัยเข้าเรียนส่วนใหญ่จะเข้าเรียนในโรงเรียนระดับอนุบาลที่มีอยู่ในพื้นที่หลังจากที่เรียนจบระดับอนุบาล ผู้ปกครองส่วนใหญ่จะส่งบุตรหลานเข้าเรียนในโรงเรียนระดับประถมที่มีอยู่ในพื้นที่ ซึ่งมีบางส่วนที่ส่งบุตรหลานเข้าเรียนในโรงเรียนต่างๆ ที่อยู่ในเขตอำเภอเมืองเชียงใหม่ ซึ่งสามารถเดินทางเข้าถึงได้สะดวก อีกทั้งยังมีการส่งเสริมให้ลูกหลานให้เข้าเรียนในระดับที่สูงขึ้น จึงทำให้ประชากรในพื้นที่มีระดับการศึกษาที่หลากหลาย ซึ่งส่วนใหญ่จะจบการศึกษาในภาคบังคับ ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น มัธยมศึกษาตอนปลาย ระดับประโยคตรีวิชาชีพ และระดับปริญญา

ด้านการนับถือศาสนา ทางด้านการนับถือศาสนาของประชาชนในพื้นที่ ส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธ รองลงมานับถือศาสนาคริสต์ และศาสนาอิสลาม โดยมีวัดกระจายอยู่ทุกหมู่บ้าน

ด้านประเพณี วัฒนธรรม พิธีกรรม และความเชื่อที่มีการปฏิบัติสืบทอดกันมาจนถึงปัจจุบันด้านประเพณีที่สำคัญ คือการบวงสรวงไม้นามต้นเปา ซึ่งเป็นต้นไม้ประจำท้องถิ่น ซึ่งตั้งอยู่ในพื้นที่หมู่ 1 บ้านต้นเปา ประเพณียี่เป็ง ประเพณีตานก๋วยสลาก ประเพณีปีใหม่เมือง ประเพณีแห่ไม้ก้ำสะหลี ประเพณีสงฆ์น้ำพระ ประเพณีสงฆ์น้ำพระธาตุ ประเพณี ส่งเคราะห์บ้าน เป็นต้น ซึ่งประเพณีต่างๆ เหล่านี้ เป็นประเพณีที่มีการสืบทอดกันมา และเป็นกิจกรรม

วัฒนธรรมของท้องถิ่น การทำกิจกรรมจะเป็นการร่วมกลุ่มของประชาชนที่อยู่ในพื้นที่ ให้เข้ามา มีทำกิจกรรมร่วมกัน

ภูมิปัญญาและการสืบทอดในท้องถิ่นมีลักษณะสำคัญคือเป็นแหล่งความรู้ทางด้านวัฒนธรรม ที่มีการสืบทอด ลักษณะความเป็นภูมิปัญญาท้องถิ่น เฉพาะถิ่น โดยเฉพาะอย่างยิ่งงานหัตถศิลป์ หัตถกรรมท้องถิ่น ที่สำคัญคือ ภูมิปัญญาในการทำร่มบ่อสร้าง ภูมิปัญญาทำไหม ภูมิปัญญาในการผลิตกระดาษสา และผลิตภัณฑ์จากกระดาษสา ภูมิปัญญาการแกะสลัก เป็นต้น ซึ่งมีการสืบทอดให้กับคนรุ่นต่อมาให้มีการสืบสานต่อไปในชุมชน

จากสภาพสังคมในปัจจุบัน จากข้อมูลการเปลี่ยนแปลงของจำนวนประชากรในพื้นที่ในช่วงระยะเวลา 10 ปี (พ.ศ.2544 –พ.ศ.2553) มีอัตราการเพิ่มขึ้นของจำนวนประชากรอย่างต่อเนื่อง ซึ่งคาดการณ์การเติบโตของประชากร ซึ่งมีอัตราการเพิ่มขึ้นร้อยละ 2.75 และจำนวนครัวเรือนมีอัตราเฉลี่ยเพิ่มขึ้นต่อปี เท่ากับร้อยละ 5.31 ทำให้เห็นได้ว่าในอนาคตพื้นที่เทศบาลเมืองต้นเปาจะมีคนเข้ามาอยู่อาศัยในพื้นที่เพิ่มมากขึ้น ส่งผลให้วิถีชีวิตความเป็นอยู่ของผู้อยู่ในพื้นที่เกิดการเปลี่ยนแปลงมากขึ้น ความเป็นวิถีชีวิตแบบเมืองจะเข้ามาสู่พื้นที่เพิ่มมากขึ้น ทั้งรูปแบบที่อยู่อาศัย การประกอบอาชีพ เป็นต้น ส่วนการศึกษาของประชากรในพื้นที่ที่มีการศึกษาเหล่าเรียนในหลากหลายสาขาวิชาชีพ ทำให้การประกอบอาชีพของผู้อยู่ในพื้นที่ที่มีความหลากหลายมากยิ่งขึ้น ซึ่งเกิดจากต้นทุนทางการศึกษาทำให้เกิดความหลากหลายในการประกอบอาชีพมากยิ่งขึ้น ส่วนทางด้านความสัมพันธ์ของผู้อยู่ในท้องถิ่น เริ่มมีความเป็นเมืองมากยิ่งขึ้น การมีส่วนร่วมของการทำกิจกรรมของชุมชนเริ่มมีน้อยลง จากวิถีชีวิตการทำงานที่เปลี่ยนแปลงไป จะมีเพียงส่วนน้อย และบางกิจกรรมที่ยังได้รับความร่วมมือแต่ลักษณะการมีส่วนร่วมต้องมีเงื่อนไขในการเข้าร่วม

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ศนิ ลิ่มทองสกุล (2548) ได้ทำการศึกษา ภูมิทัศน์พื้นถิ่นเกิดจากการผสมผสานกันระหว่างองค์ประกอบภูมิทัศน์ทั้งทางวัฒนธรรมและธรรมชาติของท้องถิ่นส่งผลให้เกิดเป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัวของพื้นที่แห่งนั้น (place identity) เราสามารถรับรู้ความเป็นท้องถิ่นหรือความเป็นถิ่นที่นั้นๆ ได้อย่างชัดเจนเมื่อองค์ประกอบของภูมิทัศน์ในพื้นที่แห่งนั้นมีความชัดเจนและเป็นเอกภาพ บทความนี้เป็นการศึกษาและแปลความหมายภูมิทัศน์พื้นถิ่นของหมู่บ้านชนบทชาวไทย-

มุสลิมในพื้นที่สี่จังหวัดชายแดนภาคใต้ของประเทศไทยและภูมิภาคพื้นถิ่นของหมู่บ้านชนบทชาวมลายู-มุสลิมในเขตพื้นที่รัฐเปรักและปีนังประเทศมาเลเซีย โดยใช้ลักษณะการใช้พื้นที่ในเชิงมานุษยวิทยาเป็นหลัก ในการศึกษาสังเกตประกอบด้วยรูปแบบการตั้งถิ่นฐานรูปแบบการจัดวางผังและการใช้ที่ดินระดับหมู่บ้านรูปแบบการจัดวางผังบริเวณและการใช้ที่ดินโดยรอบตัวเรือนองค์ประกอบภูมิทัศน์และรูปแบบพื้นที่ในเชิงสังคม เนื่องจากสภาพแวดล้อมทางภูมิศาสตร์ที่คล้ายคลึงกัน ผลจากการศึกษาวิจัยพบว่า ภูมิทัศน์พื้นถิ่นของทั้งสองพื้นที่ศึกษานั้นมีความคล้ายคลึงกันค่อนข้างมาก โดยชาวบ้านได้ใช้ภูมิปัญญาพื้นถิ่นที่สั่งสมและถ่ายทอดกันต่อมาภายในกลุ่มเป็นเครื่องมือในการปรับเปลี่ยนสภาพแวดล้อมธรรมชาติให้ตอบสนองความจำเป็นขั้นพื้นฐานในการดำรงชีวิตและในทางกลับกันมีการปรับเปลี่ยนวิถีการดำรงชีวิตให้ดำเนินไปอย่างสอดคล้องกับธรรมชาติอย่างสมดุลและยั่งยืน ซึ่งลักษณะการใช้พื้นที่ของชุมชนและลักษณะขององค์ประกอบภูมิทัศน์พื้นถิ่นสะท้อนให้เห็นถึงภูมิปัญญาและระบบคุณค่าในชุมชนมุสลิมที่ประกอบอาชีพเกษตรกรรมเป็นหลักโดยระบบสังคมเกษตรกรรมนี้เองเป็นกลไกสำคัญที่ก่อให้เกิดพื้นที่ปฏิสัมพันธ์ทางสังคมและวัฒนธรรมระหว่างสมาชิกในชุมชนซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงเอกลักษณ์ของความเป็น 'ถิ่นที่' (place) ได้อย่างชัดเจน

วงศ์กาญจนา กาญจนประโชติ (2549) ได้ทำการศึกษา การฟื้นฟูชุมชนหัตถกรรม ตำบลห้วยยา จังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งจากที่มาและความสำคัญของการศึกษา ได้กล่าวไว้ว่า ตำบลห้วยยาเป็นตำบลเก่าแก่และเป็นต้นกำเนิดงานหัตถกรรมเครื่องเงินของจังหวัดเชียงใหม่ ที่ชุมชนบ้านวัวลาย ซึ่งมีประวัติความเป็นมาของชุมชนที่ยาวนาน และมีพัฒนาการของการเปลี่ยนแปลงชุมชนมาโดยตลอดส่งผลให้ชุมชนในปัจจุบันมีสภาพค่อนข้างเสื่อมโทรม และขาดเอกลักษณ์เฉพาะของชุมชน นำมาซึ่งปัญหาของสภาพเศรษฐกิจในพื้นที่ เนื่องจากสินค้าหัตถกรรมของชุมชนในปัจจุบันไม่มีนักท่องเที่ยวเข้ามาในพื้นที่ เนื่องจากมีพื้นที่ขายสินค้าหัตถกรรมแห่งใหม่เกิดขึ้น ซึ่งกว้างขวางและได้รับการสนับสนุนจากภาครัฐ ทำให้นักท่องเที่ยวหันไปซื้อสินค้าแห่งใหม่ ทำให้กลุ่มช่างในชุมชนขาดรายได้ และเลิกผลิตงานหัตถกรรมเครื่องเงิน ซึ่งเป็นภูมิปัญญาจากบรรพบุรุษดั้งเดิมเกิดการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิต และสภาพความเป็นอยู่ในชุมชน เกิดความเสื่อมโทรม อีกทั้งระบบโครงสร้างพื้นฐานต่างๆ ในพื้นที่ไม่เหมาะสมต่อรูปแบบกิจกรรม ไม่ว่าจะเป็นสภาพอาคาร ถนน ทางเดินเท้า การสัญจร ที่ว่าง ก่อให้เกิดปัญหามลภาวะและสิ่งแวดล้อมที่เสื่อมโทรม ส่งผลให้พื้นที่ชุมชนหัตถกรรม ตำบลห้วยยา ไม่เกิดการใช้ประโยชน์ที่ดินที่เหมาะสม และเป็นการลดคุณค่าของพื้นที่ จากการวิเคราะห์ศึกษาข้อมูลโดยการสำรวจศักยภาพพื้นที่ และจัดทำแบบสอบถามประชาชนผู้มีส่วนได้ส่วนเสียกับพื้นที่ชุมชนหัตถกรรม ตำบลห้วยยา และทำการวิเคราะห์ศักยภาพ

ปัญหา ข้อจำกัดและทัศนคติต่อการฟื้นฟู เพื่อเสนอแนะแนวทางการในการปรับปรุงฟื้นฟูพื้นที่ชุมชนหัตถกรรม ตำบลนายยา ที่เหมาะสม ผลจากการวิเคราะห์ศักยภาพบทบาทที่เหมาะสมต่อย่านชุมชนหัตถกรรม ตำบลนายยา พบว่า บทบาทที่เหมาะสมต่อย่านชุมชนหัตถกรรมวิบูลย์ คือ “ย่านวิถีชีวิตชุมชนช่างหัตถกรรมเครื่องเงินและถนนสายหัตถศิลป์ด้านนา เชียงใหม่” เนื่องจากศักยภาพของชุมชน ที่เป็นชุมชนหัตถกรรมดั้งเดิม และมีถนนสายหลักในชุมชนที่ผ่านกลางย่านศูนย์กลางชุมชนที่เป็นที่ตั้งของวัดสำคัญในพื้นที่ ทำให้พื้นที่สะดวกต่อการเข้าถึงและเป็นจุดเด่นในการฟื้นฟูให้เกิดความน่าสนใจ โดยเสนอแนะวิธีการอนุรักษ์และฟื้นฟูแบบ ซึ่งแบ่งระดับการฟื้นฟูเป็น 2 ระดับ ได้แก่การปรับปรุงบูรณะอาคารเดิมให้อยู่ในสภาพดี และอาจมีการปรับปรุงรีดออนอาคารที่สร้างความเสื่อมโทรมให้กับพื้นที่ เพื่อสร้างสิ่งชุมชนยังขาดอยู่ และอีกแนวทางในการควบคุมการใช้ประโยชน์ที่ดินคือการกำหนดการใช้ประโยชน์ที่ดิน เพื่อส่งเสริมให้พื้นที่เป็นถนนสายหัตถศิลป์ของเชียงใหม่ ที่มีสินค้าหัตถกรรมพื้นเมืองจำหน่ายตลอดถนนวิบูลย์ โดยการนำมาตราการในการบังคับกลุ่มธุรกิจที่ไม่เกี่ยวข้องให้เปลี่ยนรูปแบบกิจการ จนเป็นกิจการเกี่ยวกับหัตถกรรมทั้งพื้นที่ ซึ่งในการปรับปรุงฟื้นฟูเมืองดังกล่าวมีการเสนอวิธีการรื้อล้างพื้นที่ สำหรับอาคารที่มีศักยภาพพัฒนาต่ำและทำลายภาพลักษณ์ของพื้นที่ เพื่อรองรับความต้องการที่จะเกิดขึ้นในอนาคต อย่างไรก็ตามแนวทางดังกล่าวย่อมกระทบต่อผลประโยชน์ของเจ้าของที่ดิน และอาคาร จึงได้เสนอแนวทางการดำเนินการโดยให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียสามารถมีส่วนร่วมในการพัฒนาในลักษณะหุ้นส่วน และกลยุทธ์ในเรื่องของพื้นที่และการลงทุนสำหรับการพัฒนาพื้นที่รวมทั้งกำหนดระยะเวลา ในแต่ละขั้นตอนของการดำเนินการให้มีความเป็นไปได้และเหมาะสมต่อศักยภาพพื้นที่มากที่สุด

จากรูวรรณ สายพิน (2551) ได้ทำการศึกษาการพัฒนาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการวางผังเมืองรวมเมือง/ชุมชน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา จากผลการศึกษาพบว่า ประชาชนส่วนใหญ่ยังขาดความรู้ความเข้าใจและการประชาสัมพันธ์ในเรื่องของการวางผังเมืองรวมยังไม่เหมาะสมจึงส่งผลให้ประชาชนไม่เห็นความสำคัญในเรื่องของการวางผังเมืองรวม และเมื่อนำเอาบริบทของพื้นที่ในการวางผังเมืองรวมมาพิจารณาร่วมกับการมีส่วนร่วม พบว่า พื้นที่ที่มีความเป็นเมือง พื้นที่กึ่งเมืองกึ่งชนบท และพื้นที่ชนบท มีความแตกต่างกัน ควรจะใช้รูปแบบหรือวิธีการที่เหมาะสม ซึ่งมีข้อสรุปเสนอแนะในเรื่องของการวางผังเมืองรวม คือ 1.การจัดประชุมรับฟังความคิดเห็น 2. การจัดการประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับการวางผังเมืองรวม โดยใช้รูปแบบ การจัดสื่อสิ่งพิมพ์ การใช้สื่อกระจายเสียง เป็นต้น

จากงานวิจัยและการศึกษาที่เกี่ยวข้องข้างต้น สามารถสรุปได้ว่า ในกระบวนการ การศึกษาเรื่องเกี่ยวกับการอนุรักษ์เอกลักษณ์ท้องถิ่น หรือแม้แต่การวางผังเมือง มีความจำเป็น อย่างยิ่งที่จะต้องให้ประชาชนในพื้นที่เข้ามามีส่วนร่วม รวมถึงการสร้างความตระหนักในการรักษา และวางแผนในทรัพยากร เอกลักษณ์ ภูมิปัญญาวัฒนธรรมท้องถิ่น เพื่อให้เกิดแนวทางการพัฒนา ที่เหมาะสม และยั่งยืนต่อไป

บทที่ 3

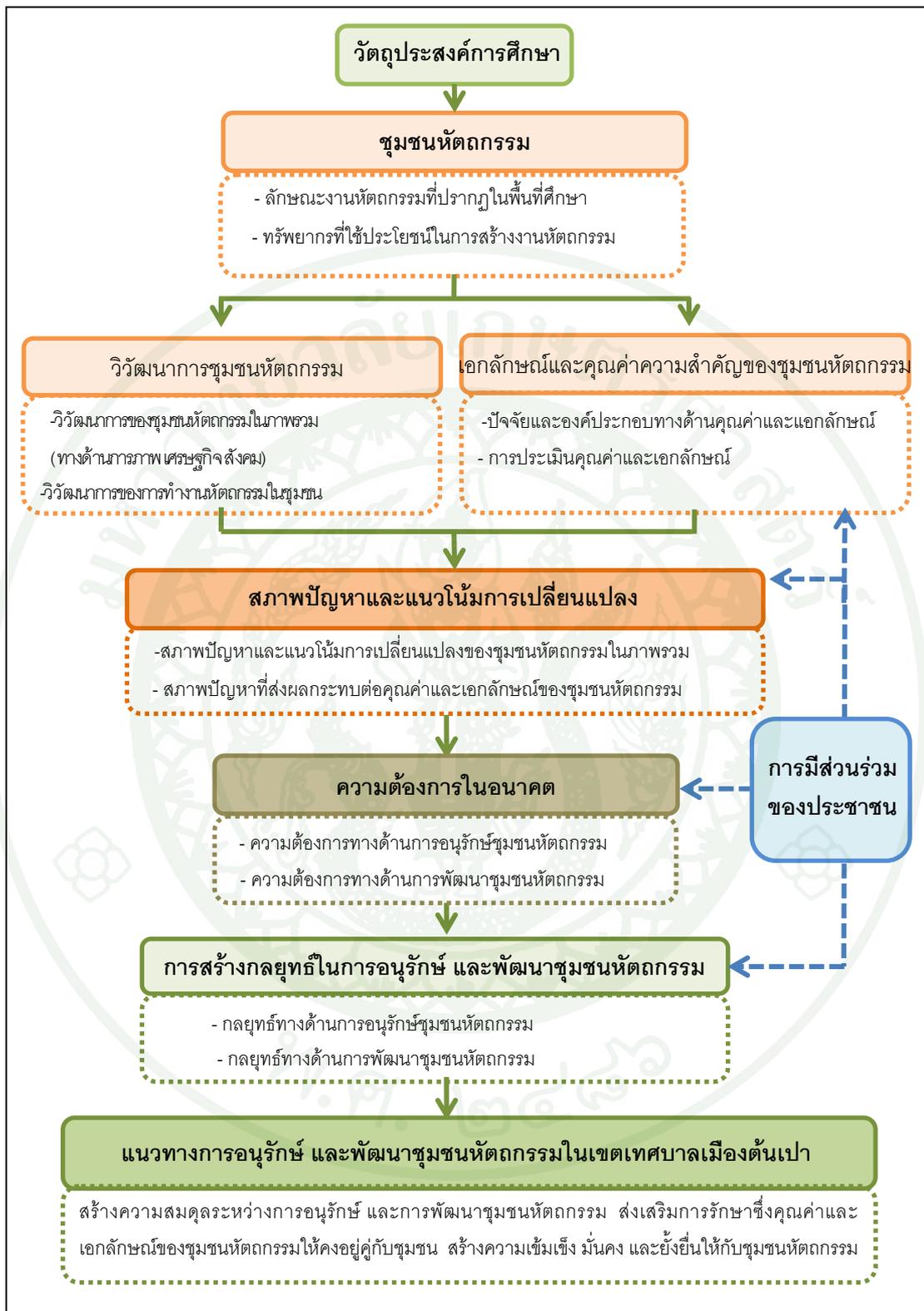
วิธีการดำเนินการศึกษา

จากการศึกษา ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับเนื้อหาการศึกษาการอนุรักษ์และพัฒนาชุมชน
หัตถกรรมในเขตเทศบาลเมืองต้นเปา อำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่ สามารถนำมากำหนด
แนวทางและวิธีการในการศึกษาได้ดังต่อไปนี้

กรอบแนวความคิดการศึกษา

จากข้อสรุปที่ได้จากการทบทวนวรรณกรรม และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ทั้งในส่วนของ การ
สร้างความเข้าใจเกี่ยวกับชุมชนหัตถกรรม คุณค่าและความสำคัญของชุมชนหัตถกรรม การ
อนุรักษ์และการพัฒนาชุมชน การมีส่วนร่วมของชุมชน รวมทั้งจากการสำรวจสภาพพื้นที่ศึกษาใน
ภาพรวม ทำให้เกิดความเข้าใจในชุมชนหัตถกรรมยิ่งขึ้น และเล็งเห็นถึงสภาพปัญหา และภัย
คุกคามต่อคุณค่า ความสำคัญ และเอกลักษณ์ของชุมชนหัตถกรรมที่ปรากฏ เพื่อให้เกิดการรักษา
คุณค่า ความสำคัญ และเอกลักษณ์ ของชุมชนหัตถกรรม ให้คงอยู่คู่กับท้องถิ่นต่อไป

จึงจำเป็นต้องมีการสร้างสมดุลระหว่างการอนุรักษ์และการพัฒนาชุมชนหัตถกรรม ให้มี
ความเข้มแข็ง มั่นคง และยั่งยืน ให้เกิดขึ้นกับผู้ที่เกี่ยวข้องโดยตรงและโดยอ้อม โดยการลดต้นทุน
เพิ่มมูลค่า และสร้างความภาคภูมิใจให้กับคนในพื้นที่ โดยนำไปสู่การกำหนดขั้นตอนและวิธีการ
ของการวิจัยดังแสดงรายละเอียดดังภาพที่ 3.17

ภาพที่ 3.1 แสดงกรอบแนวความคิดวิธีการและขั้นตอนในการศึกษา

ตัวแปรที่ใช้ในการศึกษา

จากกรอบแนวคิดและการศึกษาลักษณะเบื้องต้นของพื้นที่ศึกษา สามารถนำมากำหนดตัวแปรที่ใช้ในการศึกษา ทั้งตัวแปรอิสระ (Independent variable) และตัวแปรตาม (Dependent variable) เพื่อให้ครอบคลุมและสามารถนำไปสู่แนวทางการอนุรักษ์และพัฒนาชุมชนหัตถกรรมได้อย่างเหมาะสม ดังนี้

ตัวแปรอิสระ (Independent variable)

ทางด้านตัวแปรอิสระที่นำมาใช้ในการกำหนดกรอบแนวทางการศึกษา ทางด้านเนื้อหาในการศึกษาคั้งนี้ได้กำหนดตัวแปรอิสระที่ใช้ในการศึกษาดังนี้

ลักษณะชุมชนหัตถกรรม ในเขตเทศบาลเมืองต้นเปา

สำหรับตัวแปรทางด้านลักษณะชุมชนหัตถกรรมในเขตเทศบาลเมืองต้นเปา เป็นการศึกษาเพื่อให้ทราบถึงลักษณะของงานหัตถกรรมที่ปรากฏให้เห็นในเขตเทศบาลเมืองต้นเปา รูปแบบการทำงานหัตถกรรม รวมทั้งการศึกษาทรัพยากรที่เกี่ยวข้องกับงานหัตถกรรมในเขตเทศบาลเมืองต้นเปาเป็นสำคัญ

วิวัฒนาการของชุมชนหัตถกรรม

ทางด้านการศึกษาตัวแปรทางวิวัฒนาการของชุมชนหัตถกรรม ในเขตเทศบาลเมืองต้นเปา เพื่อให้ทราบถึงความเป็นมาของพื้นที่ ทั้งทางด้านกายภาพ ความสอดคล้องของงานหัตถกรรมกับสภาพและวิวัฒนาการของพื้นที่เป็นสำคัญ

เอกลักษณ์และคุณค่าความสำคัญของชุมชนหัตถกรรม

สำหรับตัวแปรทางด้านเอกลักษณ์คุณค่าและความสำคัญของชุมชนหัตถกรรมในเขตเทศบาลเมืองต้นเปา จะทำการศึกษาเกี่ยวกับปัจจัยและองค์ประกอบของชุมชนหัตถกรรมใน 3 ด้านสำคัญ ได้แก่

ปัจจัยและองค์ประกอบของพื้นที่ทางด้านกายภาพ สภาพแวดล้อมของที่ตั้ง โดยมีประเด็นในการศึกษา ได้แก่ 1) ลักษณะของพื้นที่สภาพแวดล้อมที่มีความโดดเด่น 2) ลักษณะทางกายภาพที่สะท้อนการใช้สอยในกิจกรรมของผู้คนในพื้นที่ 3) พืชพรรณที่ส่งเสริมกิจกรรมของชุมชน 4) ภูมิอากาศที่สะท้อนถึงวิถีชีวิตชุมชนหัตถกรรม และ 5) ลักษณะที่ตั้งที่มีความเกี่ยวข้องกับความเป็นมาของวิถีชีวิตวัฒนธรรมของชุมชน

ปัจจัยและองค์ประกอบของพื้นที่ทางด้านลักษณะทางวัฒนธรรม ลักษณะวิถีชีวิต ลักษณะวัฒนธรรมเฉพาะ โดยมีประเด็นการศึกษา ได้แก่ 1) มีประวัติความเป็นมาวิวัฒนาการของชุมชนที่สะท้อนลักษณะเฉพาะของวัฒนธรรมที่แตกต่าง 2) มีสถานที่ที่เป็นสิ่งประดิษฐ์ทางวัฒนธรรม 3) มีการถ่ายทอด สืบทอด ความเป็นวิถีชุมชนที่มีลักษณะเฉพาะให้กับคนในพื้นที่และต่างถิ่น และ 4) การสะท้อนความเป็นเฉพาะของฝีมือช่างในพื้นที่

ปัจจัยและองค์ประกอบของพื้นที่ด้านประสบการณ์ความรู้สึก ในกิจกรรมของชุมชนที่สื่อความหมายสัญลักษณ์ของชุมชนรวมถึงหน้าที่ของชุมชนที่สังเกตได้ โดยมีประเด็นการศึกษา ได้แก่ 1) ประเภทกิจกรรมการใช้พื้นที่ที่ส่งเสริมให้เกิดกิจกรรมของเมืองที่แตกต่างจากชุมชนอื่น 2) มีลักษณะมุมมองของเมืองที่รองรับกิจกรรมที่แตกต่างมีระบบกิจกรรมหลักที่สะท้อนกิจกรรมของคนในพื้นที่ที่เกิดเป็นประจำ 3) มีระดับการปิดล้อมพื้นที่ในชุมชนที่แสดงถึงระดับการใช้งานและการเข้าถึงแต่ละพื้นที่ และ 4) มีข้อกำหนดของพื้นที่ซึ่งส่งผลต่อลักษณะของชุมชน

โดยสื่อให้เห็นถึงความเป็นเอกลักษณ์ ความมีคุณค่าและความสำคัญของชุมชนหัตถกรรมใน 3 ด้าน สำคัญ คือ คุณค่าทางด้านวัฒนธรรม คุณค่าทางด้านสังคมเศรษฐกิจ คุณค่าทางด้านความแท้ดั้งเดิม ดังนี้

คุณค่าทางวัฒนธรรม (Cultural Value) โดยพิจารณาจากเกณฑ์ปัจจัยและองค์ประกอบของชุมชนหัตถกรรมที่สื่อถึงความมีคุณค่าทางวัฒนธรรมที่มีความเป็นเอกลักษณ์ (Identity Value) คุณค่าทางด้านศิลปะ ด้านเทคนิคการประกอบอาชีพศิลปหัตถกรรมของชุมชน (Artistic & Technical Value) คุณค่าในเรื่องราวความหายากของความชำนาญในการทำงานศิลปหัตถกรรมในชุมชน (Rarity Value)

คุณค่าทางด้านสังคมเศรษฐกิจ (Economic Value) โดยพิจารณาจากเกณฑ์ ปัจจัยและองค์ประกอบของชุมชนหัตถกรรมที่มีคุณค่าทางการใช้สอยในงานศิลปหัตถกรรม (Function Value) คุณค่าทางด้านข้อมูลและการศึกษา หาคำความรู้ คุณค่าทางด้านสังคมของงานศิลปหัตถกรรมที่มีอยู่ของท้องถิ่น (Social Value)

สภาพความแท้ดั้งเดิม (Authenticity) โดยพิจารณาจากเกณฑ์ปัจจัยและองค์ประกอบของชุมชนหัตถกรรมทางการคงอยู่ของคุณค่านั้นๆในชุมชน โดยชุมชนหัตถกรรมยังคงมีที่ตั้ง (Location) หรือ บริเวณพื้นที่โดยรอบ(setting) ยังคงมีการทำงานศิลปหัตถกรรมที่ยังคงรูปแบบเดิมของการทำงานศิลปหัตถกรรม (Style) รวมทั้งเทคนิค ฝีมือช่าง และเทคนิคการทำงานศิลปหัตถกรรม (Craftsmanship) ซึ่งสภาพความแท้ดั้งเดิมจะเป็นตัวบ่งบอกถึงการสืบทอดมาจนถึงปัจจุบันมายน้อยเพียงใด

สภาพปัญหาและแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงของชุมชนหัตถกรรม

เป็นการศึกษาเพื่อให้เข้าใจถึงสภาพปัญหาของชุมชนหัตถกรรม ทั้งทางด้านทรัพยากรที่เกี่ยวข้องกับงานหัตถกรรม ลักษณะทางกายภาพ ทางด้านเศรษฐกิจ สภาพทางด้านสังคม วัฒนธรรม ที่ส่งผลกระทบต่อ เอกลักษณ์ คุณค่าและความสำคัญของชุมชนหัตถกรรม และแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้นในชุมชนหัตถกรรม

ความต้องการในอนาคต

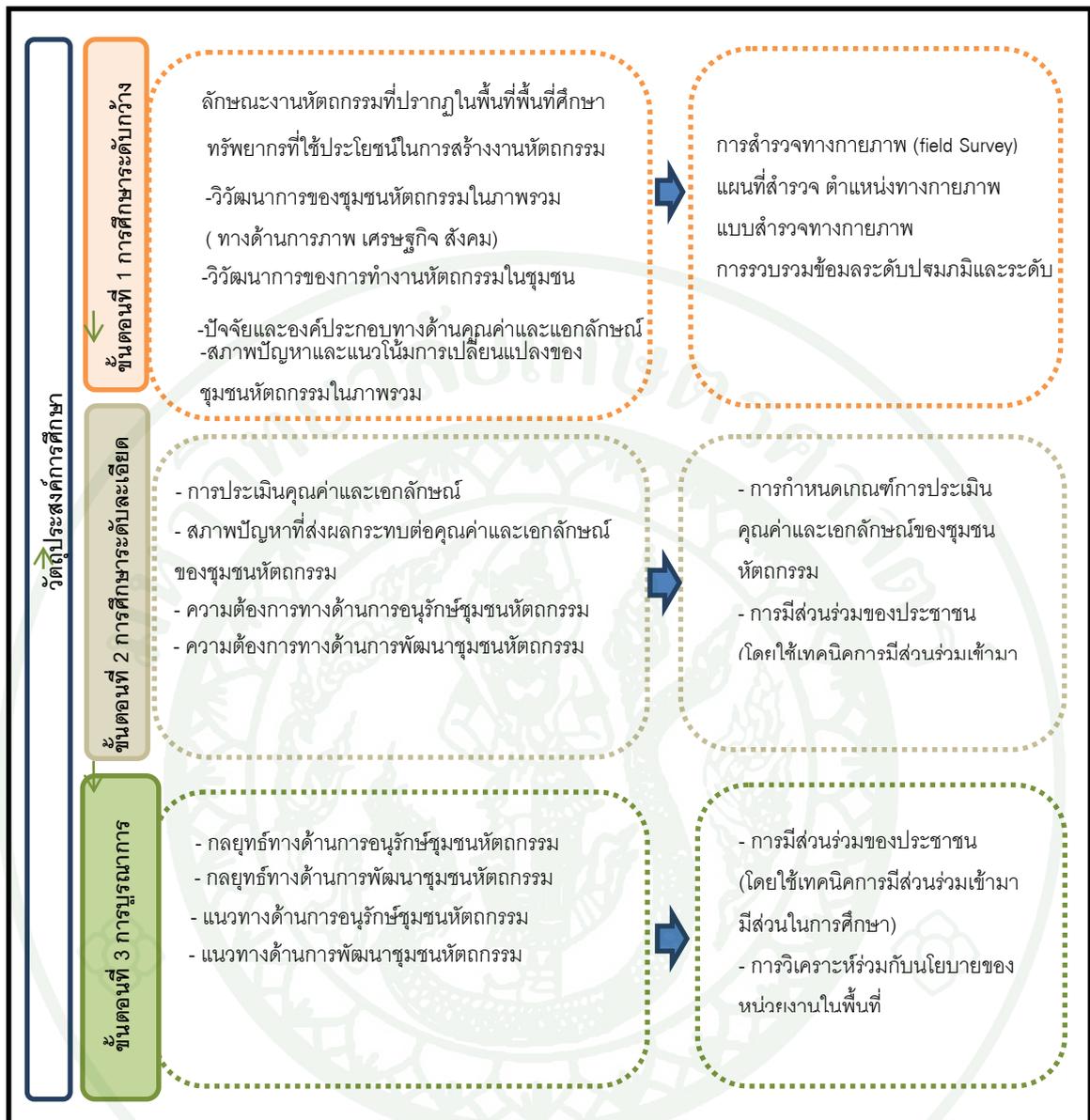
เป็นการศึกษาถึงความต้องการของชุมชนในการอนุรักษ์ชุมชนหัตถกรรมที่มีอยู่ในพื้นที่ไว้ อย่างไร และการพัฒนาชุมชนหัตถกรรมควรมีแนวทางการดำเนินการอย่างไร เพื่อให้เกิดความสอดคล้องกับความต้องการของประชาชนในพื้นที่มากที่สุดและไม่ขัดแย้งกับการพัฒนาในภาพรวมของพื้นที่ โดยสามารถสร้างความสมดุลทั้งทางการอนุรักษ์และพัฒนาชุมชนให้เกิดขึ้นในชุมชน โดยใช้การมีส่วนร่วมเข้ามาใช้ในการศึกษาในปัจจุบันดังกล่าว

ตัวแปรตาม (Dependent variable)

จากวัตถุประสงค์ของการศึกษา รวมทั้งการกำหนดกรอบแนวคิด และตัวแปรอิสระที่ใช้ในการศึกษา สามารถ นำมากำหนดตัวแปรตามที่จะเกิดขึ้นจากการศึกษา กล่าวคือ การสร้างความสมดุลระหว่าง การอนุรักษ์ และการพัฒนาชุมชนหัตถกรรม ให้เกิดขึ้นในท้องถิ่น เพื่อรักษาความเป็นเอกลักษณ์ คุณค่า และความสำคัญของชุมชนหัตถกรรมให้คงอยู่คู่กับชุมชน ท้องถิ่นต่อไป

วิธีการศึกษา

เพื่อให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของการศึกษา สามารถนำกรอบแนวคิดการศึกษามา กำหนดวิธีการศึกษา โดยแบ่งการศึกษาออกเป็น 3 ขั้นตอนหลัก ได้แก่ ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาสภาพของพื้นที่ในระดับกว้าง เพื่อให้ทราบถึงลักษณะโดยทั่วไปของชุมชนหัตถกรรม ขั้นตอนที่ 2 เป็นการศึกษาในระดับละเอียด ซึ่งเป็นการศึกษาเพื่อให้เข้าใจถึงข้อมูลในเชิงลึกที่เกี่ยวข้องกับประเด็นการศึกษา และขั้นตอนที่ 3 เป็นการบูรณาการข้อมูลการวิเคราะห์ทั้งระดับกว้างและระดับละเอียดในการสร้างกลยุทธ์เพื่อนำไปสู่แนวทางการอนุรักษ์และพัฒนาชุมชนหัตถกรรมที่เหมาะสม แสดงภาพรวมดัง ภาพที่ 3.2

ภาพที่ 3.2 แสดงรูปแบบวิธีการดำเนินการศึกษา

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาระดับกว้าง

สำหรับการศึกษาระดับกว้าง เป็นการศึกษา รวบรวมข้อมูลของพื้นที่ เพื่อสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับชุมชนหัตถกรรมในเขตพื้นที่ศึกษา โดยศึกษาเกี่ยวกับตัวแปรทางด้านลักษณะของชุมชนหัตถกรรม ด้านวิวัฒนาการของชุมชน ด้านปัจจัยและองค์ประกอบทางด้านเอกลักษณ์ คุณค่าและความสำคัญของชุมชนหัตถกรรม และสภาพปัญหาและการเปลี่ยนแปลงของพื้นที่ศึกษาโดยภาพรวม ดังนี้

การศึกษาลักษณะของชุมชนหัตถกรรม

สำหรับการศึกษาลักษณะของชุมชนหัตถกรรมที่ปรากฏอยู่ในเขตเทศบาลเมืองต้นเปา ในที่นี้จะทำการศึกษาเพื่อให้ทราบถึงลักษณะของหัตถกรรมที่ปรากฏให้เห็นในพื้นที่ รูปแบบการทำหัตถกรรม ทรัพยากรธรรมชาติหลักที่ใช้ในการทำหัตถกรรมในพื้นที่ โดยจะเน้นศึกษาจากลักษณะทางกายภาพ หรือองค์ประกอบที่ปรากฏให้เห็นในลักษณะเป็นรูปธรรม ทั้งทางด้านกายภาพ เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม ได้กำหนดวิธีการศึกษาเพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อการศึกษา ดังนี้

เครื่องมือและอุปกรณ์ที่ใช้ในการศึกษา สำหรับเครื่องมือสำคัญและอุปกรณ์ที่สำคัญในการใช้สำรวจ และการตรวจสอบภาคสนามทางด้านลักษณะของชุมชนที่ปรากฏได้แก่

แผนที่ทางกายภาพ แสดงขอบเขตของพื้นที่ โดยใช้แผนที่ภาพถ่ายทางอากาศ มาตราส่วน 1:10,000 ร่วมกับแผนที่สภาพภูมิประเทศมาตราส่วน 1:50,000 ของอำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่ (ระวาง 4846_III, 4846_IV) ปี พ.ศ.2553 เพื่อให้ทราบถึงลักษณะทางกายภาพของพื้นที่ และใช้ในการวางแผนการสำรวจ

กล้องบันทึกภาพ เพื่อใช้บันทึกกิจกรรม ลักษณะที่เกี่ยวข้องกับชุมชนหัตถกรรมที่ปรากฏในพื้นที่

แบบสำรวจกายภาพ ซึ่งแบ่งออกเป็น 2 ส่วน ดังนี้ ส่วนที่ 1 ลักษณะทั่วไปของพื้นที่ตั้งชุมชนที่มีการปรากฏของงานหัตถกรรมในพื้นที่ โดยมีประเด็นการสำรวจที่ระบุ อันได้แก่ ลักษณะทางกายภาพ เศรษฐกิจ และสภาพสังคมที่ปรากฏ ส่วนที่ 2 เป็นส่วนที่ระบุถึงลักษณะงานหัตถกรรมที่ปรากฏในพื้นที่ ประเด็นหลักที่ต้องสำรวจ ในส่วนนี้ได้แก่ รูปแบบการทำงานหัตถกรรมที่ปรากฏ ทรัพยากรทางธรรมชาติที่เกี่ยวข้องกับงานหัตถกรรมที่ปรากฏ (วัสดุหลัก) แหล่งที่มา เป็นต้น (แสดงรายละเอียดดังภาคผนวก ก.)

วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล ในการสำรวจทางกายภาพของลักษณะชุมชนหัตถกรรม ในที่นี้ได้ดำเนินการในช่วงเดือน วันที่สำรวจ 20-31 มีนาคม พ.ศ. 2554 โดยใช้วิธีการเดินสำรวจ และให้คนในพื้นที่เป็นผู้แนะนำโดยได้กำหนดคุณสมบัติของผู้แนะนำที่มีความชำนาญ

ทางด้านงานหัตถกรรมที่ปรากฏในพื้นที่ และเกิดการแนะนำ การบอกต่อ (Snowball Sampling) และทำการรวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับพื้นที่ทั้งในรูปแบบข้อมูลระดับปฐมภูมิ และทุติยภูมิ

วิธีการวิเคราะห์และประมวลผล หลังจากสำรวจข้อมูลลักษณะของชุมชนหัตถกรรมที่ปรากฏในพื้นที่ นำมาวิเคราะห์ถึงลักษณะการกระจายของงานหัตถกรรมที่ปรากฏในพื้นที่ ถึงงานหัตถกรรมหลัก และงานหัตถกรรมรอง การเชื่อมโยงของระบบงานหัตถกรรมกับระบบเศรษฐกิจ ลักษณะการใช้ทรัพยากรธรรมชาติ และกิจกรรมการใช้พื้นที่ในเขตพื้นที่ศึกษา โดยเปรียบเทียบกับลักษณะทางกายภาพที่ปรากฏ

การศึกษาวิวัฒนาการของชุมชนหัตถกรรม

ทางด้านการศึกษาตัวแปรทางวิวัฒนาการของชุมชนหัตถกรรม ในเขตเทศบาลเมืองต้นเปา เพื่อให้ทราบถึง ความเป็นมาของพื้นที่ ทั้งในภาพรวม ทางด้านกายภาพ เศรษฐกิจ และสภาพสังคมวัฒนธรรม ของชุมชนหัตถกรรม วิวัฒนาการ การาสืบทอดทางด้านงานหัตถกรรมในพื้นที่ เป็นสำคัญ

เครื่องมือและอุปกรณ์ที่ใช้ในการศึกษา สำหรับเครื่องมือสำคัญและอุปกรณ์ที่สำคัญที่ใช้ในการศึกษาวิวัฒนาการของชุมชน ได้แก่

แบบสัมภาษณ์ซึ่งจะใช้ควบคู่กับการสำรวจทางด้านอื่น โดยในแบบสัมภาษณ์ที่เกี่ยวข้องกับการสำรวจทางด้านวิวัฒนาการมี 2 ส่วนด้วยกัน ได้แก่ ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์เพื่อให้ทราบถึงข้อมูลเบื้องต้นของผู้ให้สัมภาษณ์ อาทิเช่น อายุ ตำแหน่งงาน ระยะเวลาการอยู่อาศัยในพื้นที่(จำนวนปี)โดยมีลักษณะคำถามแบบปลายเปิด ส่วนที่ 2 เป็นส่วนที่เกี่ยวข้องกับประวัติความเป็นมาของพื้นที่ และความเป็นมาของงานหัตถกรรมที่ปรากฏในพื้นที่ วิวัฒนาการ และการเปลี่ยนแปลงของหัตถกรรมที่ปรากฏ โดยมีลักษณะคำถามแบบปลายเปิด (แสดงรายละเอียดดังภาคผนวก ก.)

วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล ในการสำรวจทางด้านวิวัฒนาการของชุมชนหัตถกรรม ได้ดำเนินการสัมภาษณ์และเก็บข้อมูลที่เกี่ยวข้องควบคู่ไปกับการสำรวจทางกายภาพ ได้แก่ วันที่สำรวจ 20-31 มีนาคม พ.ศ. 2554 โดยใช้วิธีการเดินสำรวจ และกำหนดกลุ่มเป้าหมาย

ในการสัมภาษณ์ ซึ่งผู้ศึกษาสังเกตเห็นว่ามีส่วนสำคัญต่อการศึกษา อันได้แก่ กลุ่มผู้นำชุมชนทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ องค์กร สถาบันที่อยู่ในพื้นที่ ทั้งองค์กรทางด้านวัฒนธรรม สถาบันการศึกษาในพื้นที่ หน่วยงานท้องถิ่น เป็นต้น ทั้งนี้ วิธีการเก็บรวบรวมจะให้คนในพื้นที่เป็นผู้แนะนำโดยผู้ศึกษาได้กำหนดคุณสมบัติของผู้แนะนำที่มีความรู้ทางด้านวิวัฒนาการ ประวัติความเป็นมาของพื้นที่และงานหัตถกรรม ผู้ที่มีความชำนาญทางด้านหัตถกรรมที่ปรากฏในพื้นที่ และใช้วิธีการแนะนำ การบอกต่อ (Snowball Sampling) โดยกำหนดกลุ่มเป้าหมายไว้ที่ไม่น้อยกว่า 10 คน และทำการรวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับพื้นที่ทั้งในรูปแบบข้อมูลระดับปฐมภูมิ และทุติยภูมิ

วิธีการวิเคราะห์และประมวลผลหลังจากที่มีการรวบรวมข้อมูลแล้วเสร็จจะทำการประมวลผลโดยใช้การพรรณนาจากข้อมูล รูปภาพ และข้อมูลระดับปฐมภูมิและระดับทุติยภูมิที่สำรวจได้ ในการกำหนด วิวัฒนาการของพื้นที่ ในแต่ละด้านที่เกี่ยวข้อง เช่น ทางด้านกายภาพ เศรษฐกิจ และสังคมของพื้นที่ชุมชน และวิวัฒนาการของหัตถกรรม โดยใช้สถิติเชิงพรรณนาเข้ามาช่วยในการประมวลผลทางด้านวิวัฒนาการ

การศึกษาเอกลักษณ์และคุณค่าความสำคัญของชุมชนหัตถกรรม

สำหรับตัวแปรทางด้านเอกลักษณ์คุณค่าและความสำคัญของชุมชนหัตถกรรมในเขตเทศบาลเมืองต้นเปา มีปัจจัยและองค์ประกอบของชุมชนหัตถกรรมที่สื่อให้เห็นถึงความเป็นเอกลักษณ์และ ความมีคุณค่าและความสำคัญของชุมชน โดยมีวิธีการศึกษาดังนี้

เครื่องมือและอุปกรณ์ที่ใช้ในการศึกษา สำหรับเครื่องมือสำคัญและอุปกรณ์ที่สำคัญในการศึกษาเอกลักษณ์และความสำคัญของชุมชน ได้แก่

แผนที่ทางกายภาพ แสดงขอบเขตของพื้นที่ โดยใช้แผนที่ภาพถ่ายทางอากาศ มาตราส่วน 1:10,000 ร่วมกับแผนที่สภาพภูมิประเทศมาตราส่วน 1:50,000 ของอำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่ (ระวาง 4846_III, 4846_IV) ปี พ.ศ.2553 เพื่อให้ทราบถึงลักษณะทางกายภาพของพื้นที่ และใช้ในการวางแผนการสำรวจ

กล้องบันทึกภาพ เพื่อใช้บันทึกกิจกรรม ปัจจัยและองค์ประกอบทางด้านคุณค่า ความสำคัญและเอกลักษณ์ของชุมชนหัตถกรรมที่ปรากฏในพื้นที่

รายการบันทึกการสำรวจทางด้านปัจจัยและองค์ประกอบของคุณค่า ความสำคัญของชุมชนหัตถกรรม ซึ่งแบ่งออกเป็น 2 ส่วน ได้แก่ ส่วนที่ 1 เป็นการสำรวจทางด้าน ปัจจัยของพื้นที่ที่ปรากฏให้เห็นถึงคุณค่าและความสำคัญของชุมชน ได้แก่ มุมมองของ สภาพแวดล้อมทางธรรมชาติในที่ตั้ง รูปแบบการใช้ที่ดิน ภูมิประเทศ พรรณพืชที่ปรากฏและ เกี่ยวข้องกับชุมชน สภาพภูมิอากาศและแหล่งน้ำ โดยมีลักษณะเป็นประเด็นปลายเปิด เพื่อให้เกิด การบันทึก ส่วนที่ 2 เป็นส่วนที่ระบุถึงเป็นส่วนที่เป็นองค์ประกอบที่ส่งผลต่อคุณค่าและ ความสำคัญของชุมชนหัตถกรรม ได้แก่ องค์ประกอบทางด้านลักษณะและรูปลักษณะ เป็นการ พิจารณาโครงสร้างทางกายภาพของสถานที่และคุณลักษณะทางสุนทรียภาพ องค์ประกอบ ทางด้านกิจกรรมและหน้าที่ที่สังเกตได้ เป็นการพิจารณาถึงปฏิสัมพันธ์ของคนในชุมชนต่อพื้นที่ และปฏิสัมพันธ์ระหว่างสถาบันทางวัฒนธรรม และองค์ประกอบทางการสื่อความหมายหรือ สัญลักษณ์ ซึ่งเป็นการพิจารณาถึงความมุ่งหมายและประสบการณ์ของมนุษย์ คุณลักษณะที่ หลากหลายของสถานที่ ที่สืบเนื่องจากการตอบสนองของประชากรต่อลักษณะทางกายภาพและ หน้าที่ใช้สอย เป็นต้น (แสดงรายละเอียดดังภาคผนวก ก.)

วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล ในการสำรวจทางด้านคุณค่าและเอกลักษณ์ของ ชุมชนหัตถกรรม ได้ดำเนินการสัมภาษณ์และเก็บข้อมูลที่เกี่ยวข้องควบคู่ไปกับการสำรวจทาง กายภาพ ได้แก่ วันที่สำรวจ 20-31 มีนาคม พ.ศ. 2554 โดยใช้วิธีการเดินสำรวจ และกำหนด กลุ่มเป้าหมายในการสัมภาษณ์ ซึ่งผู้ศึกษาเล็งเห็นว่ามีส่วนสำคัญต่อการศึกษา อันได้แก่ กลุ่มผู้นำ ชุมชนทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ องค์กร สถาบันที่อยู่ในพื้นที่ ทั้งองค์กรทางด้าน วัฒนธรรม สถาบันการศึกษาในพื้นที่ หน่วยงานท้องถิ่น เป็นต้น ทั้งนี้ วิธีการเก็บรวบรวมจะให้คน ในพื้นที่เป็นผู้แนะนำโดยผู้ศึกษาได้กำหนดคุณสมบัติของผู้แนะนำที่มีความรู้เกี่ยวกับชุมชน หัตถกรรม ผู้ที่มีความชำนาญทางด้านหัตถกรรมที่ปรากฏในพื้นที่ และใช้วิธีการแนะนำในรูปแบบ การบอกต่อ (Snowball Sampling) โดยกำหนดกลุ่มเป้าหมายไว้ไม่น้อยกว่า 10 คน และทำการ รวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับพื้นที่ทั้งในรูปแบบข้อมูลระดับปฐมภูมิ และทุติยภูมิและการ บันทึกภาพถ่ายปัจจัยและองค์ประกอบทางด้านคุณค่าและความสำคัญของชุมชนหัตถกรรมที่ ปรากฏ

วิธีการวิเคราะห์และประมวลผล หลังจากที่มีการรวบรวมข้อมูลแล้วเสร็จจะทำการประมวลผลโดยใช้การพรรณนาจากข้อมูล รูปภาพ และข้อมูลระดับปฐมภูมิและระดับทุติยภูมิที่สำรวจได้ เพื่อรวบรวม เอกลักษณะ คุณค่า และความสำคัญของชุมชน ทางด้านปัจจัย และเอกลักษณะของชุมชนที่มีความชัดเจน เพื่อนำไปสู่แนวทางการประเมินคุณค่าและความสำคัญของชุมชนหัตถกรรมที่มีต่อท้องถิ่น

การศึกษาสภาพปัญหาและแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงของชุมชนหัตถกรรมในภาพรวม

ทางด้านการศึกษาตัวแปรทางด้านสภาพปัญหาและแนวโน้มการเปลี่ยนแปลง ในภาพรวมของชุมชนหัตถกรรมที่ปรากฏเขตเทศบาลเมืองต้นเปา เพื่อให้ทราบถึงสภาพปัญหาของชุมชนหัตถกรรม เป็นสำคัญ โดยมีวิธีการศึกษาดังนี้

เครื่องมือและอุปกรณ์ที่ใช้ในการศึกษา สำหรับเครื่องมือสำคัญและอุปกรณ์ที่สำคัญที่ใช้ในการศึกษาสภาพปัญหาและแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงของชุมชน ได้แก่

แผนที่ทางกายภาพ แสดงขอบเขตของพื้นที่ โดยใช้แผนที่ภาพถ่ายทางอากาศ มาตราส่วน 1:10,000 ร่วมกับแผนที่สภาพภูมิประเทศมาตราส่วน 1:50,000 ของอำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่ (ระวาง 4846_III, 4846_IV) ปี พ.ศ.2553 เพื่อให้ทราบถึงลักษณะทางกายภาพของพื้นที่ และใช้ในการวางแผนการสำรวจ

กล้องบันทึกภาพ เพื่อใช้บันทึกกิจกรรมการเปลี่ยนแปลงที่ปรากฏในพื้นที่ชุมชนหัตถกรรม ในเขตเทศบาลเมืองต้นเปา

แบบสัมภาษณ์ซึ่งจะใช้ควบคู่กับการสำรวจทางด้านอื่น โดยในแบบสัมภาษณ์ที่เกี่ยวข้องกับสภาพปัญหา อยู่ในส่วนที่ 2 ของแบบสัมภาษณ์ ซึ่งมีเนื้อหา สอบถามเกี่ยวกับสภาพปัญหา ในภาพรวม ทั้งทางด้านกายภาพ เศรษฐกิจ สังคมวัฒนธรรม โดยมีลักษณะคำถามแบบปลายเปิด เพื่อให้มีการแสดงความคิดเห็นมากที่สุด (แสดงรายละเอียดดังภาคผนวก ก.)

วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล ในการสำรวจทางด้านสภาพปัญหาของชุมชน หัตถกรรม ได้ดำเนินการสัมภาษณ์และเก็บข้อมูลที่เกี่ยวข้องควบคู่ไปกับการสำรวจทางกายภาพ ได้แก่ วันที่สำรวจ 20-31 มีนาคม พ.ศ. 2554 โดยใช้วิธีการเดินสำรวจ และกำหนดกลุ่มเป้าหมาย ในการสัมภาษณ์ ซึ่งผู้ศึกษาเล็งเห็นว่ามีส่วนสำคัญต่อการศึกษา อันได้แก่ กลุ่มผู้นำชุมชนทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ องค์กร สถาบันที่อยู่ในพื้นที่ ทั้งองค์กรทางด้านวัฒนธรรม สถาบันการศึกษาในพื้นที่ หน่วยงานท้องถิ่น เป็นต้น ทั้งนี้ วิธีการเก็บรวบรวมจะให้เป็นคนในพื้นที่เป็นผู้แนะนำโดยผู้ศึกษาได้กำหนดคุณสมบัติของผู้แนะนำที่มีความรู้เกี่ยวกับชุมชน และใช้วิธีการแนะนำ ในรูปแบบการบอกต่อ (Snowball Sampling) โดยกำหนดกลุ่มเป้าหมายไว้ไม่น้อยกว่า 10 คน และทำการรวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับพื้นที่ทั้งในรูปแบบข้อมูลระดับปฐมภูมิ และทุติยภูมิ

วิธีการวิเคราะห์และประมวลผล หลังจากที่มีการรวบรวมข้อมูลแล้วเสร็จจะทำการประมวลผลที่ได้จากการสำรวจข้อมูลทั้งระดับปฐมภูมิและระดับทุติยภูมิ

ทางด้านการเปลี่ยนแปลงทางด้านกายภาพ จะใช้เทคนิคการวิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงทางกายภาพ โดยการวิเคราะห์จากลักษณะทางกายภาพ มีรัศมีในการศึกษา 15.82 ตารางกิโลเมตร โดยการแปลภาพถ่ายทางอากาศ ของ Google Earth Pro และแผนที่ทหารมาตราส่วน 1:50,000 ระยะเวลาที่ 4846III - 4846_IV โดยแบ่งลักษณะทางกายภาพของพื้นที่ออกเป็น พื้นที่ชุมชนและสิ่งปลูกสร้าง พื้นที่เกษตรกรรม พื้นที่สวนป่า พื้นที่น้ำ และพื้นที่เบ็ดเตล็ด ซึ่งมีขั้นตอนการจัดทำแผนทางกายภาพ โดยการแปลภาพถ่ายทางอากาศ (Photo interpretation) ใช้การแปลด้วยสายตา (Visual Interpretation) จำแนกความแตกต่างและความเหมือนกันของความเข้มของสี (Grey Tone) ความหนาแน่น ความหยาบ ละเอียดของภาพ (Texture) รูปร่างพื้นที่ (Shape) รูปแบบ (Pattern) ขนาด (Size) เงา (Shadow) และที่ตั้งภูมิประเทศ (Site and Associated Features) ร่วมกับข้อมูลทุติยภูมิจากซอฟต์แวร์ด้านภูมิศาสตร์สนเทศของ Google Earth Pro ซึ่งแสดงภาพถ่ายดาวเทียมพร้อมระบุชื่อสถานที่สำคัญต่าง ๆ เช่น หน่วยงานราชการ วัด โรงเรียน เป็นต้น ทำแผนที่ต้นร่าง โดยการคัดลอกรายละเอียดขอบเขตการใช้ที่ดินที่ได้จากการแปลภาพถ่ายทางอากาศโดยการ Digitizer นำแผนที่ต้นร่างที่ได้ ออกตรวจสอบภาคสนามเพื่อตรวจสอบความถูกต้องและปรับแก้ข้อมูลให้ทันสมัยตรงกับสภาพการใช้ประโยชน์ที่ดินในปัจจุบัน นำแผนที่ต้นร่างที่ได้รับการปรับแก้ข้อมูลภายหลังตรวจสอบภาคสนาม เข้าสู่ขั้นตอนการ Update ข้อมูล และใช้เครื่องมือคำนวณพื้นที่ (X-tool) เพื่อเป็นฐานข้อมูลต่อไป การศึกษาการใช้ประโยชน์ที่ดินบริเวณพื้นที่โดยรอบโครงการในรัศมี 1 กิโลเมตร จากที่ตั้งโครงการ เป็นการศึกษาโดยใช้แผนที่มาตราส่วน

1: 50,000 ของกรมแผนที่ทหาร และภาพถ่ายทางอากาศ มาตราส่วน 1: 25,000 ของ Google Earth Pro (โปรแกรมภูมิศาสตร์ออนไลน์) ซึ่งภาพดังกล่าวต้องนำมาปรับแก้ความคลาดเคลื่อนทางเรขาคณิต (Geometric Correction) ซึ่งเป็นการปรับแก้ค่าคลาดเคลื่อนเชิงตำแหน่งและปรับขนาดให้ตรงกับแผนที่ภูมิประเทศมาตราส่วน 1:50,000 ของกรมแผนที่ทหารเพื่อความถูกต้อง โดยเปรียบเทียบทางกายภาพในปี พ.ศ.2553 กับการเปลี่ยนแปลงจากลักษณะทางกายภาพที่ปรากฏในภาพถ่ายทางอากาศ ในปีพ.ศ.2538และใช้สถิติเชิงพรรณนาในการอธิบายการเปลี่ยนแปลงที่ปรากฏทางกายภาพ

การเปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจของชุมชน จะทำการวิเคราะห์จากข้อมูลรายได้ของหน่วยงานท้องถิ่น ร่วมกับการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างที่เกี่ยวข้อง โดยใช้สถิติเชิงพรรณนาในการอธิบายการเปลี่ยนแปลง และแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจของพื้นที่

ส่วนทางด้านการเปลี่ยนแปลงทางสังคม จะใช้การพิจารณาจากแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงของจำนวนประชากรและครัวเรือนที่ปรากฏ เพื่อให้ทราบถึงแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงของชุมชน การเติบโตของชุมชน และการขยายตัวทางสังคม โดยวิเคราะห์ร่วมกับผลจากการสัมภาษณ์จากกลุ่มตัวอย่างในพื้นที่ทางด้านสภาพปัญหาและแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงทางสังคมที่ปรากฏในพื้นที่ชุมชนหัตถกรรม โดยใช้สถิติเชิงพรรณนาเป็นหลักในการอธิบายสภาพปัญหาและการเปลี่ยนแปลง

ขั้นตอนที่ 2 การศึกษาระดับละเอียด

สำหรับในขั้นตอนการศึกษาระดับละเอียด ซึ่งจะทำการศึกษาทางเกี่ยวกับการประเมินคุณค่าและความสำคัญของชุมชนหัตถกรรม เพื่อสร้างความตระหนักให้ชุมชนได้เล็งเห็นคุณค่าของชุมชนตนเอง รวมทั้งสภาพปัญหาที่เป็นภัยคุกคามต่อคุณค่าและเอกลักษณ์ของชุมชนหัตถกรรม และความต้องการเห็นชุมชนหัตถกรรมเป็นอย่างไร เพื่อนำไปสู่ความต้องการอนุรักษ์ความเป็นชุมชนหัตถกรรม วิถีชีวิต ที่มีอยู่ในท้องถิ่นของตนต่อไป มีวิธีการศึกษาดังนี้

เครื่องมือและอุปกรณ์ที่ใช้ในการศึกษา เครื่องมือที่สำคัญได้แก่ แบบสอบถามความคิดเห็นและทัศนคติที่มีต่อชุมชนหัตถกรรม ซึ่งเป็นแบบสอบถาม (questionnaire) แบบชนิดมี

โครงสร้าง ซึ่งประกอบด้วยการใช้คำถามปลายปิด (close-ended question) และคำถามปลายเปิด (open-ended question) รวมอยู่ด้วยกันในแต่ละส่วนโดยได้แบ่งเป็นเนื้อหาของแบบสอบถามออกเป็น 4 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 เป็นแบบสอบถามข้อมูลพื้นฐานของบุคคล /สถานประกอบการที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา สมาชิกในครัวเรือน เพื่อให้ทราบคุณลักษณะของผู้ตอบแบบสอบถาม โดยมีทั้งลักษณะของแบบสอบถามเป็นแบบชนิดปลายปิด (close-ended question) เป็นคำถามแบบให้เลือกตอบและเป็นแบบชนิดปลายเปิด (open-ended question) เป็นคำถามแบบให้เขียนตอบ

ส่วนที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับเศรษฐกิจ สังคม ซึ่งมีการสอบถามข้อมูลเกี่ยวกับเศรษฐกิจในครัวเรือน และสถานประกอบการที่เกี่ยวข้องเกี่ยวกับการประกอบอาชีพ เป็นต้น เพื่อให้ทราบถึงลักษณะโดยทั่วไปทางเศรษฐกิจ สังคม โดยมีทั้งลักษณะของแบบสอบถามเป็นแบบชนิดปลายปิด (close-ended question) เป็นคำถามแบบให้เลือกตอบและเป็นแบบชนิดปลายเปิด (open-ended question) เป็นแบบคำถามให้เขียนตอบ

ส่วนที่ 3 ข้อมูลเกี่ยวกับคุณค่า เอกลักษณ์และความสำคัญของพื้นที่ในส่วนนี้เป็นการสอบถามถึงความคิดเห็นถึงคุณค่าและเอกลักษณ์ที่มีความสำคัญของชุมชน และให้ประเมินถึงคุณค่า ความสำคัญ ของชุมชนทางด้านปัจจัยและองค์ประกอบที่สำคัญของชุมชน ทัศนคติที่ปรากฏในพื้นที่ เพื่อให้ผู้ตอบแบบสอบถามได้ตระหนักถึงคุณค่าความสำคัญของชุมชนท้องถิ่นของตน โดยมีทั้งลักษณะของแบบสอบถามเป็นแบบชนิดปลายปิด (close-ended question) เป็นคำถามแบบให้เลือกตอบและเป็นแบบชนิดปลายเปิด (open-ended question) เป็นแบบคำถามให้เขียนตอบมีลักษณะแบบสอบถามเป็นแบบประเมินค่า (Likert scale) มีหลักเกณฑ์ในการพิจารณา โดยพิจารณาจากปัจจัยและองค์ประกอบโดยภาพรวมของชุมชน ทัศนคติเป็นหลัก และพิจารณาตามหลักเกณฑ์ระบบการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมทางวัฒนธรรมของพื้นที่ โดยพิจารณาเกณฑ์การประเมินที่สำคัญดังนี้

คุณค่าทางวัฒนธรรม (Cultural Value) โดยพิจารณาจากเกณฑ์ ปัจจัย และองค์ประกอบของชุมชนทัศนคติที่สื่อถึงควมมีคุณค่าทางวัฒนธรรมที่มีความเป็นเอกลักษณ์ (Identity Value) คุณค่าทางด้านศิลปะ ด้านเทคนิคการประกอบอาชีพศิลปหัตถกรรมของชุมชน

(Artistic & Technical Value) คุณค่าในเรื่องราวความหายากของความชำนาญในการทำงาน ศิลปะหัตถกรรมในชุมชน (Rarity Value)

คุณค่าทางด้านสังคมเศรษฐกิจ (Economic Value) โดยพิจารณาจาก เกณฑ์ ปัจจัยและองค์ประกอบของชุมชนหัตถกรรมที่มีคุณค่าทางด้านการใช้สอยในงาน ศิลปะหัตถกรรม (Function Value) คุณค่าทางด้านข้อมูลและการศึกษา หาความรู้ คุณค่าทางด้าน สังคมของงานศิลปะหัตถกรรมที่มีอยู่ของท้องถิ่น (Social Value)

สภาพความแท้ดั้งเดิม (Authenticity) โดยพิจารณาจากเกณฑ์ ปัจจัย และองค์ประกอบของชุมชนหัตถกรรมทางด้านคือ การคงอยู่ของคุณค่านั้นๆในชุมชน โดยชุมชน หัตถกรรมยังคงมีที่ตั้ง (Location) หรือ บริเวณพื้นที่โดยรอบ(setting) ยังคงมีการทำงาน ศิลปะหัตถกรรมที่ยังคงรูปแบบเดิมของการทำงานศิลปะหัตถกรรม (Style) รวมทั้งเทคนิค ฝีมือช่าง / เทคนิคการทำงานศิลปะหัตถกรรม (Craftsmanship) ซึ่งสภาพความแท้ดั้งเดิมจะเป็นตัวบ่งบอกถึง การสืบทอดมาจนถึงปัจจุบันมากน้อยเพียงใด

ส่วนที่ 4 เป็นการสอบถามถึงสถานการณ์ และสภาพปัญหาที่ส่งผลกระทบต่อ คุณค่าและความสำคัญของชุมชน เพื่อให้ผู้ตอบแบบสอบถามได้ตระหนักถึงคุณค่าความสำคัญ ของชุมชนท้องถิ่นของตน และสอบถามถึงแนวทางความต้องการเห็นชุมชนในอนาคตเป็นอย่างไร และมีวิธีการ และแนวทางในการดำเนินการอย่างไร เพื่อให้เกิดแนวทางการอนุรักษ์และพัฒนา ชุมชนหัตถกรรมให้เหมาะสมและสอดคล้องกับความต้องการของชุมชน และข้อคิดเห็นเพิ่มเติมต่อ ประเด็นการศึกษา โดยมีทั้งลักษณะของแบบสอบถามเป็นแบบชนิดปลายปิด (close-ended question) เป็นคำถามแบบให้เลือกตอบและเป็นแบบชนิดปลายเปิด (open-ended question) เป็นแบบคำถามให้เขียนตอบมีลักษณะแบบสอบถามเป็นแบบประเมินค่า (Likert scale)

ก่อนจะนำเครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา ไปทำการเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนาม ทาง ผู้ศึกษาได้ทำการจัดเตรียมและทำการทดสอบเครื่องมือก่อน ด้วยการทดสอบความเที่ยงตรงของ เนื้อหา (Content validity) โดยการให้ผู้เชี่ยวชาญทำการตรวจสอบความถูกต้องของภาษา ความ เที่ยงตรงของเนื้อหาของแบบสอบถาม และวิธีการวัดแล้วนำมาปรับปรุงแก้ไขให้มีความเหมาะสม ตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญและทำการทดสอบความเชื่อมั่น (Reliability) โดยการนำ แบบสอบถามที่ตรวจสอบด้านความถูกต้องของเนื้อหาแล้ว และได้นำไปทดลองใช้แบบสอบถาม

(Pre-test) กับกลุ่มตัวอย่างจำนวน 40 ชุด เพื่อตรวจสอบข้อบกพร่องของแบบสอบถามที่สร้างขึ้น โดยวิธีการคำนวณหา ค่าสัมประสิทธิ์อัลฟาของครอนบาช (Cronbach) แล้วนำแบบสอบถามมา เพิ่มเติมแก้ไขข้อความให้มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น ก่อนที่จะนำแบบสอบถามไปใช้ในการเก็บรวบรวม ข้อมูลจริง

วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล ในขั้นตอนการเก็บรวบรวมข้อมูลในส่วนนี้ จะต้องทำการกำหนดกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษา โดยมีวิธีการกำหนดกลุ่มตัวอย่าง และกลุ่มตัวอย่างดังนี้ เมื่อทราบประชากรที่ใช้ในการศึกษาทั้งหมด ในประเภท ครั้วเรือนที่พักอาศัยและ สถานประกอบการที่มีอยู่จริง ในเขตพื้นที่ศึกษาโดยได้กำหนดวิธีในการเลือกกลุ่มตัวอย่างที่ความเชื่อมั่น 95 % โดยใช้สูตรการคำนวณกลุ่มตัวอย่างจากสูตร Tora Yamane (Yamane, 1967: 52-53)

$$n = \frac{N}{1+N(e)^2}$$

โดย n = จำนวนกลุ่มตัวอย่าง

N = จำนวนประชากรทั้งหมด

e = ความคลาดเคลื่อนที่ยอมรับให้มีได้ เท่ากับ 0.05

และได้กำหนดสัดส่วนของกลุ่มตัวอย่างให้มีความสอดคล้องตามสัดส่วนของ ประชากรในแต่ละกลุ่ม เมื่อแทนค่าตามสูตรดังกล่าวข้างต้น จะได้กลุ่มตัวอย่างที่ต้องทำการสำรวจ ทั้งหมด 380.11 หรือ 380 ตัวอย่าง โดยจะให้ค่าน้ำหนักของกลุ่มตัวอย่างออกเป็น 3 กลุ่ม ได้แก่ 1) กลุ่มหมู่บ้านที่ประกอบอาชีพที่เกี่ยวข้องกับศิลปหัตถกรรมในท้องถิ่น 2) กลุ่มที่มีส่วนเกี่ยวเนื่องแต่ ประกอบอาชีพอย่างอื่นเป็นหลัก และ 3) กลุ่มที่ไม่ได้ประกอบอาชีพที่เกี่ยวข้องกับงาน ศิลปหัตถกรรมในพื้นที่ โดยให้ค่าน้ำหนักความสำคัญในสัดส่วน ร้อยละ 50 ,30 ,20 ตามลำดับ แสดงรายละเอียดดังตารางที่ 3.1

ตารางที่ 3.1 แสดงจำนวนประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษา

หมู่ที่	ชื่อหมู่บ้าน	ครัวเรือน (หลังคา เรือน)	ครัวเรือน (%)	จำนวนประชากร		
				ตามสัดส่วน ค่าน้ำหนัก (%)	ที่จะต้อง จัดเก็บ (ชุด)	ที่เก็บได้ (ชุด)
1.กลุ่มที่เกี่ยวข้องกับงานศิลปหัตถกรรมในพื้นที่โดยตรง (50%)						
1	(บ้านต้นเปา)	1075	14.1	33.12	61	63
2	(บ้านหนองไค้)	1100	14.4	33.89	62	65
5	(บ้านสันพระเจ้างาม)	273	3.6	8.41	15	18
6	(บ้านต้นผึ้ง)	322	4.2	9.92	18	20
7	(บ้านสันมะฮักฟ้า)	476	6.2	14.66	27	30
	รวม	3246	42.5	100.00	184	196
2.กลุ่มที่มีส่วนต่อเนื่องกับงานศิลปหัตถกรรมในพื้นที่ (30%)						
3	(บ้านบ่อสร้าง)	1186	15.5	52.45	58	87
1	(บ้านต้นเปา)	1075	14.1	47.55	52	26
	รวม	2261	29.6	100.00	110	113
3.กลุ่มทางด้านวัฒนธรรมและการเกษตร (20%)						
4	(บ้านบวกเปิด)	481	6.3	16.24	12	15
8	(บ้านสันป่าคำ)	691	9.0	23.34	17	21
9	(บ้านแม่โฮม)	1540	20.1	52.01	38	39
10	(บ้านสันช้างมูบ)	249	3.3	8.41	6	10
	รวม	2961	35.4	100.00	74	85
	ประชากร	7393	96.7		368	394
	ร้านค้า /สถานประกอบการ	250	3.3		12	14
	รวมทั้งหมด	7643	100		380	408

หมายเหตุ:* ข้อมูลประชากรและบ้านในเขตเทศบาลเมืองต้นเปา,ข้อมูลบรรยายสรุป สำนักงาน
เทศบาลเมืองต้นเปา ณ วันที่ 30 ธันวาคม พ.ศ.2553

ระยะเวลาในการรวบรวมข้อมูล ทางผู้ศึกษา ได้กำหนดช่วงเวลาในการเก็บรวบรวมข้อมูลในช่วง เดือน ธันวาคม พ.ศ.2554 – กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2555 การสำรวจข้อมูลโดยการสอบถามกลุ่มเป้าหมายโดยมีขั้นตอนการคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างในพื้นที่แบบอิงทฤษฎีความน่าจะเป็น โดยมีวิธีการสุ่มกลุ่มตัวอย่างแบบง่าย (Simple Random Sampling)

วิธีการวิเคราะห์และประเมินผล หลังจากที่มีการรวบรวมข้อมูลระดับปฐมภูมิที่ได้จากกิจกรรมการมีส่วนร่วม จึงนำเข้ามาสู่กระบวนการวิเคราะห์และประเมินผลเป็นการให้ค่าคะแนน นำหนักความสำคัญของการแสดงความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างที่มีต่อประเด็นการประเมินคุณค่าและเอกลักษณ์ของชุมชนหัตถกรรม และการวิเคราะห์ถึงสภาพปัญหาและแนวโน้มการเปลี่ยนแปลง ดังนี้

การวิเคราะห์และประเมินผลทางด้านคุณค่าและเอกลักษณ์ของชุมชนหัตถกรรม

คุณค่าทางวัฒนธรรม (Cultural Value) โดยกำหนดเกณฑ์คุณค่าปัจจัยและองค์ประกอบของชุมชนหัตถกรรมที่สื่อถึงควมมีคุณค่าทางวัฒนธรรมที่มีความเป็นเอกลักษณ์ (Identity Value) ทั้งหมด 2 ด้าน ดังนี้

คุณค่าทางด้านศิลปะ ด้านเทคนิคการประกอบอาชีพ ศิลปะหัตถกรรมของชุมชน (Artistic & Technical Value) ซึ่งเป็นการพิจารณาโดยให้กลุ่มตัวอย่างแสดงความคิดเห็นต่อประเด็นทางด้านคุณค่าทางด้านศิลปะหัตถกรรม มีความโดดเด่นและมีความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะท้องถิ่นในระดับใดบ้าง โดยให้กำหนดให้มีการให้ค่าน้ำหนักคะแนนเป็น 5 ช่วงความสำคัญจากมีค่าน้อยที่สุด ไปหามากที่สุด (1-5)

คุณค่าในเรื่องราวความหายากของความชำนาญในการทำงานศิลปะหัตถกรรมในชุมชน (Rarity Value) โดยพิจารณาจากการความหายาก ของความเฉพาะของฝีมือช่างที่ทำงานหัตถกรรมการใช้ศิลปะในงานหัตถกรรม โดยกำหนดให้มีการให้ค่าน้ำหนักคะแนน เป็น 5 ช่วงความสำคัญ จากมีค่าน้อยที่สุด ไปหามากที่สุด (1-5)

หลังจากมีการให้ค่าคะแนนของแต่ละความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างที่เกี่ยวข้องทั้งหมด ที่มีต่อปัจจัยและองค์ประกอบของพื้นที่ทางด้านคุณค่าทางวัฒนธรรม (Cultural Value) ทั้ง 2 ประเด็นการประเมิน โดยการนำค่าน้ำหนักคะแนนมาทำการหาค่าเฉลี่ยของระดับคุณค่าความสำคัญของชุมชนหัตถกรรมในแต่ละด้าน โดยกำหนดเกณฑ์การประเมินค่าคะแนนความสำคัญ ทางด้านคุณค่าความสำคัญของชุมชน ออกเป็น 5 ระดับ ซึ่งค่าคะแนนทั้งหมดเท่ากับ 150 คะแนน และสามารถคำนวณความกว้างของอันตรภาคชั้นเพื่อหาระดับคะแนนของแต่ละช่วง

(คะแนนสูงสุด - คะแนนต่ำสุด) / จำนวนชั้น = $(150 - 0) / 5 = 30$ ซึ่งจะได้ค่าคะแนนเฉลี่ยแต่ละระดับห่างกัน 30 และกำหนดความหมายของค่าคะแนนเฉลี่ยแต่ละระดับ ดังแสดงในตารางที่ 3.2

ตารางที่ 3.2 แสดงความหมายในแต่ละช่วงค่าคะแนนคุณค่าความสำคัญและเอกลักษณ์ของชุมชนหัตถกรรมทางด้านคุณค่าทางวัฒนธรรม (Cultural Value)

ช่วงคะแนน	ความหมาย ของช่วงคะแนน
121 - 150	ชุมชนมีคุณค่า ความสำคัญและเอกลักษณ์ ทางด้านวัฒนธรรมอยู่ในระดับมากที่สุด
91 - 120	ชุมชนมีคุณค่า ความสำคัญและเอกลักษณ์ ทางด้านวัฒนธรรมอยู่ในระดับมาก
61 - 90	ชุมชนมีคุณค่า ความสำคัญและเอกลักษณ์ ทางด้านวัฒนธรรมอยู่ในระดับปานกลาง
31 - 60	ชุมชนมีคุณค่า ความสำคัญและเอกลักษณ์ ทางด้านวัฒนธรรมอยู่ในระดับน้อย
0 - 30	ชุมชนมีคุณค่า ความสำคัญและเอกลักษณ์ ทางด้านวัฒนธรรมอยู่ในระดับน้อยที่สุด

คุณค่าทางด้านสังคมเศรษฐกิจ (Economic Value) โดยพิจารณาจากเกณฑ์ ปัจจัยและองค์ประกอบของชุมชนหัตถกรรมที่มีคุณค่าทั้งหมด 3 ด้าน ดังนี้

คุณค่าทางด้านการใช้สอยในงานศิลปหัตถกรรม (Function Value) โดยให้พิจารณาจากลักษณะของการใช้งานหัตถกรรมในพื้นที่ งานศิลปหัตถกรรมที่ปรากฏก่อให้เกิดระบบกิจกรรมในพื้นที่อย่างไร โดยให้กำหนดให้มีการให้ค่าน้ำหนักคะแนน เป็น 5 ช่วงความสำคัญจากมีค่าน้อยที่สุด ไปหามากที่สุด (1-5)

คุณค่าทางด้านข้อมูลและการศึกษา หาความรู้ โดยให้พิจารณาจากลักษณะของการเป็นส่วนที่มีการส่งเสริมการถ่ายทอดองค์ความรู้ทางด้านงานศิลปหัตถกรรมให้กับชุมชน เยาวชนทั้งในพื้นที่ และต่างพื้นที่รวมทั้งผู้สนใจ มีการแลกเปลี่ยนองค์ความรู้กับสาธารณะ โดยให้กำหนดให้มีการให้ค่าน้ำหนักคะแนน เป็น 5 ช่วงความสำคัญจากมีค่าน้อยที่สุด ไปหามากที่สุด (1-5)

คุณค่าทางด้านสังคมของงานศิลปหัตถกรรมที่มีอยู่ของท้องถิ่น (Social Value) ให้พิจารณาจากลักษณะงานหัตถกรรมที่ปรากฏมีการส่งเสริม หรือ บ่งบอกสภาพทางสังคมที่แตกต่างและสร้างระบบนิเวศน์ทางสังคมให้เกิดขึ้นในพื้นที่ชุมชนอย่างไร

สร้างระบบกิจกรรมของสังคมจากงานหัตถกรรมอย่างไร โดยให้กำหนดให้มีการให้ค่าน้ำหนักคะแนน เป็น 5 ช่วงความสำคัญจากมีค่าน้อยที่สุด ไปหามากที่สุด (1-5)

หลังจากมีการให้ค่าคะแนนของแต่ละความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างที่เกี่ยวข้องทั้งหมด ที่มีต่อปัจจัยและองค์ประกอบของพื้นที่ทางด้านคุณค่าทางด้านสังคมเศรษฐกิจ (Economic Value) ทั้ง 3 ประเด็นการประเมิน โดยการนำค่าน้ำหนักคะแนนมาทำการหาค่าเฉลี่ยของระดับคุณค่าความสำคัญของชุมชนหัตถกรรมในแต่ละด้าน มารวมกันโดยกำหนดเกณฑ์การประเมินค่าคะแนน ความสำคัญ ทางด้านคุณค่าความสำคัญของชุมชน ออกเป็น 5 ระดับ ซึ่งค่าคะแนนทั้งหมดเท่ากับ 225 คะแนน และสามารถคำนวณความกว้างของอันตรภาคชั้นเพื่อหาระดับคะแนนของแต่ละช่วง(คะแนนสูงสุด – คะแนนต่ำสุด) / จำนวนชั้น = $(225 - 0) / 5 = 45$ ซึ่งจะได้ค่าคะแนนเฉลี่ยแต่ละระดับห่างกัน 45 และกำหนดความหมายของค่าคะแนนเฉลี่ยแต่ละระดับ ดังแสดงในตารางที่ 3.3

ตารางที่ 3.3 แสดงความหมายในแต่ละช่วงค่าคะแนนคุณค่าความสำคัญและเอกลักษณ์ของชุมชนหัตถกรรมทางด้านคุณค่าทางด้านสังคมเศรษฐกิจ (Economic Value)

ช่วงคะแนน	ความหมาย ของช่วงคะแนน
181 –225	ชุมชนมีคุณค่า ความสำคัญและเอกลักษณ์ ทางด้านสังคมเศรษฐกิจอยู่ในระดับมากที่สุด
136 - 180	ชุมชนมีคุณค่าความสำคัญและเอกลักษณ์ ทางด้านสังคมเศรษฐกิจอยู่ในระดับมาก
81 - 135	ชุมชนมีคุณค่าความสำคัญและเอกลักษณ์ ทางด้านสังคมเศรษฐกิจอยู่ในระดับปานกลาง
46 - 80	ชุมชนมีคุณค่าความสำคัญและเอกลักษณ์ ทางด้านสังคมเศรษฐกิจอยู่ในระดับน้อย
0 -45	ชุมชนมีคุณค่าความสำคัญและเอกลักษณ์ ทางด้านสังคมเศรษฐกิจอยู่ในระดับน้อยที่สุด

สภาพความแท้ดั้งเดิม (Authenticity) โดยพิจารณาจากเกณฑ์ ปัจจัยและองค์ประกอบของชุมชนหัตถกรรมทางด้านคือ การคงอยู่ของคุณค่านั้นๆ ในชุมชน

ชุมชนหัตถกรรมยังคงมีที่ตั้ง (Location) หรือ บริเวณพื้นที่โดยรอบ(setting) ยังคงมีการทำงานศิลปหัตถกรรมที่ยังคงรูปแบบเดิมของการทำงานศิลปหัตถกรรม(Style) ให้พิจารณาจากสภาพทางกายภาพที่สามารถมองเห็น ประสบการณ์และความรู้สึกที่สามารถรับรู้ และรู้สึกได้ เมื่อเข้าไปในพื้นที่ บ่งบอกถึงความเป็นชุมชนหัตถกรรมเฉพาะ

โดยให้กำหนดให้มีการให้ค่าน้ำหนักคะแนน เป็น 5 ช่วงความสำคัญจากมีคุณค่าน้อยที่สุด ไปหา มากที่สุด (1-5)

เทคนิค ฝีมือช่าง / เทคนิคการทำงานศิลปะหัตถกรรม (Craftsmanship) ซึ่งสภาพความแท้ดั้งเดิมจะเป็นตัวบ่งบอกถึงการสืบทอดมาจนถึงปัจจุบันมากน้อยเพียงใด ให้พิจารณาจากเทคนิคการทำงานหัตถกรรมที่ปรากฏยังมีการใช้เทคนิคเดิม หรือมีการเปลี่ยนแปลง การใช้เทคนิค มีการคงรูปแบบเดิมของงานหัตถกรรมที่บ่งบอกได้ถึง ความเป็นเฉพาะของงานหัตถกรรมที่มีมาอย่างต่อเนื่อง โดยให้กำหนดให้มีการให้ค่าน้ำหนักคะแนน เป็น 5 ช่วงความสำคัญจากมีคุณค่าน้อยที่สุด ไปหา มากที่สุด (1-5)

หลังจากมีการให้ค่าคะแนนของแต่ละความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างที่เกี่ยวข้องทั้งหมด ที่มีต่อบัจจัยและองค์ประกอบของพื้นที่ทางด้านสภาพความแท้ดั้งเดิม (Authenticity) ทั้ง 2 ประเด็นการประเมิน โดยการนำค่าน้ำหนักคะแนนมาทำการหาค่าเฉลี่ยของระดับคุณค่าความสำคัญของชุมชนหัตถกรรมในแต่ละด้าน มารวมกันโดยกำหนดเกณฑ์การประเมินค่าคะแนน ความสำคัญ ทางด้านคุณค่าความสำคัญของชุมชน ออกเป็น 5 ระดับ ซึ่งค่าคะแนนทั้งหมดเท่ากับ 150 คะแนน และสามารถคำนวณความกว้างของอันตรภาคชั้นเพื่อหาระดับคะแนนของแต่ละช่วง(คะแนนสูงสุด – คะแนนต่ำสุด) / จำนวนชั้น = $(150 - 0) / 5 = 30$ ซึ่งจะได้ค่าคะแนนเฉลี่ยแต่ละระดับห่างกัน 30 และกำหนดความหมายของค่าคะแนนเฉลี่ยแต่ละระดับ ดังแสดงในตารางที่ 3.4

ตารางที่ 3.4 แสดงความหมายในแต่ละช่วงค่าคะแนนคุณค่าความสำคัญและเอกลักษณ์ของชุมชนหัตถกรรมทางด้านสภาพความแท้ดั้งเดิม (Authenticity)

ช่วงคะแนน	ความหมาย ของช่วงคะแนน
121 - 150	ชุมชนมีคุณค่าความสำคัญและเอกลักษณ์ ทางด้านสภาพความแท้ดั้งเดิมอยู่ในระดับมากที่สุด
91 - 120	ชุมชนมีคุณค่า ความสำคัญและเอกลักษณ์ ทางด้านสภาพความแท้ดั้งเดิมอยู่ในระดับมาก
61 - 90	ชุมชนมีคุณค่า ความสำคัญและเอกลักษณ์ ทางด้านสภาพความแท้ดั้งเดิมอยู่ในระดับปานกลาง
31 - 60	ชุมชนมีคุณค่า ความสำคัญและเอกลักษณ์ ทางด้านสภาพความแท้ดั้งเดิมอยู่ในระดับน้อย
0 - 30	ชุมชนมีคุณค่า ความสำคัญและเอกลักษณ์ ทางด้านสภาพความแท้ดั้งเดิมอยู่ในระดับน้อยที่สุด

และเมื่อรวมค่าคะแนนของแต่ละความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างที่เกี่ยวข้องทั้งหมดที่มีต่อปัจจัยและองค์ประกอบของพื้นที่ที่มีคุณค่า ความสำคัญ และเอกลักษณ์ของชุมชนหัตถกรรม ทั้ง 3 ด้าน ทั้งทางด้านคุณค่าความสำคัญของชุมชนด้านวัฒนธรรม คุณค่าทางด้านสังคมเศรษฐกิจ ทางด้านความแท้ซึ่งมีค่าคะแนนทั้งหมดเท่ากับ 525 คะแนนเพื่อให้ทราบถึงความตระหนักในคุณค่าและความสำคัญของชุมชนหัตถกรรม ของประชาชนพื้นที่ โดยสามารถคำนวณความกว้างของอันตรภาคชั้นเพื่อหาระดับความตระหนักถึงคุณค่าความสำคัญของชุมชน ของแต่ละช่วง(คะแนนสูงสุด – คะแนนต่ำสุด) / จำนวนชั้น = $(525 - 0) / 5 = 105$ ซึ่งจะได้ค่าคะแนนแต่ละระดับห่างกัน 105 และกำหนดความหมายของค่าคะแนนเฉลี่ยแต่ละระดับ แสดงดังตารางที่ 3.5

ตารางที่ 3.5 แสดงความหมายในแต่ละช่วงค่าคะแนนคุณค่าความสำคัญและเอกลักษณ์ของชุมชนหัตถกรรมทั้ง 3 ด้านที่มีต่อระดับความตระหนักถึงคุณค่าความสำคัญของชุมชนหัตถกรรมของกลุ่มตัวอย่างในพื้นที่

ช่วงคะแนน	ความหมาย ของช่วงคะแนน
421 – 525	มีความตระหนักในคุณค่าความสำคัญและเอกลักษณ์ของชุมชนหัตถกรรมอยู่ในระดับมากที่สุด
316 - 420	มีความตระหนักในคุณค่าความสำคัญและเอกลักษณ์ของชุมชนหัตถกรรมอยู่ในระดับมาก
211 - 315	มีความตระหนักในคุณค่าความสำคัญและเอกลักษณ์ของชุมชนหัตถกรรมอยู่ในระดับปานกลาง
106 - 210	มีความตระหนักในคุณค่าความสำคัญและเอกลักษณ์ของชุมชนหัตถกรรมอยู่ในระดับน้อย
0 - 105	มีความตระหนักในคุณค่าความสำคัญและเอกลักษณ์ของชุมชนหัตถกรรมอยู่ในระดับน้อยที่สุด

สภาพปัญหา สถานการณ์การเปลี่ยนแปลง และความต้องการในอนาคต

เป็นการวิเคราะห์ถึงสภาพปัญหาทางด้านกายภาพ และสภาพแวดล้อม ปัญหาทางด้านเศรษฐกิจ และสภาพปัญหาทางด้านสังคมวัฒนธรรม ที่ส่งผลต่อแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงหรือเป็นภัยคุกคามต่อการเปลี่ยนแปลง และคุณค่า ความสำคัญของชุมชนหัตถกรรม ซึ่งกำหนดปัจจัยทั้ง 3 ด้าน ส่งผลกระทบต่อคุณค่า ความสำคัญ และเอกลักษณ์ของชุมชน โดยแบ่งระดับผลกระทบออกเป็น 6 ระดับ (0-5) จากไม่มีการส่งผลกระทบ และส่งผลกระทบอยู่ในระดับรุนแรงมากที่สุด โดยมีประเด็นการประเมินออกมาใน 3 กลุ่ม ปัญหาดังนี้

สภาพปัญหาแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงและความต้องการในอนาคตทางด้านกายภาพและสภาพแวดล้อม

มีประเด็นการประเมินสภาพปัญหา ได้แก่ 1) การขยายตัวของความเป็นเมืองเข้ามาในพื้นที่เพิ่มมากขึ้นทำให้คุณค่าของชุมชนถูกกลืนหายไป 2) ชุมชนมีความหนาแน่นมากขึ้นทรัพยากรที่เกี่ยวข้องกับงานหัตถกรรมในพื้นที่ลดน้อยลง 3) เส้นทางเชื่อมโยงระหว่างแต่ละชุมชนไม่ต่อเนื่อง 4) ถนน ทางเดิน เข้าสู่ชุมชนไม่มีความเหมาะสม 5) สภาพภูมิทัศน์ในพื้นที่ไม่โดดเด่นและมีความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะถิ่นและ 6) มีลักษณะที่ตั้งที่ไม่ส่งเสริมกิจกรรมหัตถกรรมในพื้นที่ ซึ่งหลังจากมีการให้ค่าน้ำหนักคะแนน และทำการหาค่าเฉลี่ยของระดับความคิดเห็นต่อประเด็นการศึกษา จึงนำมาสู่ประเด็นการประเมินระดับความรุนแรงที่ส่งผลกระทบต่อคุณค่าความสำคัญของชุมชนหัตถกรรมในชุมชนโดยทำการหาค่าเฉลี่ยของระดับความคิดเห็น ในทุกประเด็นการประเมินรวมกัน โดยแบ่งช่วงระดับความรุนแรงออกเป็น 6 ระดับ ซึ่งสามารถคำนวณความกว้างของอันตรภาคชั้น (คะแนนสูงสุด – คะแนนต่ำสุด) / จำนวนชั้น = $(35 - 0) / 6$ ซึ่งจะได้ค่าคะแนนเฉลี่ยแต่ละระดับห่างกัน 5.83 และกำหนดความหมายของช่วงคะแนนแต่ละระดับ ดังนี้ตารางที่ 3.6

ตารางที่ 3.6 แสดงความหมายในแต่ละช่วงค่าคะแนนต่อประเด็นสภาพปัญหาทางด้านกายภาพและสภาพแวดล้อมในพื้นที่ศึกษาส่งผลกระทบต่อคุณค่าและความสำคัญของชุมชนหัตถกรรม

ช่วงคะแนน	ความหมายของช่วงคะแนน
28.19 -35.00	ประเด็นปัญหาดังกล่าวส่งผลกระทบต่อคุณค่าและความสำคัญของชุมชนหัตถกรรมอยู่ในระดับรุนแรงมากที่สุดและต้องการให้มีการดำเนินการแก้ไขมากที่สุด
22.36 – 28.18	ประเด็นปัญหาดังกล่าวส่งผลกระทบต่อคุณค่าและความสำคัญของชุมชนหัตถกรรมอยู่ในระดับรุนแรงมากและต้องการให้มีการดำเนินการแก้ไขอย่างมาก
17.52 – 22.35	ประเด็นปัญหาดังกล่าวส่งผลกระทบต่อคุณค่าและความสำคัญของชุมชนหัตถกรรมอยู่ในระดับรุนแรงปานกลางและต้องการให้มีการดำเนินการแก้ไขเพียงปานกลาง
11.68 – 17.51	ประเด็นปัญหาดังกล่าวส่งผลกระทบต่อคุณค่าและความสำคัญของชุมชนหัตถกรรมอยู่ในระดับรุนแรงน้อยและต้องการให้มีการดำเนินการแก้ไขในระดับน้อย
5.84 – 11.67	มีประเด็นปัญหาดังกล่าวส่งผลกระทบต่อคุณค่าและความสำคัญของชุมชนหัตถกรรมอยู่ในระดับรุนแรงน้อยที่สุดและต้องการให้มีการดำเนินการแก้ไขในระดับน้อยที่สุด
0.00 – 5.83	ประเด็นปัญหาดังกล่าวไม่ส่งผลกระทบต่อคุณค่าและความสำคัญของชุมชนหัตถกรรม

สภาพปัญหาแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงและความต้องการในอนาคตทางด้านสภาพเศรษฐกิจของพื้นที่

มีประเด็นการประเมินสภาพปัญหาที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ 1) การเปลี่ยนแปลงไปประกอบอาชีพอื่น มากยิ่งขึ้น 2) การเปลี่ยนแปลงจากการประกอบอาชีพในภาคอาชีพในภาคครัวเรือนเข้าสู่ภาคอุตสาหกรรมเพิ่มมากขึ้น การขยายตัวของภาคธุรกิจขนาดใหญ่ในพื้นที่ (ตลาดโลตัส , ธุรกิจเฉพาะด้าน เป็นต้น) 3) ขาดแคลนทรัพยากรที่ใช้ในการทำกิจกรรมต้องหาซื้อจากแหล่งอื่น เป็นการเพิ่มต้นทุนให้สูงขึ้น 4) ขาดตลาดรองรับผลิตภัณฑ์กิจกรรมที่เกิดขึ้นในชุมชนอย่างชัดเจน 5) ขาดการส่งเสริมทางด้านการเพิ่มมูลค่าสินค้า 6) จำนวนผู้ประกอบการอาชีพที่มีความชำนาญในงานกิจกรรมในท้องถิ่นเริ่มลดน้อยลงซึ่งหลังจากมีการให้ค่าน้ำหนักคะแนน และทำการหาค่าเฉลี่ยของระดับความคิดเห็นต่อประเด็นการศึกษา จึงนำมาสู่ประเด็นการประเมินระดับความรุนแรงที่ส่งผลกระทบต่อคุณค่าความสำคัญของชุมชนกิจกรรมในชุมชนโดยทำการหาค่าเฉลี่ยของระดับความคิดเห็น ในทุกประเด็นการประเมินรวมกัน โดยแบ่งช่วงระดับความรุนแรงออกเป็น 6 ระดับ ซึ่งสามารถคำนวณความกว้างของอันตรภาคชั้น(คะแนนสูงสุด - คะแนนต่ำสุด) / จำนวนชั้น = $(35 - 0) / 6$ ซึ่งจะได้ค่าคะแนนเฉลี่ยแต่ละระดับห่างกัน 5.83 และกำหนดความหมายของช่วงคะแนนแต่ละระดับ ดังตารางที่ 3.7

ตารางที่ 3.7 แสดงความหมายในแต่ละช่วงค่าคะแนนต่อประเด็นสภาพปัญหาทางด้านสภาพเศรษฐกิจของพื้นที่ศึกษาส่งผลกระทบต่อคุณค่าและความสำคัญของชุมชนกิจกรรม

ช่วงคะแนน	ความหมายของช่วงคะแนน
28.19 - 35.00	ประเด็นปัญหาดังกล่าวส่งผลกระทบต่อคุณค่าและความสำคัญของชุมชนกิจกรรมอยู่ในระดับรุนแรงมากที่สุดและต้องการให้มีการดำเนินการแก้ไขมากที่สุด
22.36 - 28.18	ประเด็นปัญหาดังกล่าวส่งผลกระทบต่อคุณค่าและความสำคัญของชุมชนกิจกรรมอยู่ในระดับรุนแรงมากและต้องการให้มีการดำเนินการแก้ไขอย่างมาก
17.52 - 22.35	ประเด็นปัญหาดังกล่าวส่งผลกระทบต่อคุณค่าและความสำคัญของชุมชนกิจกรรมอยู่ในระดับรุนแรงปานกลางและต้องการให้มีการดำเนินการแก้ไขเพียงระดับปานกลาง
11.68 - 17.51	ประเด็นปัญหาดังกล่าวส่งผลกระทบต่อคุณค่าและความสำคัญของชุมชนกิจกรรมอยู่ในระดับรุนแรงน้อยและต้องการให้มีการดำเนินการแก้ไขอยู่ในระดับน้อย

ตารางที่ 3.7 (ต่อ)

ช่วงคะแนน	ความหมายของช่วงคะแนน
5.84 – 11.67	มีประเด็นปัญหาดังกล่าวส่งผลกระทบต่อคุณค่าและความสำคัญของชุมชนหัตถกรรมอยู่ในระดับรุนแรงน้อยที่สุดและต้องการให้มีการดำเนินการแก้ไขอยู่ในระดับน้อยที่สุด
0.00 – 5.83	ประเด็นปัญหาดังกล่าวไม่ส่งผลกระทบต่อคุณค่าและความสำคัญของชุมชนหัตถกรรม

สภาพปัญหาแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงและความต้องการในอนาคตทางด้านสังคม วัฒนธรรม

มีประเด็นการประเมินสภาพปัญหาที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ 1) การขาดการสนับสนุน ส่งเสริมทางด้านคุณค่า เอกลักษณ์ ของชุมชนอย่างจริงจัง 2) ขาดการสืบทอด สืบสานภูมิปัญญาในท้องถิ่น 3) ไม่มีผู้สืบทอดความรู้ 4) ประเพณี วัฒนธรรมพื้นถิ่นถูกกลืนหาย 5) การรวมกลุ่มของชุมชน เพื่อสร้างจุดแข็ง ของชุมชนมีน้อย 6) ประชาชนในท้องถิ่นให้ส่วนร่วมในกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับชุมชนหัตถกรรมน้อยลงและ 7) รูปแบบการถ่ายทอดให้กับกลุ่มคนต่างๆ ในพื้นที่ไม่มีความหลากหลาย เข้าถึงได้ยาก หลังจากมีการให้ค่าน้ำหนักคะแนน และทำการหาค่าเฉลี่ยของระดับความคิดเห็นต่อประเด็นการศึกษา จึงนำมาสู่ประเด็นการประเมินระดับความรุนแรงที่ส่งผลกระทบต่อคุณค่าความสำคัญของชุมชนหัตถกรรมในชุมชนโดยทำการหาค่าเฉลี่ยของระดับความคิดเห็น ในทุกประเด็นการประเมินรวมกัน โดยแบ่งช่วงระดับความรุนแรงออกเป็น 6 ระดับ ซึ่งสามารถคำนวณความกว้างของอันตรภาคชั้น (คะแนนสูงสุด – คะแนนต่ำสุด) / จำนวนชั้น = $(35-0)/6$ ซึ่งจะได้ค่าคะแนนเฉลี่ยแต่ละระดับห่างกัน 5.83 และกำหนดความหมายของช่วงคะแนนแต่ละระดับ ดังตารางที่ 3.8

ตารางที่ 3.8 แสดงความหมายในแต่ละช่วงค่าคะแนนต่อประเด็นสภาพปัญหาทางด้านสังคม วัฒนธรรมของพื้นที่ศึกษาส่งผลกระทบต่อคุณค่าและความสำคัญของชุมชน ทัศนคติ

ช่วงคะแนน	ความหมายของช่วงคะแนน
28.19 - 35.00	ประเด็นปัญหาดังกล่าวส่งผลกระทบต่อคุณค่าและความสำคัญของชุมชนทัศนคติอยู่ในระดับรุนแรงมากที่สุด และต้องการให้มีการดำเนินการแก้ไขมากที่สุด
22.36 - 28.18	ประเด็นปัญหาดังกล่าวส่งผลกระทบต่อคุณค่าและความสำคัญของชุมชนทัศนคติอยู่ในระดับรุนแรงมากและต้องการให้มีการดำเนินการแก้ไขอย่างมาก
17.52 - 22.35	ประเด็นปัญหาดังกล่าวส่งผลกระทบต่อคุณค่าและความสำคัญของชุมชนทัศนคติอยู่ในระดับรุนแรงปานกลางและต้องการให้มีการดำเนินการแก้ไขเพียงปานกลาง
11.68 - 17.51	ประเด็นปัญหาดังกล่าวส่งผลกระทบต่อคุณค่าและความสำคัญของชุมชนทัศนคติอยู่ในระดับรุนแรงน้อยและต้องการให้มีการดำเนินการแก้ไขในระดับน้อย
5.84 - 11.67	มีประเด็นปัญหาดังกล่าวส่งผลกระทบต่อคุณค่าและความสำคัญของชุมชนทัศนคติอยู่ในระดับรุนแรงน้อยที่สุดและต้องการให้มีการดำเนินการแก้ไขในระดับน้อยที่สุด
0.00 - 5.83	ประเด็นปัญหาดังกล่าวไม่ส่งผลกระทบต่อคุณค่าและความสำคัญของชุมชนทัศนคติ

หลังจากทราบถึงระดับความรุนแรงของแต่ละด้าน สามารถนำมาวิเคราะห์สภาพความรุนแรงของปัญหาที่เกิดขึ้นกับชุมชนทั้งหมดของชุมชน โดยทำการวิเคราะห์ แบ่งช่วงระดับความรุนแรงออกเป็น 6 ระดับ ซึ่งสามารถคำนวณความกว้างของอันตรภาคชั้น(คะแนนสูงสุด - คะแนนต่ำสุด) / จำนวนชั้น = $(105 - 0) / 6$ ซึ่งจะได้ค่าคะแนนเฉลี่ยแต่ละระดับห่างกัน 17.50 และกำหนดความหมายของช่วงค่าคะแนน ดังตารางที่ 3.9

ตารางที่ 3.9 แสดงความหมายในแต่ละช่วงค่าคะแนนของความคิดเห็นต่อประเด็นสภาพปัญหาในพื้นที่ศึกษาส่งผลกระทบต่อคุณค่าและความสำคัญของชุมชนทัศนคติ

ช่วงคะแนนเฉลี่ย	ความหมายของช่วงค่าเฉลี่ย
87.51 - 105	ประเด็นปัญหาทั้งหมดส่งผลกระทบต่อคุณค่าและความสำคัญของชุมชนทัศนคติอยู่ในระดับรุนแรงมากที่สุด ต้องการให้มีการดำเนินการแก้ไขมากที่สุด
70.01 - 87.50	ประเด็นปัญหาทั้งหมดส่งผลกระทบต่อคุณค่าและความสำคัญของชุมชนทัศนคติอยู่ในระดับรุนแรงมากและต้องการให้มีการดำเนินการแก้ไขอย่างมาก

ตารางที่ 3.9 (ต่อ)

ช่วงคะแนน เฉลี่ย	ความหมายของช่วงค่าเฉลี่ย
87.51 - 105	ประเด็นปัญหาทั้งหมดส่งผลกระทบต่อคุณค่าและความสำคัญของชุมชนหัตถกรรมอยู่ในระดับรุนแรงมากที่สุด ต้องการให้มีการดำเนินการแก้ไขมากที่สุด
70.01 - 87.50	ประเด็นปัญหาทั้งหมดส่งผลกระทบต่อคุณค่าและความสำคัญของชุมชนหัตถกรรมอยู่ในระดับรุนแรงมากและต้องการให้มีการดำเนินการแก้ไขอย่างมาก
52.51- 70.00	ประเด็นปัญหาทั้งหมดส่งผลกระทบต่อคุณค่าและความสำคัญของชุมชนหัตถกรรมอยู่ในระดับรุนแรงปานกลางและต้องการให้มีการดำเนินการแก้ไขเพียงปานกลาง
35.01- 52.50	ประเด็นปัญหาทั้งหมดส่งผลกระทบต่อคุณค่าและความสำคัญของชุมชนหัตถกรรมอยู่ในระดับรุนแรงน้อยและต้องการให้มีการดำเนินการแก้ไขในระดับน้อย
17.51- 35.00	ประเด็นปัญหาทั้งหมดส่งผลกระทบต่อคุณค่าและความสำคัญของชุมชนหัตถกรรมอยู่ในระดับรุนแรงน้อยที่สุดและต้องการให้มีการดำเนินการแก้ไขในระดับน้อยที่สุด
0 - 17.50	ประเด็นปัญหาทั้งหมดไม่ส่งผลกระทบต่อคุณค่าและความสำคัญของชุมชนหัตถกรรม

สถิติที่ใช้ในการศึกษา สถิติเชิงพรรณนา สัดส่วนการเปลี่ยนแปลง ค่าเฉลี่ย สัดส่วนร้อยละ เพื่อนำไปสู่การนำไปใช้ในขั้นตอนการสร้างกรอบกลยุทธ์ในการอนุรักษ์และพัฒนาชุมชนหัตถกรรมในเขตเทศบาลเมืองต้นเปาอย่างไร ในขั้นตอนต่อไป

ขั้นตอนที่ 3 การบูรณาการเพื่อนำไปสู่แนวทางการอนุรักษ์และพัฒนาชุมชนหัตถกรรม

เป็นขั้นตอนที่จะดำเนินการหลังจาก ที่ได้รับทราบผลของการศึกษา มีกระบวนการวิเคราะห์และประมวลผล และการนำเสนอ ดังนี้

การวิเคราะห์และประมวลผล

สำหรับการประมวลผลจากการศึกษา เกี่ยวกับชุมชนหัตถกรรมทั้งในระดับกว้างและระดับละเอียดรวมทั้งความต้องการ และแนวทางการดำเนินการต่างๆ มาวิเคราะห์ร่วมกับวิสัยทัศน์นโยบายของหน่วยงานปกครองในพื้นที่ เพื่อเป็นวิเคราะห์เพื่อสร้างกรอบกลยุทธ์และทิศทางการดำเนินการอนุรักษ์ และพัฒนาชุมชนหัตถกรรม และสร้างความสมดุลระหว่างการอนุรักษ์และพัฒนาให้เกิดขึ้นกับชุมชนหัตถกรรมในเขตเทศบาลเมืองต้นเปา

การนำเสนอผลการศึกษา

สำหรับการนำเสนอข้อมูล จะนำเสนอในรูปแบบเชิงบรรยาย ประกอบตารางและ กราฟ แผนภูมิรูปภาพ แผนที่ แสดงรายละเอียดข้อมูล เพื่อให้เกิดความเข้าใจที่ชัดเจนในผลการศึกษา

ระยะเวลาที่ใช้ในการดำเนินการ

พฤษภาคม – มิถุนายน พ.ศ. 2553

แต่งตั้งคณะกรรมการที่ปรึกษา

เสนอหัวข้อวิทยานิพนธ์โดยการเขียนร่างวิทยานิพนธ์ตามขั้นตอนอย่างละเอียด

นำเสนอหัวข้อปัญหาที่ต้องการทำการวิจัยข้อมูลการวิจัยเบื้องต้น และแหล่งที่มาของข้อมูลเบื้องต้น

กรกฎาคมพ.ศ.2553 – ธันวาคม 2554

ทบทวนเอกสารทางวิชาการที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ ทฤษฎี แนวความคิด งานวิจัย รายงานการศึกษาและเอกสารต่างๆที่มีการจัดทำขึ้นตั้งแต่อดีต ถึงปัจจุบัน

สำรวจลักษณะทางกายภาพของพื้นที่ศึกษา รวมถึงลักษณะการเติบโตของเมือง สถาปัตยกรรม สภาพแวดล้อม การใช้ประโยชน์ที่ดิน และลักษณะทางสังคม

การสอบถาม สัมภาษณ์ ข้อมูลที่เกี่ยวข้องจาก กลุ่มบุคคลที่มีส่วนเกี่ยวข้องในพื้นที่ศึกษา

มกราคม-กุมภาพันธ์ พ.ศ.2555

นำเสนอผลงานวิจัย และปรับแก้กับอาจารย์ที่ปรึกษา

สรุปผลงานวิจัยและเขียนผลงานวิจัย

จัดทำรายงานฉบับสมบูรณ์

มีนาคมพฤษภาคม พ.ศ.2555

สอบปากเปล่า

จัดทำรายงานฉบับสมบูรณ์

ส่งเล่มวิทยานิพนธ์ฉบับสมบูรณ์

นำเสนอผลงานวิจัยและเผยแพร่แก่หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

บทที่ 4

ผลการศึกษา

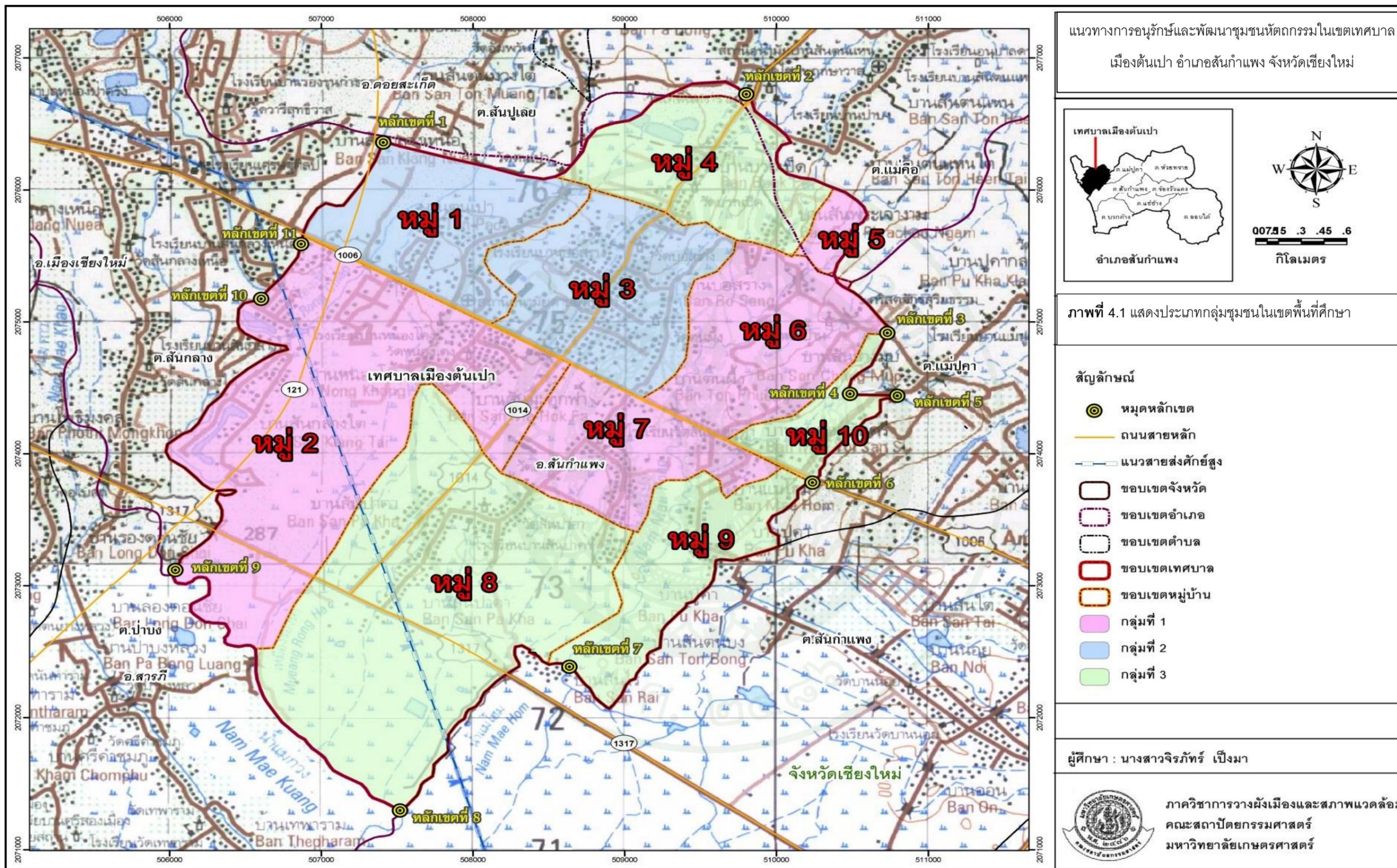
จากการเก็บรวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับพื้นที่ศึกษาทั้งในระดับปฐมภูมิและระดับทุติยภูมิ เข้าสู่กระบวนการวิเคราะห์และประมวลผล ตามวัตถุประสงค์ และสมมติฐานที่กำหนด สามารถแสดงผลการศึกษาได้ดังต่อไปนี้

ลักษณะชุมชนหัตถกรรม

เป็นการนำเสนอผลการศึกษาเพื่อสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับชุมชนหัตถกรรมที่ปรากฏอยู่ในเขตพื้นที่ศึกษาทั้งนี้ได้แบ่งการนำเสนอผลการศึกษา ออกเป็น 3 หัวข้อหลัก ได้แก่ 1) ชุมชนหัตถกรรมและลักษณะการทำหัตถกรรมที่ปรากฏในพื้นที่ 2) วิวัฒนาการของหัตถกรรมที่ปรากฏในพื้นที่ และ 3) ระบบหัตถกรรมที่ปรากฏในพื้นที่ แสดงรายละเอียดของผลการศึกษาดังต่อไปนี้

ชุมชนหัตถกรรม และลักษณะการทำหัตถกรรมที่ปรากฏในพื้นที่

จากผลการสำรวจทางกายภาพของพื้นที่ศึกษาสามารถแบ่งชุมชนในเขตเทศบาลทั้งหมด ออกเป็น 3 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มที่ 1 ชุมชนที่ปรากฏงานหัตถกรรมให้เห็นอยู่ในชุมชน พบว่ามีการทำหัตถกรรมกระจายอยู่ในหลายเขตหมู่บ้าน โดยงานหัตถกรรมที่ปรากฏจะเป็นการลักษณะการประกอบอาชีพในครัวเรือนเป็นหลัก พบในพื้นที่ หมู่ 1 หมู่ 2 หมู่ 3 หมู่ 5 หมู่ 6 และหมู่ 7 ซึ่งเมื่อเทียบกับจำนวนหมู่บ้านทั้งหมด 10 หมู่บ้านในเขตเทศบาลเมืองต้นเปา กลุ่มที่ 2 เป็นกลุ่มที่มีการประกอบอาชีพหัตถกรรมในเชิงพาณิชย์กรรม พบในเขตพื้นที่ หมู่ 1(บ้านต้นเปา) และหมู่ 3 บ้านบ่อสร้าง ซึ่งพบว่าจำนวนหมู่บ้านที่ปรากฏให้เห็นว่ามีการทำหัตถกรรมในชุมชนมีสัดส่วนคิดเป็น ร้อยละ 60 ของจำนวนหมู่บ้านทั้งหมดในเขตเทศบาลเมืองต้นเปา จึงถือได้ว่า เขตเทศบาลนี้เป็นแหล่งที่ตั้งสำคัญของชุมชนที่มีวิถีชีวิตเกี่ยวกับการประกอบอาชีพหัตถกรรมดั้งเดิมของชุมชน และกลุ่มที่ 3 กลุ่มชุมชนที่ไม่ปรากฏให้เห็นงานหัตถกรรม ลักษณะงานหัตถกรรมที่ปรากฏเด่นชัด ได้แก่ หัตถกรรมการทำร่ม(จ๋อง) หัตถกรรมกระดาษสาและผลิตภัณฑ์จากกระดาษสา หัตถกรรมการทำพัด หัตถกรรมการประดิษฐ์โคม ศิลปหัตถกรรมการแกะสลักไม้ เป็นหลัก (แสดงดังภาพที่ 4.1 และตารางที่ 4.1)

ภาพที่ 4.1 แสดงประเภทกลุ่มชุมชนในเขตพื้นที่ศึกษา

ตารางที่ 4.1 แสดงประเภทกลุ่มชุมชนในเขตเทศบาลเมืองต้นเปา

กลุ่มที่ 1	กลุ่มหมู่บ้านที่มีลักษณะศิลปหัตถกรรมที่โดดเด่นของพื้นที่	รายละเอียด
<p>หมู่ที่ 1 บ้านต้นเปา</p>		<p>ครัวเรือนส่วนใหญ่ในพื้นที่มีการประกอบอาชีพผลิตกระดาษสา สภาพภายในชุมชน บริเวณสองข้างทางถนนสายรองที่เข้าสู่ชุมชนจึงมีการจัดทำหน้าร้านไว้จำหน่ายสินค้า</p>
<p>หมู่ที่ 2 บ้านหนองไค้</p>		<p>พื้นที่ชุมชนนี้อาชีพส่วนใหญ่จะประกอบอาชีพผลิตจอบหวง (ร่ม สนาม) การแกะสลัก การผลิตโคมไฟประดับแบบล้านนา เป็นต้นโดยจะทำกันบริเวณลานบ้าน ชานบ้านของตนเอง</p>

ตารางที่ 4.1 (ต่อ)

กลุ่มที่ 1	ลักษณะศิลปหัตถกรรมที่โดดเด่นของพื้นที่	รายละเอียด
<p>หมู่ที่ 5 บ้านสันพระเจ้า งาม</p>		<p>หมู่นี้มีลักษณะเด่นในเรื่องของการผลิตชิ้นส่วนในการทำร่ม การผลิตพัด และมีลักษณะการทำแบบผลิตเศรษฐกิจครัวเรือน โดยส่วนใหญ่จะเป็นคนในครอบครัวช่วยกันประดิษฐ์</p>
<p>หมู่ที่ 6 บ้านต้นผึ้ง</p>		<p>หมู่นี้ มีลักษณะเด่นในเรื่องของการประกอบอาชีพศิลปหัตถกรรมในด้านการแกะสลัก การผลิตร่มขนาดเล็ก การทำพัด รวมทั้งศิลปะแห่งการประดิษฐ์ลวดลายลงบนพัดและร่ม</p>

ตารางที่ 4.1 (ต่อ)

กลุ่มที่ 1	ลักษณะศิลปหัตถกรรมที่โดดเด่นของพื้นที่	รายละเอียด
<p>หมู่ที่ 7 บ้านสันมะอึกฟ้า</p>		<p>ในชุมชนนี้จะมีอาชีพศิลปหัตถกรรมที่สำคัญ ได้แก่ การทำผลิตภัณฑ์จากเส้นหวาย การแกะสลักไม้ เป็นต้น</p>
กลุ่มที่ 2	กลุ่มชุมชนต่อเนื่องกับงานศิลปหัตถกรรม ย่านโดดเด่นทางด้านย่านการค้า	รายละเอียด
<p>หมู่ที่ 1 บ้านต้นเปา</p>		<p>ชุมชนนี้มีลักษณะโดดเด่น โดยมีการแต่งหน้าร้านตลอดเส้นทางเข้าพื้นที่หมู่บ้านจะมีการตกแต่งหน้าร้านด้วยกระดาษสา ซึ่งเป็นย่านที่ผลิตกระดาษสา และมีผลิตภัณฑ์จากกระดาษสาจำหน่าย</p>

ตารางที่ 4.1 (ต่อ)

กลุ่มที่ 2	กลุ่มชุมชนต่อเนื่องกับงานศิลปหัตถกรรม ย่านโดดเด่นทางด้านย่านการค้า	รายละเอียด
<p>หมู่ที่ 3 บ้านบ่อสร้าง</p>		<p>ชุมชนนี้มีลักษณะเด่นในเรื่องของการท่องเที่ยว เป็นย่านของการท่องเที่ยวทางด้านงานศิลปหัตถกรรมพื้นถิ่น ซึ่งมีสินค้าหัตถกรรมทั้งจากในพื้นที่ของตน และพื้นที่ชุมชนอื่น เพื่อมาจำหน่ายให้กับนักท่องเที่ยว</p>
กลุ่มที่ 3	กลุ่มที่มีลักษณะวิถีชุมชนที่ไม่เกี่ยวข้องกับงานหัตถกรรม วิถีเกษตรกรรม	รายละเอียด
<p>หมู่ที่ 4 บ้านบวกเปิด</p>		<p>เป็นชุมชนดั้งเดิม อาชีพส่วนใหญ่ของคนที่นี่จะมีอาชีพหลักในการทำเกษตรกรรม</p>

ตารางที่ 4.1 (ต่อ)

กลุ่มที่ 3	กลุ่มที่มีลักษณะวิถีชุมชนที่ไม่เกี่ยวข้องกับงานหัตถกรรม วิถีเกษตรกรรม	รายละเอียด
<p>หมู่ที่ 8 บ้านสันป่าค่า</p>		<p>เป็นชุมชนดั้งเดิม ประชากรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม และมีการขายตัวของพื้นที่จัดสรรอสังหาริมทรัพย์เข้ามาในพื้นที่เพิ่มมากขึ้น</p>
<p>หมู่ 9 บ้านแม่โอม</p>		<p>เป็นย่านชุมชนดั้งเดิมที่มีน้ำแม่โอมไหลผ่านทำให้ชุมชนจากลักษณะกายภาพทำให้ประชาชนในพื้นที่มีอาชีพทำการเกษตรเป็นหลัก ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน และในพื้นที่มีโครงการหมู่บ้านเอื้ออาทรของการเคหะแห่งชาติแล้วมาจัดสรรสร้างเป็นที่อยู่อาศัย</p>
<p>หมู่ 10 บ้านสันช้าง</p>		<p>ในชุมชนนี้ ชุมชนบริเวณชายขอบของเขตเทศบาลอาชีพหลักของคนในพื้นที่ชุมชนนี้ยังเป็นอาชีพเกษตรกรรมก่อนหน้านี้ เคยมีการทำหัตถกรรมในชุมชน แต่ปัจจุบันไม่มีครัวเรือนใดทำงานหัตถกรรมเลย</p>

วิวัฒนาการของชุมชนหัตถกรรมในเขตเทศบาลเมืองต้นเปา

จากการศึกษาวิวัฒนาการของชุมชนในเขตเทศบาลเมืองต้นเปาตั้งแต่การก่อตั้งถิ่นฐาน ทำให้เห็นถึงวิวัฒนาการของชุมชนทั้งทางด้านกายภาพ ซึ่งสะท้อนถึงวิถีชีวิตของคนในพื้นที่ จากวิวัฒนาการที่ยาวนาน บวกกับสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลง ทำให้เกิดการประดิษฐ์ คิดค้นสิ่งของ เพื่ออำนวยความสะดวกสบายให้กับตนเอง โดยนำวัสดุที่มีอยู่ในพื้นที่มาใช้ในการประดิษฐ์ หัตถกรรมขึ้นมาใช้ โดยสิ่งประดิษฐ์ที่มีการส่งสมถายทอดมาจนถึงปัจจุบันที่เห็นได้ชัดเจนที่สุด ได้แก่ ร่ม(จ๋อง) ซึ่งแสดงให้เห็นถึงนิเวศวัฒนธรรมของชุมชนได้อย่างชัดเจน โดยการประดิษฐ์เป็นลักษณะของงานหัตถกรรม ตามคำบอกเล่าที่ได้จากการสอบถามบุคคลสำคัญในพื้นที่ (สมศักดิ์ บุญตันจิ้น⁵) พบว่า จากคำบอกเล่าจากบรรพบุรุษที่ผ่านมา เมื่อกว่า 100 ปีที่ผ่านมา โดยประมาณ ซึ่งอยู่ในช่วง อยู่ในช่วงต้นของยุคแห่งการเปลี่ยนแปลงปรับปรุงเมืองตามแบบตะวันตก ในรัชสมัย รัชกาลที่ 5 โดยมี พระภิกษุสงฆ์รูปหนึ่ง ชื่อ พระอินตา (นามฉายาไม่ปรากฏ) ซึ่งปฏิบัติธรรมด้วยการเดินธุดงค์ อยู่เป็นประจำ ครั้งหนึ่งได้ธุดงค์ไปทางทิศเหนือไปเรื่อยๆ ใกล้กับเขตพม่า จึงมีทั้งชาวพื้นเมืองและชาวพม่ามาถวายภัตตาหาร มาถวายอยู่เสมอ อยู่มาวันหนึ่งขณะที่ฉันท์อาหารเข้าอยู่นั้น มีชาวพม่านำกลดมาถวาย เพราะเห็นว่าท่านไม่มีกลดมาไว้ใช้บังแดดและฝน ท่านจึงได้ถามชาวพม่านั้นว่าทำกลดขึ้นมาใช้เองหรือ ชาวพม่าคนนั้นจึงบอกว่าทำขึ้นมาใช้เอง หลังจากนั้นท่านจึงได้สอบถามถึงวิธีการประดิษฐ์ร่มขึ้นมาใช้ และได้ทำการบันทึกขั้นตอนการผลิตตั้งแต่ขั้นตอนการประดิษฐ์กระดาษสา และขั้นตอนการทำร่มไว้ทุกขั้นตอน และท่านเห็นว่าวัสดุอุปกรณ์ที่ใช้ส่วนใหญ่ก็มีในพื้นที่ จึงได้นำวิธีการดังกล่าวกลับมายังพื้นที่ต้นเปา และได้สอนให้คนในพื้นที่ได้รู้จักการประดิษฐ์ ร่มขึ้นมาใช้ในครัวเรือน โดยแรกเริ่มได้สอนให้ผู้ชายไปนำเปลือกสามาต้มให้เปื่อย แล้วเลือกเอาส่วนที่อ่อนมาทุบเพื่อเส้นใยแตกกระจายมากยิ่งขึ้น แล้วใช้ผ้าฝ้ายทอห่างๆ เพื่อใช้เป็นพิมพ์ แล้วใช้อ่างไม้ มีน้ำพอประมาณ เพื่อใช้ในการตีเยื่อกระดาษสาให้กระจาย แล้วยกขึ้นมาตากแดด ก็จะได้กระดาษสาใช้ในการห่มร่ม งานนี้จะให้ผู้หญิงเป็นคนทำ ส่วนผู้ชายจะให้ไปทำโครงร่ม ซึ่งจะใช้ไม้โป่ง(ไม้ไผ่) มาทำกลอนร่ม ส่วนหัวและดุมร่มไม้ใช้ไม้ส้มเห็ด และใช้ไม้รวกมาทำเป็นคันถือ แล้วใช้ยางตะโก เป็นยางติระหว่งกระดาษสากับโครงร่ม แล้วทาด้วยน้ำมันยาง แล้วเอาไปใช้ในครัวเรือน เวลาเดินทางไปไหนมาไหนสามารถพกกันแดดและฝนได้ แรกๆ มีคนสนใจมาทำไม่

⁵ นาย สมศักดิ์ บุญตันจิ้น ,อดีตสมาชิกสภาเทศบาลเมืองต้นเปา , สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 7

มาก แต่เมื่อเห็นผู้คนในชุมชนเริ่มเห็นว่าเป็นสิ่งที่มีประโยชน์ต่อการดำรงชีวิตในพื้นที่ จึงเริ่มให้ความสนใจมาประดิษฐ์ขึ้นใช้ เมื่อเดินทางไปเยือนชาวบ้านที่อื่นเริ่มเห็น อยากได้ในการนำมาใช้ จึงเกิดการประดิษฐ์ขึ้นมาจำหน่ายในพื้นที่ ซึ่งร่วมในยุคแรกจะประดิษฐ์ให้มีลักษณะการประดิษฐ์ขึ้นมาใช้มีขนาดเล็กที่ใส่ได้เฉพาะ 1 คนเท่านั้น

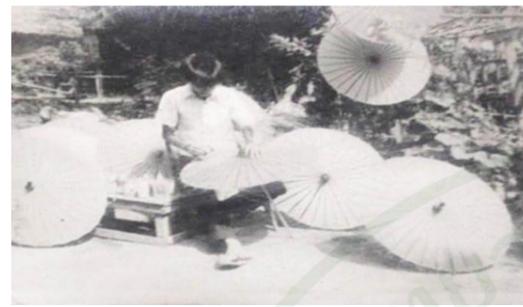
หลังจากนั้นการพัฒนาของรูปแบบ และหัตถกรรมที่ต่อเนื่องจากการประดิษฐ์ขึ้นมาใช้ในพื้นที ก็เริ่มมีการเปลี่ยนแปลงและพัฒนาขึ้นอย่างต่อเนื่อง แต่ยังคงรูปแบบการประดิษฐ์อย่างเดิมไว้ โดยพัฒนาตามความต้องการการใช้งาน และเพิ่มความแข็งแรง ความทนทานให้มากยิ่งขึ้น โดยเมื่อวิถีชีวิตของผู้คนเริ่มมีอาชีพที่หลากหลายมากยิ่งขึ้น โดยเฉพาะอาชีพค้าขายที่เริ่มเข้ามามีบทบาทกับชุมชนมากยิ่งขึ้นในช่วงยุคหลัง การใช้ร่วม(จ๋อง) ก็มีความต้องการมากยิ่งขึ้น ซึ่งลักษณะของการทำการค้าสมัยก่อน เป็นลักษณะตลาดแบกกับพื้น (หรือเรียกว่ากาดมั่วและตลาด(กาด)นั้น จะเป็นพื้นที่โล่ง ดังนั้นจึงเกิดความต้องการการใช้ร่วมที่มีขนาดใหญ่ขึ้น จึงมีการพัฒนารูปแบบของร่วมให้มีขนาดใหญ่มากยิ่งขึ้น ชาวบ้านบ่อสร้าง และชาวบ้านต้นเปา เริ่มเห็นถึงปริมาณความต้องการมากขึ้นจึงเริ่มมีการผลิตร่วมขึ้นมาขายมากยิ่งขึ้น เป็นการสร้างอาชีพให้กับคนในพื้นที่มากยิ่งขึ้น จากเดิมประกอบอาชีพทำการเกษตร ทำนาเป็นหลัก ก็หันมาประกอบอาชีพหัตถกรรมมากยิ่งขึ้น และในปี พ.ศ.2484 ชาวบ้านได้มีการรวมกลุ่มกันตั้งสหกรณ์ผู้ทำร่วมขึ้นในชุมชน

และหลังจากที่เริ่มมีการพัฒนารูปแบบการผลิตร่วมให้มีการใช้รูปแบบการใช้ประโยชน์มากขึ้น ด้วยลักษณะอุปนิสัยของคนในพื้นที่ที่มีใจรักในงานศิลปหัตถกรรม เริ่มมีการคิดค้นวาดลวดลายลงบนร่วม เป็นการสร้างความสวยงามและสร้างมูลค่าของร่วมในพื้นที่ให้มีความโดดเด่นมากยิ่งขึ้น โดยภาพที่วาดลงไปจะสื่อถึงวิถีชีวิตของชุมชนเป็นหลัก และมีการพัฒนาวิทยาการในการผลิตศิลปหัตถกรรมขึ้นอย่างต่อเนื่องจากวัสดุที่ต้องใช้ในการผลิตหัตถกรรมหลัก ร่วม อันได้แก่ไม้ไผ่ และ กระดาษสา ได้แก่ พัด (เพื่อใช้พัดคลายร้อน) และเริ่มมีการใช้ศิลปะในการวาดลวดลายลงบนร่วม มาวาดลงบนพัด สร้างความสวยงาม สร้างมูลค่าให้กับงานหัตถกรรมของตนให้มีคุณค่ามากยิ่งขึ้น ทำให้เกิดงานศิลปหัตถกรรมเพิ่มมากขึ้น และมีการพัฒนารูปแบบให้สอดคล้องกับวิถีชีวิต และการใช้งานมากยิ่งขึ้นตามยุคสมัยที่เปลี่ยนแปลง จนเกิดเป็นการสืบทอดและพัฒนางานศิลปหัตถกรรมขึ้นในชุมชนมาอย่างต่อเนื่องและในพื้นที่ใกล้เคียง (แสดงดังภาพที่ 4.2)

วิวัฒนาการของงานหัตถกรรมที่ปรากฏในพื้นที่ (ในช่วงระยะเวลากว่า 100 ปี จนถึงปัจจุบัน)

ยุคแรกของการประดิษฐ์

ปี พ.ศ.2535

พ.ศ.2536

พ.ศ.2548

พ.ศ.2548

(ปัจจุบัน)พ.ศ.2553

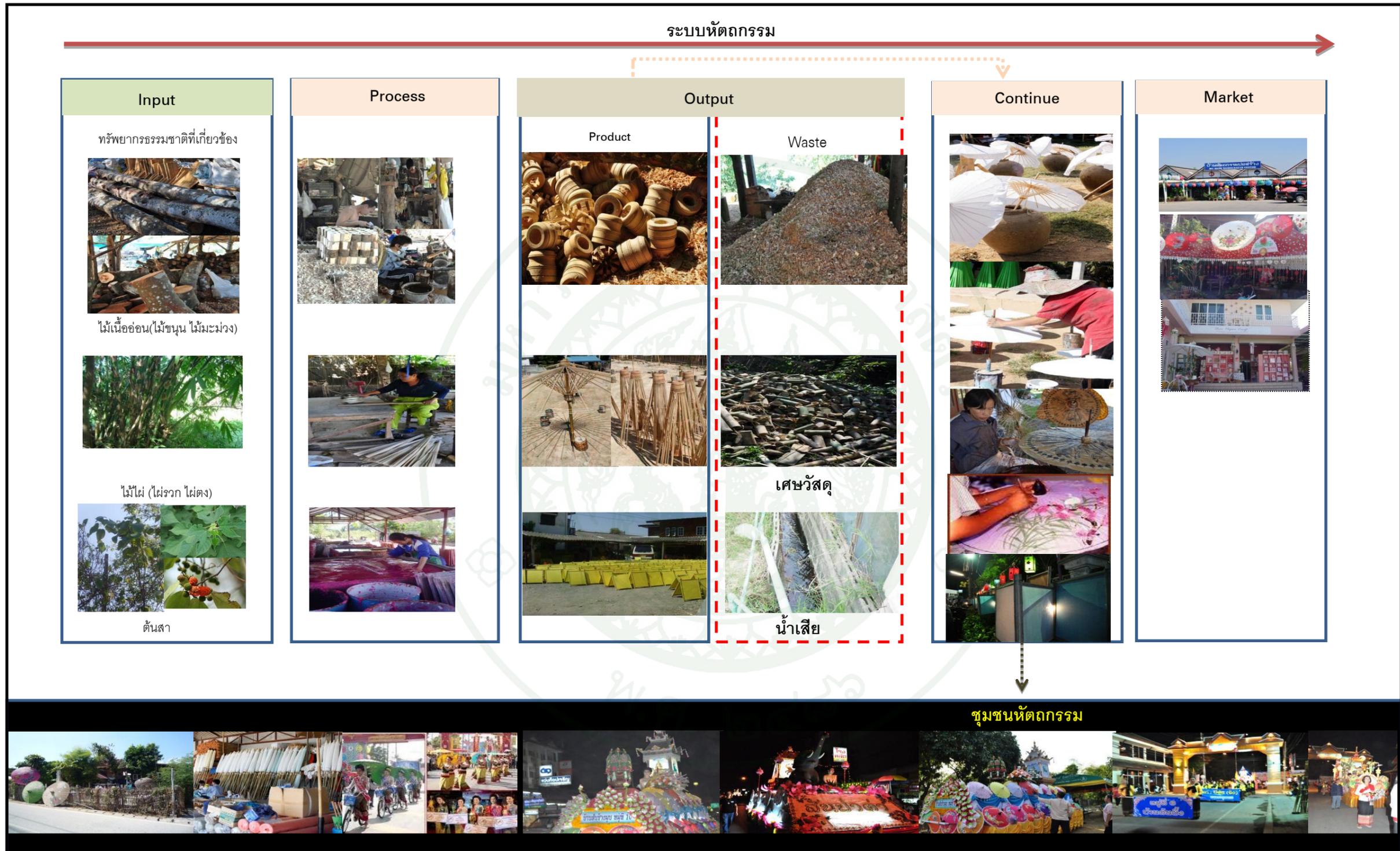

ภาพที่ 4.2 แสดงวิวัฒนาการหัตถกรรมที่ปรากฏในพื้นที่ชุมชนหัตถกรรมตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน

ระบบหัตถกรรมและการเชื่อมโยงหัตถกรรมที่ปรากฏในพื้นที่

จากลักษณะการกระจายของชุมชนหัตถกรรมและงานหัตถกรรม รวมทั้งวิวัฒนาการหัตถกรรมที่ปรากฏในของชุมชนหัตถกรรม ซึ่งอาจกล่าวโดยภาพรวมได้ว่า การทำหัตถกรรมในพื้นที่ปัจจุบัน เป็นผลมาจากการพัฒนา และต่อยอดจากงานหัตถกรรมการทำร่วม เนื่องจากทรัพยากรธรรมชาติที่เป็นวัสดุตั้งต้น ได้แก่ ไม้เนื้ออ่อน(ไม้ขนุน) ไม้ไผ่ ต้นสา เป็นต้น และความชำนาญเกิดจากการทำงานหัตถกรรมร่วมเป็นหลัก และจากการศึกษาถึงที่มาของแหล่งทรัพยากรพบว่า วัดฤทธิพิและแหล่งวัดฤทธิพิ สำหรับวัดฤทธิพิที่ใช้ในการผลิตสินค้าหัตถกรรม ซึ่งมีแหล่งที่มาของวัดฤทธิพิมาจากในพื้นที่ คิดเป็นสัดส่วน ร้อยละ 51.93 มีเพียงบางส่วนที่นำเอาวัดฤทธิพิมาจากพื้นที่อื่น คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 35.91 ได้แก่ แหล่งวัดฤทธิพิที่อยู่ในพื้นที่จังหวัดอื่นในภาคเหนือ คิดเป็นสัดส่วน ร้อยละ 72.31 แหล่งวัดฤทธิพิที่อยู่ในพื้นที่อื่นแต่อยู่ในจังหวัดเดียวกัน คิดเป็นสัดส่วน 38.46 และที่เหลือเป็นแหล่งวัดฤทธิพิที่อยู่ในตำบลอื่นในอำเภอเดียวกันคิดเป็นสัดส่วน ร้อยละ 11.70 มีเพียงร้อยละ 3.08 ที่ใช้วัดฤทธิพิจากภาคกลาง และมีการนำเข้าวัดฤทธิพิจากต่างประเทศ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ประเทศพม่า คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 0.55 ของวัดฤทธิพิที่นำมาใช้ในการทำหัตถกรรม ซึ่งทำให้เกิดปัญหาในการประกอบอาชีพหัตถกรรมในท้องถิ่นมากยิ่งขึ้น และเมื่อทำการศึกษาถึงระบบการทำหัตถกรรม ร่วม ซึ่งเป็นหัตถกรรมหลักของชุมชน จะพบว่าการทำหัตถกรรมที่ปรากฏส่วนใหญ่จะกระบวนการทำงานจะกระจายอยู่ในแต่ละหมู่บ้าน ไปตามความถนัดของตนเอง ซึ่งในกระบวนการผลิตจะได้ทั้งชิ้นงานหัตถกรรม และขยะที่เกิดจากวัสดุ ทั้งเศษไม้ที่เกิดจากการบวนการทำโครงร่วม และน้ำเสียที่เกิดจากกระบวนการผลิตกระดาษสา ทั้งนี้ การบริหารจัดการเศษวัสดุและของเสียที่เกิดขึ้นยังไม่มีมาตรการอย่างจริงจัง มีเพียงการจัดการบางส่วนเท่านั้น เช่นปัญหาเรื่องน้ำเสียที่เกิดจากกระบวนการผลิตกระดาษสา มีสถาบันการศึกษาได้ให้ความสนใจในการออกแบบระบบบำบัดอย่างง่ายที่คาดว่าสามารถใช้ได้ในพื้นที่ เช่นระบบบึงประดิษฐ์ แต่ผู้ประกอบการส่วนใหญ่ เป็นชาวบ้านและมีลักษณะการประกอบอาชีพในลักษณะของครัวเรือนมากกว่า การทำเป็นเชิงพาณิชย์จึงทำให้เกิดความยุ่งยาก และไม่มี ความชำนาญในการใช้งาน ดังนั้นจึงไม่สามารถทำการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นได้ทั้งหมดส่วนใหญ่จะปล่อยทิ้งลงลำกลางสาธารณะ และพื้นที่บ้านของตนเอง เป็นหลัก ส่วนชิ้นส่วนองค์ประกอบที่ได้ จะส่งต่อไปยังผู้ประกอบการเป็นร่วม และส่งต่อไปยังผู้ที่ ประกอบอาชีพหัตถศิลป์ลงไปในพื้นที่เพื่อสร้างมูลค่า และสร้างงานหัตถกรรมที่เกิดจากการต่อยอดวัสดุ ตามความชำนาญของแต่ละพื้นที่ และมีพื้นที่บ้านแหล่งจำหน่ายสินค้าหัตถกรรมในพื้นที่ และส่งไปจำหน่ายยังต่างพื้นที่ โดยลักษณะการจำหน่ายจะจำหน่ายทั้งในรูปแบบของการเข้ามาซื้อเองถึงในพื้นที่ชุมชน และเป็นการสั่งซื้อ (Order) ทั้งจาก

ภายในท้องถิ่น และต่างพื้นที่ รวมทั้งการจำหน่ายไปยังต่างประเทศ จากลักษณะระบบหัตถกรรมที่ปรากฏนำไปสู่ความเชื่อมโยงของระบบสังคม และเศรษฐกิจของพื้นที่ ทั้งนี้จากลักษณะการทำหัตถกรรมที่ยังมีความเป็นระบบสังคม ซึ่งเชื่อมโยงคนในพื้นที่ด้วยงานหัตถกรรม ซึ่งไม่ได้เป็นการทำในเชิงหัตถอุตสาหกรรมขนาดใหญ่ ที่จะดำเนินการให้แล้วเสร็จในพื้นที่ของตน แต่เป็นการกระจายรายได้ออกไปสู่ครัวเรือน ชุมชน ทั้งที่มีอยู่ในเขตเทศบาลและเขตพื้นที่ใกล้เคียง การทำหัตถกรรมเป็นส่วนหนึ่งที่สามารถแสดงให้ถึงลักษณะเฉพาะของคนในพื้นที่นั้น รวมทั้งระบบเศรษฐกิจของพื้นที่ได้อย่างชัดเจน การทำหัตถกรรมไม่ใช่เป็นเพียงเพื่่มุ่งเน้นทำการจำหน่ายเพียงอย่างเดียว แต่มุ่งเน้นให้เกิดความสัมพันธ์กับวิถีชีวิต ความเป็นอยู่ ระบบสังคม ที่ต้องเกื้อหนุนซึ่งกันและกันตามความชำนาญของแต่ละคน ก่อให้เกิดเป็นรายได้เลี้ยงดูครอบครัว ส่งเสริมให้เกิดความเข้มแข็งของชุมชน การสืบทอดประเพณี วัฒนธรรมให้คงอยู่ต่อไปเป็นสิ่งสำคัญ (แสดงดังภาพที่ 4.3)

ภาพที่ 4.3 แสดงระบบหัตถกรรมหลักที่ปรากฏในเขตพื้นที่ศึกษา

คุณค่า ความสำคัญ และเอกลักษณ์ของชุมชนหัตถกรรม

จากการศึกษาลักษณะของชุมชนหัตถกรรมที่ปรากฏในพื้นที่ สร้างความเข้าใจจนนำไปสู่ ประเมินถึงคุณค่า ความสำคัญ และเอกลักษณ์ของชุมชนหัตถกรรม ของปัจจัยและองค์ประกอบ ของชุมชนหัตถกรรมทั้ง 3 ด้าน ที่ส่งผลต่อคุณค่า ความสำคัญและเอกลักษณ์ อันได้แก่ ปัจจัยและ องค์ประกอบทางด้านกายภาพสภาพแวดล้อม ปัจจัยทางด้านลักษณะทางด้านสังคมวัฒนธรรม และ ปัจจัยทางด้านประเพณีและความรู้สึกที่มีต่อชุมชนหัตถกรรม ที่ส่งผลต่อคุณค่า ความสำคัญของชุมชนหัตถกรรม โดยให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการประเมินคุณค่าของชุมชน ตนเอง และการประเมินถึงสภาพปัญหา แนวโน้มการเปลี่ยนแปลงของพื้นที่ที่มีผลกระทบต่อ คุณค่าและเอกลักษณ์ของชุมชนหัตถกรรม แสดงรายละเอียดของผลการศึกษา ดังนี้

ปัจจัยและองค์ประกอบของชุมชนหัตถกรรม

จากผลการสำรวจลักษณะทางกายภาพของพื้นที่ศึกษา สามารถนำมาอธิบายได้ถึงปัจจัย และองค์ประกอบของชุมชนหัตถกรรมที่ส่งผลต่อคุณค่า ความสำคัญของชุมชนหัตถกรรม โดย แบ่งกลุ่มปัจจัยออกเป็น 3 กลุ่มหลัก แสดงรายละเอียดดังนี้

ปัจจัยและองค์ประกอบทางด้านกายภาพและสภาพแวดล้อมของพื้นที่ศึกษา

สำหรับผลการศึกษาด้านปัจจัยทางด้านกายภาพและสภาพแวดล้อมของพื้นที่ศึกษา เป็นการบ่งบอกถึงคุณค่า ความสำคัญของชุมชน ทางด้านลักษณะสภาพแวดล้อมของพื้นที่ซึ่งมี ความโดดเด่นและบ่งบอกได้ถึงคุณค่าของชุมชนที่มีความแตกต่างจากชุมชนรวมทั้งการสะท้อนให้ เห็นถึงลักษณะกิจกรรมการใช้พื้นที่ของคนในชุมชน ความเป็นมาของวิถีชีวิตวัฒนธรรมวิถีชีวิตของ ชุมชนหัตถกรรม และความสัมพันธ์ของปัจจัยทางพืชพรรณที่ส่งเสริมกิจกรรมของชุมชน แสดง รายละเอียดดังนี้

ลักษณะทางกายที่สะท้อนการใช้สอยกิจกรรมของผู้คนในพื้นที่

เป็นการหาความเชื่อมโยงและความสัมพันธ์ของสภาพทางกายภาพ การใช้ประโยชน์ที่ดินกับระบบกิจกรรมการใช้พื้นที่ของประชาชนในพื้นที่ศึกษาย่านชุมชนหัตถกรรม โดยทำการศึกษาประเด็นความเชื่อมโยง และความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มคน วิถีชีวิต การตั้งถิ่นฐาน ช่วงเวลาการใช้ประโยชน์พื้นที่ เพื่อสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับพื้นที่ กลุ่มคนในพื้นที่ ทั้งนี้เพื่อนำข้อมูลไปเป็นแนวทางในการอนุรักษ์และพัฒนาพื้นที่ของชุมชนได้อย่างเหมาะสม โดยแบ่งลักษณะความสัมพันธ์ออกเป็น 3 กลุ่มความสัมพันธ์ ได้แก่ 1) ความสัมพันธ์กิจกรรมการใช้พื้นที่ของกลุ่มคนวัยเด็ก 2) ความสัมพันธ์ของกิจกรรมการใช้พื้นที่ของกลุ่มคนวัยทำงาน และ 3) ความสัมพันธ์ของกิจกรรมการใช้พื้นที่ของกลุ่มคนผู้สูงอายุ แสดงรายละเอียดของแต่ละกลุ่มกิจกรรมดังนี้

ความสัมพันธ์กิจกรรมการใช้พื้นที่ของกลุ่มคนวัยเด็ก

กิจกรรมความสัมพันธ์ของกลุ่มวัยเด็ก ซึ่งจะเป็นกลุ่มที่มีอายุน้อยกว่า 20 ปี ซึ่งกิจกรรมส่วนใหญ่ ในกลุ่มของเด็กเล็กจะใช้เวลาในการทำกิจกรรมส่วนใหญ่อยู่ในพื้นที่ของโรงเรียน ส่วนกลุ่มเด็กที่โตขึ้นมาจะมีการใช้กิจกรรมหลักอยู่ในส่วนของโรงเรียนที่อยู่ในพื้นที่ใกล้เคียงทั้งในเขตอำเภอเมือง และอำเภอสันกำแพง ส่วนกิจกรรมนันทนาการ ส่วนใหญ่จะเน้นกิจกรรมทางด้านกีฬา โดยมีสนามกีฬาต้านยาเสพติดอยู่ในชุมชน และกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับประเพณีของชุมชน อีกทั้งยังมีการจัดตั้งกลุ่มหนุ่มสาวขึ้นมาเพื่อช่วยเหลืองานกิจกรรมของชุมชน (แสดงดังภาพที่ 4.4 และตารางที่ 4.2)

ภาพที่ 4.4 แสดงลักษณะกิจกรรมในกลุ่มวัยเด็ก

ที่มา: บันทึกภาพเมื่อ วันที่ 7 กุมภาพันธ์ พ.ศ.2555

ตารางที่ 4.2 แสดงความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มในวัยเด็ก กับระบบกิจกรรมและการใช้พื้นที่

กิจกรรม	ช่วงเวลา	ลักษณะการใช้พื้นที่
กิจกรรมหลัก	วันจันทร์ - วันศุกร์	ในกลุ่มนี้กิจกรรมส่วนใหญ่จะอยู่ในขอบเขตพื้นที่ของโรงเรียน ที่อยู่ในพื้นที่ได้แก่ โรงเรียน บ้านป่อสร้าง โรงเรียนบ้านหนองไค้
กิจกรรมนันทนาการ	หลังเลิกเรียน และ วันหยุดเสาร์ อาทิตย์	กิจกรรมส่วนใหญ่จะเป็นการเล่นกีฬา พื้นที่ส่วนใหญ่จะเป็นลานกีฬา ปล่อยให้เปิดโล่ง พื้นที่ลานกิจกรรม
กิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับศาสนา	วันสำคัญทางศาสนา	เป็นกิจกรรมสำคัญของแต่ละวัดที่อยู่ในพื้นที่ ซึ่งแต่ละวัดขึ้นที่ชุมชนจะมีการประกอบพิธีกรรมทางศาสนา กลุ่มเด็กจะเข้าร่วมกิจกรรมของวัด และชุมชน โดยเป็นลักษณะของกลุ่มหนุ่มสาว

ความสัมพันธ์ของกิจกรรมการใช้พื้นที่ของกลุ่มคนวัยทำงาน

ทางด้านความสัมพันธ์ของกิจกรรมในกลุ่มวัยทำงาน ส่วนใหญ่จะอยู่ในช่วงอายุ 21-59 ปี พบว่า ในพื้นที่ศึกษาในกลุ่มวัยทำงานจะมีการประกอบอาชีพหลักส่วนใหญ่เกี่ยวข้องกับงานศิลปหัตถกรรม พื้นที่ส่วนใหญ่ที่ใช้ในการประกอบอาชีพส่วนใหญ่ จะเป็นที่พักอาศัยของตนเอง และพื้นที่ย่านการค้าสินค้าหัตถกรรม และมีการดำเนินกิจกรรมของชุมชน กิจกรรมนันทนาการที่พบส่วนใหญ่จะเกี่ยวข้องกับงานประเพณีประจำถิ่น เช่น เทศกาลประจำปี เทศกาลงานร่มป่อสร้าง เทศกาลโคม เทศกาลกระดาศสา เป็นต้น พื้นที่ทำกิจกรรมส่วนใหญ่จะเป็นพื้นที่โล่ง ลานวัด ลานกิจกรรม เป็นต้น ส่วนกิจกรรมนันทนาการทางด้านการออกกำลังกาย จะใช้พื้นที่บริเวณลานกิจกรรมของชุมชน ได้แก่ ลานกิจกรรมเดินเอโร (แสดงรายละเอียดดังภาพที่ 4.5 และตารางที่ 4.3)

ภาพที่ 4.5 แสดงลักษณะกิจกรรมในกลุ่มวัยทำงาน
 ที่มา: บันทึกภาพเมื่อวันที่ 7 กุมภาพันธ์ พ.ศ.2555

ตารางที่ 4.3 แสดงความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มในวัยทำงาน กับระบบกิจกรรมและการใช้พื้นที่

กิจกรรม	ช่วงเวลา	ลักษณะการใช้พื้นที่
การประกอบอาชีพ		
- ศิลปหัตถกรรม	ทุกวัน	กลุ่มวัยทำงานที่ประกอบอาชีพหัตถกรรมส่วนใหญ่ จะประกอบอาชีพอยู่ที่บ้าน ใช้พื้นที่ลานบ้านเป็นที่ ประกอบกิจกรรม หรือใต้ถุนบ้านของตนเอง เป็นหลัก

ตารางที่ 4.3 (ต่อ)

กิจกรรม	ช่วงเวลา	ลักษณะการใช้พื้นที่
- อาชีพเกษตรกรรม	ทุกวัน	จะใช้พื้นที่เกษตรกรรมในการทำนา เพาะปลูกพืชไร่ เป็นต้น พื้นที่เกษตรกรรมส่วนใหญ่จะอยู่รอบพื้นที่ชุมชน แยกออกจากพื้นที่พักอาศัย
- อาชีพค้าขาย	ทุกวัน	ส่วนใหญ่จะเป็นพื้นที่บริเวณย่านการค้าของพื้นที่ เช่นพื้นที่ หมู่ 1 พื้นที่ หมู่3 ซึ่งจะเป็นย่านการค้าขาย ย่านเศรษฐกิจของพื้นที่

กิจกรรมนันทนาการ

กิจกรรมตามเทศกาล

ประจำปีของท้องถิ่น

- กิจกรรมเทศกาลงานร่มบ่อสร้าง ช่วงปลายปี พื้นที่การใช้กิจกรรมจะอยู่ในพื้นที่หมู่ 3 ซึ่งเป็นย่านการค้าขายสินค้าหัตถกรรม
  - กิจกรรมเทศกาลงานโคมยี่เป็ง ว่าง จาก การทำงาน พื้นที่การใช้กิจกรรมจะอยู่ในพื้นที่หมู่ 2 ซึ่งเป็นย่านการค้าขายสินค้าหัตถกรรม
  - กิจกรรมงานเทศกาลงานกระดาษ ว่าง จาก การทำงาน พื้นที่การใช้กิจกรรมจะอยู่ในพื้นที่หมู่ 1 ซึ่งเป็นย่านการค้าขายสินค้าหัตถกรรม
  - กิจกรรมปีใหม่เมือง ว่าง จาก การทำงาน พื้นที่กิจกรรมจะใช้บริเวณลานกิจกรรม ลานวัด เป็นต้น โดยกิจกรรมส่วนใหญ่จะเน้นให้สอดคล้องกับประเพณีดั้งเดิมของล้านนา
- กิจกรรมการออกกำลังกาย ช่วงเย็น พื้นที่ส่วนใหญ่ที่ใช้ในการประกอบกิจกรรมจะเป็นลานกีฬาประจำหมู่บ้าน

กิจกรรมนันทนาการ

กิจกรรมตามเทศกาล

ประจำปีของท้องถิ่น

ตารางที่ 4.3 (ต่อ)

กิจกรรม	ช่วงเวลา	ลักษณะการใช้พื้นที่
- กิจกรรมเทศกาลงานร่วม บ่อสร้าง	ช่วงปลายปี	พื้นที่การใช้กิจกรรมจะอยู่ในพื้นที่หมู่ 3 ซึ่งเป็น ย่านการค้าขายสินค้าหัตถกรรม
- กิจกรรมเทศกาลงานโคม ยี่เป็ง	เว้นว่าง จากการ ทำงาน	พื้นที่การใช้กิจกรรมจะอยู่ในพื้นที่หมู่ 2 ซึ่งเป็น ย่านการค้าขายสินค้าหัตถกรรม
- กิจกรรมงานเทศกาลงาน กระดาษสา	เว้นว่าง จากการ ทำงาน	พื้นที่การใช้กิจกรรมจะอยู่ในพื้นที่หมู่ 1 ซึ่งเป็น ย่านการค้าขายสินค้าหัตถกรรม
- กิจกรรมปีใหม่เมือง กิจกรรมการออกกำลังกาย	เว้นว่าง จากการ ทำงาน ช่วงเย็น	พื้นที่กิจกรรมจะใช้บริเวณลานกิจกรรม ลานวัด เป็นต้น โดยกิจกรรมส่วนใหญ่จะเน้นให้ สอดคล้องกับประเพณีดั้งเดิมของล้านนา พื้นที่ส่วนใหญ่ที่ใช้ในการประกอบกิจกรรมจะ เป็นลานกีฬาประจำหมู่บ้าน
กิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับ ศาสนา	วันสำคัญ ทางศาสนา	ในกลุ่มนี้จะเป็นกำลังสำคัญในการจัดกิจกรรมที่ เกี่ยวข้องกับศาสนา เช่นกิจกรรมการเข้ากรรม ของวัด โดยจะใช้พื้นที่ในการประกอบกิจกรรม บริเวณลานวัดของแต่ละชุมชนเป็นต้น

ความสัมพันธ์ของกิจกรรมการใช้พื้นที่ของกลุ่มคนผู้สูงอายุ

สำหรับกิจกรรมของคนในกลุ่มวัยผู้สูงอายุ ซึ่งมีอายุอยู่ในช่วงตั้งแต่อายุ 60 ปี ขึ้นไป กิจกรรมส่วนใหญ่ ที่เข้าร่วมส่วนใหญ่จะ เป็นกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับศาสนา พื้นที่ส่วนใหญ่จะอยู่ในบริเวณพื้นที่วัด ส่วนการประกอบอาชีพ จะเป็นการประกอบอาชีพ เล็กๆ น้อยๆ อยู่ในพื้นที่บ้านพักอาศัยของตน ไม่ค่อยนิยมออกไปไหนมากนัก ดังนั้นกิจกรรมส่วนใหญ่จะอยู่ใน
ละแวกชุมชนนั่นเอง (แสดงรายละเอียดดังภาพที่ 4.6 และตารางที่ 4.4)

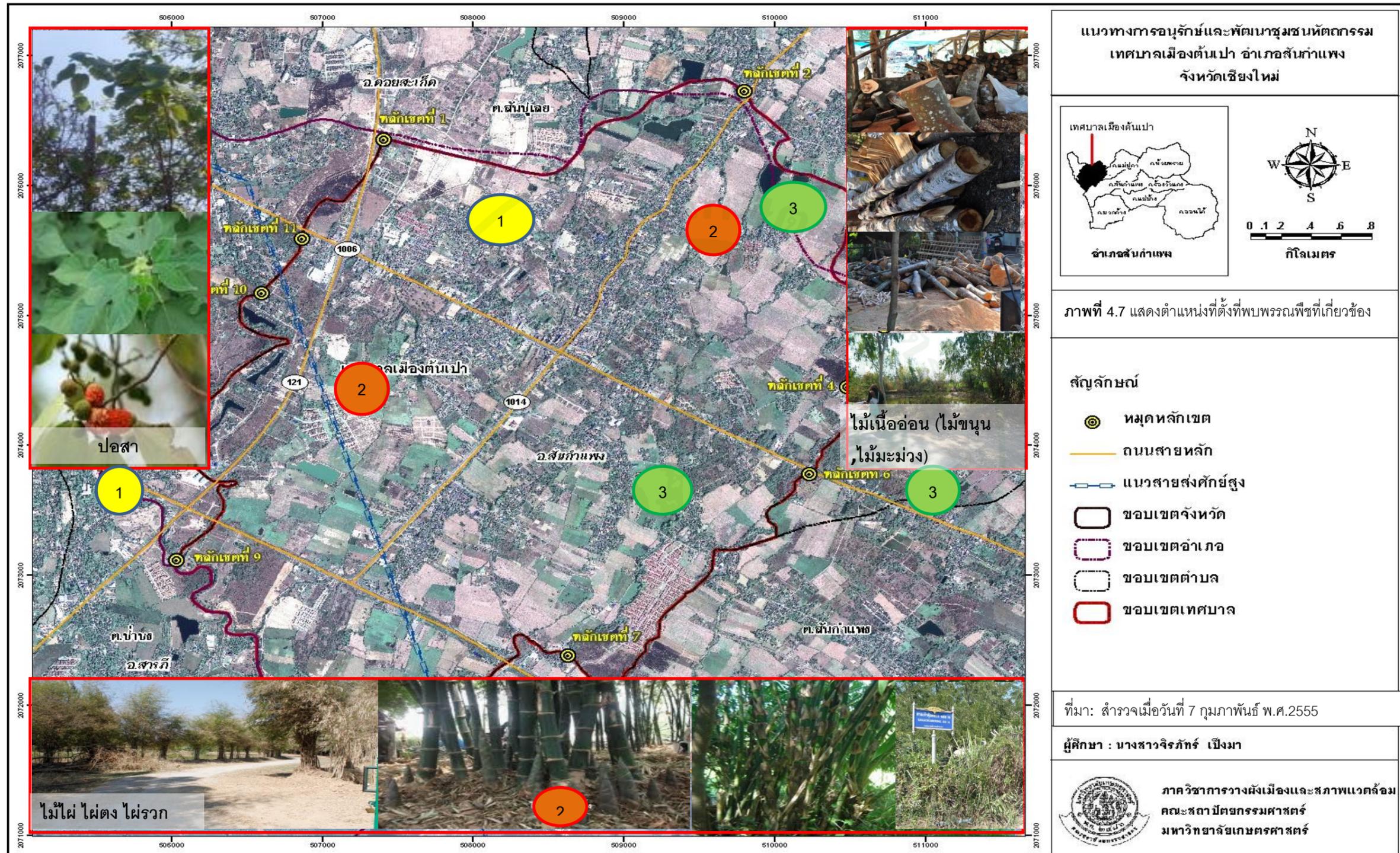
ภาพที่ 4.6 แสดงลักษณะกิจกรรมในกลุ่มวัยผู้สูงอายุ
ที่มา: บ้านที่ภาพเมื่อ วันที่ 7 กุมภาพันธ์ พ.ศ.2555

ตารางที่ 4.4 แสดงความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มในวัยทำงาน กับระบบกิจกรรมและการใช้พื้นที่

กิจกรรม	ช่วงเวลา	ลักษณะการใช้พื้นที่
การประกอบอาชีพ งานบุญ	เว้นว่างจากกิจกรรม งานบุญ	ส่วนใหญ่จะทำงานเล็กๆ น้อยๆ เกี่ยวกับงาน หัตถกรรม งานประดิษฐ์ต่างๆ ที่ไม่ต้องใช้แรงงาน มาก และมักจะทำอยู่ในพื้นที่บ้านของตนเอง
กิจกรรมนันทนาการ	ทุกวัน	กิจกรรมส่วนใหญ่ จะเป็นการนัดพบปะพูดคุยกัน ระหว่างผู้สูงอายุที่อยู่ในพื้นที่บริเวณละแวกบ้าน พูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็น กันเป็นส่วนใหญ่
กิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับ ศาสนา	วัน สำ คัญ ทาง ศาสนา และวัน สำคัญตามท้องถิ่น	ส่วนใหญ่คนในกลุ่มนี้จะเป็นผู้ที่มีความรู้ในการ ประกอบพิธีกรรมทางศาสนา และเป็นผู้ที่ สามารถถ่ายทอด ประเพณีวัฒนธรรมให้กับคน รุ่นต่อไปได้ พื้นที่กิจกรรมส่วนใหญ่จะเป็นลานวัด เป็นต้น

พืชพรรณที่ส่งเสริมกิจกรรมของชุมชนหัตถกรรม

จากการศึกษาพบว่า ทรัพยากร และพืชพรรณที่สำคัญและส่งเสริมกิจกรรมของชุมชนที่เกี่ยวข้องกับงานหัตถกรรม ได้แก่ ไม้เนื้ออ่อน ไม้ไผ่ และต้นปอสา โดยพบว่า ในอดีตมีพรรณพืชทั้ง 3 ปรากฏในพื้นที่จำนวนมาก แต่จากความต้องการใช้ประโยชน์ในทรัพยากรมีปริมาณเพิ่มมากขึ้น ส่งผลให้ พืชพรรณที่ปรากฏเริ่มลดน้อยลงไปเรื่อย ๆ จากการสำรวจลักษณะทางกายภาพและการสอบถามผู้ที่เกี่ยวข้องกับการทำงานหัตถกรรม กล่าวได้ว่า ต้นปอสาในอดีตจะปรากฏมากอยู่ในเขตพื้นที่หมู่ 1 และจะอยู่บริเวณใกล้แหล่งน้ำ ลำน้ำซึ่งเป็นพืชที่ต้องการความชื้นในการเจริญเติบโต และเป็นการเจริญเติบโตตามธรรมชาติ ซึ่งปัจจุบันมีปรากฏให้เห็นเพียงตัวอย่างของต้นปอสาเท่านั้น ในเขตพื้นที่หมู่ 1 ดังนั้นการทำหัตถกรรมที่เกี่ยวข้องกับกระดาษจึงจำเป็นต้องมีการสั่งซื้อวัตถุดิบมาจากต่างพื้นที่ ส่วนต้นไผ่ที่นำมาเป็นองค์ประกอบสำคัญในการทำงานหัตถกรรมของคนในพื้นที่ ทั้งการทำร่ม ทำโคม ทำพัด ดังนั้นจึงมีปริมาณการใช้ค่อนข้างสูงมาก พบการกระจายตัวของไผ่ ทั้งไผ่ตง ไผ่รวก ในพื้นที่ หมู่ 1 และหมู่ 3 หมู่ 5 และหมู่ 6 แต่มีปริมาณน้อยลงมาก จึงต้องมีการสั่งซื้อมาจากต่างพื้นที่ ทั้งในอำเภอใกล้เคียง เช่น อำเภอดอยสะเก็ด อำเภอสารภี เป็นต้น ส่วนไม้เนื้ออ่อน ที่เป็นองค์ประกอบในการทำร่ม ทั้งในส่วนหัวและดุมของร่ม เป็นไม้ประเภท ไม้ขนุน ไม้มะม่วง ซึ่งปัจจุบันมีการนำไม้มะม่วงไปใช้ในการทำหัตถกรรมผลิตภัณฑ์จากไม้มะม่วงเพิ่มมากขึ้น ทำให้ปริมาณการใช้ทรัพยากรในพื้นที่ยังมีปริมาณเพิ่มสูงขึ้น ส่งผลให้ทรัพยากรในพื้นที่ไม่เพียงพอต่อปริมาณความต้องการ ซึ่งไม้ขนุน และไม้มะม่วงเป็นไม้ที่ปลูกขึ้นเอง จากการทำสวนผลไม้ และมีอยู่ในบ้านเรือนทั่วไป โดยพบว่าในพื้นที่หมู่ 5 เป็นแหล่งผลิตหัตถกรรมในส่วนของงานชิ้นส่วนที่ต้องใช้ทรัพยากรนี้เป็นหลัก ดังนั้นการแก้ไขปัญหาในปัจจุบันจึงจำเป็นต้องมีการสั่งซื้อจากต่างพื้นที่ เป็นหลัก ทั้งจากภายในจังหวัด และต่างจังหวัดในเขตภาคเหนือ แสดงลักษณะพืชพรรณที่ปรากฏในพื้นที่ดังภาพที่ 4.7

ภาพที่ 4.7 แสดงตำแหน่งที่ตั้งที่พบพรรณพืชที่เกี่ยวข้องกับงานหัตถกรรมที่ปรากฏในชุมชนหัตถกรรม

ลักษณะที่ตั้งที่ และสภาพภูมิอากาศสะท้อน หรือเกี่ยวข้องกับความเป็นมาของวิถีชีวิตวัฒนธรรมของชุมชน

จากวิวัฒนาการของพื้นที่ศึกษาทางด้าน กายภาพของพื้นที่ตั้งแต่อดีต จนถึงปัจจุบัน จากทั้งข้อมูลทุติยภูมิและข้อมูลระดับปฐมภูมิจากพื้นที่ศึกษาทำให้ทราบได้ถึง การเปลี่ยนแปลงแปลงของพื้นที่ในด้านของลักษณะทางกายภาพของที่ตั้ง และสภาพแวดล้อมที่ส่งผล ต่อวิถีชีวิตชุมชนหัตถกรรมที่ปรากฏอยู่ในพื้นที่ จนถึงปัจจุบัน โดยแรกเริ่มที่มีการเข้ามาตั้งถิ่นฐาน ในพื้นที่ศึกษา ยังมีลักษณะความอุดมสมบูรณ์ทางธรรมชาติ และจากการทำป่าไม้ ของหน่วยงาน ราชการ ทหารสัมปทานป่าไม้ ในพื้นที่จนเกิดเป็นพื้นที่โล่ง ทำให้มีผู้คนเริ่มเข้ามาอยู่อาศัยในพื้นที่ เพิ่มขึ้น จากลักษณะทางกายภาพที่เป็นลักษณะที่ราบ โล่งเตียน และสภาพอากาศที่ร้อน ทำให้มีการพัฒนาหัตถกรรมขึ้นมาใช้ โดยนำเข้ามาเผยแพร่โดยพระภุชงค์ ในพื้นที่รูปหนึ่งที่ได้เดินทางไปแสวงหาความรู้จากการเดินธุดงค์ไปทางประเทศพม่า และนำกลับเข้ามาเผยแพร่ให้กับคนพื้นที่ ได้ ผลผลิตขึ้นมาใช้ในชีวิตประจำวัน และทำเพื่อถวายให้พระภิกษุสงฆ์ได้ใช้ในการเดินธุดงค์จนมีการ ถ่ายทอดมาจนถึงปัจจุบัน จนนำมาสู่การเป็นวิถีชีวิต วัฒนธรรมของท้องถิ่น จนถึงปัจจุบัน

ปัจจัยและองค์ประกอบทางด้านลักษณะทางวัฒนธรรม

สำหรับผลการศึกษาทางด้านปัจจัยและองค์ประกอบทางด้านลักษณะวัฒนธรรม จะ ทำการศึกษา ซึ่งเป็นการศึกษาถึงลักษณะวิถีชีวิต และวัฒนธรรมเฉพาะ ประวัติความเป็นมา วิวัฒนาการของชุมชนที่สะท้อนลักษณะเฉพาะของวัฒนธรรมที่แตกต่าง สถานที่ที่เป็นสิ่งประดิษฐ์ ทางวัฒนธรรม มีการถ่ายทอด ความเป็นวิถีชีวิตชุมชนที่มีลักษณะเฉพาะในพื้นที่ และ การสะท้อน ความเป็นเฉพาะของช่างฝีมือในพื้นที่ ซึ่งจากวิวัฒนาการของการทำหัตถกรรมที่เกิดขึ้นในชุมชน กล่าวได้ว่าการประดิษฐ์ คิดค้นงานศิลปหัตถกรรมที่เกิดขึ้นนั้นสามารถ บ่งบอกถึงคุณค่าของชุมชน ที่สำคัญได้แก่ ทางด้านการสืบสาน การถ่ายทอด ศิลปะวิทยาการทางการประดิษฐ์งาน หัตถกรรมให้กับลูกหลาน คนในชุมชนอย่างต่อเนื่อง คุณค่าในการพัฒนาศิลปหัตถกรรมให้ สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงทางกายภาพ ความต้องการการใช้งานที่เกิดขึ้นในแต่ละยุค คุณค่า การเชื่อมโยงทางสังคม อันได้แก่ เกิดการรวมกลุ่มของผู้ทำหัตถกรรมผู้ทำร่วม สร้างการมีส่วนร่วม ของคนชุมชนโดยใช้งานหัตถกรรมมาเป็นตัวเชื่อมโยงการมีส่วนร่วมการจัดเทศกาลงานร่วมเริ่ม ตั้งแต่ ปี 2526 และมีมาจนถึงปัจจุบันอย่างต่อเนื่อง การประดิษฐ์คิดค้นการนำกระดาษสา

ประดิษฐ์เป็นโคมประดับ และโคมลอยเพื่อใช้บูชาตามความเชื่อตามวิถีวัฒนธรรมความเชื่อของคนในพื้นที่ในคืนเดือนเพ็ญ (วันลอยกระทง) คุณค่าทางด้านเศรษฐกิจของชุมชน เป็นการสร้างรายได้จากการประดิษฐ์คิดค้น นำวัสดุที่มีอยู่ในพื้นที่มาประดิษฐ์เป็นงานหัตถกรรมขึ้นมาใช้และสามารถนำมาจำหน่ายสร้างรายได้ให้กับคนในพื้นที่ได้อย่างต่อเนื่อง จากการประกอบอาชีพเกษตรกรรมเพียงอย่างเดียว สามารถสร้างเป็นอาชีพเสริมหลังจากเว้นว่างจากการทำการเกษตร และกลายมาเป็นอาชีพหลัก และเป็นแหล่งงานให้กับคนในพื้นที่

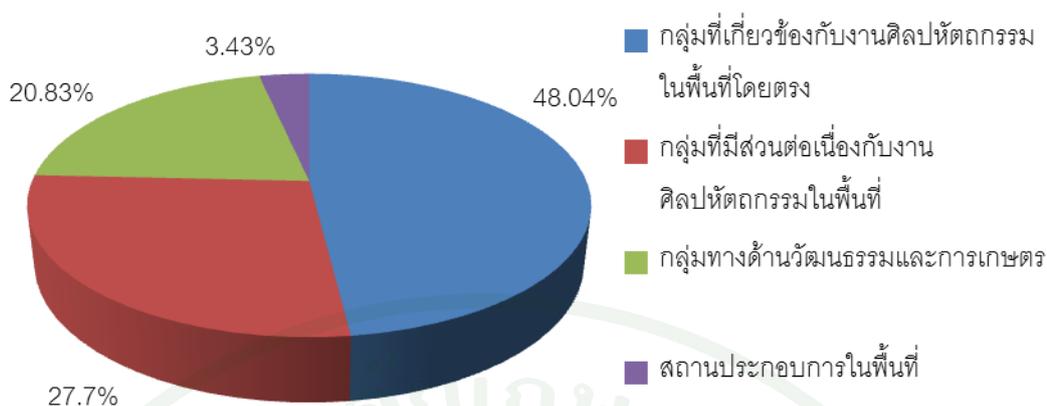
ปัจจัยและองค์ประกอบทางด้านประสบการณ์ ความรู้สึก ในกิจกรรมของชุมชน สื่อความหมาย สัญลักษณ์ของชุมชนรวมถึงหน้าที่ของชุมชนที่สังเกตได้

สำหรับผลการศึกษาทางด้านปัจจัยและองค์ประกอบทางด้านประสบการณ์ ความรู้สึก ในกิจกรรมของชุมชนสื่อความหมาย สัญลักษณ์ของชุมชนรวมถึงหน้าที่ของชุมชนที่สังเกตได้ ซึ่งเป็นผลการศึกษาถึงปัจจัยและองค์ประกอบที่เกี่ยวข้องอันได้แก่ ประเภทกิจกรรมการใช้พื้นที่ที่ส่งเสริมให้เกิดกิจกรรมของเมืองที่แตกต่างจากชุมชนอื่น ซึ่งการใช้พื้นที่ส่วนใหญ่มีการส่งเสริมกิจกรรมทางด้านหัตถกรรม อีกทั้งยังมีการใช้ประโยชน์พื้นที่ของเมืองที่ในการรองรับกิจกรรมการใช้พื้นที่ที่หลากหลายและแตกต่างกันของกิจกรรมทางสังคมที่ปรากฏ ทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม รวมทั้งการศึกษาระบบกิจกรรมหลักที่สะท้อนกิจกรรมของคนในพื้นที่ที่เกิดเป็นประจำ เช่น งานประเพณีประจำถิ่น ที่บ่งบอกวิถีชีวิตของกลุ่มคนในพื้นที่ อันได้แก่ งานประเพณีร่มบ่อสร้าง งานกระดาษสา และเทศกาลงานโคม เป็นต้น และการศึกษาถึงระดับการปิดล้อมพื้นที่ในชุมชนที่แสดงถึงระดับการใช้งานและการเข้าถึงแต่ละพื้นที่ทั้งนี้ ชุมชนหัตถกรรมบางส่วนยังมีระดับการถูกปิดล้อมจากย่านการค้า ถนน และการก่อสร้างที่อยู่อาศัย การจัดสรรพื้นที่ ซึ่งทำให้พื้นที่ชุมชนหัตถกรรมดั้งเดิมบางส่วนถูกปิดล้อมจนไม่สามารถสังเกตได้จากสภาพกายภาพภายนอกและการเข้าถึง และ การศึกษาถึงข้อกำหนดของพื้นที่ซึ่งส่งผลต่อลักษณะของชุมชนหัตถกรรม โดยเฉพาะอย่างยิ่งข้อกำหนด การใช้ประโยชน์ที่ดินและนโยบายการพัฒนาของพื้นที่ที่ส่งเสริมกิจกรรมการพัฒนามากกว่ากิจกรรมการอนุรักษ์ชุมชนหัตถกรรมดั้งเดิม

จากลักษณะปัจจัยและองค์ประกอบทั้ง 3 ด้านนำไปสู่การกำหนดแนวทางการประเมินคุณค่า ความสำคัญและเอกลักษณ์ของชุมชนหัตถกรรม ได้ แสดงรายละเอียดดังหัวข้อถัดไป

การประเมินคุณค่า ความสำคัญและเอกลักษณ์ของชุมชนหัตถกรรม

ทั้งนี้ในการประเมินคุณค่าความสำคัญของชุมชนหัตถกรรมเป็นการให้ประชาชนในพื้นที่เข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินการ โดยการสำรวจความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างที่อาศัยอยู่ในพื้นที่เกี่ยวกับคุณค่า ความสำคัญ รวมทั้งเอกลักษณ์ ของชุมชนหัตถกรรมในมุมมองของผู้ที่อยู่อาศัยในพื้นที่ เพื่อเป็นให้ทราบถึงการตระหนักถึงคุณค่าและความสำคัญของชุมชน อีกทั้งยังเป็นการให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการศึกษาความสำคัญของชุมชน โดยได้กำหนดกลุ่มตัวอย่าง ออกเป็น 4 กลุ่มเพื่อให้ครอบคลุมทั้งเขตพื้นที่ศึกษาให้มากที่สุด ได้แก่ กลุ่มที่ 1 มีความสำคัญและมีความโดดเด่นในด้านการประกอบอาชีพหัตถกรรมในครัวเรือน กลุ่มที่ 2 ได้แก่ กลุ่มที่มีลักษณะโดดเด่นที่เป็นย่านการค้าเกี่ยวเนื่องกับการจำหน่ายสินค้าหัตถกรรม หรือมีลักษณะการทำหัตถกรรมในเชิงพาณิชย์กรรม กลุ่มที่ 3 ได้แก่กลุ่มที่มีลักษณะเด่นในการประกอบอาชีพเกษตรกรรมหรือไม่มีส่วนเกี่ยวข้องกับงานหัตถกรรม แต่มีส่วนเกี่ยวข้องกับงานประเพณีของชุมชน และกลุ่มที่ 4 กลุ่มสถานประกอบการที่อยู่ในพื้นที่ศึกษา (แสดงรายละเอียดดังภาพที่ 4.8) โดยในการศึกษาคั้งนี้สามารถรวบรวมความคิดเห็นจากกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด จำนวน 408 ตัวอย่าง ทำให้ค่าความเชื่อมั่นที่ร้อยละ 96 ซึ่ง กลุ่มตัวอย่างที่ 1 มีจำนวนทั้งสิ้น 196 คน คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 48.04 ของกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด กลุ่มที่ 2 มีจำนวนทั้งสิ้น 113 คน คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 27.70 กลุ่มที่ 3 มีจำนวนทั้งสิ้น 85 คน คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 20.83 และกลุ่มที่ 4 มีจำนวนทั้งสิ้น 14 ราย คิดเป็นสัดส่วน 3.43 แสดงรายละเอียดของผลการศึกษาดังแผนภูมิภาพที่ 4.8 ส่วนผลการประเมินคุณค่า ความสำคัญ และเอกลักษณ์ของชุมชนหัตถกรรมในปัจจุบันปัจจัยและองค์ประกอบของชุมชนหัตถกรรมทางด้านคุณค่าของชุมชนหัตถกรรม 3 ด้านหลัก ได้แก่ คุณค่าทางวัฒนธรรม (Cultural Value) คุณค่าทางด้านสังคมเศรษฐกิจ (Economic Value) และคุณค่าทางด้านสภาพความแท้ดั้งเดิม (Authenticity) ของชุมชนหัตถกรรม ซึ่งการประเมินทั้ง 3 ด้านเพื่อให้มีความเข้าใจและรับทราบถึงความตระหนักในคุณค่าของชุมชนหัตถกรรมของผู้ที่อยู่อาศัยในพื้นที่ ดังนี้

ภาพที่ 4.8 แสดงสัดส่วนจำนวนประชากรกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษา

คุณค่าทางวัฒนธรรม (Cultural Value)

จากประเด็นการประเมินปัจจัยและองค์ประกอบที่เกี่ยวข้องกับชุมชนหัตถกรรมทั้ง 3 ด้าน ในการประเมินคุณค่าทางด้านศิลปะ เทคนิคการประกอบอาชีพศิลปหัตถกรรมของชุมชน (Artistic & Technical Value) พบว่ามีค่าคะแนนจากการแสดงความคิดเห็นรวม เท่ากับ 61.6 และคุณค่าในเรื่องราวความหายากของความชำนาญในการทำงานศิลปหัตถกรรมในชุมชน (Rarity Value) พบว่ามีค่าคะแนนจากการแสดงความคิดเห็น เท่ากับ 61.5 ซึ่งเมื่อรวมค่าคะแนนความสำคัญของเกณฑ์การประเมินทั้ง 2 ด้านมีค่าเท่ากับ 123.1 ซึ่งค่าคะแนนดังกล่าวทำให้ทราบได้ว่า กลุ่มตัวอย่างประชาชนพื้นที่ทั้งที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับงานหัตถกรรมโดยตรง และผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องทางอ้อม เห็นว่าชุมชนหัตถกรรมมีคุณค่า ความความสำคัญ และมีความเป็นเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมอยู่ในระดับมากที่สุด

คุณค่าทางด้านสังคมเศรษฐกิจ (Economic Value)

จากประเด็นการประเมินปัจจัยและองค์ประกอบ ทั้ง 3 ด้าน ที่มีต่อคุณค่าทางด้านสังคมเศรษฐกิจของพื้นที่ โดยมีเกณฑ์การประเมิน ทางด้านคุณค่าทางด้านการใช้สอยในงานศิลปหัตถกรรม (Function Value) คุณค่าทางด้านข้อมูลและการศึกษา หาความรู้ และคุณค่าทางด้านสังคมของงานศิลปหัตถกรรมที่มีอยู่ของท้องถิ่น (Social Value) พบว่า จากการให้ค่าคะแนนคุณค่าความสำคัญจากการแสดงความคิดเห็น พบว่า กลุ่มตัวอย่างที่เป็นตัวแทนของ

ประชาชนทั้งที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับชุมชนหัตถกรรมโดยตรง และโดยอ้อม ในด้านคุณค่าทางด้านสังคม เศรษฐกิจ การใช้เวลาในงานศิลปหัตถกรรม มีค่าคะแนนเท่ากับ 59.8 และคุณค่าทางด้านสังคม เศรษฐกิจด้านข้อมูลและการศึกษา หาคำความรู้ มีค่าคะแนนเท่ากับ 64.2 และคุณค่าทางด้านสังคม เศรษฐกิจทางด้านสังคมของงานศิลปหัตถกรรมที่มีอยู่ของท้องถิ่น มีค่าคะแนนเท่ากับ 62.7 ซึ่ง เมื่อรวมคะแนนทั้ง 3 ด้าน มีค่าคะแนนเท่ากับ 186.7 ซึ่งเป็นค่าคะแนนที่อยู่ในช่วงที่แสดงให้เห็นได้ว่าประชาชนในพื้นที่ เห็นว่าชุมชนหัตถกรรมที่มีอยู่ในพื้นที่มีคุณค่า ความสำคัญ และเป็นเอกลักษณ์ของท้องถิ่นทางด้านสังคม เศรษฐกิจอยู่ในระดับมากที่สุด

สภาพความแท้ดั้งเดิม (Authenticity)

จากประเด็นการประเมินปัจจัยและองค์ประกอบ ทั้ง 3 ด้าน ที่มีต่อคุณค่าทางด้านสภาพความแท้ดั้งเดิม ของชุมชนหัตถกรรม โดยจากเกณฑ์การประเมินที่เกี่ยวข้อง อันได้แก่ ชุมชนหัตถกรรมยังคงมีที่ตั้ง (Location) เทคนิค ซึ่งพบว่า จากการให้ค่าคะแนนความสำคัญจากการแสดงความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างประชากรในพื้นที่ มีค่าคะแนน เท่ากับ 49.5 ซึ่งสามารถบ่งบอกได้ว่า ปัจจุบันพื้นที่ที่มีการทำงานหัตถกรรมในพื้นที่มีสัดส่วนลดลง จากที่ผ่านมา ทำให้สภาพความแท้ทางด้านพื้นที่ตั้งที่ตั้งของชุมชนหัตถกรรมที่ปรากฏอยู่ในพื้นที่ที่มีสภาพความเป็นดั้งเดิมลดน้อยลง ส่วนทางด้านการแสดงความคิดเห็น ของปัจจัยและองค์ประกอบของชุมชนทางด้านคุณค่าความแท้ เกี่ยวกับฝีมือช่าง /เทคนิคการทำงานศิลปหัตถกรรม (Craftsmanship) หลังจากที่มีการให้ค่าคะแนนความสำคัญของกลุ่มตัวอย่างที่มีต่อผลการศึกษา พบว่า มีค่าคะแนนเท่ากับ 63.6 จากค่าคะแนนดังกล่าวทำให้ทราบได้ว่าชุมชนหัตถกรรมที่ปรากฏในพื้นที่ปัจจุบันยังมีสภาพความแท้ดั้งเดิม ในด้านงานฝีมือช่างอยู่ในระดับมาก หากเมื่อรวมค่าคะแนนทั้ง 2 เกณฑ์การประเมินความแท้ดั้งเดิมเข้าด้วยกัน มีค่าคะแนนเท่ากับ 113.1 ซึ่งเป็นค่าคะแนนที่อยู่ในช่วงที่แสดงให้เห็นได้ว่ากลุ่มประชาชนในพื้นที่ทั้งที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับชุมชนหัตถกรรมทั้งทางตรงและทางอ้อม เห็นว่าชุมชนหัตถกรรมที่ปรากฏในพื้นที่ยังคงมีสภาพความแท้ดั้งเดิมของชุมชนหัตถกรรมอยู่ในระดับมาก

จากผลการประเมินความคิดเห็นต่อประเด็นคุณค่า ความสำคัญ และเอกลักษณ์ของชุมชนหัตถกรรมที่ปรากฏในพื้นที่ทั้ง 3 ด้าน ของกลุ่มตัวอย่าง เมื่อทำการรวมค่าคะแนนทั้ง 3 ด้านคุณค่า มีค่าคะแนนเท่ากับ 422.8 จากคะแนนเต็มทั้งหมด 525 ซึ่งแสดงให้เห็นได้ว่าประชาชนใน

พื้นที่มีความตระหนักในคุณค่า ความสำคัญ และเอกลักษณ์ของชุมชนหัตถกรรมที่ปรากฏอยู่ในพื้นที่อยู่ในระดับมากที่สุด (แสดงรายละเอียดดังตารางที่ 4.5)

ตารางที่ 4.5 แสดงค่าคะแนนคุณค่า ความสำคัญและเอกลักษณ์ของชุมชนหัตถกรรมในเขตเทศบาลเมืองต้นเปา

ปัจจัยและองค์ประกอบ	การประเมิน (ค่าคะแนนความสำคัญ)							รวม (525)
	คุณค่าทางวัฒนธรรม (Cultural Value)(A) (150)		คุณค่าทางด้านสังคมเศรษฐกิจ (Economic Value)(B) (225)			สภาพความแท้ดั้งเดิม (Authenticity)(C) (150)		
	A1(75)	A2(75)	B1(75)	B2(75)	B3(75)	C1(75)	C2(75)	
สภาพแวดล้อมของที่ตั้ง								
1. สภาพแวดล้อมที่มีความโดดเด่น	4.6	4.3	4.2	4.1	3.8	3.8	4.1	28.9
2. ลักษณะทางกายภาพที่สะท้อนการใช้สอยในกิจกรรมของผู้คนในพื้นที่	4.0	4.2	4.0	4.2	4.1	3.9	4.5	28.8
3. พี่พรวรรณที่ส่งเสริมกิจกรรมของชุมชน	4.5	4.32	4.4	4.6	3.9	2.5	3.9	28.1
4. ภูมิอากาศที่สะท้อนถึงวิถีชีวิตชุมชนหัตถกรรม	4.0	3.82	3.3	3.7	4.31	3.5	4.2	26.8
5. ลักษณะที่ตั้งมีความเกี่ยวข้องกับความเป็นมาของวิถีชีวิตวัฒนธรรมของชุมชน	4.1	4.4	4.1	4.35	4.23	3.8	4.4	29.4
รวม (1)	21.1	21.0	19.9	21.0	20.3	17.5	21.1	142.0
ลักษณะทางวัฒนธรรม								
6. ลักษณะวิถีชีวิต ลักษณะวัฒนธรรมเฉพาะ	4.2	4.11	3.5	4.5	4.6	2.3	4.7	27.9
7. มีประวัติความเป็นมา วิวัฒนาการของชุมชนที่สะท้อนลักษณะเฉพาะของวัฒนธรรมที่แตกต่าง	4.1	4.3	4.3	4.72	4.7	3.3	4.2	29.5
8. มีสถานที่ที่เป็นสิ่งประดิษฐ์ทางวัฒนธรรม	3.9	4.2	3.3	3.8	3.4	2.6	4.8	25.9
7. มีการถ่ายทอด สืบทอด ความเป็นวิถีชุมชนที่มีลักษณะเฉพาะ ให้กับคนในพื้นที่และต่างถิ่น	4.2	4.12	4.5	4.34	4.11	3.3	4.3	28.9
10. การสะท้อนความเป็นเฉพาะของฝีมือช่างในพื้นที่	4.4	4.3	4.6	4.7	4.8	3.4	4.9	31.0
รวม(2)	20.8	21.0	20.1	22.1	21.6	14.8	22.9	143.2
ประสบการณ์ ความรู้สึก ในกิจกรรมของชุมชนสื่อความหมาย สัญลักษณ์ของชุมชนรวมถึงหน้าที่ของชุมชนที่สังเกตได้								
11. ประเภทกิจกรรมการใช้พื้นที่ที่ส่งเสริมให้เกิดกิจกรรมของเมืองที่แตกต่างจากชุมชนอื่น	4.0	3.9	4.3	4.7	4.1	4.3	4.6	29.8
12. มีลักษณะมุมมองของเมืองที่รองรับกิจกรรมที่แตกต่าง	4.3	4.2	4.4	4.3	3.7	3.3	3.7	27.8
13. มีระบบกิจกรรมหลักที่สะท้อนกิจกรรมของคนในพื้นที่ที่เกิดเป็นประจำ	4.6	4.1	4.4	4.1	4.2	3.2	4.5	29.1
14. มีระดับการปิดล้อมพื้นที่ในชุมชนที่แสดงถึงระดับการใช้งานและการเข้าถึงแต่ละพื้นที่	4.4	4.5	2.5	4.4	4.8	4.3	3.7	28.5
15. มีข้อกำหนดของพื้นที่ซึ่งส่งผลต่อลักษณะของชุมชน	2.5	2.7	4.4	3.7	3.9	2.3	3.1	22.6
รวม(3)	19.7	19.4	19.9	21.2	20.7	17.2	19.6	137.7
รวม ((1)+(2)+(3))	61.6	61.5	59.8	64.2	62.7	49.5	63.6	422.8
(รวมทั้งหมด)	123.1		186.7			113.1		422.8

- หมายเหตุ: A1 = คุณค่าทางด้านศิลปะ ด้านเทคนิคการประกอบอาชีพศิลปหัตถกรรมของ
ชุมชน(Artistic & Technical Value)
- A2= คุณค่าในเรื่องราวความหายากของความชำนาญในการทำงาน
ศิลปหัตถกรรมในชุมชน (Rarity Value)
- B1 = คุณค่าทางด้านการใช้สอยในงานศิลปหัตถกรรม (Function Value)
- B2 = คุณค่าทางด้านข้อมูลและการศึกษา หาคำความรู้
- B3 = คุณค่าทางด้านสังคมของงานศิลปหัตถกรรมที่มีอยู่ของท้องถิ่น (Social
Value)
- C1 = ชุมชนหัตถกรรมยังคงมีที่ตั้ง (Location)
- C2 = เทคนิค ฝีมือช่าง /เทคนิคการทำงานศิลปหัตถกรรม (Craft men ship)

สภาพปัญหาและ ภัยคุกคามและปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงพื้นที่ ศึกษาที่มีผลต่อคุณค่าและเอกลักษณ์ของชุมชน

ทางด้านกายภาพ

จากลักษณะของข้อมูลการเปรียบเทียบการใช้ประโยชน์ที่ดินในทางกายภาพจากภาพถ่าย
ทางอากาศ (แสดงรายละเอียดในข้อมูลพื้นที่ศึกษาในบทที่ 2) ในช่วง 15 ปีที่ผ่านมา(พ.ศ.2538 -
พ.ศ.2553) พบว่า มีรูปแบบการใช้ประโยชน์ที่ดินที่มีความหลากหลายมากยิ่งขึ้น โดยมีพื้นที่อยู่
อาศัยในรูปแบบของการจัดสรรที่ดินเพิ่มขึ้นจากปี พ.ศ.2538 ในสัดส่วนร้อยละ 84.29 ของขนาด
พื้นที่ในการเปลี่ยนแปลง แสดงถึงการเติบโตของเมืองทางด้านกายภาพได้อย่างชัดเจน อีกทั้ง
นโยบายการใช้ประโยชน์ที่ดินในเขตพื้นที่ศึกษา ตามข้อกำหนดทางผังเมืองรวมจังหวัดเชียงใหม่
พ.ศ.2549 ที่ส่งเสริมให้ซึ่งส่งเสริมให้พื้นที่ดังกล่าว เป็นเขตพื้นที่การใช้ประโยชน์ที่ดินเพื่อการแหล่ง
พาณิชยกรรม ที่พักอาศัยหนาแน่นมาก และที่อยู่อาศัยหนาแน่นปานกลาง รวมทั้งนโยบายพื้นที่ เพื่อ
รองรับการขยายตัวของเมืองทางด้านผังตะวันออกของจังหวัดเชียงใหม่ ทำให้ทิศทางการเติบโต
ของเมืองในเขตพื้นที่ศึกษา มีแนวโน้มการเติบโตของเมืองเพิ่มสูงขึ้น จากสภาพการเปลี่ยนแปลงที่
เกิดขึ้นทั้งจากนโยบายการพัฒนาของหน่วยงานทางด้านการใช้ประโยชน์ที่ดิน และทางเศรษฐกิจ
ส่งผลต่อวิถีชีวิตของชุมชนดั้งเดิม ทั้งนี้การขยายตัวของเมืองทางด้านกายภาพที่มีตามการพัฒนา
ทางด้านเศรษฐกิจของพื้นที่ทำให้เกิดการสร้างอาคารที่เป็นในลักษณะของอาคารพาณิชย์ บริเวณ
เส้นทางถนนสายหลักของชุมชน(เส้นทางหลวงชนบทหมายเลข1006) ทำให้เกิดวิสัยทัศน์ การ

บดบัง มุมมองของเมืองที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตหัตถกรรม หากไม่ใช่คนในพื้นที่จะไม่สามารถทราบได้เลยว่าชุมชนหัตถกรรมดั้งเดิมตั้งอยู่บริเวณใดบ้าง

และจากการสำรวจสภาพปัญหาจากความคิดเห็นของประชาชนในพื้นที่ ได้สะท้อนให้เห็นว่า ประชาชนในพื้นที่เองได้คำนึงถึงสภาพปัญหาและการเปลี่ยนแปลงทางกายภาพที่เกิดขึ้นในพื้นที่ ที่ส่งผลต่อคุณค่าความสำคัญ และเอกลักษณ์ของชุมชนหัตถกรรม โดยเมื่อให้ค่าน้ำหนักคะแนนความคิดเห็นต่อประเด็นการศึกษาทางด้านปัญหาทางกายภาพ มีค่าคะแนนความคิดเห็นรวม 24.14 ซึ่งแสดงให้เห็นได้ว่าปัญหาทางด้านกายภาพส่งผลต่อคุณค่า ความสำคัญและเอกลักษณ์ของชุมชนหัตถกรรมอยู่ในระดับมาก โดยปัญหาทางกายภาพที่สำคัญ ได้แก่ ปัญหาการขยายตัวของเมืองส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตของชุมชนดั้งเดิม และทำให้รู้สึกว่าคุณภาพชีวิตของเมืองส่งผลกระทบต่อกิจกรรมของชุมชนดั้งเดิม และทำให้รู้สึกว่าชุมชนมีความหนาแน่นมากยิ่งขึ้น อีกทั้งยังมองว่า ทรัพยากรในพื้นที่ ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับงานหัตถกรรมมีน้อยลง จำเป็นต้องไปหาจากแหล่งอื่นมาทดแทน ถนน หรือเส้นทางที่ใช้ในการสัญจรในพื้นที่ชุมชนไม่มีความเหมาะสมและไม่ส่งเสริมกับลักษณะชุมชนหัตถกรรม โดยยังมีการปลูกสร้างอาคารบ้านเรือนตามเส้นทางสายหลักของชุมชน บดบังความเป็นวิถีชีวิตชุมชนหัตถกรรมไม่ให้ความโดดเด่น เป็นต้น แสดงรายละเอียดดังตารางที่ 4.6

ตารางที่ 4.6 แสดงค่าคะแนนความคิดเห็นต่อประเด็นปัญหาทางกายภาพที่ส่งผลต่อคุณค่าและเอกลักษณ์ของชุมชนหัตถกรรม

ประเด็นปัญหาทางด้านกายภาพและสภาพแวดล้อม	ค่าคะแนน
- การขยายตัวของเมืองเข้ามาในพื้นที่เพิ่มมากขึ้นส่งผลต่อชุมชนดั้งเดิม	3.47
- ชุมชนมีความหนาแน่นมากขึ้น	3.58
- ทรัพยากรที่เกี่ยวข้องกับงานหัตถกรรมในพื้นที่ลดน้อยลง	3.65
- เส้นทางเชื่อมโยงระหว่างแต่ละชุมชนไม่ต่อเนื่อง	3.63
- ถนน ทางเดิน เข้าสู่ชุมชนไม่มีความเหมาะสม	3.40
- สภาพภูมิทัศน์ รูปแบบอาคารในพื้นที่ไม่โดดเด่น เป็นเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น	3.17
- การปลูกสร้างอาคารบริเวณโดยรอบ ไม่ส่งเสริมกิจกรรมหัตถกรรมในพื้นที่	3.29
รวม	24.14

ทางด้านเศรษฐกิจ

สำหรับสภาพปัญหาทางด้านเศรษฐกิจของพื้นที่ในภาพรวมจากข้อมูลทางด้านเศรษฐกิจจากการจัดเก็บรายได้ของหน่วยงานในพื้นที่ ทำให้ทราบได้ว่า ปัจจุบันรายได้หลักจากการจัดเก็บรายได้ของหน่วยงาน ในหมวดการจัดเก็บภาษีอากรคิดเป็นสัดส่วนกว่า ร้อยละ 66.34 ของรายได้ทั้งหมด โดยเป็น การจัดเก็บภาษีมูลค่าเพิ่มและภาษีธุรกิจเฉพาะ 68.08(แสดงรายละเอียดในข้อมูลพื้นที่ศึกษาบทที่ 2) ทำให้เห็นได้ว่า สถานการณ์ทางด้านเศรษฐกิจของพื้นที่มีการเปลี่ยนแปลงจากการประกอบอาชีพที่มีความหลากหลายมากยิ่งขึ้น ซึ่งแต่เดิมเศรษฐกิจหลักของพื้นที่มาจากการประกอบอาชีพหัตถกรรมเป็นหลัก และเป็นระบบเศรษฐกิจแบบพึ่งพาตนเอง แต่ปัจจุบัน การประกอบอาชีพหัตถกรรมในพื้นที่เริ่มเป็นเพียงอาชีพรอง เนื่องจากการเข้าถึงของพื้นที่ทำได้ง่ายสามารถเดินทางไปประกอบอาชีพที่อื่นได้ ประชากรที่อาศัยอยู่ในพื้นที่จึงเริ่มมีอาชีพที่หลากหลายมากยิ่งขึ้น รวมทั้งการเติบโตของเศรษฐกิจในพื้นที่ทั้งทางด้านอุตสาหกรรม สถานประกอบการขนาดใหญ่ ห้างสรรพสินค้าต่างๆ เข้ามาในพื้นที่เพิ่มมากขึ้นทำให้เกิดทางเลือกในการประกอบอาชีพมากขึ้น การส่งเสริมจากหน่วยงานภาครัฐทางด้านเศรษฐกิจเป็นการส่งเสริมธุรกิจขนาดใหญ่มากกว่าการส่งเสริมในด้านการอนุรักษ์การประกอบอาชีพหัตถกรรมของชุมชนดั้งเดิมไว้ในแบบเศรษฐกิจที่สามารถพึ่งพาตนเองได้ และจากการสอบถามข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างที่เกี่ยวข้องทางด้าน การประกอบอาชีพหัตถกรรมในพื้นที่ พบว่า ปัญหาของผู้ประกอบอาชีพหัตถกรรม เป็นปัญหาทางด้านต้นทุนในการทำงานหัตถกรรมสูงขึ้น จากทรัพยากรที่เกี่ยวข้องในพื้นที่ ไม่มีเพียงพอ ตลาดและความต้องการสินค้าจากงานหัตถกรรมที่เริ่มลดลง และช่างผู้ชำนาญงานหัตถกรรมในพื้นที่เริ่มลดน้อยลง และเมื่อให้ค่าคะแนนความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างต่อประเด็นปัญหาพบว่ามีค่าคะแนนรวมเท่ากับ 23.11 ซึ่งแสดงให้เห็นได้ว่ากลุ่มตัวอย่างเห็นว่าประเด็นปัญหาทางด้านเศรษฐกิจส่งผลต่อคุณค่า ความสำคัญและเอกลักษณ์ของชุมชนหัตถกรรมในท้องถิ่นอยู่ในระดับมาก (แสดงรายละเอียดดังตารางที่ 4.7)

ดังนั้นจากสถานการณ์ และสภาพปัญหาทางด้านเศรษฐกิจของชุมชนหัตถกรรม ส่งผลกระทบต่อและมีแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงจากการประกอบอาชีพศิลปหัตถกรรมดั้งเดิมในภาคครัวเรือน เข้าสู่ภาคอุตสาหกรรมเพิ่มมากขึ้น ถึงแม้จะมีการผลิตงานหัตถกรรมขึ้นในพื้นที่แต่เป็นลักษณะของการผลิตแบบหัตถอุตสาหกรรมขึ้นมาแทน ความสวยงามความประณีตลดลง ส่งผลต่อคุณค่าและเอกลักษณ์ของงานศิลปหัตถกรรมของพื้นที่ลงไปได้

ตารางที่ 4.7 แสดงค่าคะแนนความคิดเห็นต่อประเด็นปัญหาทางด้านเศรษฐกิจที่ส่งผลต่อคุณค่า และเอกลักษณ์ของชุมชนหัตถกรรม

ประเด็นปัญหาทางด้านเศรษฐกิจ	ค่า คะแนน
- การเปลี่ยนแปลงไปประกอบอาชีพอื่นมากยิ่งขึ้น	3.40
- การเปลี่ยนแปลงจากการประกอบอาชีพในภาคอาชีพในภาคครัวเรือนเข้าสู่ภาคอุตสาหกรรมเพิ่มมากขึ้น	2.89
- การขยายตัวของภาคธุรกิจขนาดใหญ่ ในพื้นที่ (ตลาดโลดส์ , ธุรกิจเฉพาะด้าน)	3.55
- ขาดแคลนทรัพยากรการทำหัตถกรรมต้องหาซื้อจากแหล่งอื่น ทำให้ต้นทุนเพิ่มสูงขึ้น	3.62
- ขาดตลาดรองรับผลิตภัณฑ์หัตถกรรม ที่เกิดขึ้นในชุมชนอย่างชัดเจน	3.63
- ขาดการส่งเสริมทางการเพิ่มมูลค่าสินค้า	3.55
- จำนวนผู้ประกอบการอาชีพที่มีความชำนาญในงานหัตถกรรมในท้องถิ่นเริ่มลดน้อยลง	3.45
รวม	24.08

ทางด้านสังคม วัฒนธรรม

สภาพปัญหาทางด้านสังคม วัฒนธรรมที่ส่งผลต่อคุณค่าความสำคัญ และเอกลักษณ์ของชุมชนในภาพรวม ซึ่งสามารถพิจารณาได้จากสภาพสังคมที่มีสัดส่วนการเปลี่ยนแปลงของจำนวนประชากรที่อาศัยอยู่จริงตามข้อมูลทะเบียนราษฎรในเขตพื้นที่ศึกษา ทั้งเขตเทศบาล จากการศึกษาพบว่า มีสัดส่วนของจำนวนประชากรเพิ่มสูงขึ้นทุกปี ในอัตราเฉลี่ย ร้อยละ 2.07 คนต่อปี ซึ่งสามารถกล่าวได้ว่า สภาพสังคมของชุมชนหัตถกรรมเริ่มมีการเปลี่ยนแปลงเข้าสู่สังคมความเป็นเมืองมากยิ่งขึ้น รวมทั้งรูปแบบวิถีชีวิตที่มุ่งเข้าสู่การเปลี่ยนแปลงเข้าสู่ระบบวิถีชีวิตชุมชนเมือง รวมทั้งการพัฒนาระบบสาธารณูปโภค สาธารณูปการที่รองรับการขยายตัวทางด้านสังคมเมือง ทั้งระบบการศึกษา ระบบโทรคมนาคม ทำให้มีรูปแบบการประกอบอาชีพที่มีความหลากหลาย อีกทั้งเขตเทศบาลเมืองต้นเปา เป็นแหล่งย่านพาณิชยกรรมของพื้นที่ ทำให้มีผู้คนจากต่างพื้นที่เข้ามาดำเนินธุรกิจมากยิ่งขึ้น จึงมีการสร้างที่พักอาศัยอยู่ในเขตพื้นที่ศึกษา ทำให้สังคมดั้งเดิมเริ่มมีการสูญหาย และมีการย้ายถิ่นจากคนต่างพื้นที่เข้ามาอยู่ในพื้นที่

และจากการศึกษาสภาพปัญหาทางด้านสังคมวัฒนธรรมจากความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างในพื้นที่ พบว่า กลุ่มตัวอย่างเห็นว่า สภาพปัญหาทางสังคม วัฒนธรรมที่ส่งผลต่อคุณค่า

ความสำคัญ และเอกลักษณ์ของชุมชนหัตถกรรม ได้แก่ กลุ่มเยาวชน และวัยทำงานปัจจุบันให้ ความสนใจในงานหัตถกรรมลดน้อยลง เกรงว่าในอนาคตจะไม่มีผู้สืบทอดองค์ความรู้ในการ ทำงานศิลปหัตถกรรมที่มีคุณค่า ความสำคัญ และเอกลักษณ์ของท้องถิ่น โดยเมื่อให้ค่าคะแนน ความสำคัญของสภาพปัญหาทางสังคมวัฒนธรรม พบว่ามีค่าคะแนนของสภาพปัญหา เท่ากับ 23.77 ซึ่งกล่าวโดยภาพรวมได้ว่าสภาพปัญหาทางด้านสังคม วัฒนธรรมที่ปรากฏในพื้นที่ส่งผล กระทั่งต่อคุณค่า ความสำคัญ และเอกลักษณ์ของชุมชนหัตถกรรมอยู่ในระดับมาก (แสดง รายละเอียดดังตารางที่ 4.8)

ดังนั้นจากสถานการณ์การเปลี่ยนแปลงทางสังคม ทั้งลักษณะการเติบโตของประชากร ที่ เพิ่มขึ้น ประชากรที่เป็นกลุ่มคนดั้งเดิมเริ่มมีจำนวนลดน้อยลง รวมทั้งระบบการศึกษาที่เปิดกว้าง ทำให้คนรุ่นหลัง ซึ่งสามารถรับวัฒนธรรมที่หลากหลาย รวมทั้งมีโอกาสทางเลือกในการประกอบ อาชีพที่มีความหลากหลายมากยิ่งขึ้น การสืบทอดภูมิปัญญาดั้งเดิม จึงขาดความต่อเนื่อง รวมทั้ง ความสนใจในการประกอบอาชีพหัตถกรรมของกลุ่มเยาวชนในพื้นที่เริ่มลดน้อยลง อีกทั้งชุมชนมี ลักษณะการดำเนินชีวิตในรูปแบบเมืองมากขึ้นการมีส่วนร่วมของประชาชนในพื้นที่เริ่มลดน้อยลง ส่งผลให้รูปแบบการเข้ามามีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมร่วมกันของประชาชนในชุมชนจะต้องมี เงื่อนไข และมีผลประโยชน์ทางด้านเศรษฐกิจเข้ามาเกี่ยวข้องถึงจะได้รับความร่วมมือในการมีส่วนร่วม ของประชาชน ฉะนั้นประชาชนในท้องถิ่นให้การมีส่วนร่วมแบบไม่มีเงื่อนไขมีน้อยลง ทำให้การ รวมกลุ่มของชุมชนเพื่อสร้างจุดแข็งของชุมชนมีโอกาสน้อยลง และขาดการสนับสนุนจาก หน่วยงานที่เกี่ยวข้องอย่างจริงจัง จึงอาจส่งผลกระทบต่อ การสืบทอดคุณค่าของชุมชนทางด้าน ศิลปหัตถกรรม จนอาจเกิดการสูญหายไปจากท้องถิ่นได้

ตารางที่ 4.8 แสดงค่าคะแนนความคิดเห็นต่อประเด็นปัญหาทางด้านสังคมวัฒนธรรมที่ส่งผลต่อคุณค่าและเอกลักษณ์ของชุมชนหัตถกรรม

ประเด็นปัญหาทางด้านสังคมวัฒนธรรม	ค่าคะแนน
- การขนาดการสนับสนุน ส่งเสริมทางด้านคุณค่า เอกลักษณ์ ของชุมชนอย่างจริงจัง	3.42
- ความสนใจของกลุ่มเยาวชนให้ความสนใจในการสืบทอด สืบสานภูมิปัญญาในท้องถิ่น ลดน้อยลง	3.55
- ประเพณี วัฒนธรรมพื้นถิ่นถูกกลืนหาย	3.52
- การรวมกลุ่มของชุมชน เพื่อสร้างจุดแข็ง ของชุมชนมีน้อย	3.09
- ประชาชนในท้องถิ่นให้การมีส่วนร่วมกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับชุมชนหัตถกรรมน้อยลง	3.30
- รูปแบบการถ่ายทอด ให้กับกลุ่มคนต่างๆ ในพื้นที่ไม่มีความหลากหลาย เข้าถึงได้ยาก	3.45
- วัฒนธรรมร่วมสมัยที่ไม่ได้คำนึงถึงวิถีชีวิตดั้งเดิม	3.45
รวม	23.77

และจากผลการศึกษาสภาพปัญหาทั้ง 3 ด้าน เมื่อทำการรวมค่าเฉลี่ยของความคิดเห็นแต่ละด้านเข้าด้วยกันซึ่งมีค่าคะแนนเท่ากับ 72.04 ซึ่งทำให้ทราบได้ว่า ประชาชนเห็นว่าสภาพปัญหาทางกายภาพและสภาพแวดล้อม รวมทั้งสภาพปัญหาทางเศรษฐกิจ และสภาพปัญหาทางสังคมวัฒนธรรม ส่งผลให้เกิดแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงต่อคุณค่า ความสำคัญ และเอกลักษณ์ชุมชนหัตถกรรมในเขตเทศบาลเมืองต้นเปาอยู่ในระดับมาก (แสดงรายละเอียดดังตารางที่ 4.9 และภาพที่ 4.9) ทั้งนี้แนวโน้มการเปลี่ยนแปลงของชุมชนหัตถกรรม จากสภาพปัญหาของพื้นที่ ส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตชุมชนหัตถกรรมดั้งเดิม ทำให้การทำหัตถกรรมในพื้นที่มุ่งสู่การทำงานหัตถกรรมเพื่อการพาณิชย์มากยิ่งขึ้น และเป็นในลักษณะของการทำเชิงอุตสาหกรรมการผลิตมากกว่าการส่งเสริมคุณค่า ความสำคัญ เอกลักษณ์ ความมีชีวิตชีวาที่สัมผัสและรับรู้ได้จากวิถีชุมชนหัตถกรรมดั้งเดิมของท้องถิ่นที่ถือเป็นเอกลักษณ์ที่ยากจะหาได้ในสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลงไปสู่สังคมเมืองมากยิ่งขึ้นจึงควรที่จะทำการรักษาไว้ให้คงอยู่ต่อไป โดยมุ่งเน้นการสร้างสมดุลระหว่างการอนุรักษ์และพัฒนาชุมชนหัตถกรรม ทั้งนี้การมุ่งสู่ความสมดุลในการอนุรักษ์และพัฒนาชุมชนให้ได้นั้นต้องมีความสอดคล้องกับความต้องการของชุมชนจึงจะนำไปสู่ความสำเร็จของการอนุรักษ์และพัฒนาชุมชนหัตถกรรมที่มีอยู่ได้อย่างยั่งยืน

ตารางที่ 4.9 แสดงค่าคะแนนความคิดเห็นต่อประเด็นปัญหาของพื้นที่ที่ส่งผลต่อคุณค่าและเอกลักษณ์ของชุมชนหัตถกรรม

ประเด็นปัญหา	ค่าคะแนน
- ทางด้านกายภาพและสภาพแวดล้อม	24.19
- ทางด้านเศรษฐกิจ	24.08
- ทางด้านสังคมวัฒนธรรม	23.03
รวมทั้งหมด	71.30

ภาพที่ 4.9 การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นกับชุมชนหัตถกรรมในพื้นที่ศึกษา
ที่มา: กุมาพันธ์ พ.ศ.2554

ความต้องการของชุมชนในการอนุรักษ์ และพัฒนาชุมชนหัตถกรรม

จากสภาพปัญหาที่ปรากฏในพื้นที่ที่ส่งผลกระทบต่อคุณค่า ความสำคัญและเอกลักษณ์ของชุมชนหัตถกรรมที่ปรากฏในเขตพื้นที่เทศบาลเมืองต้นเปา นั้นส่งผลให้มีการศึกษาถึงความต้องการของประชาชนในพื้นที่ต่อแนวทางการเห็นอนาคตของชุมชนเป็นอย่างไร ใน 3

มิติ ทั้งทางด้านกายภาพ สภาพแวดล้อม ทางด้านเศรษฐกิจ และทางด้านสังคมวัฒนธรรม ซึ่งจากผลการสำรวจความคิดเห็นที่มีต่อประเด็นความต้องการเห็นการทิศทางการเปลี่ยนแปลงของชุมชนไปในทิศทางใด

ความต้องการทางด้านกายภาพและสภาพแวดล้อม

จากความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างที่แสดงความคิดเห็นต่อประเด็นความต้องการเห็นการเปลี่ยนแปลง ของชุมชนทางด้านกายภาพเป็นอย่างไรในอนาคต พบว่าความต้องการใน 5 ลำดับสำคัญมากที่สุด ได้แก่ โดยส่วนใหญ่ต้องการให้ชุมชนมีการส่งเสริมให้มีการใช้ประโยชน์พื้นที่ที่เหมาะสมสอดคล้องกับวิถีชีวิตของชุมชน เช่น การส่งเสริมให้มีการเพาะปลูกพรรณพืชที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับงานหัตถกรรมในพื้นที่ คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 46.08 รองลงมา แสดงความคิดเห็นว่าต้องการให้มีการพัฒนาภูมิทัศน์ของเมืองที่เป็นการส่งเสริมคุณค่า ความสำคัญและเอกลักษณ์ของชุมชนหัตถกรรม เช่น การส่งเสริมเสริมให้มีลดระดับการปิดล้อมของกลุ่มอาคารและการขยายตัวของกลุ่มบ้านจัดสรร ร้านค้าขนาดใหญ่ปิดพื้นที่ชุมชนหัตถกรรมดั้งเดิม คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 39.95 ที่เหลือ ต้องการให้มีการปรับปรุงพื้นที่ทางเดินในระยะการเดินเท้า หรือการใช้ยานพาหนะความเร็วต่ำเข้าถึงพื้นที่ชุมชนหัตถกรรมดั้งเดิมให้มีความต่อเนื่องและมีความรู้สึกให้ความปลอดภัยต้องการให้มีการส่งเสริมให้มีการอนุรักษ์สภาพทางกายภาพดั้งเดิมของชุมชนที่มีการประกอบอาชีพหัตถกรรม เช่น รูปแบบอาคารทั้งทางด้านสถาปัตยกรรม วัสดุที่ใช้ อุปกรณ์เครื่องมือเครื่องใช้ที่บ่งบอกอาชีพหัตถกรรมในอดีต จนถึงปัจจุบัน เป็นการบ่งบอกถึงคุณค่าของชุมชนหัตถกรรมที่ผ่านมาในอดีตรวมถึงวิวัฒนาการของชุมชนได้อย่างชัดเจน และการพัฒนาลักษณะ หรือสัญลักษณ์ที่บ่งบอกถึงความเป็นย่านชุมชนหัตถกรรม (คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 34.31, 27.45 และ 25.49 ตามลำดับ)

ความต้องการทางด้านเศรษฐกิจ

จากสภาพปัญหาทางเศรษฐกิจของชุมชนที่ส่งผลกระทบต่อคุณค่า ความสำคัญ และเอกลักษณ์ของชุมชนหัตถกรรม ยังผลให้เกิดความความคิดเห็นต่อประเด็นความต้องการในอนาคตที่มีต่อทิศทางการอนุรักษ์และพัฒนาชุมชนหัตถกรรม ให้สอดคล้องกับความต้องการและคุณค่า ความสำคัญและเอกลักษณ์ของชุมชนหัตถกรรมให้คงอยู่ โดยส่วนใหญ่แล้ว (คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 78.68) เห็นว่า การที่จะให้ชุมชนยังคงอยู่ได้ จำเป็นต้องมีการส่งเสริมให้เกิดการลงทุน

ในวัสดุที่ใช้ในการทำหัตถกรรม ซึ่งวัสดุที่สำคัญได้แก่ ทรัพยากรพรรณพืชตั้งต้น อันได้แก่ ไม้ไผ่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งไผ่ตง ไผ่รวก ต้นปอสา ไม้เนื้ออ่อน (ไม้ขนุน ไม้มะม่วง) เพราะเนื่องจากปัจจุบัน ต้องมีการสั่งซื้อมาจากต่างถิ่นเพิ่มมากขึ้น และเริ่มต้องซื้อจากพื้นที่ที่ห่างไกลมากขึ้นเรื่อยๆ รองลงมา ต้องการให้เกิดการรวมกลุ่มของผู้ที่ประกอบอาชีพ หัตถกรรมในครัวเรือนอย่างเป็นระบบ รวมกัน มีการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ทั้งภายในชุมชนและระหว่างชุมชนที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับงาน หัตถกรรม (คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 72.30) ที่เหลือต้องการให้มีการส่งเสริมทางด้านระบบตลาด รองรับงานหัตถกรรมที่เกิดขึ้นในพื้นที่อย่างเป็นระบบ และต้องการให้มีการส่งเสริมการพัฒนา และการเพิ่มมูลค่าของงานหัตถกรรมให้มีรูปแบบที่หลากหลาย แต่ยังคงไว้ซึ่งความเป็นเอกลักษณ์ เฉพาะถิ่นไว้ (คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 67.16 และ 64.95 ตามลำดับ)

ความต้องการทางด้านสังคมวัฒนธรรม

จากสภาพปัญหาทางสังคม วัฒนธรรมของชุมชนหัตถกรรมที่ส่งผลกระทบต่อคุณค่า ความสำคัญ และเอกลักษณ์ของชุมชนหัตถกรรม ยังผลให้เกิดความความคิดเห็นต่อประเด็นความต้องการในอนาคตที่มีต่อทิศทางการอนุรักษ์และพัฒนาชุมชนหัตถกรรม ให้สอดคล้องกับความต้องการและคุณค่า ความสำคัญและเอกลักษณ์ของชุมชนหัตถกรรมให้คงอยู่ โดยส่วนใหญ่แล้ว (ร้อยละ 73.04) เห็นว่า ต้องการให้คนในพื้นที่เล็งเห็นถึงควมมีคุณค่าของชุมชน เพื่อให้มีการอนุรักษ์วิถีชีวิตชุมชนทางด้านการทำศิลปหัตถกรรมให้คงอยู่คู่กับชุมชนต่อไป ส่วนรองลงมา ต้องการให้มีรูปแบบวิธีการถ่ายทอดที่หลากหลาย ให้เหมาะสมกับแต่ละกลุ่ม กลุ่มเยาวชน กลุ่มวัยทำงาน และกลุ่มผู้สูงอายุ คิดเป็นสัดส่วน 56.86 ที่เหลือต้องการให้มีการจัดตั้งศูนย์รวมการเรียนรู้ทางด้านวัฒนธรรมไว้ในชุมชน เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ ความเข้าใจชุมชนที่ชัดเจน ต้องการให้มีการพัฒนาชุมชนให้เป็นแหล่งชุมชนท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมร่วมกับชุมชนอื่นที่อยู่ใกล้เคียง ต้องการให้รักษาขนบธรรมเนียมประเพณี ของท้องถิ่นดั้งเดิมให้คงอยู่คู่กับชุมชน ต้องการเห็นการเปลี่ยนแปลงที่มีการผสมผสานระหว่างวัฒนธรรมร่วมสมัย และวัฒนธรรมเดิม (คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 51.47, 50.74, 41.91, 37.75 ตามลำดับ)

จากความต้องการในทิศทางการอนุรักษ์และพัฒนาชุมชนหัตถกรรมในพื้นที่ทั้ง 3 ด้าน ยังผลไปสู่การกำหนดกลยุทธ์ในการอนุรักษ์และพัฒนาชุมชนหัตถกรรมเพื่อมุ่งสู่การสร้างสมดุล ระหว่างการอนุรักษ์ และพัฒนา สร้างความมั่นคง เข้มแข็ง และยั่งยืนให้กับชุมชน ดังแสดงในบทต่อไป

บทที่ 5

สรุปผลการศึกษาและข้อเสนอแนะ

จากผลการศึกษาสามารถสรุปผลการศึกษา เพื่อนำไปสู่การกำหนดยุทธศาสตร์ และแนวทางในการอนุรักษ์และพัฒนาชุมชนหัตถกรรม เพื่อสร้างความสมดุลระหว่างการอนุรักษ์และพัฒนา มุ่งสู่ความมั่นคง เข้มแข็ง และยั่งยืนของชุมชนหัตถกรรมในเขตเทศบาลเมืองต้นเปา ดังนี้

สรุปผลการศึกษา

ลักษณะชุมชนหัตถกรรม

จากผลการศึกษาสามารถสรุปได้ว่าลักษณะของชุมชนหัตถกรรมที่ปรากฏในพื้นที่สามารถแบ่งออกเป็น 2 กลุ่มลักษณะ ได้แก่กลุ่มที่ประกอบอาชีพหัตถกรรมในลักษณะครัวเรือน กลุ่มที่ประกอบอาชีพหัตถกรรมในเชิงพาณิชย์กรรม และพื้นที่สถานประกอบการ โดยจะปรากฏอยู่ในพื้นที่ชุมชนที่อยู่ในเขตเทศบาลเมืองต้นเปา ซึ่งคิดเป็นร้อยละ 60 ของจำนวนชุมชนทั้งหมดที่มีอยู่ในเขตเทศบาลเมืองต้นเปา โดยมีวิวัฒนาการของชุมชนหัตถกรรมในเขตเทศบาลเมืองต้นเปา

ซึ่งสะท้อนถึงวิถีชีวิตของคนในพื้นที่ และจากวิวัฒนาการที่ยาวนาน บวกกับสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลง ทำให้เกิดการประดิษฐ์ คิดค้นสิ่งของเพื่ออำนวยความสะดวกสบายให้กับตนเอง โดยนำวัสดุที่มีอยู่ในพื้นที่มาใช้ในการประดิษฐ์หัตถกรรมขึ้นมาใช้ โดยสิ่งประดิษฐ์ที่มีการสั่งสมถ่ายทอดมาจนถึงปัจจุบันที่เห็นได้ชัดเจนที่สุดได้แก่ ร่ม(จ๋อง) ซึ่งแสดงให้เห็นถึงนิเวศวัฒนธรรมของชุมชนได้อย่างชัดเจน จากคำบอกเล่าจากบรรพบุรุษที่ผ่านมา เมื่อกว่า 100 ปีที่ผ่านมา โดยประมาณ หลังจากนั้นการพัฒนาของรูปแบบ และหัตถกรรมที่ต่อเนื่องจากการประดิษฐ์ร่มขึ้นมาใช้ในพื้นที่ ก็เริ่มมีการเปลี่ยนแปลงและพัฒนาขึ้นอย่างต่อเนื่อง แต่ยังคงรูปแบบการประดิษฐ์อย่างเดิมไว้ โดยพัฒนาตามความต้องการการใช้งาน และเพิ่มความแข็งแรง ความทนทานให้มากยิ่งขึ้น โดยเมื่อวิถีชีวิตของผู้คนเริ่มมีอาชีพที่หลากหลายมากยิ่งขึ้น โดยเฉพาะอาชีพค้าขายที่เริ่มเข้ามามีบทบาทกับชุมชนมากยิ่งขึ้นในช่วงยุคหลัง การใช้ร่ม(จ๋อง) ก็มีความต้องการมากยิ่งขึ้น ซึ่งลักษณะของการทำการค้าสมัยก่อน เป็นลักษณะตลาดแบกกับพื้น (หรือเรียกว่ากาดมั่วและตลาด(กาด)นั้นจะเป็นพื้นที่โล่ง ดังนั้นจึงเกิดความต้องการการใช้ร่มที่มีขนาดใหญ่ขึ้น จึงมีการพัฒนา

รูปแบบของร่มให้มีขนาดใหญ่มากยิ่งขึ้น ชาวบ้านบ่อสร้าง และชาวบ้านต้นเปา เริ่มเห็นถึงปริมาณความต้องการมากขึ้นจึงเริ่มมีการผลิตร่มขึ้นมาขายมากยิ่งขึ้น เป็นการสร้างอาชีพให้กับคนในพื้นที่มากยิ่งขึ้น จากเดิมประกอบอาชีพทำการเกษตร ทำนาเป็นหลัก ก็หันมาประกอบอาชีพหัตถกรรมมากยิ่งขึ้น และในปี พ.ศ.2484 ชาวบ้านได้มีการรวมกลุ่มกันตั้งสหกรณ์ผู้ทำร่มขึ้นในชุมชน หลังจากที่เริ่มมีการพัฒนารูปแบบการผลิตร่มให้มีการใช้รูปแบบการใช้ประโยชน์มากขึ้น ด้วยลักษณะอุปนิสัยของคนในพื้นที่ที่มีใจรักในงานศิลปหัตถกรรม เริ่มมีการคิดค้นวาดลวดลายลงบนร่ม เป็นการสร้างความสวยงามและสร้างมูลค่าของร่มในพื้นที่ให้มีความโดดเด่นมากยิ่งขึ้น โดยภาพที่วาดลงไปจะสื่อถึงวิถีชีวิตของชุมชนเป็นหลัก และมีการพัฒนาวิทยาการในการผลิตศิลปหัตถกรรมขึ้นอย่างต่อเนื่องจากวัสดุที่ต้องใช้ในการผลิตหัตถกรรมหลัก ร่ม อันได้แก่ ไม้ไผ่ และ กระดาษสา ได้แก่ พัด (เพื่อใช้พัดคลายร้อน) และเริ่มมีการใช้ศิลปะในการวาดลวดลายลงบนร่ม มาวาดลงบนพัด สร้างความสวยงาม สร้างมูลค่าให้กับงานหัตถกรรมของตนให้มีคุณค่ามากยิ่งขึ้น ทำให้เกิดงานศิลปหัตถกรรมเพิ่มมากขึ้น และมีการพัฒนารูปแบบให้สอดคล้องกับวิถีชีวิต และการใช้งานมากยิ่งขึ้นตามยุคสมัยที่เปลี่ยนแปลง จนเกิดเป็นการสืบทอดและพัฒนางานศิลปหัตถกรรมขึ้นในชุมชนมาอย่างต่อเนื่องและในพื้นที่ใกล้เคียง และจากวิวัฒนาการและการประกอบอาชีพหัตถกรรมในพื้นที่ ทำให้ทราบถึงระบบการทำหัตถกรรมและการเชื่อมโยงหัตถกรรมที่ปรากฏในพื้นที่ซึ่งสามารถสรุปได้ว่า การทำหัตถกรรมในพื้นที่ปัจจุบัน เป็นผลมาจากการพัฒนาและต่อยอดจากงานหัตถกรรมการทำร่ม เนื่องจากทรัพยากรธรรมชาติที่เป็นวัสดุตั้งต้น ได้แก่ ไม้เนื้ออ่อน(ไม้ขนุน) ไม้ไผ่ ต้นสา เป็น โดยการทำให้หัตถกรรมที่ปรากฏส่วนใหญ่จะกระบวนการทำจะกระจายอยู่ในแต่ละหมู่บ้าน ไปตามความถนัดของตนเอง ซึ่งในกระบวนการผลิตจะได้ทั้งชิ้นงานหัตถกรรม และขยะที่เกิดจากวัสดุ ทั้งเศษไม้ที่เกิดจากการบวกรวม และน้ำเสียที่เกิดจากกระบวนการผลิตกระดาษสา ทั้งนี้ การบริหารจัดการเศษวัสดุและของเสียที่เกิดขึ้นยังไม่มี การดำเนินการอย่างจริงจัง มีเพียงการจัดการบางส่วนเท่านั้น เช่นปัญหาเรื่องน้ำเสียที่เกิดจากกระบวนการผลิตกระดาษสา มีสถาบันการศึกษาได้ให้ความสนใจในการออกแบบระบบบำบัดอย่างง่ายที่คาดว่าสามารถใช้ได้ในพื้นที่ เช่น ระบบบึงประดิษฐ์ แต่ผู้ประกอบการส่วนใหญ่ เป็นชาวบ้านและมีลักษณะการประกอบอาชีพในลักษณะของครัวเรือนมากกว่า การทำเป็นเชิงพาณิชย์จึงทำให้เกิดความยุ่งยาก และไม่มีความชำนาญในการใช้งาน ดังนั้นจึงไม่สามารถทำการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นได้ทั้งหมดส่วนใหญ่จะปล่อยทิ้งลงลำกลางสาธารณะ และพื้นที่บ้านของตนเองเป็นหลัก ส่วนชิ้นส่วนของประกอบที่ได้ จะส่งต่อไปยังผู้ประกอบการเป็นร่ม และส่งต่อไปยังผู้ที่ประกอบอาชีพหัตถศิลป์ลงไปในพื้นที่อื่นงานเพื่อเพิ่มสร้างมูลค่าของงานหัตถกรรม และสร้างงานหัตถกรรมที่เกิดจากการต่อยอดวัสดุ ตามความชำนาญของแต่ละพื้นที่ และมีพื้นที่ย่านแหล่ง

จำหน่ายสินค้าหัตถกรรมในพื้นที่ และส่งไปจำหน่ายทั้งในพื้นที่และต่างพื้นที่ เป็นลักษณะระบบหัตถกรรมที่นำไปสู่ความเชื่อมโยงของระบบสังคม และเศรษฐกิจในพื้นที่ด้วยงานหัตถกรรม ซึ่งไม่ได้เป็นการทำในเชิงหัตถอุตสาหกรรมขนาดใหญ่ ที่จะดำเนินการให้แล้วเสร็จในพื้นที่ของตน แต่เป็นการกระจายรายได้ ออกไปสู่ครัวเรือน ชุมชน ทั้งที่มีอยู่ในเขตเทศบาลและเขตพื้นที่ใกล้เคียง

ดังนั้นสามารถกล่าวโดยสรุปได้ว่า การทำหัตถกรรมของพื้นที่เป็นส่วนหนึ่งที่สามารถแสดงให้เห็นถึงลักษณะเฉพาะของคนในพื้นที่นั้น ลักษณะทางกายภาพ รวมทั้งระบบเศรษฐกิจของพื้นที่ได้อย่างชัดเจน การทำหัตถกรรมไม่ใช่เป็นเพียงเพื่่มุ่งเน้นทำการจำหน่ายเพียงอย่างเดียว แต่มุ่งเน้นให้เกิดความสัมพันธ์กับวิถีชีวิต ความเป็นอยู่ ระบบสังคม ที่ต้องเกื้อหนุนซึ่งกันและกันตามความชำนาญของแต่ละคน ก่อให้เกิดเป็นรายได้เลี้ยงดูครอบครัว ส่งเสริมให้เกิดความเข้มแข็งของชุมชน การสืบทอดประเพณี วัฒนธรรมให้คงอยู่ต่อไปเป็นสิ่งสำคัญ

คุณค่า ความสำคัญ และเอกลักษณ์ของชุมชนหัตถกรรม

จากผลการศึกษาทางด้าน คุณค่า ความสำคัญ และเอกลักษณ์ของชุมชนหัตถกรรมสามารถกล่าวโดยสรุปได้ว่า ปัจจัยที่ส่งผลต่อคุณค่าความสำคัญ และเอกลักษณ์ ของชุมชนหัตถกรรม ใน 3 ปัจจัยหลัก ได้แก่ ปัจจัยที่ 1 ปัจจัยและองค์ประกอบของชุมชนหัตถกรรมทางด้านกายภาพและสภาพแวดล้อมของพื้นที่ศึกษาซึ่งเป็นปัจจัยที่บ่งบอกถึงคุณค่า ความสำคัญของชุมชน ทางด้านลักษณะทางกายภาพ สภาพแวดล้อมของพื้นที่ซึ่งมีลักษณะความโดดเด่นและบ่งบอกได้ถึงคุณค่าของชุมชนที่มีความแตกต่างจากชุมชน ซึ่งสามารถการสะท้อนให้เห็นถึงลักษณะกิจกรรมการใช้พื้นที่ของคนในชุมชน ที่มีความเป็นมาของวิถีชีวิตวัฒนธรรม วิถีชีวิตของชุมชนหัตถกรรม รวมทั้งความสัมพันธ์กิจกรรมการใช้พื้นที่ของกลุ่มคนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่และความสัมพันธ์ของปัจจัยทางพีชพรรณที่ส่งเสริมกิจกรรมของชุมชนที่ส่งผลต่อลักษณะมุมมองทางกายภาพของเมืองที่แตกต่าง เป็นเอกลักษณ์ ส่วน ปัจจัยที่ 2 ปัจจัยและองค์ประกอบทางด้านลักษณะทางวัฒนธรรม ซึ่งแสดงถึงลักษณะวิถีชีวิตและวัฒนธรรมเฉพาะถิ่น ประวัติความเป็นมาวิวัฒนาการของชุมชนที่สะท้อนลักษณะเฉพาะของวัฒนธรรมที่แตกต่าง รวมทั้งการสะท้อนถึงสถานที่ที่เป็นสิ่งประดิษฐ์ทางวัฒนธรรมมีการถ่ายทอดความเป็นวิถีชีวิตชุมชนหัตถกรรมที่มีลักษณะเฉพาะในพื้นที่ และ การสะท้อนถึงความเป็นเฉพาะของช่างฝีมือในพื้นที่ และปัจจัยที่ 3 ปัจจัยและองค์ประกอบทางด้านประสบการณ์ ความรู้สึก ในกิจกรรมของชุมชนสื่อความหมายสัญลักษณ์ของชุมชนรวมถึงหน้าที่ของชุมชนที่สังเกตได้ ซึ่งสามารถรับรู้ได้เมื่อเข้าไปในชุมชน

พบว่า มี ประเภทกิจกรรมการใช้พื้นที่ที่ส่งเสริมให้เกิดกิจกรรมของเมืองที่แตกต่างจากชุมชนอื่นอย่างเห็นได้ชัด โดยมีลักษณะของกลิ่นอายความรู้สึก ทั้งในด้านสภาพแวดล้อม ที่สะท้อนลักษณะมุมมองของเมืองที่รองรับกิจกรรมของเมืองที่มีความแตกต่าง รวมทั้งกิจกรรมของคนในพื้นที่ที่เกิดเป็นประจำ อันได้แก่ กิจกรรมประเพณีร่มบ่อสร้าง ประเพณีกระดาศสาขาของดีเมืองต้นเปา ประเพณีเทศกาลโคมที่บ่งบอก และสะท้อนกิจกรรม วิถีชีวิตของคนในพื้นที่ แต่ทั้งนี้ลักษณะของพื้นที่ที่เกิดจากลักษณะการปิดล้อมทั้งจากระบบโครงสร้างพื้นฐาน การก่อสร้างอาคารพาณิชย์ ก่อให้เกิดมีระดับการปิดล้อมพื้นที่ในชุมชนที่แสดงถึงระดับการใช้งานกิจกรรมการใช้พื้นที่ และการเข้าถึงพื้นที่ชุมชนหัตถกรรมดั้งเดิมไม่สามารถมองเห็นได้อย่างชัดเจน อีกทั้งข้อกำหนด นโยบายการพัฒนาพื้นที่ที่มีทิศทางเพื่อการรองรับการขยายตัวของเมืองทางฝั่งตะวันออกของจังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งเทศบาลเมืองต้นเปา เป็นเขตรอยต่อไปยังตัวอำเภอสันกำแพง และอำเภอใกล้เคียง มาทางอำเภอสันกำแพง ซึ่งส่งผลต่อรูปแบบลักษณะของชุมชนหัตถกรรมดั้งเดิม และจากการศึกษาความตระหนักในคุณค่าความสำคัญของชุมชนหัตถกรรมจากกลุ่มตัวอย่างในพื้นที่ สามารถสรุปได้ว่ากลุ่มตัวอย่าง เห็นว่าปัจจัยและองค์ประกอบที่เกี่ยวข้องกับชุมชนหัตถกรรมทั้ง 3 ด้านของชุมชนหัตถกรรมส่งผลต่อควมมีคุณค่าทางวัฒนธรรม (Cultural Value) ด้านคุณค่าทางด้านศิลปะ เทคนิคการประกอบอาชีพศิลปะหัตถกรรมของชุมชน (Artistic & Technical Value) และคุณค่าในเรื่องราวความหายากของความชำนาญในการทำงานศิลปะหัตถกรรมในชุมชน (Rarity Value) อยู่ในระดับมากที่สุด ส่วนคุณค่าทางด้านสังคมเศรษฐกิจ (Economic Value) ชุมชนเห็นปัจจัยและองค์ประกอบ ทั้ง 3 ด้าน ส่งผลต่อคุณค่า ความสำคัญ และเอกลักษณ์ ทางด้านสังคม เศรษฐกิจ ด้านการใช้สอยในงานศิลปะหัตถกรรม (Function Value) คุณค่าทางด้านข้อมูลและการศึกษา หาความรู้ และคุณค่าทางด้านสังคมของงานศิลปะหัตถกรรมที่มีอยู่ของท้องถิ่น (Social Value) เศรษฐกิจอยู่ในระดับมากที่สุด ส่วนปัจจัยและองค์ประกอบของชุมชนทางด้านสภาพความแท้ดั้งเดิม (Authenticity) เกี่ยวกับ ชุมชนหัตถกรรมยังคงมีที่ตั้ง (Location) อยู่ในพื้นที่เดิม และมีความเป็นเทคนิคฝีมือช่างที่มีแต่ดั้งเดิม ซึ่งประชาชนในพื้นที่เห็นว่าชุมชนหัตถกรรมยังมีคุณค่าทางด้านความแท้ดั้งเดิมที่สามารถหาได้จากชุมชนอยู่ในระดับมาก

ดังนั้นจากผลการศึกษาด้านคุณค่า ความสำคัญและเอกลักษณ์ของชุมชน สามารถสรุปได้ว่า คนในพื้นที่ศึกษา มีความตระหนักว่าชุมชนของตนเองมีคุณค่าความสำคัญ และมีความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะถิ่นที่ควรค่าแก่การรักษาให้คงอยู่คู่กับชุมชนต่อไป

สภาพปัญหาและ ภัยคุกคามและปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงพื้นที่ศึกษาที่มีผลต่อคุณค่าและเอกลักษณ์ของชุมชน

ทางด้านกายภาพ

จากผลการศึกษาทางด้านสภาพปัญหาทางกายภาพสามารถสรุปได้ว่า จากการเปลี่ยนแปลงทางกายภาพในช่วง 15 ปีที่ผ่านมา(พ.ศ.2538 – พ.ศ.2553) มีรูปแบบการใช้ประโยชน์ที่ดินที่มีความหลากหลายมากยิ่งขึ้น และนโยบายการใช้ประโยชน์ที่ดินในเขตพื้นที่ศึกษาตามข้อกำหนดทางผังเมืองรวมจังหวัดเชียงใหม่ พ.ศ.2549 ที่ส่งเสริมให้ซึ่งส่งเสริมให้พื้นที่เขตเทศบาลเมืองดั้นเปา เป็นเขตพื้นที่การใช้ประโยชน์ที่ดินเพื่อการแหล่งพาณิชยกรรม ที่พักอาศัยหนาแน่นมาก และที่อยู่อาศัยหนาแน่นปานกลาง รวมทั้งนโยบายพื้นที่ เพื่อรองรับการขยายตัวของเมืองทางด้านฝั่งตะวันออกของจังหวัดเชียงใหม่ ทำให้ทิศทางการเติบโตของเมืองในเขตพื้นที่ศึกษามีแนวโน้มการเติบโตของเมืองเพิ่มสูงขึ้น ส่งผลต่อวิถีชีวิตของชุมชนดั้งเดิม ทั้งนี้การขยายตัวของเมืองทางด้านกายภาพตามการพัฒนาทางด้านเศรษฐกิจของพื้นที่ทำให้เกิดการสร้างอาคารที่เป็นในลักษณะของอาคารพาณิชย์ บริเวณเส้นทางถนนสายหลักของชุมชน(เส้นทางหลวงชนบทหมายเลข1006) ทำให้เกิดวิสัยทัศน์ การบดบัง มุมมองของเมืองที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตหัตถกรรม และจากความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างต่อประเด็นการศึกษาทางด้านปัญหาทางกายภาพส่งผลต่อคุณค่า ความสำคัญและเอกลักษณ์ของชุมชนหัตถกรรมอยู่ในระดับมาก โดยปัญหาทางกายภาพที่สำคัญ ได้แก่ ปัญหาการขยายตัวของเมืองส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตของชุมชนดั้งเดิม และทำให้รู้สึกว่าชุมชนมีความหนาแน่นมากยิ่งขึ้น อีกทั้งยังมองว่า ทรัพยากรในพื้นที่ ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับงานหัตถกรรมมีน้อยลง จำเป็นต้องไปหาจากแหล่งอื่นมาทดแทน ถนน หรือเส้นทางที่ใช้ในการสัญจรในพื้นที่ชุมชนไม่มีความเหมาะสมและไม่ส่งเสริมกับลักษณะชุมชนหัตถกรรม โดยยังมีการปลูกสร้างอาคารบ้านเรือนตามเส้นทางสายหลักของชุมชน บดบังความเป็นวิถีชีวิตชุมชนหัตถกรรม ไม่ให้มีความโดดเด่น เป็นต้น

ทางด้านเศรษฐกิจ

จากผลการศึกษาสามารถสรุปได้ว่าปัญหาทางด้านเศรษฐกิจที่ส่งผลต่อคุณค่า ความสำคัญ และเอกลักษณ์ของชุมชนหัตถกรรม โดยจากทิศทางการเติบโตของเศรษฐกิจในพื้นที่ทั้งทางด้านอุตสาหกรรม สถานประกอบการขนาดใหญ่ ห้างสรรพสินค้า ต่างๆ เข้ามาในพื้นที่เพิ่มมากขึ้น ทำให้เกิดทางเลือกในการประกอบอาชีพมากขึ้น และจากผลการสอบถามข้อมูลจากกลุ่ม

ตัวอย่างที่เกี่ยวข้องทางการประกอบการอาชีพหัตถกรรมในพื้นที่พบว่า ปัญหาของผู้ประกอบอาชีพหัตถกรรม เป็นปัญหาทางด้านต้นทุนในการทำงานหัตถกรรมสูงขึ้น จากทรัพยากรที่เกี่ยวข้องในพื้นที่ ไม่มีเพียงพอ ตลาดและความต้องการสินค้าจากงานหัตถกรรมที่เริ่มลดลง และช่างผู้ชำนาญงานหัตถกรรมในพื้นที่เริ่มลดน้อยลง จากสถานการณ์ และสภาพปัญหาทางด้านเศรษฐกิจของชุมชนหัตถกรรม ส่งผลกระทบต่อและมีแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงจากการประกอบอาชีพศิลปหัตถกรรมดั้งเดิมในภาคครัวเรือน เข้าสู่ภาคอุตสาหกรรมเพิ่มมากขึ้น ถึงแม้จะมีการผลิตงานหัตถกรรมขึ้นในพื้นที่แต่จะเป็นลักษณะของการผลิตแบบหัตถอุตสาหกรรมเชิงพาณิชย์กรรมขึ้นมาแทน ความสวยงามความประณีตลดลง ส่งผลต่อคุณค่าและเอกลักษณ์ของงานศิลปหัตถกรรมของพื้นที่ลงไปได้

ทางด้านสังคม วัฒนธรรม

จากผลการศึกษาสามารถสรุปได้ว่าจากสถานการณ์การเปลี่ยนแปลงทางสังคม ทั้งลักษณะการเติบโตของประชากร ที่เพิ่มสูงขึ้น ประชากรที่เป็นกลุ่มคนดั้งเดิมเริ่มมีจำนวนลดน้อยลง รวมทั้งระบบการศึกษาที่เปิดกว้าง ทำให้คนรุ่นหลัง ซึ่งสามารถรับวัฒนธรรมที่หลากหลาย รวมทั้งมีโอกาสทางเลือกในการประกอบอาชีพที่มีความหลากหลายมากยิ่งขึ้น การสืบทอดภูมิปัญญาดั้งเดิม จึงขาดความต่อเนื่อง รวมทั้งความสนใจในการประกอบวิชาชีพหัตถกรรมของกลุ่มเยาวชนในพื้นที่เริ่มลดน้อยลง อีกทั้งชุมชนมีลักษณะการดำเนินชีวิตในรูปแบบเมืองมากขึ้นการมีส่วนร่วมของประชาชนในพื้นที่เริ่มลดน้อยลง ส่งผลให้รูปแบบการเข้ามามีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมร่วมกันของประชาชนในชุมชนจะต้องมีเงื่อนไข และมีผลประโยชน์ทางด้านเศรษฐกิจเข้ามาเกี่ยวข้องถึงจะได้รับความร่วมมือในการมีส่วนร่วมของประชาชน ฉะนั้นประชาชนในท้องถิ่นให้การมีส่วนร่วมแบบไม่มีเงื่อนไขมีน้อยลง ทำให้การรวมกลุ่มของชุมชนเพื่อสร้างจุดแข็งของชุมชนมีโอกาสน้อยลง และขาดการสนับสนุนจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องอย่างจริงจัง จึงอาจส่งผลกระทบต่อ การสืบทอดคุณค่าของชุมชนทางด้านศิลปหัตถกรรม จนอาจเกิดการสูญหายไปจากท้องถิ่นได้

และจากข้อสรุปของสภาพปัญหาและแนวโน้มการเปลี่ยนแปลง ทั้ง 3 ด้าน สามารถกล่าวได้ว่า ประชาชนเห็นว่า สภาพปัญหาทางกายภาพและสภาพแวดล้อม รวมทั้งสภาพปัญหาทางเศรษฐกิจ และสภาพปัญหาทางสังคมวัฒนธรรม ส่งผลให้เกิดแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงต่อคุณค่า ความสำคัญ และเอกลักษณ์ชุมชนหัตถกรรมในเขตเทศบาลเมืองต้นเปาอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้แนวโน้มการเปลี่ยนแปลงของชุมชนหัตถกรรม จากสภาพปัญหาของพื้นที่ ส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิต

ชุมชนหัตถกรรมดั้งเดิม ทำให้การทำหัตถกรรมในพื้นที่มุ่งสู่การทำงานหัตถกรรมเพื่อการพาณิชย์กรรมมากยิ่งขึ้น และเป็นในลักษณะของการทำเชิงอุตสาหกรรมการผลิตมากกว่าการส่งเสริมคุณค่า ความสำคัญ เอกลักษณะ ความมีชีวิตชีวาที่สัมผัสและรับรู้ได้จากวิถีชุมชนหัตถกรรมดั้งเดิมของท้องถิ่นที่ถือเป็นเอกลักษณ์ที่ยากจะหาได้ในสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลงไปสู่สังคมเมืองมากยิ่งขึ้นจึงควรที่จะทำการรักษาไว้ให้คงอยู่ต่อไป โดยมุ่งเน้นการสร้างสมดุลระหว่างการอนุรักษ์และพัฒนาชุมชนหัตถกรรม ทั้งนี้การมุ่งสู่ความสมดุลในการอนุรักษ์และพัฒนาชุมชนให้ได้นั้นต้องมีความสอดคล้องกับความต้องการของชุมชนจึงจะนำไปสู่ความสำเร็จของการอนุรักษ์และพัฒนาชุมชนหัตถกรรมที่มีอยู่ได้อย่างยั่งยืน

ความต้องการของชุมชนในการอนุรักษ์ และพัฒนาชุมชนหัตถกรรม

จากผลการศึกษสามารถสรุปทิศทางและความต้องการของชุมชนหัตถกรรม ในประเด็นความต้องการทั้ง 3 ด้าน ทั้งทางด้านกายภาพ และสภาพแวดล้อม ทางด้านเศรษฐกิจ และทางด้านสังคมวัฒนธรรม

ความต้องการทางด้านกายภาพและสภาพแวดล้อม

ซึ่งสามารถสรุปได้ว่าทางด้านกายภาพและสภาพแวดล้อม ต้องการให้ชุมชนมีการส่งเสริมให้มีการใช้ประโยชน์พื้นที่ที่เหมาะสมสอดคล้องกับวิถีชีวิตของชุมชน เช่น การส่งเสริมให้มีการเพาะปลูกพรรณพืชที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับงานหัตถกรรมในพื้นที่ ต้องการให้มีการพัฒนาภูมิทัศน์ของเมืองที่เป็นการส่งเสริมคุณค่า ความสำคัญและเอกลักษณ์ของชุมชนหัตถกรรม เช่น การส่งเสริมให้มีลดระดับการปิดล้อมของกลุ่มอาคารและการขยายตัวของกลุ่มบ้านจัดสรร ร้านค้าขนาดใหญ่ปิดพื้นที่ชุมชนหัตถกรรมและ ต้องการให้มีการปรับปรุงพื้นที่ทางเดินในระยะการเดินเท้า หรือการใช้ยานพาหนะความเร็วต่ำเข้าถึงพื้นที่ชุมชนหัตถกรรมดั้งเดิมให้มีความต่อเนื่องและมีความรู้สึกให้ความปลอดภัยในการเดินเข้าชุมชนหัตถกรรม รวมทั้งต้องการให้มีการส่งเสริมให้มีการอนุรักษ์สภาพทางกายภาพดั้งเดิมของชุมชนที่มีการประกอบอาชีพหัตถกรรม เช่น รูปแบบอาคารทั้งทางด้านสถาปัตยกรรม วัสดุที่ใช้ อุปกรณ์ เครื่องมือเครื่องใช้ที่บ่งบอกอาชีพหัตถกรรมในอดีต จนถึงปัจจุบัน เป็นการบ่งบอกถึงคุณค่าของชุมชนหัตถกรรมที่ผ่านมาในอดีตรวมถึงวิวัฒนาการของชุมชนได้อย่างชัดเจน และการพัฒนาลักษณะ หรือสัญลักษณ์ที่บ่งบอกถึงความเป็นย่านชุมชนหัตถกรรม

ความต้องการทางด้านเศรษฐกิจ

ต้องการให้มีการส่งเสริมให้เกิดการลดต้นทุนในวัสดุที่ใช้ในการทำหัตถกรรม ซึ่งวัสดุที่สำคัญได้แก่ ทรัพยากรพรรณพืชตั้งต้น อันได้แก่ ไม้ไผ่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งไผ่ตง ไผ่รวก ต้นปอสา ไม้เนื้ออ่อน (ไม้ขนุน ไม้มะม่วง) เพราะเนื่องจากปัจจุบันต้องมีการสั่งซื้อมาจากต่างถิ่นเพิ่มมากขึ้น และเริ่มต้องซื้อจากพื้นที่ที่ห่างไกลมากขึ้นเรื่อยๆ รวมทั้งต้องการให้เกิดการรวมกลุ่มของผู้ที่ประกอบอาชีพ หัตถกรรมในครัวเรือนอย่างเป็นระบบ มีการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ทั้งภายในชุมชนและระหว่างชุมชนที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับงานหัตถกรรม และต้องการให้มีการส่งเสริมทางด้านการตลาด รองรับงานหัตถกรรมที่เกิดขึ้นในพื้นที่อย่างเป็นระบบ และส่งเสริมการพัฒนา และการเพิ่มมูลค่าของงานหัตถกรรมให้มีรูปแบบที่หลากหลายสอดคล้องกับรูปแบบยุคสมัยที่เปลี่ยนแปลง แต่ยังคงไว้ซึ่งความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะถิ่นไว้

ความต้องการทางด้านสังคมวัฒนธรรม

ต้องการให้คนในพื้นที่เล็งเห็นถึงความมีคุณค่าของชุมชน เพื่อให้มีการอนุรักษ์วิถีชีวิตชุมชนทางด้านงานศิลปหัตถกรรมให้คงอยู่คู่กับชุมชนต่อไป โดยให้มีรูปแบบวิธีการถ่ายทอดที่หลากหลาย ให้เหมาะสมกับแต่ละกลุ่ม กลุ่มเยาวชน กลุ่มวัยทำงาน และกลุ่มผู้สูงอายุ รวมทั้งให้มีการจัดตั้งศูนย์รวมการเรียนรู้ทางด้านวัฒนธรรมไว้ในชุมชน เพื่อให้เกิดการส่งเสริมการเรียนรู้ ความเข้าใจชุมชนที่ชัดเจน และพัฒนาชุมชนให้เป็นแหล่งชุมชนท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม รวมทั้งการรักษาขนบธรรมเนียมประเพณี ของท้องถิ่นดั้งเดิมให้คงอยู่คู่กับท้องถิ่น ถึงแม้สภาพสังคมจะเปลี่ยนแปลงไปแต่ยังคงต้องการเห็นการเปลี่ยนแปลงที่มีการผสมผสานระหว่างวัฒนธรรมร่วมสมัย และวัฒนธรรมเดิม เพื่อคงรักษาไว้ซึ่งคุณค่า ความสำคัญและเอกลักษณ์ของชุมชนไว้

ดังนั้นจึงกล่าวโดยสรุปได้ว่า ความต้องการของชุมชน โดยภาพรวมยังคงต้องการให้มีการรักษาคุณค่า ความสำคัญและความเป็นเอกลักษณ์ของชุมชนหัตถกรรมให้คงอยู่คู่กับชุมชน โดยมุ่งเน้นให้เกิดการสร้างสมดุลระหว่างการอนุรักษ์และพัฒนา นำไปสู่ความมั่นคง ความเข้มแข็ง และความยั่งยืนให้เกิดขึ้นกับชุมชนหัตถกรรม

การกำหนดกลยุทธ์ในการอนุรักษ์และพัฒนาชุมชนหัตถกรรม

จากข้อสรุปของผลการศึกษา และความต้องการในทิศทางการอนุรักษ์และพัฒนาชุมชนหัตถกรรมในพื้นที่ทั้ง 3 ด้าน ยังผลไปสู่การกำหนดกลยุทธ์ในการอนุรักษ์และพัฒนาชุมชนหัตถกรรมเพื่อมุ่งสู่การสร้าง ความสมดุลระหว่างการอนุรักษ์และพัฒนา สร้างความมั่นคง เข้มแข็ง และยั่งยืนให้กับชุมชน โดยมีกรอบกลยุทธ์ในการอนุรักษ์และพัฒนาชุมชนหัตถกรรม โดยให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดกลยุทธ์ในการอนุรักษ์และพัฒนา ดังนี้

กลยุทธ์ในการอนุรักษ์ชุมชนหัตถกรรม

กลยุทธ์ในการอนุรักษ์ทางด้านกายภาพและสภาพแวดล้อม

ในการกำหนดกลยุทธ์ในการอนุรักษ์ ทางด้านกายภาพและสภาพแวดล้อม จากทิศทางการความต้องการทางด้านกายภาพที่มุ่งเน้นให้เกิดการรักษาสภาพแวดล้อมของชุมชนหัตถกรรมที่สื่อถึงวิถีชีวิตความเป็นชุมชนหัตถกรรม จึงสามารถนำมากำหนดกลยุทธ์ได้ดังนี้

กลยุทธ์ในการสร้างแรงจูงใจในการรักษาสภาพทางกายภาพ ทั้งอาคาร การใช้ประโยชน์พื้นที่อาคาร ที่ส่งเสริมกิจกรรมงานหัตถกรรมที่มีมาแต่ดั้งเดิม โดยการให้รางวัล การยกย่องเชิดชู ให้เกียรติ มาเป็นแรงจูงใจให้แก่ผู้ที่รักษาความเป็นสภาพแวดล้อมทางกายภาพที่ส่งเสริมคุณค่า ความสำคัญของชุมชนหัตถกรรม

กลยุทธ์ในทางด้านภาษี โดยเป็นการใช้กลยุทธ์ส่วนลดทางด้านภาษี ให้กับกลุ่มที่มีการอนุรักษ์สภาพแวดล้อมทางกายภาพ

กลยุทธ์ในการช่วยเหลือทางด้านค่าใช้จ่ายแก่ ผู้ที่ทำการอนุรักษ์สภาพทางกายภาพ เช่นอาคารเก่า สภาพทางกายภาพที่บ่งบอกความเป็นสภาพชุมชนหัตถกรรม

กลยุทธ์ในการอนุรักษ์ทางด้านเศรษฐกิจ

ในการกำหนดกลยุทธ์ในการอนุรักษ์ ทางด้านเศรษฐกิจของชุมชนหัตถกรรมที่มุ่งเน้นให้เกิดการรักษาวิถีชีวิต สภาพเศรษฐกิจที่บ่งบอกความเป็นชุมชนหัตถกรรม จึงสามารถนำมากำหนดกลยุทธ์ได้ดังนี้

กลยุทธ์ในการรวมกลุ่มทางด้านเศรษฐกิจ เพื่อสร้างความเข้มแข็งของเศรษฐกิจในชุมชนหัตถกรรม

กลยุทธ์ในรักษาแหล่งต้นทุนทางวัตถุดิบในการทำหัตถกรรม เพื่อสร้างความมั่นคงทางด้านต้นทุน

กลยุทธ์ทางการอนุรักษ์รูปแบบการทำหัตถกรรมที่มีความเป็นวิถีชีวิต คุณค่า ความสำคัญและสื่อถึงเอกลักษณ์เฉพาะของชุมชนหัตถกรรม

กลยุทธ์ในการอนุรักษ์ทางด้านสังคม วัฒนธรรม

ในการกำหนดกลยุทธ์ในการอนุรักษ์ ทางด้านสังคม วัฒนธรรมของชุมชนหัตถกรรมที่มุ่งเน้นให้เกิดการรักษาสภาพวิถีชีวิต ประเพณี วัฒนธรรมที่บ่งบอกความเป็นวิถีชุมชนหัตถกรรม จึงสามารถนำมากำหนดกลยุทธ์ได้ดังนี้

กลยุทธ์ในการสร้างความตระหนักรู้ทางด้านคุณค่า ความสำคัญของชุมชนหัตถกรรม

กลยุทธ์ในการสืบทอด วิถีวัฒนธรรมชุมชนหัตถกรรม

กลยุทธ์ในการอนุรักษ์ประเพณี วัฒนธรรมดั้งเดิมให้คงอยู่กับชุมชน โดยให้ชุมชน จัดทำเป็นศูนย์วัฒนธรรมวิถีชีวิตชุมชนหัตถกรรมแบบมีชีวิต

กลยุทธ์ในการพัฒนาชุมชนหัตถกรรม

กลยุทธ์ในการพัฒนาทางด้านกายภาพและสภาพแวดล้อม

สำหรับการกำหนดกลยุทธ์ในการพัฒนาทางด้านกายภาพและสภาพแวดล้อม จากทิศทางความต้องการทางด้านกายภาพที่มุ่งเน้นให้เกิดการรักษาสภาพแวดล้อมของชุมชนหัตถกรรมที่สื่อถึงวิถีชีวิตความเป็นชุมชนหัตถกรรม จึงสามารถนำมากำหนดกลยุทธ์ได้ดังนี้

กลยุทธ์ในการส่งเสริม พื้นที่เพาะปลูกพันธุ์พืชที่ใช้ในงานหัตถกรรม

กลยุทธ์ในการกำหนดการพัฒนาการใช้ประโยชน์พื้นที่ให้สอดคล้องกับวิถีชีวิตชุมชน ส่งเสริมคุณค่า ความสำคัญของชุมชนหัตถกรรม

กลยุทธ์ในการพัฒนาภูมิทัศน์ของพื้นที่เพื่อส่งเสริมคุณค่า ความสำคัญของชุมชนหัตถกรรม

การพัฒนาระบบโครงสร้างพื้นฐาน ให้ส่งเสริมคุณค่าความสำคัญ และเอกลักษณ์ของชุมชนหัตถกรรม

กลยุทธ์ในการพัฒนาทางด้านเศรษฐกิจ

การกำหนดกลยุทธ์ในการพัฒนาทางด้านเศรษฐกิจของชุมชนหัตถกรรมที่มุ่งเน้นให้ชุมชนหัตถกรรมสามารถประกอบอาชีพ และรักษารูปแบบวิถีชีวิตชุมชนหัตถกรรมให้คงอยู่ได้อย่างมั่นคงและยั่งยืน จึงสามารถนำมากำหนดกลยุทธ์ได้ดังนี้

กลยุทธ์ในพัฒนาแหล่งต้นทุนทางวัสดุ พรรณพืช ในการทำงานหัตถกรรม ให้มีอยู่ในพื้นที่ ลดการนำเข้าวัสดุต้นทุนจากต่างถิ่น เพื่อสร้างความมั่นคงทางต้นทุน

กลยุทธ์ส่งเสริมการพัฒนาพรรณพืช เพื่อสร้างความมั่นคงทางด้านต้นทุน

กลยุทธ์การพัฒนารูปแบบ ชี้นงานหัตถกรรมให้มีความโดดเด่น แต่ยังคงรักษาไว้ซึ่งความเป็นเอกลักษณ์ของชุมชน

กลยุทธ์ในการพัฒนาระบบงานหัตถกรรมให้มีความเข้มแข็ง และยั่งยืน โดยใช้การมีส่วนร่วมระหว่างหน่วยงาน และผู้ประกอบการอาชีพหัตถกรรม

กลยุทธ์ในการพัฒนาทางด้านสังคม วัฒนธรรม

สำหรับการกำหนดกลยุทธ์ในการพัฒนาทางด้านสังคม วัฒนธรรมของชุมชนหัตถกรรมที่มุ่งเน้นให้เกิดการรักษาสภาพวิถีชีวิต ประเพณี วัฒนธรรมที่บ่งบอกความเป็นวิถีชุมชนหัตถกรรม จึงสามารถนำมากำหนดกลยุทธ์ได้ดังนี้

กลยุทธ์ในพัฒนาใช้เทคโนโลยีการสื่อสารเพื่อให้เกิดรูปแบบการถ่ายทอด วิถีชีวิต ภูมิปัญญา ให้กับผู้คนในพื้นที่ และผู้ที่สนใจ

กลยุทธ์ในการส่งเสริมการแลกเปลี่ยน องค์ความรู้ระหว่างภายในและภายนอก

แนวทางการอนุรักษ์และพัฒนาชุมชนหัตถกรรม ในเขตเทศบาลเมืองต้นเปา

จากกลยุทธ์ในการอนุรักษ์และพัฒนา นำมาสู่การกำหนดแนวทางการอนุรักษ์และพัฒนา ชุมชนหัตถกรรม สามารถนำมากำหนดแนวทางเพื่อให้เกิดการอนุรักษ์และพัฒนาชุมชนหัตถกรรม ในเขตเทศบาลเมืองต้นเปาได้อย่างเหมาะสม และนำไปสู่ข้อเสนอแนะจากการศึกษา แสดงรายละเอียดดังตารางที่ 5.1

แนวทางการอนุรักษ์ชุมชนหัตถกรรม

แนวทางในการอนุรักษ์ทางด้านกายภาพและสภาพแวดล้อม

จากข้อกำหนดกลยุทธ์ในการอนุรักษ์ ทางด้านกายภาพและสภาพแวดล้อม สามารถนำมา กำหนดแนวทางการอนุรักษ์ได้ดังนี้

แนวทางการดำเนินการตามกลยุทธ์ในการสร้างแรงจูงใจในการรักษาสุขภาพทางกายภาพ ทั้งอาคาร การใช้ประโยชน์พื้นที่อาคาร ที่ส่งเสริมกิจกรรมงานหัตถกรรมที่มีมาแต่ดั้งเดิม โดยการให้รางวัล การยกย่องเชิดชู ให้เกียรติ มาเป็นแรงจูงใจให้แก่ผู้ที่รักษาความเป็นสภาพแวดล้อมทางกายภาพที่ส่งเสริมคุณค่า ความสำคัญของชุมชนหัตถกรรม โดยจัดให้มีการมอบเกียรติบัตรให้ในงานประเพณีสำคัญ และให้การยกย่องให้เป็นสถานที่สำคัญของชุมชน และกำหนดให้เป็นจุดที่มีคุณค่า

แนวทางการดำเนินการตามกลยุทธ์ในทางด้านภาษี โดยเป็นการใช้กลยุทธ์ในการลดหย่อนทางด้านภาษี ให้กับกลุ่มที่มีการอนุรักษ์สภาพแวดล้อมทางกายภาพที่มีคุณค่าต่อชุมชนหัตถกรรม โดยให้เป็นลักษณะของการลดหย่อนภาษีบำรุงท้องที่ ต่างๆ

แนวทางการดำเนินการตามกลยุทธ์ในการช่วยเหลือทางด้านค่าใช้จ่ายแก่ผู้ทำการอนุรักษ์สภาพทางกายภาพ เช่น อาคารเรือนไทยพื้นถิ่น และอาคารที่สนองตอบต่อคุณค่า ความสำคัญ และเอกลักษณ์ของชุมชนหัตถกรรม โดยให้ค่าใช้จ่ายในการบำรุงรักษา สภาพอาคารให้คงอยู่ หรือคงรักษาสภาพเดิมไว้ให้ได้มากที่สุด

แนวทางในการอนุรักษ์ทางด้านเศรษฐกิจ

จากข้อกำหนดกลยุทธ์ในการอนุรักษ์ ทางด้านเศรษฐกิจ สามารถนำมากำหนดแนวทางการอนุรักษ์

แนวทางการดำเนินการกลยุทธ์ในการรวมกลุ่ม เพื่อสร้างความเข้มแข็งของเศรษฐกิจในชุมชนหัตถกรรม โดยให้ชุมชน และผู้ประกอบการอาชีพหัตถกรรมมีการรวมกลุ่ม เพื่อพัฒนางานหัตถกรรม และสร้างระบบงานหัตถกรรมที่เข้มแข็ง

แนวทางการดำเนินการตามกลยุทธ์ในรักษาแหล่งต้นทุนทางวัตถุดิบในการทำหัตถกรรม เพื่อสร้างความมั่นคงทางด้านต้นทุนโดยส่งเสริมการเก็บรักษาแหล่งพรรณพืชที่ใช้ในงานหัตถกรรมให้คงอยู่ในพื้นที่

แนวทางการดำเนินการตามกลยุทธ์ทางการอนุรักษ์รูปแบบการทำหัตถกรรมที่มีความเป็นวิถีชีวิต คุณค่า ความสำคัญและสื่อถึงเอกลักษณ์เฉพาะของชุมชนหัตถกรรม โดยทำร่วมกับการพัฒนาองค์ความรู้เพื่อสานต่อรูปแบบเอกลักษณ์ของชุมชนหัตถกรรมไว้

แนวทางในการอนุรักษ์ทางด้านสังคม วัฒนธรรม

จากข้อกำหนดกลยุทธ์ในการอนุรักษ์ทางด้านสังคม วัฒนธรรมของชุมชนหัตถกรรมที่มุ่งเน้นให้เกิดการรักษาสภาพวิถีชีวิต ประเพณี วัฒนธรรมที่บ่งบอกความเป็นวิถีชุมชนหัตถกรรมสามารถนำมากำหนดแนวทางการอนุรักษ์ได้ดังนี้

แนวทางการดำเนินการตามกลยุทธ์ในการสร้างความตระหนักทางด้านคุณค่า ความสำคัญของชุมชนหัตถกรรม โดยมีแนวทางให้คนในชุมชนได้เห็นคุณค่า ความสำคัญของชุมชน โดยการเสนอแนะให้มีการดำเนินการจัดทำศูนย์เรียนรู้ชุมชนขึ้นในพื้นที่โดยให้คนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดตั้งศูนย์เรียนรู้ชุมชน เพื่อให้เกิดความรู้สึกรักความเป็นเจ้าของชุมชนอย่างแท้จริง และให้หน่วยงานเข้ามามีส่วนร่วมสนับสนุนอย่างจริงจัง

แนวทางการดำเนินการตามกลยุทธ์ในการสืบทอด วิถีวัฒนธรรมการอนุรักษ์ ประเพณี วัฒนธรรมดั้งเดิมให้คงอยู่คู่กับชุมชน ท้องถิ่น โดยการจัดกิจกรรมทางสังคม โดยมีศูนย์กลางชุมชน เช่น วัด ในท้องถิ่นมีการสืบสานประเพณี วิถีชีวิตชุมชนหัตถกรรมขึ้น และให้ประชาชนทั้งในพื้นที่ได้รับรู้ถึงคุณค่า ความสำคัญของวิถีชีวิตชุมชนหัตถกรรมดั้งเดิม และการจัดทำเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้วัฒนธรรมวิถีชีวิตชุมชนหัตถกรรมในรูปแบบมีชีวิต โดยให้คนในพื้นที่เข้ามาเป็นผู้ดำเนินการ และให้เกิดการเรียนรู้ร่วมกันทั้ง 3 กลุ่ม ทั้งกลุ่มเยาวชน กลุ่มวัยทำงาน และกลุ่มผู้สูงอายุ เป็นการสืบสาน ศิลปวัฒนธรรมของท้องถิ่นร่วมกัน

แนวทางการพัฒนาชุมชนหัตถกรรม

แนวทางในการพัฒนาทางด้านกายภาพและสภาพแวดล้อม

แนวทางการดำเนินการตามกำหนดกลยุทธ์ในการพัฒนาทางด้านกายภาพเพื่อมุ่งเน้นให้เกิดพัฒนาลักษณะทางกายภาพ และสภาพแวดล้อมของชุมชนหัตถกรรมที่สื่อถึงวิถีชีวิตความเป็นชุมชนหัตถกรรม โดยมีแนวทางการดำเนินการดังนี้

แนวทางการกำหนดพื้นที่เพาะปลูกพันธุ์พืชที่ใช้ในงานหัตถกรรม โดยส่งเสริมให้เกิดการพัฒนา พื้นที่ว่าง พื้นที่โล่งรวมทั้งพื้นที่เกษตรกรรม ในเขตเทศบาลเมือง ให้มีการนำมาใช้ในการเพาะปลูกพันธุ์พืช โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ไม้ไผ่ ต้นปอสา ไม้เนื้ออ่อนต่างๆ โดยให้มีการส่งเสริมเกษตรกรในพื้นที่ หันมาทำการเพาะปลูก พันธุ์พืชต่างๆ และมีหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น หน่วยงานทางด้านการเกษตร หน่วยงานการศึกษา หน่วยงานท้องถิ่น ให้การสนับสนุนทางด้านพรรณพืช เริ่มต้น วิธีการเพาะปลูกที่ถูกต้อง รวมทั้งการศึกษาความเป็นไปได้ของการเพาะปลูก ในแต่ละพื้นที่ เป็นต้น

แนวทางการกำหนดการพัฒนาการใช้ประโยชน์พื้นที่ให้สอดคล้องกับวิถีชีวิตชุมชน โดยการพัฒนาการใช้ประโยชน์ที่ดินที่ไม่ทำลายคุณค่า ความสำคัญ และเอกลักษณ์ของชุมชนหัตถกรรม เช่น ลดการจัดสรรที่ดินเพื่อการอยู่อาศัยรุกพื้นที่ชุมชนดั้งเดิม

แนวทางการพัฒนาภูมิทัศน์ของพื้นที่ เพื่อส่งเสริมคุณค่า ความสำคัญและเอกลักษณ์ของชุมชนหัตถกรรมโดยการพัฒนามุมมองของเมืองให้สอดคล้องกับวิถีชีวิตชุมชนดั้งเดิมมากที่สุด ลดการบดบังทัศนียภาพของชุมชนหัตถกรรม

แนวทางการพัฒนาระบบโครงสร้างพื้นฐาน ให้ส่งเสริมคุณค่าความสำคัญ และเอกลักษณ์ของชุมชนหัตถกรรม โดยพัฒนารูปแบบการเข้าถึงและการเชื่อมโยงพื้นที่ชุมชนหัตถกรรมดั้งเดิม โดยการจัดเส้นทาง การเรียนรู้วิถีชุมชนหัตถกรรม กว่าจะเป็นส่วนร่วม เพื่อเป็นการเรียนรู้ถึงวิถีชีวิตของคนในชุมชนหัตถกรรมอย่างแท้จริง

แนวทางในการพัฒนาทางด้านเศรษฐกิจ

แนวทางการดำเนินการตามกำหนดกลยุทธ์ในการพัฒนาทางด้านเศรษฐกิจของชุมชนหัตถกรรมที่มุ่งเน้นให้ชุมชนหัตถกรรมสามารถประกอบอาชีพ และรักษารูปแบบวิถีชีวิตชุมชนหัตถกรรมให้คงอยู่ได้อย่างมั่นคง และยั่งยืน โดยมีแนวทางการดำเนินการดังนี้

แนวทางการพัฒนาแหล่งต้นทุนทางวัสดุ พรรณพืช ในการทำงานหัตถกรรม ให้มีอยู่ในพื้นที่ ลดการนำเข้าวัสดุต้นทุนจากต่างถิ่น เพื่อสร้างความมั่นคงทางต้นทุน โดยให้มีการเพาะปลูก ส่งเสริมการเพาะปลูกในพื้นที่ โดยจัดตั้งกลุ่มเกษตรกรเพื่อการพัฒนาพรรณพืชแก่การ

ทำหัตถกรรมท้องถิ่น ในลักษณะของกลุ่มสหกรณ์ และจัดทำระบบการบริหารงานร่วมกันระหว่าง เกษตรและผู้ประกอบอาชีพหัตถกรรม เป็นการช่วยเหลือและสร้างระบบงานหัตถกรรมที่เข้มแข็ง อีกทั้งเป็นการลดต้นทุน สร้างรายได้ให้กับคนในท้องถิ่นอย่างแท้จริงและมีทรัพยากรไว้ใช้ในงาน หัตถกรรมอย่างยั่งยืน

แนวทางการพัฒนารูปแบบ ชี้นงานหัตถกรรมให้มีความโดดเด่น แต่ยังคงรักษาไว้ซึ่งความเป็นเอกลักษณ์ของชุมชน โดยมีการส่งเสริมจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนารูปแบบทางด้านการพัฒนาชี้นงานหัตถกรรมของชุมชนหัตถกรรมให้มีความสอดคล้องกับรูปแบบ ความต้องการใช้งานในชีวิตประจำวัน ร่วมสมัยมากยิ่งขึ้น เพื่อให้เกิดการพัฒนาการทำงาน หัตถกรรมในชุมชนอย่างต่อเนื่อง แต่การพัฒนา ยังคงรักษาความมีคุณค่า ความสำคัญและความ เป็นเอกลักษณ์ของชุมชนหัตถกรรมไว้

แนวทางการพัฒนาระบบงานหัตถกรรม ในการส่งเสริมทางด้านตลาดรองรับ ผลิตภัณฑ์หัตถกรรมของชุมชน โดยใช้การมีส่วนร่วมระหว่างหน่วยงาน และผู้ประกอบอาชีพ หัตถกรรม เพื่อสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจของชุมชนหัตถกรรม

แนวทางในการพัฒนาทางด้านสังคม วัฒนธรรม

แนวทางการดำเนินการพัฒนาทางด้านสังคม วัฒนธรรมของชุมชนหัตถกรรมที่มุ่งเน้นให้ เกิดพัฒนา ส่งเสริม วิถีชีวิต ประเพณี วัฒนธรรมที่บ่งบอกความเป็นวิถีชุมชนหัตถกรรม ให้มีความ ยั่งยืน ดังนี้

แนวทางการดำเนินการพัฒนาโดยการนำเทคโนโลยีการสื่อสาร ร่วมสมัยเพื่อให้ เกิดรูปแบบการถ่ายทอด วิถีชีวิต ภูมิปัญญา ให้กับผู้คนในพื้นที่ และผู้ที่สนใจ เป็นการกระตุ้นให้ ผู้คนได้เล็งเห็นคุณค่าของวิถีชีวิตชุมชนหัตถกรรมดั้งเดิม

แนวทางการดำเนินการพัฒนาและการส่งเสริมการแลกเปลี่ยน องค์ความรู้ ระหว่างภายในและภายนอกชุมชนหัตถกรรม โดยให้ชุมชนหัตถกรรมเป็นศูนย์กลางทางการเรียนรู้ วิถีชีวิตชุมชน เศรษฐกิจ โดยให้ชุมชนและหน่วยงานท้องถิ่นร่วมกันในการส่งเสริมให้เกิดศูนย์กลาง การเรียนรู้วิถีชุมชน และสร้างแรงจูงใจในการดำเนินการส่งเสริมคุณค่าทางสังคม วิถีชีวิต ร่วมกัน

ตารางที่ 5.1 แสดงกลยุทธ์และข้อเสนอแนะต่อการอนุรักษ์และพัฒนาชุมชนหัตถกรรมในเขตเทศบาลเมืองต้นเปา

กลยุทธ์	แนวทาง	ข้อเสนอแนะต่อการนำไปใช้	
		หน่วยงาน/สถาบัน/องค์กร	ประชาชน และผู้ประกอบการหัตถกรรม
กลยุทธ์ทางการอนุรักษ์	แนวทางการอนุรักษ์		
1) ทางด้านกายภาพและสภาพแวดล้อม			
- กลยุทธ์ในการสร้างแรงจูงใจในการรักษาสภาพทางกายภาพ ทั้งอาคาร การใช้ประโยชน์พื้นที่อาคาร ที่ส่งเสริมกิจกรรมงานหัตถกรรมที่มีมาแต่ดั้งเดิม โดยการให้รางวัล การยกย่องเชิดชู ให้เกียรติ มาเป็นแรงจูงใจให้แก่ผู้ที่รักษาความเป็นสภาพแวดล้อมทางกายภาพที่ส่งเสริมคุณค่า ความสำคัญของชุมชนหัตถกรรม	- โดยการให้รางวัล การยกย่องเชิดชู ให้เกียรติ มาเป็นแรงจูงใจให้แก่ผู้ที่รักษาความเป็นสภาพแวดล้อมทางกายภาพที่ส่งเสริมคุณค่า ความสำคัญของชุมชนหัตถกรรม โดยจัดให้มีการมอบเกียรติบัตรให้ในงานประจำปีที่สำคัญ และให้การยกย่องให้เป็นสถานที่สำคัญของชุมชน และกำหนดให้เป็นจุดที่มีคุณค่า	- หน่วยงานจัดทำทะเบียน กายภาพแหล่งมรดกทางวิถีวัฒนธรรมที่บ่งบอกถึงคุณค่า ความสำคัญและเป็นเอกลักษณ์และให้รางวัลแก่ผู้ที่เป็นเจ้าของ	- เจ้าของพื้นที่ รักษาสภาพความเป็นดั้งเดิมทางกายภาพของชุมชน หัตถกรรมให้คงอยู่ และสะท้อนวิถีชีวิตชุมชนดั้งเดิมไว้ให้คงอยู่คู่กับชุมชน
- กลยุทธ์ในทางด้านภาษี	- โดยเป็นการใช้กลยุทธ์ในการลดหย่อนทางด้านภาษี ให้กับกลุ่มที่มีการอนุรักษ์สภาพแวดล้อมทางกายภาพที่มีคุณค่าต่อชุมชนหัตถกรรม โดยให้เป็นลักษณะของการลดหย่อนภาษีบำรุงท้องที่ ต่างๆ	- หน่วยงานประเมินความเหมาะสมต่อการให้การลดหย่อนทางด้านภาษีที่เหมาะสมต่อรูปแบบ ลักษณะความต่อเนื่อง ของคุณค่า ความสำคัญ และการสื่อถึงเอกลักษณ์ของวิถีชีวิตชุมชน	- เจ้าของพื้นที่ทำการรักษาสภาพความเป็นคุณค่า เอกลักษณ์ ทางกายภาพของชุมชนหัตถกรรม ไว้
- กลยุทธ์ในการช่วยเหลือทางด้านค่าใช้จ่ายแก่ผู้ที่ทำการอนุรักษ์สภาพทางกายภาพ เช่นอาคารเก่า สภาพทางกายภาพที่บ่งบอกความเป็นสภาพชุมชนหัตถกรรม	- โดยให้ค่าใช้จ่ายในการบำรุงรักษา สภาพอาคารให้คงอยู่ หรือคงรักษา สภาพเดิมไว้ให้ได้มากที่สุด	- หน่วยงานประเมินความเหมาะสมต่อการให้การสนับสนุนในสัดส่วนที่เหมาะสมต่อรูปแบบ ลักษณะความต่อเนื่อง ของคุณค่า ความสำคัญ และการสื่อถึงเอกลักษณ์ของวิถีชีวิตชุมชน	- ประชาชนในพื้นที่รู้สึกถึงคุณค่า ของการรักษา สภาพทางกายภาพของชุมชนหัตถกรรม
2) ทางด้านเศรษฐกิจ			
- กลยุทธ์ในการรวมกลุ่มทางด้านเศรษฐกิจ เพื่อสร้างความเข้มแข็งของเศรษฐกิจในชุมชนหัตถกรรม	- โดยให้ชุมชน และผู้ประกอบการหัตถกรรมมีการรวมกลุ่ม เพื่อพัฒนา งานหัตถกรรม และสร้างระบบงานหัตถกรรมที่เข้มแข็ง	- หน่วยงานเทศบาลสนับสนุนโครงการจัดตั้งกลุ่มเศรษฐกิจชุมชน	-ผู้ประกอบการหัตถกรรมในชุมชนมีการรวมกลุ่ม และสร้าง
- กลยุทธ์ในการรักษาแหล่งต้นทุนทางวัตถุดิบในการทำหัตถกรรม เพื่อสร้างความมั่นคงทางด้านต้นทุน	- แนวทางส่งเสริมการเก็บรักษาแหล่งพรรณพืชที่ใช้ในงานหัตถกรรมให้คงอยู่ในพื้นที่	- หน่วยงานในพื้นที่ส่งเสริมสนับสนุนเกษตรกรให้มีการรักษาพื้นที่เพาะปลูกไว้ โดยมาตรการส่งเสริมทางด้านภาษีให้กับผู้ที่รักษาพื้นที่เพาะปลูกไว้	- เกษตรกรในพื้นที่ให้ความสำคัญกับการเพาะปลูก พรรณพืชที่เกี่ยวข้องกับงานหัตถกรรม

ตารางที่ 5.1 (ต่อ)

กลยุทธ์	แนวทาง	ข้อเสนอแนะต่อการนำไปใช้	
		หน่วยงาน/สถาบัน/องค์กร	ประชาชน และผู้ประกอบการ
- กลยุทธ์ทางการอนุรักษ์รูปแบบการทำ หัตถกรรมที่มีความเป็นวิถีชีวิต คุณค่า ความสำคัญและสื่อถึงเอกลักษณ์เฉพาะของ ชุมชนหัตถกรรม	- แนวทางการดำเนินการอนุรักษ์รูปแบบการทำหัตถกรรมที่มีความเป็นวิถี ชีวิต คุณค่า ความสำคัญและสื่อถึงเอกลักษณ์เฉพาะของชุมชนหัตถกรรม โดยทำร่วมกับการพัฒนาองค์ความรู้เพื่อสานต่อรูปแบบเอกลักษณ์ของ ชุมชนหัตถกรรมไว้	-	- ผู้ประกอบการหัตถกรรมมีการอนุรักษ์วิถีการทำ หัตถกรรมของชุมชนไว้
3) ทางด้านสังคม			
- กลยุทธ์ในการสร้างความตระหนักทางด้าน คุณค่า ความสำคัญของชุมชนหัตถกรรม	- โดยมีแนวทางให้คนในชุมชนเห็นคุณค่า ความสำคัญของชุมชน โดย การเสนอแนะให้มีการดำเนินการจัดทำศูนย์เรียนรู้ชุมชนขึ้นในพื้นที่โดยให้ คนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดตั้งศูนย์เรียนรู้ชุมชน เพื่อให้เกิด ความรู้สึกความเป็นเจ้าของชุมชนอย่างแท้จริง และให้หน่วยงานเข้ามามี ส่วนร่วมสนับสนุนอย่างจริงจัง	- หน่วยงาน สถาบันทางวัฒนธรรม ให้การส่งเสริมการ จัดตั้งศูนย์การเรียนรู้วิถีชีวิตชุมชนหัตถกรรม	- ผู้นำชุมชน ผู้ประกอบการหัตถกรรม ร่วมกันจัดตั้ง ศูนย์กลางการเรียนรู้วิถีชีวิตดั้งเดิม เพื่อรักษาคุณค่า ของชุมชน
- กลยุทธ์ในการสืบทอด วิถีวัฒนธรรมชุมชน หัตถกรรม และการอนุรักษ์ประเพณี วัฒนธรรม ดั้งเดิมให้คงอยู่กับชุมชน โดยให้ชุมชน จัดทำ เป็นศูนย์วัฒนธรรมวิถีชีวิตชุมชนหัตถกรรมแบบ มีชีวิต	- โดยการจัดกิจกรรมทางสังคม โดยมีศูนย์กลางชุมชน เช่น วัด ในท้องถิ่น มีการสืบสานประเพณี วิถีชีวิตชุมชนหัตถกรรมขึ้น และให้ประชาชนทั้งใน พื้นที่ได้รับรู้ถึงคุณค่า ความสำคัญของวิถีชีวิตชุมชนหัตถกรรมดั้งเดิม และ การจัดทำเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้วัฒนธรรมวิถีชีวิตชุมชนหัตถกรรมใน รูปแบบมีชีวิต โดยให้คนในพื้นที่เข้ามาเป็นผู้ดำเนินการ และให้เกิดการ เรียนรู้ร่วมกันทั้ง 3 กลุ่ม ทั้งกลุ่มเยาวชน กลุ่มวัยทำงาน และกลุ่มผู้สูงอายุ เป็นการสืบสาน ศิลปวัฒนธรรมของท้องถิ่นร่วมกัน	- หน่วยงาน และสถาบันทางวัฒนธรรม จัดให้มีการสืบ สานประเพณีดั้งเดิม ขึ้นในท้องถิ่นอย่างสม่ำเสมอ	- ประชาชน ในพื้นที่ให้ต้องเข้ามามีส่วนร่วม ในการ เข้าร่วมสืบสานประเพณีท้องถิ่น
กลยุทธ์ทางการพัฒนา	แนวทางการพัฒนา		
1) ทางด้านกายภาพและสภาพแวดล้อม			
- กลยุทธ์ในการส่งเสริม พื้นที่เพาะปลูกพันธ์พืชที่ ใช้ในงานหัตถกรรม	- ส่งเสริมให้เกิดการพัฒนา พื้นที่ว่าง พื้นที่โล่งรวมทั้งพื้นที่เกษตรกรรม ใน เขตเทศบาลเมือง ให้มีการนำมาใช้ในการเพาะปลูกพันธ์พืช โดยเฉพาะ อย่างยิ่ง ไม้ไผ่ ต้นปอสา ไม้เนื้ออ่อนต่างๆ โดยให้มีการส่งเสริมเกษตรกร ในพื้นที่ หันมาทำการเพาะปลูก พันธ์พืชต่างๆ ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับงาน หัตถกรรมและการใช้ประโยชน์ในพื้นที่ และมีหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง	- หน่วยงานทางการเกษตร หน่วยงานการศึกษา หน่วยงานท้องถิ่น ให้การสนับสนุนทางด้านพรรณพืช เริ่มต้น วิธีการเพาะปลูกที่ถูกต้อง รวมทั้งการศึกษา ความเป็นไปได้ของการเพาะปลูก ในแต่ละพื้นที่	- เกษตรกร จัดสรรพื้นที่เพื่อรองรับการเพาะปลูก พรรณพืช และแลกเปลี่ยนองค์ความรู้เพื่อการ เพาะปลูกพรรณพืชที่และการพัฒนาพื้นที่เกษตร ที่ เหมาะสม

ตารางที่ 5.1 (ต่อ)

กลยุทธ์	แนวทาง	ข้อเสนอแนะต่อการนำไปใช้	
		หน่วยงาน/สถาบัน/องค์กร	ประชาชน และผู้ประกอบการอาชีพหัตถกรรม
- กลยุทธ์ในการกำหนดการพัฒนาการใช้ประโยชน์พื้นที่ให้สอดคล้องกับวิถีชีวิตชุมชน ส่งเสริมคุณค่า ความสำคัญของชุมชนหัตถกรรม	- การพัฒนาการใช้ประโยชน์ที่ดินที่ไม่ทำลายคุณค่า ความสำคัญ และเอกลักษณ์ของชุมชนหัตถกรรม เช่น ลดการจัดสรรที่ดินเพื่อการอยู่อาศัยรุกพื้นที่ชุมชนดั้งเดิม	- หน่วยงานท้องถิ่นต้องมีการกำหนดการใช้ประโยชน์ที่ดินที่เหมาะสม ไม่ให้มีการพัฒนาเมืองแบบไร้ระเบียบ	- ประชาชนในพื้นที่ควรรักษาพื้นที่ชุมชนดั้งเดิมไว้ ไม่ให้เกิดการเปลี่ยนแปลงการกรรมสิทธิ์ที่ดินจากคนดั้งเดิมไปสู่ระบบนายทุนมากเกินไปจนไม่เหลือความเป็นชุมชนดั้งเดิม
- กลยุทธ์ในการพัฒนาภูมิทัศน์ของพื้นที่เพื่อส่งเสริมคุณค่า ความสำคัญของชุมชนหัตถกรรม	- โดยการพัฒนามุมมองของเมืองให้สอดคล้องกับวิถีชีวิตชุมชนดั้งเดิมมากที่สุด ลดการบดบังทัศนียภาพของชุมชนหัตถกรรม	- หน่วยงานท้องถิ่นต้องควบคุมการก่อสร้างอาคารที่ไม่ทำลายคุณค่าของชุมชน	- ประชาชนในพื้นที่ต้องให้ความสำคัญกับการพัฒนาพื้นที่ของตนเองที่ไม่ทำลายคุณค่า ของชุมชนหัตถกรรม หรือความเป็นชุมชนดั้งเดิม
- การพัฒนาระบบโครงสร้างพื้นฐาน ให้ส่งเสริมคุณค่าความสำคัญ และเอกลักษณ์ของชุมชนหัตถกรรม	- โดยการพัฒนารูปแบบการเข้าถึงและการเชื่อมโยงพื้นที่ชุมชนหัตถกรรมดั้งเดิม โดยการจัดเส้นทาง การเรียนรู้วิถีชุมชนหัตถกรรม กว่าจะเป็นร่วม เพื่อเป็นการเรียนรู้วิถีชีวิตของคนในชุมชนหัตถกรรมอย่างแท้จริง	- หน่วยงานท้องถิ่น พัฒนาระบบถนน ทางเท้า รวมทั้งภูมิทัศน์ที่ส่งเสริมต่อการเข้าถึงพื้นที่ชุมชนหัตถกรรม	- ประชาชนในพื้นที่ลดการปลูกสร้าง หรือการใช้พื้นที่อาคารที่รูกล้ำหรือมีระยะถอยร่น ระยะเว้นว่างระหว่างอาคาร และพื้นผิวการจราจรให้เหมาะสมต่อการเข้าถึงและการส่งเสริมความเป็นเอกลักษณ์ของชุมชนหัตถกรรม
2) ทางด้านเศรษฐกิจ			
- กลยุทธ์ในการพัฒนาแหล่งต้นทุนทางวัสดุ พรรณพืช ในการทำงานหัตถกรรม ให้มีอยู่ในพื้นที่ ลดการนำเข้าวัสดุต้นทุนจากต่างถิ่น เพื่อสร้างความมั่นคงทางต้นทุน และส่งเสริมการพัฒนาพรรณพืช เพื่อสร้างความมั่นคงทางด้านต้นทุน	- โดยให้มีการเพาะปลูก ส่งเสริมการเพาะปลูกในพื้นที่ โดยจัดตั้งกลุ่มเกษตรกร เพื่อการพัฒนาพรรณพืชแก่การทำหัตถกรรมท้องถิ่น ในลักษณะของกลุ่มสหกรณ์ และจัดทำระบบการบริหารงานร่วมกันระหว่างเกษตรกรและผู้ประกอบการอาชีพหัตถกรรม เป็นการช่วยเหลือและสร้างระบบงานหัตถกรรมที่เข้มแข็ง อีกทั้งยังเป็นการลดต้นทุน สร้างรายได้ให้กับคนในท้องถิ่นอย่างแท้จริงและมีทรัพยากรไว้ใช้ในงานหัตถกรรมอย่างยั่งยืน	- หน่วยงานท้องถิ่น สถาบันทางการเงิน เข้ามามีส่วนส่งเสริมทางด้านความรู้ รวมทั้งการจัดตั้งกลุ่มให้มีความเป็นระบบ สามารถให้เกิดขึ้นจริงในชุมชน	- ผู้นำชุมชน เกษตรกร ผู้ประกอบการอาชีพหัตถกรรม เข้ามามีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น และการร่วมกลุ่ม และร่วมกันจัดวางระบบกลุ่มร่วมกัน
- กลยุทธ์ในการพัฒนารูปแบบ ชีวงานหัตถกรรมให้มีความโดดเด่น แต่ยังคงรักษาไว้ซึ่งความเป็นเอกลักษณ์ของชุมชน	- โดยมีการส่งเสริมจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนารูปแบบทางด้านการพัฒนาชีวงานหัตถกรรมของชุมชนหัตถกรรมให้มีความสอดคล้องกับรูปแบบความต้องการใช้งานในชีวิตประจำวัน ร่วมสมัยมากยิ่งขึ้น เพื่อให้เกิดการพัฒนาการทำงานหัตถกรรมในชุมชนอย่างต่อเนื่อง แต่การพัฒนา ยังคงรักษาความมีคุณค่า ความสำคัญและความเป็นเอกลักษณ์ของชุมชนหัตถกรรมไว้	- องค์กรส่งเสริมงานหัตถกรรม เข้ามามีส่วนร่วมในการเรียนรู้แลกเปลี่ยนเพื่อให้เกิดการสร้างสรรคงานหัตถกรรมให้มีมูลค่าเพิ่มสูงขึ้น เพื่อสร้างจุดเด่นทางการตลาด	- ผู้ประกอบวิชาชีพหัตถกรรม มีการพัฒนาและเรียนรู้การปรับปรุงพัฒนางานหัตถกรรมให้มีความร่วมสมัย เพื่อเพิ่มช่องทางด้านการตลาดให้กับงานหัตถกรรมในพื้นที่

ตารางที่ 5.1 (ต่อ)

กลยุทธ์	แนวทาง	ข้อเสนอแนะต่อการนำไปใช้	
		หน่วยงาน/สถาบัน/องค์กร	ประชาชน และผู้ประกอบการ
<p>- กลยุทธ์ในการพัฒนาระบบงานหัตถกรรมให้มีความเข้มแข็ง และยั่งยืน โดยใช้การมีส่วนร่วมระหว่างหน่วยงาน และผู้ประกอบการหัตถกรรม</p> <p>3) ทางด้านสังคม</p> <p>- กลยุทธ์ในพัฒนาใช้เทคโนโลยีการสื่อสาร เพื่อให้เกิดรูปแบบการถ่ายทอด วิถีชีวิต ภูมิปัญญา ให้กับผู้คนในพื้นที่ และผู้ที่สนใจ</p>	<p>- โดยใช้การมีส่วนร่วมระหว่างหน่วยงาน และผู้ประกอบการหัตถกรรม เพื่อสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจของชุมชนหัตถกรรม</p> <p>- โดยการนำเทคโนโลยีการสื่อสาร ร่วมสมัยเพื่อให้เกิดรูปแบบการถ่ายทอด วิถีชีวิต ภูมิปัญญา ให้กับผู้คนในพื้นที่ และผู้ที่สนใจ เป็นการกระตุ้นให้ผู้คนได้เล็งเห็นคุณค่าของวิถีชีวิตชุมชนหัตถกรรมดั้งเดิม</p>	<p>- หน่วยงานท้องถิ่น สถาบันการศึกษา องค์กรทางด้านพัฒนาชุมชน เข้ามามีส่วนร่วมในการวางแผนพัฒนาระบบเศรษฐกิจชุมชน โดยเน้นการสร้าง ความเข้มแข็งของชุมชนหัตถกรรมได้อย่างยั่งยืน</p> <p>- หน่วยงานท้องถิ่น พัฒนาระบบสารสนเทศ ในการส่งเสริมการเรียนรู้วิถีชีวิตชุมชน และมีการจัดสร้างปฏิทินกิจกรรมประเพณี วัฒนธรรมท้องถิ่น อย่างต่อเนื่อง</p>	<p>- ผู้ประกอบอาชีพ และเกษตรกร เข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดทิศทางการพัฒนาทางด้านเศรษฐกิจของชุมชนให้มีความเข้มแข็ง และยั่งยืน โดยมุ่งเน้นเศรษฐกิจในรูปแบบการพึ่งพาตนเอง</p> <p>- ผู้ประกอบอาชีพหัตถกรรมมีการถ่ายทอด ภูมิปัญญาให้กับลูกหลาน หรือผู้ที่สนใจ โดยเป็นการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างรุ่นเก่าและรุ่นใหม่เพื่อไม่ให้เกิดการสืบทอดในอนาคต โดยการเลือกใช้เทคโนโลยีร่วมสมัยเข้ามามีส่วนช่วยในการถ่ายทอด เช่นการพัฒนาวิธีการเรียนรู้ผ่านสื่อระบบสังคมออนไลน์(Social network)</p>
<p>- กลยุทธ์ในการส่งเสริมการแลกเปลี่ยน องค์ความรู้ระหว่างภายในและภายนอก</p>	<p>- โดยให้ชุมชนหัตถกรรมเป็นศูนย์กลางทางการเรียนรู้วิถีชีวิตชุมชนเศรษฐกิจ โดยให้ชุมชนและหน่วยงานท้องถิ่น ร่วมกันในการส่งเสริมให้เกิดศูนย์กลางการเรียนรู้วิถีชุมชน และสร้างแรงจูงใจในการดำเนินการส่งเสริมคุณค่าทางสังคม วิถีชีวิต ร่วมกัน</p>	<p>- องค์กรทางด้านวัฒนธรรม เข้ามามีส่วนร่วม กับชุมชน ในการจัดสร้างศูนย์กลางการเรียนรู้วิถีชีวิตหัตถกรรมร่วมกับชุมชน โดยเป็นการพัฒนาในรูปแบบวิถีชีวิตนิเวศวัฒนธรรม</p>	<p>- ผู้นำ ปราชญ์ชาวบ้าน ผู้ประกอบอาชีพหัตถกรรม ร่วมกันส่งเสริมให้เกิดการสร้างและส่งเสริมให้เกิดศูนย์กลางการเรียนรู้วิถีชุมชน และให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างภายในและภายนอกสร้างภูมิคุ้มกันให้กับสังคมชุมชนหัตถกรรม</p>

ข้อเสนอแนะต่อการศึกษาขั้นต่อไป

จากแนวทางการอนุรักษ์และพัฒนาชุมชนหัตถกรรมในเขตเทศบาลเมืองต้นเปา อำเภอ
ต้นก้าแพง จังหวัดเชียงใหม่ ยังมีข้อเสนอแนะต่อการศึกษาขั้นต่อไป ดังนี้

ในการพัฒนาทางด้านการปลูกพรรณพืช ที่เกี่ยวข้องกับงานหัตถกรรมของชุมชน จำเป็น
จะต้องศึกษาในรายละเอียดถึงลักษณะของพรรณพืช ลักษณะพื้นที่ที่มีความเหมาะสมต่อการ
พัฒนาพื้นที่เพาะปลูก และคุณภาพของดิน สภาพแวดล้อมที่เป็นข้อจำกัดของแต่ละพรรณพืช
เพื่อให้เกิดการพัฒนาพรรณพืชที่เหมาะสมและเกิดประโยชน์สูงสุดทั้งต่อเกษตรกร และผู้ประกอบการ
อาชีพหัตถกรรม

การพัฒนาชุมชนให้เป็นศูนย์กลางทางด้านวิถีชีวิตชุมชนหัตถกรรมและเป็นการส่งเสริมให้
เกิดการท่องเที่ยว เชิงนิเวศวัฒนธรรมชุมชน ควรมีการศึกษาถึงศักยภาพในการรองรับการ
ท่องเที่ยวของชุมชนหัตถกรรมดั้งเดิมร่วมด้วย

เอกสารและสิ่งอ้างอิง

- กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย. 2554. **ข้อมูลประชากรและบ้าน**. . (Online)
<http://www.dopa.go.th/padmic/jungwad76/jungwad76.htm>, 11 เมษายน 2554.
- กนกพร ภัคมาน. 2551. **การศึกษาเพื่อเสนอแนะการอนุรักษ์และฟื้นฟูย่านพาณิชยกรรมเก่าชุมชนเมืองจะเชิงเทราบนพื้นฐานการมีส่วนร่วมของประชาชน**. การค้นคว้าอิสระการวางแผนชุมชนเมืองและสภาพแวดล้อมมหำบัณฑิต สาขาการวางแผนชุมชนเมืองและสภาพแวดล้อม, มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- โครงการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมศิลปกรรม. 2548. **แผนที่สิ่งแวดล้อมทางวัฒนธรรม จังหวัดสมุทรสงคราม**. สำนักนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม.กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
- โครงการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมศิลปกรรม. 2548. **ระบบเพื่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมทางวัฒนธรรม(Cultural Environment Conservation System)**. สำนักนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
- จารุวรรณ สายพิน. 2551. **การพัฒนาการมีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการวางผังเมืองรวมเมือง/ชุมชน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา**. การค้นคว้าอิสระการวางแผนชุมชนเมืองและสภาพแวดล้อมมหำบัณฑิต สาขาการวางแผนชุมชนเมืองและสภาพแวดล้อม, มหาวิทยาลัยศิลปากร
- ชัยมงคล นิมศรีสุขกุล. 2549 **ทัศนคติการมีส่วนร่วมของประชาชนในการก่อสร้างโครงข่ายคมนาคมและขนส่งโดยการจัดรูปที่ดินเพื่อพัฒนาพื้นที่: พื้นที่ศึกษากรุงเทพมหานคร**. วิทยานิพนธ์การวางแผนและเมืองมหำบัณฑิต สาขาการวางแผนชุมชนเมืองและสภาพแวดล้อม, มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง.
- เทศบาลเมืองต้นเปา. 2551. **แผนยุทธศาสตร์การพัฒนา พ.ศ.2551-2555**.(อัดสำเนา)

ปารีชาติ วลัยเสถียร. 2543. **เอกสารประกอบการศึกษาวิชา สค.651 ทฤษฎีและหลักการ พัฒนาชุมชน.** คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

เพียรกานต์ วงศ์วานิชย์ศิลป์. 2550. **แนวทางการอนุรักษ์และฟื้นฟูชุมชนคลองบางน้อย จังหวัดสมุทรสงคราม.** วิทยานิพนธ์การวางแผนภาคและเมืองมหาบัณฑิต, สาขาวิชาการวางแผนผังชุมชน, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ราชบัณฑิตยสถาน. 2539. **พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2525.** พิมพ์ครั้งที่ 6. กรุงเทพฯ:อักษรเจริญพันธ์.

วงศ์กาญจนา กาญจนโชติ. 2549. **การฟื้นฟูชุมชนหัตถกรรม ตำบลห้วยยา จังหวัด เชียงใหม่.** วิทยานิพนธ์การวางแผนภาคและเมืองมหาบัณฑิต สาขาวิชาการวางแผนภาคและเมือง, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

วิวรรณ สีหนาท. 2546. **การศึกษาแนวทางการพัฒนาอาคารเพื่อการอนุรักษ์ชุมชนในพื้นที่ ลุ่มคลอง กรณีศึกษา คลองอ้อมนนท์และคลองบางกอกน้อย จังหวัดนนทบุรี .** วิทยานิพนธ์การวางแผนภาคและเมืองมหาบัณฑิต. สาขาการวางแผนภาคและเมือง. มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง.

ศนิ ลี้มทองสกุล. 2548. **ภูมิทัศน์พื้นที่ถิ่นของหมู่บ้านชนบทในชุมชนชาวมุสลิมในประเทศ ไทยและประเทศมาเลเซีย.** คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

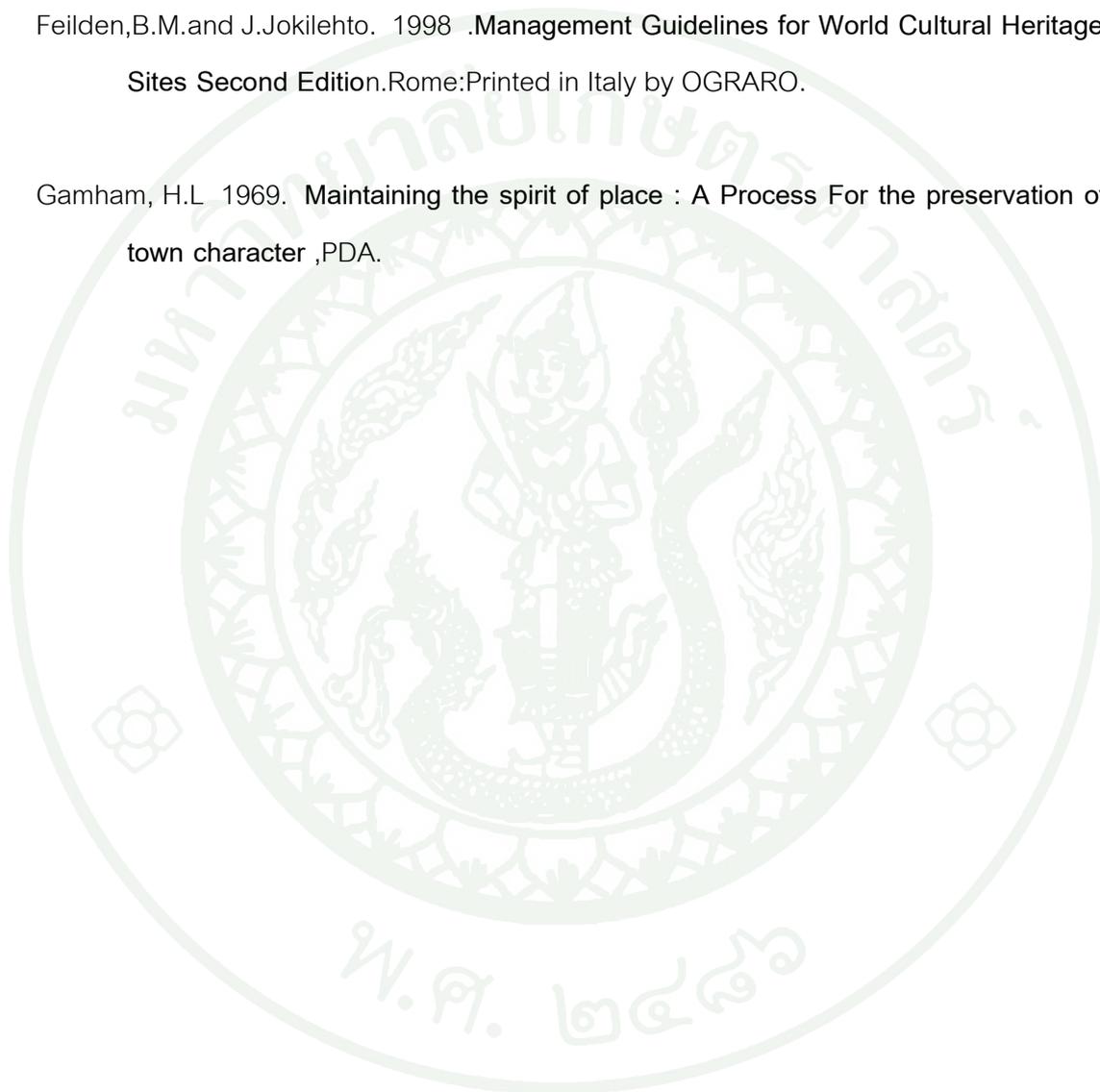
สิทธิพร ภิรมย์รื่น. 2548. “การอนุรักษ์ชุมชนเมืองและสภาพแวดล้อมทางวัฒนธรรม: แนวคิด หลักการและผลการปฏิบัติ.” **หน้าจั่ววารสารวิชาการ คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร** ฉบับที่ 20.

สำนักงานโยธาธิการและผังเมืองจังหวัดเชียงใหม่. ม.ป.ป. **เอกสารประกอบการประชุม คณะอนุกรรมการผังเมือง ผังเมืองรวมชุมชนสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่.** กรมโยธาธิการและผังเมือง. มปท.

ญาดา นาคสิทธิ์. 2549 **การอนุรักษ์ชุมชนชาวไทยวนบ้านยางหลวง อำเภอแม่แจ่ม จังหวัดเชียงใหม่**. วิทยานิพนธ์การวางแผนภาคและเมืองมหาบัณฑิต สาขาวิชาการวางแผนผังเมือง, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

Feilden,B.M.and J.Jokilehto. 1998 .**Management Guidelines for World Cultural Heritage Sites Second Edition**.Rome:Printed in Italy by OGRARO.

Gamham, H.L 1969. **Maintaining the spirit of place : A Process For the preservation of town character** ,PDA.

ภาคผนวก ก
เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา

แบบสำรวจทางกายภาพ

แบบสำรวจทางกายภาพ เพื่อนำไปใช้ในการพิจารณาด้านการประเมินคุณค่าและเอกลักษณ์ของชุมชน ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของการทำวิทยานิพนธ์เรื่อง “การอนุรักษ์และพัฒนาชุมชนหัตถกรรมในเขตเทศบาลตำบลต้นเปา อำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่” ของการศึกษาหลักสูตรปริญญาการวางผังเมืองและสภาพแวดล้อม มหาวิทยาลัย สาขาการวางผังเมืองและสภาพแวดล้อม มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

ช่วงระยะเวลาที่ทำการสำรวจ ระหว่าง วันที่.....เดือน.....พ.ศ. .... ถึง วันที่.....เดือน.....พ.ศ.....

ผู้สังเกตการณ์ 1. ....
2. ....

รายละเอียดหัวข้อการสำรวจ แบ่ง การสำรวจออกเป็น 3 ส่วน ดังนี้

ประเด็น	หัวข้อ	รายละเอียด
ส่วนที่ 1 ข้อมูลลักษณะทั่วไปของชุมชน	1. ลักษณะทางกายภาพของชุมชน	1) ขอบเขต ที่ตั้ง ขอบเขตการปกครองของชุมชน 2) องค์ประกอบและภูมิทัศน์ของชุมชน 3) รูปแบบของชุมชนและสถาปัตยกรรม 3.1) ศาสนสถาน 3.2) อาคารบ้านเรือน 4) ลักษณะการตั้งถิ่นฐาน การกระจายตัวของชุมชน
	2. คุณค่าต่อคุณภาพชีวิต (Quality of life Value) 1) ระบบสาธารณูปโภค และ 2) ระบบสาธารณูปการ	1) สาธารณูปโภค 1.1) การคมนาคมและการขนส่ง (Transportation) ก. ทางรถยนต์ ข. รถประจำทาง ค. ทางรถไฟ ง. ทางอากาศ 1.2) การไฟฟ้า 1.3) การประปา และระบบระบายน้ำ 1.4) การสื่อสาร ก. โทรศัพท์ และเครือข่ายเชื่อมโยง(The Internet) ข. ไปรษณีย์โทรเลข 1.5) การป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย 1.6) การจัดการมูลฝอย 2) ระบบสาธารณูปการ 1.1) สถาบันการศึกษา 1.2) สถาบันทางศาสนา

ประเด็น	หัวข้อ	รายละเอียด
		1.3) ตลาด 1.4) การบริการด้านสาธารณสุข 1.5) สถานีตำรวจ 1.6) เทศบาลองค์การบริหารส่วนท้องถิ่น และหน่วยงานอื่นๆ
	3.สภาพนิเวศทางธรรมชาติ	1) ระบบแม่น้ำลำคลอง 2) พื้นที่เกษตรกรรม
	4. การใช้ประโยชน์ที่ดิน และกรรมสิทธิ์ในการถือครองอาคาร ระบบที่ว่าง	1) การใช้ประโยชน์ที่ดินตามข้อกำหนดผังเมืองรวมจังหวัดเชียงใหม่ 2) ลักษณะการใช้ประโยชน์ที่ดิน 3) กรรมสิทธิ์ในการถือครอง 4) ระบบที่ว่าง 5) ความหนาแน่นของอาคาร และลักษณะการใช้อาคาร
	5. จินตภาพของชุมชน	1) ทาง(Paths) หมายถึง <ol style="list-style-type: none"> 1.1) ช่องทางที่ใช้สัญจร 1.2) เส้นทางการติดต่อของชุมชน หรือแนวทางสำหรับการเคลื่อนที่ภายในเมือง ได้แก่ ถนน ซอย ทางเท้า ทางรถไฟ แม่น้ำ ส่วนมากเป็นพื้นที่สาธารณะ เส้นทางเป็นองค์ประกอบที่สำคัญ ที่สามารถแสดงให้เห็นสภาพและภูมิทัศน์ของเมืองได้ 2) ขอบ (Edges) หมายถึง องค์ประกอบเชิงเส้นที่เป็นขอบเขตของสิ่งที่อยู่ติดกัน ซึ่งอาจจะเป็นการแบ่งแยกออกจากกัน หรือเป็นการเชื่อมโยงก็ได้ เช่น แม่น้ำ คูน้ำ คันดิน ทำให้การแบ่งบริเวณพื้นที่เมือง ปรากฏชัดเจนในแง่ของจุดเริ่มต้น หรือจุดสิ้นสุด 3) ศูนย์รวมชุมชน (Nodes) หมายถึง ศูนย์กลางของกิจกรรมซึ่งเป็นจุดสังเกตประเภทหนึ่งที่มีการเคลื่อนไหว ของกิจกรรมตลอดเวลา เช่น ตลาด แยกถนน เป็นต้น 4) ย่าน (Districts) หมายถึง บริเวณที่มีความคล้ายคลึงกัน ในวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชน ความคล้ายคลึงของสภาพแวดล้อมทางกายภาพ หรือกิจกรรมที่เกิดขึ้น โดยไม่จำกัดขนาดของพื้นที่ เช่น ย่านศูนย์กลางเมือง ย่านที่พักอาศัย ย่านศาสนสถาน เป็นต้น

ประเด็น	หัวข้อ	รายละเอียด
		<p>5) ที่หมายตา (Landmarks) หมายถึง สิ่งที่มีมองเห็นความแตกต่างได้ชัดเจนจากสิ่งแวดล้อม ใช้เป็นจุดอ้างอิง ของชุมชน ในการรับรู้ และจดจำได้ เป็นจุดเด่นของชุมชน แบ่งได้ 2 ประเภท</p> <p>5.1) ที่หมายตาที่มีมองเห็นได้ในระยะไกล (Distant Landmarks) เช่นยอดภูเขา ยอดเจดีย์ เป็นต้น</p> <p>5.2) ที่หมายตาที่มีมองเห็นได้ในระยะใกล้ (Local Landmarks) เช่นอนุสาวรีย์</p>
<p>ส่วนที่ 2 คุณค่า ความสำคัญและ เอกลักษณ์ของ ชุมชน (Significance)</p>	<p>1. คุณค่า (Value)</p> <p>2. สภาพความแท้ดั้งเดิม (Authenticity)</p>	<p>1) คุณค่าทางด้านสุนทรียภาพ</p> <p>1.1) รูปแบบสถาปัตยกรรม ของอาคาร และสิ่งก่อสร้างท้องถิ่นที่มีคุณค่าในการอนุรักษ์</p> <p>1.2) ระบบเครือข่ายการเชื่อมโยง</p> <p>1.3) มุมมองเด่นและลักษณะธรรมชาติและภูมิทัศน์ที่โดดเด่น</p> <p>1.4) รูปแบบการตั้งถิ่นฐานที่เป็นเอกลักษณ์ การเป็นสัญลักษณ์ท้องถิ่น</p> <p>1.5) ความกลมกลืนกับสภาพแวดล้อมชุมชน</p> <p>1.6) ความผูกพันต่อท้องถิ่นและเป็นที่ยอมรับของประชากรในท้องถิ่น</p> <p>2) คุณค่าทางวัฒนธรรม (Cultural Value)</p> <p>2.1) คุณค่าทางด้านความเป็นเอกลักษณ์ (Identity Value)</p> <p>2.2) คุณค่าทางด้านศิลปะ ด้านเทคนิค (Artistic and Technical Value)</p> <p>2.3) คุณค่าในเรื่องความหายาก (Rarity Value)</p> <p>3) คุณค่าทางเศรษฐกิจ สังคม</p> <p>3.1) คุณค่าทางด้านเศรษฐกิจ (Economic Value)</p> <p>3.2) คุณค่าทางด้านการใช้สอย (Functional Value)</p> <p>3.3) คุณค่าทางด้านข้อมูลและการศึกษาหาความรู้</p> <p>3.4) คุณค่าทางด้านสังคม (Social Value)</p> <p>3.5) คุณค่าทางด้านการเมือง (Political Value)</p> <p>คือการคงอยู่ของคุณค่านั้นๆ หรือเรียกว่าเอกลักษณ์</p> <p>1) ที่ตั้ง (Location)</p> <p>2) บริเวณโดยรอบ (Setting)</p> <p>3) การใช้วัสดุเหมือนเดิม (Material)</p> <p>4) รูปแบบเดิม (Style)</p>

ประเด็น	หัวข้อ	รายละเอียด
		5) ฝีมือช่าง หรือเทคนิค (Craftsmanship)
ส่วนที่ 3 ภัยคุกคามและ แนวโน้มการ เปลี่ยนแปลง (Threat and Trend)	1. ภัยคุกคาม	1) ปัจจัยภายใน 1.1) ทางด้านกายภาพ 1.2) ทางด้านชีวภาพ 1.3) ทางด้านเศรษฐกิจภายในท้องถิ่น 1.4) ทางด้านสังคม 1.5) ทางด้านวัฒนธรรม 1.6) นโยบายการพัฒนาของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในพื้นที่ 2) ปัจจัยภายนอก 2.1) ทางด้านกายภาพ 2.2) ทางด้านชีวภาพ 2.3) ทางด้านเศรษฐกิจ 2.4) ทางด้านสังคม 2.5) ทางด้านวัฒนธรรม 2.6) นโยบายการพัฒนาที่เกี่ยวข้องทั้งในระดับ อำเภอ ,จังหวัด, ภาค และระดับประเทศ
	2. แนวโน้ม การ เปลี่ยนแปลง และ ผลกระทบ ของชุมชน จากการ พัฒนาของ พื้นที่ หรือ จากการ เติบโตของ เมือง	1) ทางด้านกายภาพ 2) ทางด้านชีวภาพ 3) ทางด้านเศรษฐกิจ 4) ทางด้านสังคม การพึ่งพากันในทางสังคม 5) ประชากรและการเปลี่ยนแปลง 6) ทางด้านวัฒนธรรม การสืบทอดภูมิปัญญา ทางด้านหัตถกรรม 7) ทิศทางการพัฒนาของพื้นที่ เชิงนโยบาย

แบบสัมภาษณ์ผู้นำ

แบบสัมภาษณ์นี้ ใช้เป็นเครื่องมือในการรวบรวมข้อมูลเชิงลึกที่เกี่ยวข้องกับชุมชนซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของการทำวิทยานิพนธ์เรื่อง “การอนุรักษ์และพัฒนาชุมชนหัตถกรรมในเขตเทศบาลเมืองต้นเปา อำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่” ของการศึกษาหลักสูตรปริญญาการวางผังเมืองและสภาพแวดล้อมมหาบัณฑิต สาขาการวางผังเมืองและสภาพแวดล้อม มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

ชื่อผู้ให้ข้อมูล (นาย/นาง/นางสาว).....
 ที่อยู่(ที่สามารถติดต่อได้) บ้านเลขที่..... หมู่ที่ .....ชื่อหมู่บ้าน ..... เทศบาลเมืองต้นเปา
 อำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่ หมายเลขโทรศัพท์ .....

กลุ่มเป้าหมาย (✓)

- 1) ผู้นำชุมชน/ผู้แทนหน่วยงานในท้องถิ่น (ระบุ).....
 2) ผู้นำองค์กร/หน่วยงาน/นักวิชาการที่เกี่ยวข้อง (ระบุ).....

ส่วนที่ 1 : ข้อมูลผู้ให้สัมภาษณ์

- 1.1 เพศ 1) ชาย 2) หญิง
- 1.2 อายุ ..... ปี
- 1.3 การนับถือศาสนา 1) พุทธ 2) อิสลาม 3) คริสต์ 4) อื่น ๆ (ระบุ).....
- 1.4 การศึกษาสูงสุด
- 1) ประถมศึกษา (ประถม 1-6) 2) มัธยมศึกษาตอนต้น (มัธยม 1-3)
- 3) มัธยมศึกษาตอนปลาย (มัธยม 4-6) 4) อาชีวศึกษาตอนต้น (ปวช.)
- 5) อาชีวศึกษาขั้นสูง (อนุปริญญา/ปวส.) 6) ปริญญาตรี
- 7) สูงกว่าปริญญาตรี 8) อื่น ๆ (ระบุ).....
- 1.5 ระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในชุมชน ..... ปี ระยะเวลาที่ดำรงตำแหน่ง..... ปี

ส่วนที่ 2 ข้อมูลทางด้านคุณค่า เอกลักษณ์และความสำคัญของพื้นที่

2.1 ท่านคิดเห็นว่าในท้องถิ่นของท่านมีอะไรบ้างที่แสดงถึงคุณค่า ความสำคัญ หรือเอกลักษณ์ที่บ่งบอกถึงคุณค่าทางมรดกทางวัฒนธรรม ศิลปหัตถกรรมที่สำคัญของท้องถิ่นและควรค่าแก่การอนุรักษ์ให้คงอยู่กับชุมชนของท่านหรือไม่

.....
 .....

2.2 ท่านคิดว่าคุณค่า ความสำคัญและเอกลักษณ์ของท้องถิ่นท่าน มีความโดดเด่นทางด้านใดมากที่สุด

ประเด็นคุณค่า	ระดับความโดดเด่น		
	มาก	ปานกลาง	น้อย
คุณค่าทางด้านประวัติศาสตร์			
คุณค่าทางด้านสุนทรียภาพและความงาม			
คุณค่าทางด้านสังคมและวัฒนธรรม			
คุณค่าทางด้านเทคโนโลยี ภูมิปัญญา และการถ่ายทอด			
คุณค่าทางด้านกายภาพ ,ภูมิทัศน์			
คุณค่าทางด้านสิ่งแวดล้อม			
คุณค่าทางด้านเศรษฐกิจร่วมสมัย			

2.3 ท่านคิดว่าคุณค่าของชุมชนหัตถกรรมในเขตเทศบาลเมืองต้นเปามีคุณค่าและความสำคัญอยู่ในระดับใด

ประเด็นการประเมิน	ระดับคุณค่าและความสำคัญ					
	มากที่สุด (5)	มาก (4)	ปานกลาง (3)	น้อย (2)	น้อยที่สุด (1)	ไม่ปรากฏ (0)
ด้านประวัติศาสตร์						
1.1 ในพื้นที่มีประวัติศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับบุคคลสำคัญในอดีต						
1.2 พื้นที่มีความเชื่อมโยงกับเหตุการณ์สำคัญทางประวัติศาสตร์						
ด้านสุนทรียภาพและความงาม						
2.1 มีความเป็นลักษณะเฉพาะ ทั้งทางด้านความคิด การออกแบบ วัฒนธรรมแวดล้อมที่มีส่วนให้เกิดความงามขึ้นในพื้นที่						
ด้านสังคมและวัฒนธรรม						
3.1 การอนุรักษ์มีวิถีชีวิตดั้งเดิมเป็นสังคมชนบทแบบเกษตรกรรม ระบบความสัมพันธ์แบบเครือญาติ						
3.2 การเผยแพร่และสืบทอดวัฒนธรรมประเพณีในท้องถิ่นอย่างต่อเนื่อง						
3.3 การเป็นศูนย์กลางแหล่งรวบรวมประวัติศาสตร์ดั้งเดิมชุมชน						
3.4 การส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์และพัฒนาชุมชน						
3.5 บทบาทการเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ศิลปหัตถกรรม						

ประเด็นการประเมิน	ระดับคุณค่าและความสำคัญ					
	มากที่สุด (5)	มาก (4)	ปานกลาง (3)	น้อย (2)	น้อยที่สุด (1)	ไม่ปรากฏ (0)
คุณค่าทางด้านเทคโนโลยี ภูมิปัญญา และการถ่ายทอด						
4.1 มีบทบาทการเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ สืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น (ด้านศิลปหัตถกรรม เกษตรกรรม ฯลฯ)						
<u>ด้านกายภาพ</u>						
5.1 สถาปัตยกรรมความงามโดดเด่นและเป็นเอกลักษณ์ของชุมชน (วัด, อาคารพักอาศัย, เรือนล้านนา ฯลฯ)						
5.2 มีการอนุรักษ์สถาปัตยกรรมดั้งเดิมและส่งเสริมการใช้วัสดุท้องถิ่น						
5.3 สภาพแวดล้อมทางภูมิทัศน์มีความสวยงาม บ่งบอกถึง ประวัติศาสตร์ดั้งเดิมของชุมชน(ภูเขา ป่าไม้ แม่น้ำลำคลอง ทุ่งนา ฯลฯ)						
5.4 ที่ตั้งชุมชน มีบทบาทและความสำคัญต่อชุมชนโดยรอบ เช่น บทบาทชุมชนย่านการค้า ย่านแหล่งผลิตหัตถกรรม ย่านพักอาศัย						
5.5 การกำหนดการใช้ประโยชน์พื้นที่ภายในชุมชนอย่างมีประสิทธิภาพ เช่น การมีส่วนร่วมกลางในการประกอบกิจกรรมชุมชน						
<u>ด้านสิ่งแวดล้อม</u>						
6.1 ชุมชนมีความสัมพันธ์เชื่อมโยงกับสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ แบบพึ่งพาอาศัยกัน(ภูเขา ป่าชุมชน แม่น้ำลำคลอง)						
<u>ด้านเศรษฐกิจ</u>						
7.1 ศูนย์กลางการผลิตสินค้าด้านศิลปหัตถกรรม						
7.2 ศูนย์กลางการกระจายรายได้สู่ชุมชนท้องถิ่น						
7.3 ศูนย์กลางกิจกรรมการท่องเที่ยวและบริการ						

ส่วนที่ 3 สภาพปัญหาและสถานการณ์การเปลี่ยนแปลง และความต้องการในอนาคต

3.1 ท่านคิดว่าปัจจุบันชุมชนท่านประสบปัญหาทางด้านใดบ้างอย่างไร

- สภาพปัญหาทั่วไปของชุมชน ได้แก่.....

.....

- สถานการณ์ สภาพปัญหาที่ส่งผลกระทบต่อคุณค่า เอกลักษณ์ และความสำคัญของพื้นที่ชุมชน
หัตถกรรม ได้แก่.....

.....

3.2 ในอนาคตท่านต้องการให้ชุมชนของท่านเป็นอย่างไร

.....

.....

3.3 เพื่อให้ชุมชนของท่านเป็นไปตามความต้องการที่จะเกิดขึ้นในอนาคตควรมีวิธีการ หรือแนวทางการ
ดำเนินการอย่างไร

.....

.....

3.4 ข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะต่อการศึกษา

.....

.....

.....

.....

แบบสัมภาษณ์ทัศนคติระดับครัวเรือน

แบบสัมภาษณ์นี้ ใช้เป็นเครื่องมือในการรวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับชุมชนซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของการทำวิทยานิพนธ์เรื่อง “การอนุรักษ์และพัฒนาชุมชนหัตถกรรมในเขตเทศบาลเมืองต้นเปา อำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่” ของการศึกษาหลักสูตรปริญญาการวางผังเมืองและสภาพแวดล้อมมหาบัณฑิต สาขาการวางผังเมืองและสภาพแวดล้อม มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

ชื่อผู้ให้ข้อมูล (นาย/นาง/นางสาว).....

ที่อยู่(ที่สามารถติดต่อได้) บ้านเลขที่..... หมู่ที่ .....ชื่อหมู่บ้าน .....เทศบาลเมืองต้นเปา

อำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่ เบอร์โทรศัพท์ .....

ส่วนที่ 1 : ข้อมูลผู้ให้สัมภาษณ์

1.1 เพศ

1. ชาย   2. หญิง

1.2 อายุ.....ปี

1.3 สถานภาพ

1. โสด   2. สมรส   3. หม้าย   4. หย่าร้าง/แยกกันอยู่

1.4 ศาสนา

1. พุทธ   2. คริสต์   3. อิสลาม   4. อื่นๆ (ระบุ).....

1.5 การศึกษา

1. ไม่ได้เรียนหนังสือ   2. ประถมศึกษา
 3. มัธยมศึกษาตอนต้น /มัธยมศึกษาตอนปลาย   4. อาชีวศึกษา ปวช./ปวท./ปวส.
 5.ปริญญาตรี   6. ปริญญาโท ขึ้นไป

1.6 ภูมิลำเนา

1. เป็นคนในพื้นที่ /ชุมชนนี้มาตั้งแต่เกิด บรรพบุรุษอาศัยอยู่ที่นี่มา.....ปี
 2. ย้ายมาจากที่อื่น หมู่ที่ .....ตำบล .....อำเภอ.....จังหวัด.....
     กรณีที่ย้าย
     - จำนวนปีที่ย้ายมาอยู่อาศัยที่นี่ .....ปี
     - สาเหตุที่ย้ายมา
 1. ย้ายตามครอบครัว   2. ย้ายมาแต่งงานกับคนที่นี่   3. มาหางานทำ
 4. เพื่อมาศึกษาที่นี่   5. มีหน้าที่การงานที่นี่/ย้ายตามตำแหน่งงาน   6. อื่นๆ(ระบุ).....

1.7 ท่านคิดจะย้ายไปอยู่อาศัยที่อื่นอีกหรือไม่

1. คิดจะย้าย เพราะ.....
2. ไม่คิดจะย้าย เพราะ .....
3. ไม่แน่ใจ เพราะ.....

1.8 สมาชิกในครอบครัว(รวมท่านด้วย)รวม.....คน ชาย.....คน หญิง.....คน

ตอนที่ 2 สภาพเศรษฐกิจ สังคม และสภาพแวดล้อมในชุมชน

2.1 การประกอบอาชีพหลัก ของครัวเรือน

1. อาชีพหัตถกรรม ระบุประเภทหัตถกรรม..... 2. เกษตรกรรม
3. รับราชการ/รัฐวิสาหกิจ 4. รับจ้างทั่วไป
5. อื่นๆ (ระบุ).....

2.2 สถานประกอบการชื่อ.....เปิดมาแล้ว.....ปี จำนวนลูกจ้าง.....คน

2.3 การประกอบอาชีพหัตถกรรม

1. แหล่งวัตถุดิบ/การจัดหาวัตถุดิบหลัก (ระบุ).....

- 1) ในพื้นที่ 2) ต่างพื้นที่ ระบุ จังหวัด..... 3. อื่นๆ(ระบุ) .....

2. ลักษณะการทำหัตถกรรมในพื้นที่(ตอบได้มากกว่า 1 คำตอบ)

- 1) ผลิตเพื่อไว้ใช้เองในครัวเรือน และญาติพี่น้อง
- 2) ผลิตเพื่อไว้จำหน่ายในชุมชนชน เป็นธุรกิจในครัวเรือน
- 3) ผลิตเพื่อจำหน่ายทั้งในพื้นที่จังหวัดของตนเอง
- 4) ผลิตเพื่อจำหน่าย
- 5) ผลิต เฉพาะ องค์ประกอบของผลิตภัณฑ์หัตถกรรม ระบุ.....
- 6) อื่นๆ (ระบุ).....

3. ขนาดธุรกิจ

1. ไม่ได้ผลิตในเชิงธุรกิจ 2. ธุรกิจขนาดเล็ก (SME) 3. ธุรกิจขนาดกลาง
4. อุตสาหกรรมการผลิตหรือธุรกิจการผลิตขนาดใหญ่

4.การจำหน่าย (ตอบได้มากกว่า 1 คำตอบ)

- 1) ไม่ได้จำหน่าย เอาไว้ใช้ในครัวเรือน ญาติพี่น้อง
- 2) จำหน่ายในพื้นที่
- 2.1) ศูนย์จำหน่ายผลิตภัณฑ์ ระบุ.....
- 2.2) ร้านของตัวเอง   2.3) อื่นๆ (ระบุ).....
- 3) ผลิตภัณฑ์ที่มีการสั่งซื้อจากผู้ซื้อ 3.1) ในประเทศ 3.2) ต่างประเทศ(ระบุ).....

2.7 ท่านมีปัญหาในการประกอบอาชีพหรือไม่

1. ไม่มี
2. มี ระบุปัญหา .....

2.8 ท่านเคยคิดจะเปลี่ยนอาชีพหรือไม่

1. ไม่เคย
2. เคย เพราะ.....

2.9 ท่านเป็นสมาชิกกลุ่ม/องค์กรใดบ้าง

1. เป็น (ระบุ) (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)
- 1.1 กลุ่มสมาชิกสหกรณ์การเกษตร   1.2 กลุ่มอนุรักษ์กระดาดชา
- 1.3 กลุ่มแม่บ้าน   1.4 กลุ่มสมาชิก ธกส.
- 1.5 กลุ่มส่งเสริมอาชีพ (ระบุ).....
- 1.6 อื่นๆ (ระบุ).....
2. ไม่เป็น

ส่วนที่ 3 คุณค่า เอกลักษณ์และความสำคัญของพื้นที่

3.1 ท่านคิดเห็นว่าเป็นท้องถิ่นของท่านมีอะไรบ้างที่แสดงถึงคุณค่า ความสำคัญ หรือเอกลักษณ์ที่บ่งบอกถึงคุณค่าทางมรดกทางวัฒนธรรม ศิลปหัตถกรรมที่สำคัญของท้องถิ่นและควรค่าแก่การอนุรักษ์ให้คงอยู่กับชุมชนของท่านหรือไม่

1. มี ได้แก่ (ระบุ).....
2. ไม่มี เพราะ(ระบุ).....

3.2 ท่านคิดว่าคุณค่า ความสำคัญและเอกลักษณ์ของท้องถิ่นท่าน มีความโดดเด่นทางด้านใดมากที่สุด

ประเด็นคุณค่า	ระดับความโดดเด่น		
	มาก	ปานกลาง	น้อย
คุณค่าทางด้านประวัติศาสตร์			
คุณค่าทางด้านสุนทรียภาพและความงาม			
คุณค่าทางด้านสังคมและวัฒนธรรม			
คุณค่าทางด้านเทคโนโลยี ภูมิปัญญา และการถ่ายทอด			
คุณค่าทางด้านกายภาพ ,ภูมิทัศน์			
คุณค่าทางด้านสิ่งแวดล้อม			
คุณค่าทางด้านเศรษฐกิจร่วมสมัย			

33 ในกรณีที่ท่านเห็นว่าชุมชนของท่านมีคุณค่าความสำคัญและเอกลักษณ์ของท้องถิ่น ท่านคิดว่าคุณค่าของชุมชน ทัศนคติกรรมในเขตเทศบาลเมืองต้นเปามีคุณค่าและความสำคัญอยู่ในระดับและอยู่ในระดับใด

ประเด็นการประเมิน	ระดับคุณค่าและความสำคัญ					
	มากที่สุด (5)	มาก (4)	ปานกลาง (3)	น้อย (2)	น้อยที่สุด (1)	ไม่ปรากฏ (0)
ด้านประวัติศาสตร์						
1.1 ในพื้นที่มีประวัติศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับบุคคลสำคัญในอดีต						
1.2 พื้นที่ที่มีความเชื่อมโยงกับเหตุการณ์สำคัญทางประวัติศาสตร์						
ด้านสุนทรียภาพและความงาม						
2.1 มีความเป็นลักษณะเฉพาะ ทั้งทางด้านความคิด การออกแบบ วัฒนธรรมแวดล้อมที่มีส่วนให้เกิดความงามขึ้นในพื้นที่						
ด้านสังคมและวัฒนธรรม						
3.1 การอนุรักษ์วิถีชีวิตดั้งเดิมเป็นสังคมชนบทแบบเกษตรกรรม ระบบความสัมพันธ์แบบเครือญาติ						
3.2 การเผยแพร่และสืบทอดวัฒนธรรมประเพณีในท้องถิ่นอย่างต่อเนื่อง						
3.3 การเป็นศูนย์กลางแหล่งรวบรวมประวัติศาสตร์ดั้งเดิมชุมชน						
3.4 การส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์และพัฒนาชุมชน						
3.5 บทบาทการเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ศิลปหัตถกรรม						

ประเด็นการประเมิน	ระดับคุณค่าและความสำคัญ					
	มากที่สุด (5)	มาก (4)	ปานกลาง (3)	น้อย (2)	น้อยที่สุด (1)	ไม่ปรากฏ (0)
<p><u>คุณค่าทางด้านเทคโนโลยี ภูมิปัญญา และการถ่ายทอด</u></p> <p>4.1 มีบทบาทการเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ สืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น (ด้านศิลปหัตถกรรม เกษตรกรรม ฯลฯ)</p> <p><u>ด้านกายภาพ</u></p> <p>5.1 สถาปัตยกรรมความงามโดดเด่นและเป็นเอกลักษณ์ของชุมชน(วัด,อาคารพำอาศัย,เรือนล้านนา ฯลฯ)</p> <p>5.2 มีการอนุรักษ์สถาปัตยกรรมดั้งเดิมและส่งเสริมการใช้วัสดุท้องถิ่น</p> <p>5.3 สภาพแวดล้อมทางภูมิทัศน์มีความสวยงาม บ่งบอกถึงประวัติศาสตร์ดั้งเดิมของชุมชน(ภูเขา ป่าไม้ แม่น้ำลำคลอง ทุ่งนา ฯลฯ)</p> <p><u>ด้านสิ่งแวดล้อม</u></p> <p>6.1 ชุมชนมีความสัมพันธ์เชื่อมโยงกับสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติแบบพึ่งพาอาศัยกัน(ภูเขา ป่าชุมชน แม่น้ำลำคลอง)</p> <p><u>ด้านเศรษฐกิจ</u></p> <p>7.1 ศูนย์กลางการผลิตสินค้าด้านศิลปหัตถกรรม</p>						
7.2 ศูนย์กลางการกระจายรายได้สู่ชุมชนท้องถิ่น						
7.3 ศูนย์กลางกิจกรรมการท่องเที่ยวและบริการ						

ส่วนที่ 4 สภาพปัญหาและสถานการณ์การเปลี่ยนแปลง และความต้องการในอนาคต

4.1 ท่านคิดว่าการ สถานการณ์ปัญหาต่อไปนี้จะก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทั้งทางด้านการคุณค่าความสำคัญของชุมชนหัตถกรรมผ่านมาในรอบ 5-20 ปี(พ.ศ. 2533-2553) อยู่ในระดับใด และแนวทางแก้ไขที่ท่านเห็นว่าเหมาะสมได้แก่

ประเด็นปัญหา	ไม่มี	มี	ระดับการเปลี่ยนแปลง						
			มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด		
			(5)	(4)	(3)	(2)	(1)		
1. การขยายตัวของความเป็นเมืองเข้ามาในพื้นที่เพิ่มมากขึ้นทำให้คุณค่าของชุมชนถูกกลืนหายไป									
2. การขนาดการสนับสนุนส่งเสริมทางด้านคุณค่า เอกลักษณ์ ของชุมชนอย่างจริงจัง									
3. การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ ส่งผลให้การคงไว้ซึ่งคุณค่าและเอกลักษณ์ของท้องถิ่นเปลี่ยนแปลง									
4. ขาดการสืบทอด สืบสานภูมิปัญญาในท้องถิ่น ไม่มีผู้สืบทอดความรู้									
5. ประเพณี วัฒนธรรมพื้นถิ่นถูกกลืนหาย									
6.การรวมกลุ่มของชุมชน เพื่อสร้างจุดแข็งของชุมชนมีน้อย									
7.ประชาชนในท้องถิ่นให้การมีส่วนร่วมน้อยลง									
8.การเปลี่ยนแปลงจากการประกอบอาชีพในภาคครัวเรือนเข้าสู่ภาคอุตสาหกรรมเพิ่มมากขึ้น									
9.การขยายตัวของภาคธุรกิจขนาดใหญ่ในพื้นที่ (ตลาดโลดส์ ,ธุรกิจเฉพาะด้าน เป็นต้น)									
10.ขาดแคลนที่ดินทำกิน									
11. ชุมชนมีความหนาแน่นมากขึ้น									
12. ที่ตั้งชุมชนเป็นเส้นทางผ่านที่ไปยังแหล่งท่องเที่ยวอื่น									
13.เส้นทางเชื่อมโยงระหว่างแต่ละชุมชนไม่ต่อเนื่อง									
14.ถนนแคบ									
15. สภาพภูมิทัศน์ในพื้นที่ไม่โดดเด่น รูปแบบอาคารไม่โดดเด่นเป็นเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น									
อื่นๆ ระบุ.....									

4.2 ในอนาคตท่านต้องการให้ชุมชนของท่านเป็นอย่างไร

.....
.....

4.3 เพื่อให้ชุมชนของท่านเป็นไปตามความต้องการที่จะเกิดขึ้นในอนาคตควรมีวิธีการ หรือแนวทางการ
ดำเนินการอย่างไร

.....
.....

4.4 ข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะต่อการศึกษา

.....

(ขอขอบพระคุณทุกท่านที่ให้ความร่วมมือในการตอบแบบสอบถาม)

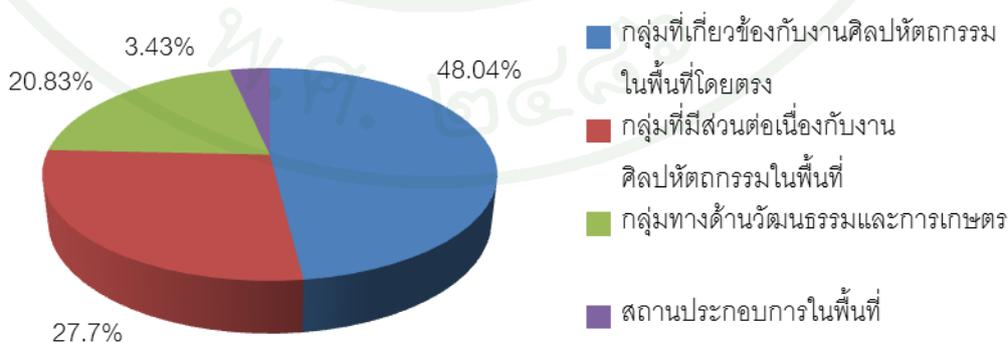

ภาคผนวก ข

ผลการสำรวจทัศนคติและความคิดเห็นที่มีต่อคุณค่าและความสำคัญของชุมชนหัตถกรรมในเขตเทศบาลเมืองต้นเปา

ผลการสำรวจทัศนคติและความคิดเห็นที่มีต่อคุณค่าและความสำคัญของชุมชนหัตถกรรมในเขตเทศบาลเมืองต้นเปา

จากผลการศึกษาลักษณะของชุมชนหัตถกรรม ที่ปรากฏในพื้นที่ ทำให้ทราบถึงลักษณะรายละเอียดของชุมชนหัตถกรรมได้มากขึ้น ดังนั้นในการสำรวจความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างที่อาศัยอยู่ในพื้นที่เกี่ยวกับคุณค่า ความสำคัญ รวมทั้งเอกลักษณ์ ของชุมชนหัตถกรรมในมุมมองของผู้ที่อาศัยในพื้นที่ เพื่อเป็นให้ทราบถึงการตระหนักถึงคุณค่าและความสำคัญของชุมชน อีกทั้งยังเป็นการให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการศึกษาความสำคัญของชุมชน โดยได้กำหนดกลุ่มตัวอย่าง ออกเป็น 4 กลุ่มเพื่อให้ครอบคลุมทั้งเขตพื้นที่ศึกษาให้มากที่สุด ได้แก่ กลุ่มที่ 1 มีความสำคัญและมีความโดดเด่นในด้านการประกอบอาชีพหัตถกรรมในครัวเรือน กลุ่มที่ 2 ได้แก่ กลุ่มที่มีลักษณะโดดเด่นที่เป็นย่านการค้าเกี่ยวเนื่องกับการจำหน่ายสินค้าหัตถกรรม หรือมีลักษณะการทำหัตถกรรมในเชิงพาณิชย์กรรม กลุ่มที่ 3 ได้แก่กลุ่มที่มีลักษณะเด่นในการประกอบอาชีพเกษตรกรรมหรือไม่มีส่วนเกี่ยวข้องกับงานหัตถกรรม แต่มีส่วนเกี่ยวข้องกับงานประเพณีของชุมชน และกลุ่มที่ 4 กลุ่มสถานประกอบการที่อยู่ในพื้นที่ศึกษา โดยในการศึกษาคั้งนี้สามารถรวบรวมความคิดเห็นจากกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด จำนวน 408 ตัวอย่าง ทำให้ค่าความเชื่อมั่นที่ร้อยละ 96 ซึ่ง กลุ่มตัวอย่างที่ 1 มีจำนวนทั้งสิ้น 196 คน คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 48.04 ของกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด กลุ่มที่ 2 มีจำนวนทั้งสิ้น 113 คน คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 27.70 กลุ่มที่ 3 มีจำนวนทั้งสิ้น 85 คน คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 20.83 และกลุ่มที่ 4 มีจำนวนทั้งสิ้น 14 ราย คิดเป็นสัดส่วน 3.43 แสดงรายละเอียดของผลการศึกษาดังภาพผนวกที่ ข1 และได้แบ่งการนำเสนอออกเป็น

ภาพผนวกที่ ข 1 แสดงสัดส่วนจำนวนกลุ่มตัวอย่าง

ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง

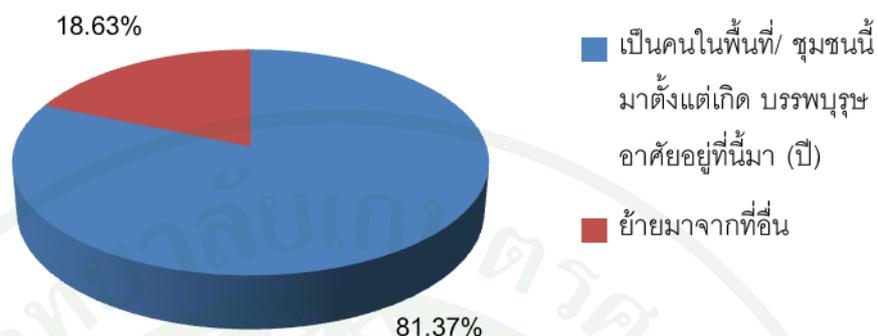
สำหรับทางด้านสภาพทั่วไปของกลุ่มตัวอย่างเพื่อศึกษาถึงลักษณะของประชากร โดยทำการศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับ เพศ อายุ การประกอบอาชีพ ระดับการศึกษา สถานภาพการสมรส ภูมิลำเนา ของกลุ่มตัวอย่าง เพื่อให้เข้าใจถึงลักษณะของประชากรได้มากขึ้น แสดงรายละเอียดดังต่อไปนี้

เพศ /อายุ จากผลการศึกษา พบว่ากลุ่มตัวอย่างเป็นกลุ่มเพศหญิง มากกว่า เพศชาย คิดเป็นสัดส่วนร้อยละของความแตกต่าง 9.80 (สัดส่วนเพศหญิง ร้อยละ 54.90 และเพศชาย ร้อยละ 45.10) ส่วนอายุของกลุ่มตัวอย่าง พบว่ากลุ่มตัวอย่างมีอายุเฉลี่ยอยู่ในช่วง 42.25 ปี โดยในกลุ่มตัวอย่างที่ 1 มีอายุเฉลี่ย เท่ากับ 41.79 ปี กลุ่มที่ 2 มีค่าเฉลี่ยอายุเท่ากับ 42.22 กลุ่มที่ 3 มีอายุเฉลี่ยเท่ากับ 43.52 และในกลุ่มที่ 4 มีอายุเฉลี่ยเท่ากับ 41.36

ศาสนา ระดับการศึกษา ทางด้านการนับถือศาสนา พบว่าประชากรกลุ่มตัวอย่าง ส่วนใหญ่ นับถือศาสนาพุทธ คิดเป็นสัดส่วน ร้อยละ 97.23 และนับถือศาสนาคริสต์ คิดเป็นสัดส่วน ร้อยละ 2.70 ของกลุ่มประชากรทั้งหมด ส่วนทางด้านการศึกษา พบว่าประชากรส่วนใหญ่ของกลุ่ม มีการศึกษาอยู่ในระดับ ประถมศึกษา คิดเป็นสัดส่วนกว่า 40.44 ของกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด รองลงมา มีการศึกษาอยู่ในระดับ มัธยมศึกษาตอนปลายหรืออาชีวศึกษา ระดับมัธยมศึกษาต้น ต้น ระดับปริญญาตรี และไม่ได้เรียนหนังสือ คิดเป็นสัดส่วน ร้อยละ 33.00 ,14.71 ,11.27 และ 0.49 ตามลำดับ

ภูมิลำเนาและการย้ายถิ่น จากการศึกษาพบว่า ประชากรส่วนใหญ่ของกลุ่มตัวอย่าง กว่าร้อยละ 81.37 ของประชากรที่ใช้ในการศึกษาทั้งหมด เป็นคนในพื้นที่ตั้งแต่เกิด (ภาพผนวกที่ ข 2) โดยมีบรรพบุรุษอาศัยอยู่ที่นั่นโดยเฉลี่ย 77.76 ปี มีเพียง ร้อยละ 18.63 ที่ย้ายมาจากที่อื่น โดยส่วนใหญ่จะย้ายมาจาก จังหวัดอื่นๆ ที่อยู่ใกล้เคียง โดยส่วนใหญ่จะย้ายมาจากจังหวัดในภาคเหนือ คิดเป็นสัดส่วนกว่า ร้อยละ 30.26 ส่วนรองลงมา ย้ายมาจากตำบลอื่นในเขตอำเภอสันกำแพง แลจะย้ายมาจากอำเภออื่นในจังหวัดเชียงใหม่ในสัดส่วนเท่ากัน (เท่ากันที่ สัดส่วนร้อยละ 26.32) ที่เหลือย้ายมาจากจังหวัดอื่นๆในภาคกลาง และจังหวัดอื่นๆ ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ในสัดส่วนที่ใกล้เคียงกัน (ร้อยละ 10.53 และ 6.58 ตามลำดับ) ซึ่งส่วนใหญ่แล้วจะย้ายเข้ามาอาศัยอยู่ในพื้นที่ โดยเฉลี่ยเท่ากับ 18.37 ปี(โดยประมาณ) สาเหตุส่วนใหญ่ที่ย้ายเข้ามาอยู่อาศัย

ที่นี่ ได้แก่ ย้ายมาแต่งงานกับคนที่นี่(ร้อยละ 55.26) ย้ายมาประกอบธุรกิจที่นี่ (ร้อยละ 14.47) เป็นต้น

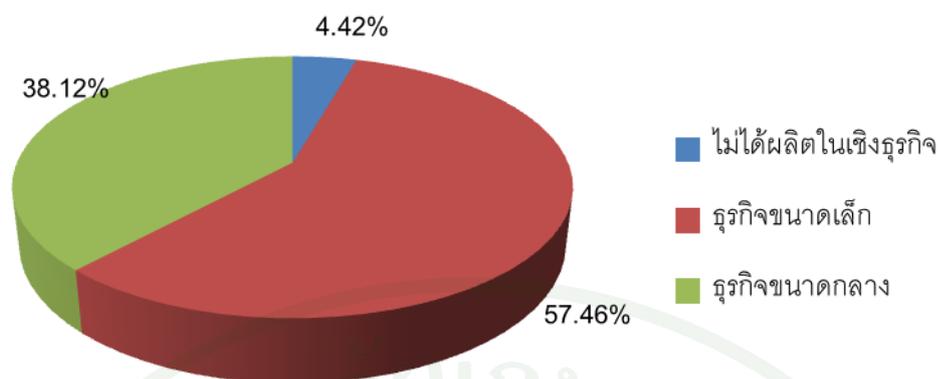

ภาพผนวกที่ ข 2 แสดงสัดส่วนภูมิถิ่นกำเนิดของกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด

การคิดจะย้ายไปอยู่ที่อื่นหรือไม่ พบว่ากลุ่มตัวอย่างกว่า ส่วนใหญ่กว่า 93.38 ไม่คิดที่จะย้ายไปอยู่ที่อื่น มีเพียงร้อยละ 0.49 ที่คิดจะย้ายไปอยู่ที่อื่น และมีบางส่วนที่ยังไม่แน่ใจ คิดเป็นร้อยละ 6.13 ของสัดส่วนเป็นประชากรทั้งหมด โดยกลุ่มตัวอย่างที่แสดงความคิดเห็นว่าไม่ต้องการย้ายไปอยู่ที่ไหน ได้ให้เหตุผลที่สำคัญว่า ตนมีครอบครัวอยู่ที่นี่ และเห็นว่าที่นี่เป็นถิ่นฐานบ้านเกิดของตนเอง

จำนวนสมาชิกในครัวเรือน พบว่า กลุ่มตัวอย่างทั้งหมดมีจำนวนสมาชิกในครัวเรือนรวมทั้งหมด โดยเฉลี่ยเท่ากับ 4 คนโดยประมาณ สามารถแบ่งออกเป็นเพศชาย เฉลี่ย 2 คนต่อครัวเรือน และเป็นเพศหญิงเฉลี่ย 2 คนต่อครัวเรือน

ลักษณะการประกอบธุรกิจของอาชีพหัตถกรรม จากการศึกษพบว่า การประกอบอาชีพหัตถกรรมของกลุ่มตัวอย่างที่มีอาชีพหลักคือการทำหัตถกรรม จะมีการประกอบอาชีพในเชิงธุรกิจ เป็นลักษณะธุรกิจขนาดเล็ก คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 57.46 และ ประกอบธุรกิจขนาดกลาง คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 38.12 และที่ประกอบอาชีพโดยไม่ได้ทำการผลิตในเชิงธุรกิจ คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 4.42 (ภาพผนวกที่ ข 3)

ภาพผนวกที่ ข 3 แสดงสัดส่วนลักษณะขนาดของการประกอบธุรกิจที่เกี่ยวข้องกับงานหัตถกรรมของกลุ่มตัวอย่างที่ประกอบอาชีพหัตถกรรม

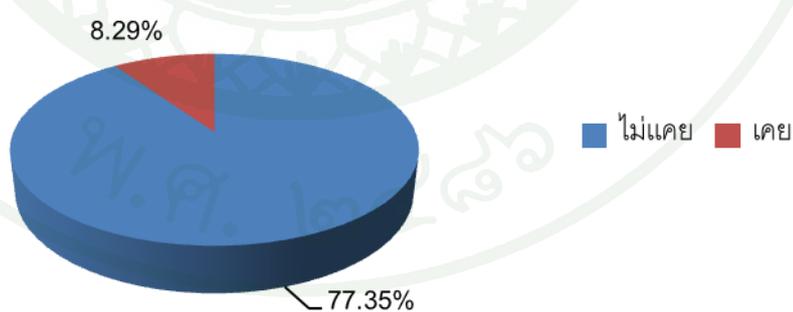
การจัดจำหน่าย พบว่า มีการจัดจำหน่ายใน 2 ลักษณะ คือ 1) การผลิตและจำหน่าย ในพื้นที่ คิดเป็นสัดส่วน ร้อยละ 82.87 โดยจำหน่ายในร้านค้าของตนเองภายในชุมชน ผลิตและจำหน่ายให้กับศูนย์จำหน่ายผลิตภัณฑ์หัตถกรรมภายในท้องถิ่นของตนเอง และ มีการจำหน่ายให้กับร้านค้าอื่นๆ ที่อยู่ในชุมชนของตนเอง ซึ่งแสดงให้เห็นได้ว่า การจำหน่ายส่วนใหญ่จะจำหน่ายอยู่ในพื้นที่ของตนเองเป็นหลัก และ 2) ลักษณะการจำหน่ายให้กับลูกค้าตามที่มีการสั่งซื้อทั้งจากภายในประเทศ คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 25.97 และจากการสั่งซื้อของลูกค้าต่างประเทศ ไม่มีหน้าร้านเป็นของตนเอง คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 20.44

ปัญหาในการประกอบอาชีพ พบว่า ในกลุ่มตัวอย่าง กลุ่มที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับงานศิลปหัตถกรรมโดยตรง แสดงความความคิดเห็นว่าตนเองมีปัญหาในการประกอบอาชีพคิดเป็นสัดส่วนกว่า ร้อยละ 61.90 (สัดส่วนภายในกลุ่ม) เมื่อเปรียบเทียบกับกลุ่มตัวอย่างกลุ่มที่ 2 ซึ่งเป็นกลุ่มที่มีกิจกรรมต่อเนื่องจากกลุ่มที่ 1 แสดงความคิดเห็นว่าการประกอบธุรกิจของตนเองนั้นประสบปัญหาคิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 52.73 (ภายในกลุ่ม) และในภาพรวมของกลุ่มตัวอย่างที่มีส่วนเกี่ยวข้องและส่วนที่เกี่ยวข้องกับงานศิลปหัตถกรรม มีสัดส่วนความคิดเห็นว่าการประกอบอาชีพของตนเองประสบปัญหา คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 59.12 และที่แสดงความความคิดเห็นว่าตนเองไม่ประสบปัญหาในการประกอบอาชีพคิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 40.88 โดยปัญหาที่ประสบมากที่สุดได้แก่ ต้นทุนในการผลิต (วัตถุดิบ อุปกรณ์) มีราคาเพิ่มสูงขึ้นคิดเป็นสัดส่วนกว่า ร้อยละ 39.19 ช่วงฤดูฝนไม่สามารถหาวัตถุดิบได้ และ ราคาผลิตภัณฑ์ลดต่ำลงทำให้ได้กำไรน้อยลง มีสัดส่วนเท่ากันที่ ร้อยละ 10.81 การขาดตลาดรองรับคิดเป็นสัดส่วน ร้อยละ 5.41 ในช่วงนอกฤดูการ

ท่องเที่ยวมีการสั่งผลิตสินค้าหัตถกรรมน้อยลง และไม่ค่อยมีช่างฝีมือรุ่นใหม่เข้ามาช่วยงาน คิดเป็นสัดส่วนเท่ากัน(เท่ากันที่ร้อยละ 2.70)

การคิดเปลี่ยนแปลงการประกอบอาชีพ

กลุ่มตัวอย่าง พบว่า ในสัดส่วนประชากรกลุ่มตัวอย่างที่ประกอบอาชีพหัตถกรรมส่วนใหญ่กว่าร้อยละ 77.35 ไม่คิดที่จะเปลี่ยนแปลงการประกอบอาชีพของตนเอง มีเพียงร้อยละ 8.29 ที่แสดงความคิดเห็นว่าเคยคิดที่จะเปลี่ยนไปประกอบอาชีพอย่างอื่น โดยแสดงผลที่สำคัญในการที่คิดจะเปลี่ยนอาชีพ ได้แก่ 1) ต้นทุนในการผลิตที่เพิ่มสูงขึ้นรวมทั้งการหาวัตถุดิบในการประกอบอาชีพหัตถกรรมเริ่มหายากอาจทำให้ต้องเปลี่ยนไปประกอบอาชีพอย่างอื่นแทน คิดเป็นสัดส่วนกว่าร้อยละ 33.33 รองลงมาแสดงความคิดเห็นว่าต้นทุนการทำหัตถกรรมสูงขึ้น คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 20.00 ที่เหลือได้แสดงความคิดเห็นว่า หากรายได้ไม่เพียงพอต่อการเลี้ยงดูครอบครัวก็ต้องเปลี่ยนอาชีพ และคิดว่า ตลาดความต้องการสินค้าหัตถกรรมอาจลดลง คิดเป็นสัดส่วนเท่ากัน(เท่ากันที่ร้อยละ 13.33) และมีเพียงบางส่วนในสัดส่วนเท่ากัน (เท่ากันที่ร้อยละ 6.67)ได้แสดงความคิดเห็นว่า 1) หากเกิดการขาดทุนในการประกอบกิจการ อาชีพอื่นอาจสร้างรายได้ให้กับครอบครัวได้มากขึ้น 2) เคยเปลี่ยนไปทำเกษตรกรรม แต่ไม่ประสบความสำเร็จเนื่องจากต้องลงทุนสูง และไม่มีความถนัด 3) ต้องการหารายได้เพิ่มมากขึ้น 4) ในอนาคตอาจไม่สามารถขายได้ 5) ลูกหลานอาจไม่มีการสืบทอด (ภาพผนวกที่ ข 4)

ภาพผนวกที่ ข 4 แสดงสัดส่วนความคิดเห็นต่อความต้องการเปลี่ยนอาชีพของกลุ่มตัวอย่างที่ประกอบอาชีพหัตถกรรม

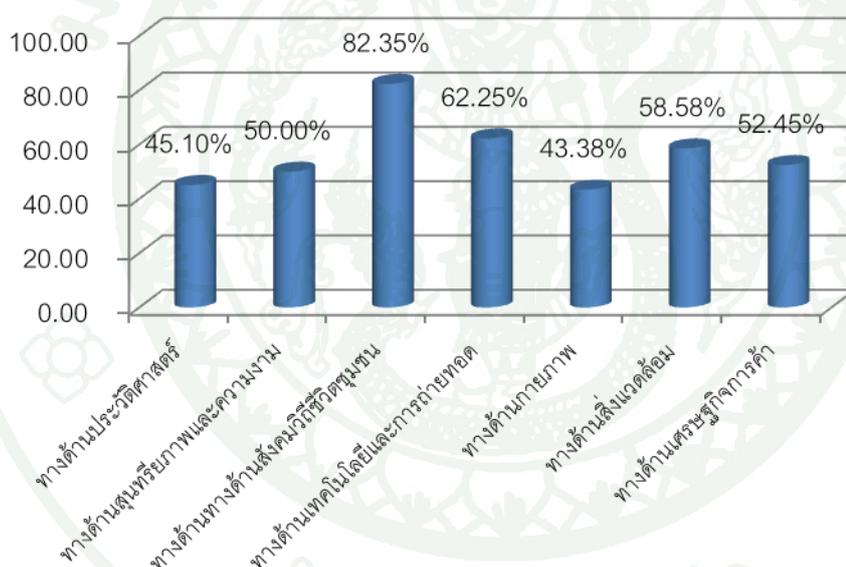
ส่วนกลุ่มที่แสดงความคิดเห็นว่าไม่เคยคิดจะเปลี่ยนอาชีพ ได้ให้เหตุผลที่สำคัญว่า ยังสามารถหาวัตถุประสงค์ในการประกอบอาชีพได้อยู่ คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 16.43 เป็นงานที่สามารถทำงานที่บ้าน และคนในครอบครัวสามารถทำงานร่วมกันได้คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 12.14 งานนี้สามารถทำงานอยู่ที่บ้านได้และสามารถดูแลครอบครัวได้ รวมทั้งต้องการให้เกิดการสืบทอดภูมิปัญญาในการประกอบอาชีพหัตถกรรมให้คงอยู่คู่กับชุมชนในสัดส่วนเท่ากัน (เท่ากันที่สัดส่วนร้อยละ 10.71) เป็นการส่งเสริมอาชีพหัตถกรรมให้กับคนในพื้นที่ คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 10.00 ไม่มีความรู้ในการประกอบอาชีพด้านอื่นคิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 8.57 ของความคิดเห็น เป็นองค์ความรู้ที่ถ่ายทอด มาตั้งแต่อดีต ต้องการสืบสานต่อไป และสามารถใช้เวลาเลี้ยงชีพได้ ในยุคสมัยที่สังคมภายนอกเปลี่ยนไปคิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 7.86 เป็นอาชีพที่ทำมานานแล้ว และยังสามารถหาเลี้ยงชีพได้คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 2.86 สามารถทำงานร่วมกันได้ กับคนในครอบครัว ไม่ต้องไปทำงานไกลคิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 3.57 มีอาชีพเสริมอย่างอื่น ร่วมด้วย คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 2.14 ที่เหลือได้แสดงความคิดเห็นว่า ทำอาชีพนี้แล้วไม่อยากจะเปลี่ยนไปประกอบอาชีพอื่นและยังสามารถเลี้ยงชีพได้ และ เป็นการสร้างรายได้ให้กับคนในชุมชน เป็นอาชีพที่ฝึกทักษะความอดทน ไม่ต้องไปทำงานต่างถิ่น และแสดงความคิดเห็นว่าไม่มีเงินลงทุนในการทำอาชีพอื่น และให้เหตุผลว่ายังสามารถแก้ไขปัญหาในการประกอบอาชีพได้ ในสัดส่วนเท่ากันที่ ร้อยละ 1.43 คาดว่าอนาคตความต้องการอาจมีเพิ่มสูงขึ้น เพราะว่าคนหันมาสนใจสินค้าหัตถกรรมมากขึ้น และที่แสดงความคิดเห็นว่า มีความสุขในการทำงานในสัดส่วนที่เท่ากัน (เท่ากันที่ ร้อยละ 0.71)

การเป็นกลุ่มสมาชิกกลุ่มองค์กรในชุมชน

เพื่อศึกษาถึงลักษณะของชุมชน การมีส่วนร่วมของชุมชนและความเข้มแข็งของชุมชน พบว่า กลุ่มตัวอย่างทั้ง 3 กลุ่มที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับงานทางด้านศิลปหัตถกรรมได้แสดงความคิดเห็นว่าตนเองและครอบครัวเป็นสมาชิกกับกลุ่มองค์กรต่างๆในชุมชนคิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 36.46 และที่เหลือ มีสัดส่วน ร้อยละ 21.55 ที่แสดงความคิดเห็นว่าตนเองและครอบครัวไม่ได้เป็นสมาชิกกลุ่มองค์กรใดในชุมชน โดยกลุ่มที่เป็สมาชิกกลุ่มองค์กร ได้แก่ กลุ่มสมาชิกรักษาการเพื่อการเกษตรและสหกรณ์คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 84.85 และ กลุ่มแกะสลักบ้านต้นผึ้ง คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 7.58 กลุ่มสมาชิกสหกรณ์การเกษตร คิดเป็สัดส่วนร้อยละ 6.06 และ กลุ่มอนุรักษ์กระดาศษา คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 4.55

ผลการศึกษาด้านความคิดเห็นต่อคุณค่าและเอกลักษณ์ของชุมชน

สำหรับผลการศึกษาด้านความคิดเห็นต่อคุณค่าและเอกลักษณ์ที่สำคัญของท้องถิ่นนั้นเพื่อต้องการศึกษาถึงทัศนคติของประชากรในพื้นที่ศึกษาว่ามีความตระหนักและเห็นถึงคุณค่าและความสำคัญของชุมชนของตนเองอย่างไร โดยผลการศึกษาพบว่า กลุ่มตัวอย่างเห็นว่า ชุมชนหรือท้องถิ่นของตนนั้น มีคุณค่าทางด้านสังคม และวิถีชีวิตชุมชน ในสัดส่วนมากที่สุด(คิดเป็นร้อยละ 82.35) รองลงกลุ่มตัวอย่างได้แสดงความคิดเห็นว่าชุมชนท้องถิ่นของตนนั้นมีคุณค่าทางด้านเทคโนโลยีและการถ่ายทอด (ร้อยละ 62.25) มีคุณค่าทางด้านสิ่งแวดล้อม (ร้อยละ 58.58) คุณค่าทางด้านย่านเศรษฐกิจการค้าของชุมชน (ร้อยละ 52.45) คุณค่าทางด้านสุนทรียภาพและความงาม (ร้อยละ 50.00) คุณค่าทางด้านกายภาพ (ร้อยละ 43.38) และคุณค่าทางด้านประวัติศาสตร์ (ร้อยละ 45.10) (ภาพผนวกที่ ข 5)

ภาพผนวกที่ ข 5 แสดงสัดส่วนความคิดเห็นต่อคุณค่าของชุมชนหัตถกรรม ในเขตเทศบาลเมืองต้นเปา ของกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด

คุณค่าทางด้านประวัติศาสตร์ของพื้นที่

กลุ่มตัวอย่างได้แสดงความคิดเห็นว่าชุมชน ท้องถิ่นของตนนั้นมีคุณค่าทางประวัติศาสตร์ที่ควรค่าแก่การอนุรักษ์ อันได้แก่ การตั้งถิ่นฐานสืบเนื่องจากประวัติศาสตร์ล้านนาในช่วงยุคฟื้นฟูอาณาจักรล้านนาคิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 73.37 ส่วนมีคุณค่าทางประวัติศาสตร์และการสืบเนื่อง

ทางด้านการก่อสร้างวัดที่สำคัญ วัดเก่าแก่ ของพื้นที่ ได้แก่ วัดพระบ้าน ซึ่งประดิษฐานพระนอนองค์ใหญ่ที่สุดของจังหวัดเชียงใหม่ คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 61.96

คุณค่าทางด้านสุนทรียภาพและความงาม

ความสวยงามของพื้นที่ เช่น การตกแต่งหน้าร้าน ย่านการค้าเกี่ยวกับสินค้าหัตถกรรม การผลิต การออกแบบอาคารที่อยู่อาศัย หน้าบ้านบริเวณย่านชุมชนที่ทำให้หัตถกรรมยังบ่งบอกถึงความเป็นชุมชนหัตถกรรม ช่วงที่มีการจัดเทศกาลงานประเพณีต่างๆในพื้นที่จะมีการประดับตกแต่งหน้าบ้าน ด้วยงานศิลปหัตถกรรมที่ตนทำ ตุง และใช้วัสดุธรรมชาติมาประดับ

คุณค่าทางด้านทางด้านสังคม วิถีชีวิตชุมชน

ด้านศิลปหัตถกรรม เช่น ศิลปกรรมแห่งการผลิตโคมประดับ ศิลปหัตถกรรมแห่งการแกะสลักลวดลาย ศิลปหัตถกรรมทางด้านการผลิตกระดาษสา ศิลปหัตถกรรมในด้านการผลิตจ้อง (ร่วม) ด้านประเพณีวัฒนธรรม เช่น ประเพณีสงกรานต์ จะมีการรดน้ำดำหัวผู้สูงอายุ แห่งไม้ก้ำสลิ ส่งเคราะห์บ้าน ปักตุง12นักสัตย์ ประเพณีสงน้ำพระนอน ประเพณีบวงสรวงไม้เปานามตำบล ประเพณีปอยหลวง ประเพณีกินสลาก ด้านวิถีชีวิตชุมชน ได้แก่ วิถีชุมชนหัตถกรรม วิถีชุมชนเกษตรกรรม เป็นต้น)

คุณค่าทางด้านเทคโนโลยีและการถ่ายทอด ได้แก่ มีการถ่ายทอดภูมิปัญญาให้กับกลุ่มนักเรียน นักศึกษาที่สนใจในการผลิตหัตถกรรม จ้อง(ร่วม) พัด โคม แกะสลัก กระดาษสา มีการพัฒนาองค์ความรู้ และการพัฒนา รูปแบบการใช้ประโยชน์ให้เหมาะสมกับการใช้ประโยชน์ในปัจจุบัน

คุณค่าทางด้านกายภาพ ได้แก่ มีการเก็บรักษาบ้านเรือนพื้นถิ่นให้อยู่คู่กับชุมชน เช่น บ้านขุนเปา รูปแบบการก่อสร้างอาคาร มีการประยุกต์ใช้รูปแบบเรือนไทยพื้นถิ่นมาประยุกต์ร่วมกับสถาปัตยกรรมร่วมสมัย

คุณค่าทางด้านสิ่งแวดล้อม ได้แก่ มีสภาพแวดล้อมที่ดี ไม่แออัดยังมีสภาพพื้นที่ว่างที่มีไม้ยืนต้น การอนุรักษ์ถนนสายวัฒนธรรมที่มีการอนุรักษ์ ต้นจำปาไว้ ส่วนพรรณพืชที่เกี่ยวข้องกับงานหัตถกรรมมีปรากฏให้เห็นในเขตพื้นที่หมู่ 1 แต่มีเพียงเล็กน้อย

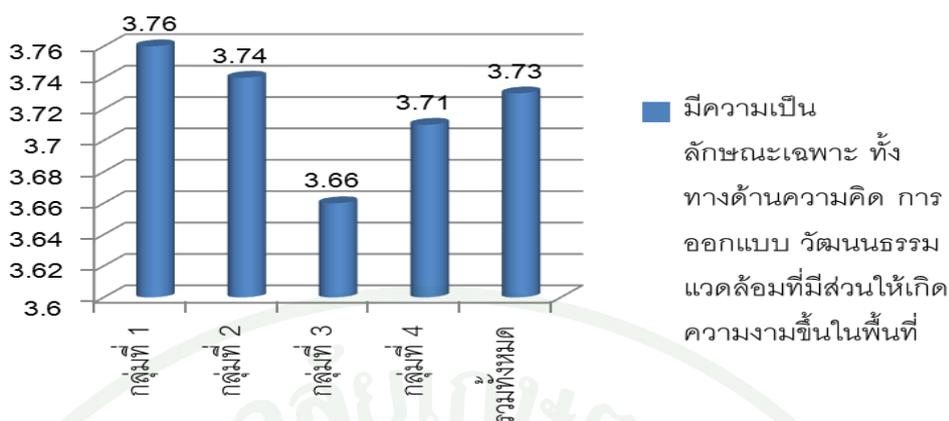
คุณค่าทางด้านเศรษฐกิจการค้า ได้แก่ มีย่านการค้าสินค้าหัตถกรรมบ้านบ่อสร้าง และ บริเวณพื้นที่ หมู่ 1 มีร้านที่เป็นหน้าร้านของผู้ที่ประกอบอาชีพหัตถกรรม

ผลการศึกษาทางการประเมินคุณค่าและเอกลักษณ์ของชุมชนหัตถกรรม

จากการศึกษาข้อมูลพื้นที่ เพื่อให้ทราบถึง คุณค่าของชุมชน ซึ่งเป็นการพิจารณาถึงความสำคัญของชุมชนนั้นว่ามีความสำคัญมากน้อยเพียงใดเพื่อให้เกิดแนวทางการจัดการอนุรักษ์เพื่อการพัฒนาชุมชน โดยพิจารณาจากเกณฑ์ทางด้านความหายาก การเป็นต้นแบบทางด้านเทคนิค ความเกี่ยวข้องกับสถานการณ์ เหตุการณ์ หรือบุคคลสำคัญในอดีต โดยแบ่งคุณค่าออกเป็น 3 ลักษณะในการประเมินได้แก่ คุณค่าทางด้านวัฒนธรรม คุณค่าทางด้านเศรษฐกิจสังคม และคุณค่าทางด้านความแท้ ในครั้งนี้จะทำการประเมิน โดยการให้ค่าคะแนนความสำคัญของแต่ละตัวแปลออกเป็น 5 ระดับความสำคัญ จากมากที่สุด ไปหาน้อยที่สุด (5-1) แสดงรายละเอียดของผลการศึกษา ดังนี้

คุณค่าทางด้านวัฒนธรรม (Cultural Value)

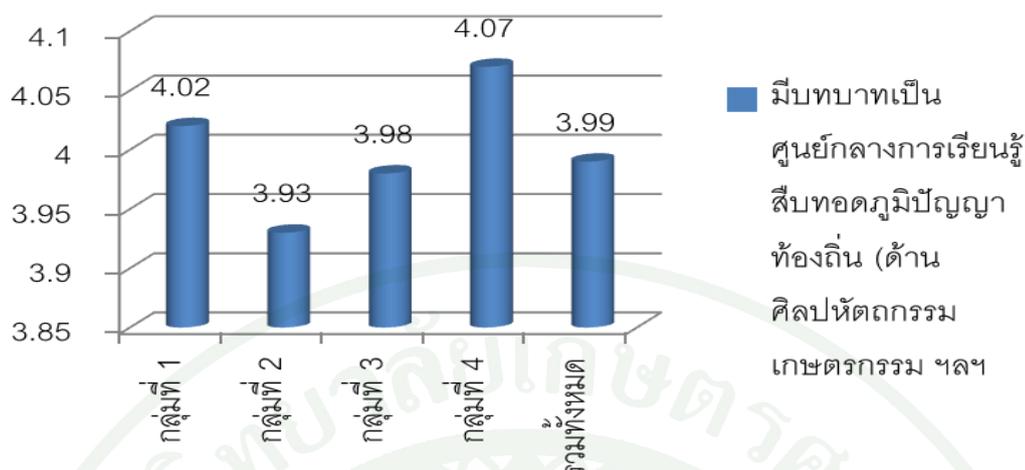
คุณค่าทางด้านความเป็นเอกลักษณ์ (Identity value) ทางด้านสุนทรียภาพและความงามของพื้นที่ศึกษา จากการให้ค่าน้ำหนักคะแนนของกลุ่มตัวอย่างในพื้นที่ ทั้ง 4 กลุ่มตัวอย่างพบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่แสดงความคิดเห็นว่า พื้นที่ของตนมีสุนทรียภาพและความงามอยู่ในระดับมาก คิดเป็นสัดส่วนกว่าร้อยละ 59.56 เมื่อให้ค่าน้ำหนักคะแนนความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด ซึ่งมีค่าเฉลี่ยค่าระดับคะแนนความคิดเห็นว่าชุมชนของตนมีคุณค่าทางด้านสุนทรียภาพและความงาม ที่ 3.73 นั้นแสดงได้ว่ากลุ่มตัวอย่างให้ความสำคัญและเห็นว่าคุณค่าทางด้านสุนทรียภาพและความงามทางสุนทรียภาพและงามอยู่ในระดับมาก (ภาพผนวกที่ ข 6)

ภาพผนวกที่ ข 6 แสดงเปรียบเทียบสัดส่วนความคิดเห็นที่มีต่อคุณค่าทางด้านสุนทรียภาพและความงามที่มีอยู่ในพื้นที่ของกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด

คุณค่าทางด้านศิลปหัตถกรรมที่เกี่ยวข้องกับคุณค่าทางด้านวิชาการ (Relative artistic or Technical)

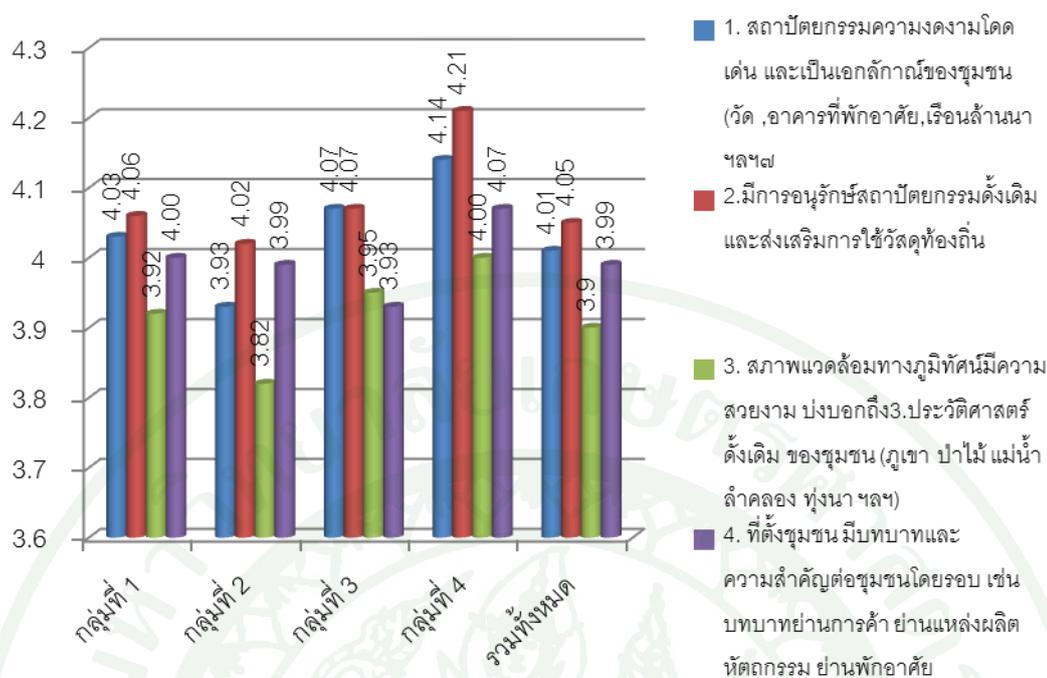
โดยใช้ประเด็นการประเมิน ทางด้านการมีบทบาทเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ สืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น (ด้านศิลปหัตถกรรม เกษตรกรรม) โดยพบว่า จากการให้ค่าคะแนนความสำคัญใน 5 อันดับความสำคัญ พบว่า ค่าเฉลี่ยของค่าน้ำหนักความสำคัญที่มีต่อประเด็นการศึกษา มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.99 ซึ่งแสดงให้เห็นได้ว่า กลุ่มตัวอย่างเห็นว่าชุมชนของตนมีคุณค่าทางด้านการเป็นแหล่งวิชาการและการถ่ายทอด อยู่ในระดับ มาก (ภาพผนวกที่ ข 7)

ภาพผนวกที่ ข 7 แสดงเปรียบเทียบสัดส่วนค่าเฉลี่ยความคิดเห็นที่มีต่อคุณค่าคุณค่าทางด้าน ศิลปหัตถกรรมที่เกี่ยวข้องหรือคุณค่าทางด้านวิชาการ (Relative artistic or Technical) ที่มีอยู่ในพื้นที่ของกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด

คุณค่าทางด้านกายภาพ

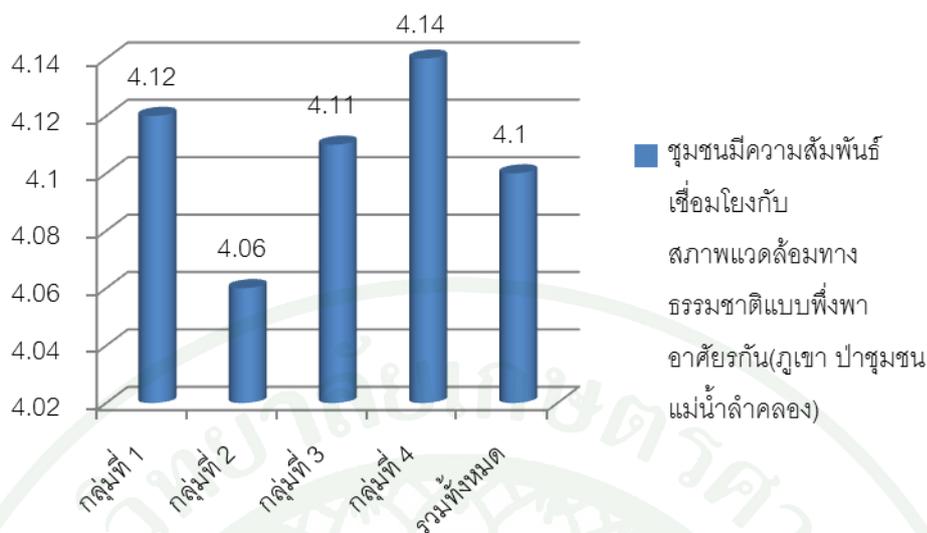
โดยมีประเด็นการประเมิน ด้วยกันทั้งหมด 3 ประเด็น ได้แก่ 1) สถาปัตยกรรม ความงดงามโดดเด่น และเป็นเอกลักษณ์ของชุมชน (วัด ,อาคารที่พักอาศัย,เรือนล้านนา ฯลฯ) 2) มีการอนุรักษ์สถาปัตยกรรมดั้งเดิมและส่งเสริมการใช้วัสดุท้องถิ่น และ 3) สภาพแวดล้อมทางภูมิทัศน์มีความสวยงาม บ่งบอกถึงประวัติศาสตร์ดั้งเดิม ของชุมชน (ภูเขา ป่าไม้ แม่น้ำลำคลอง ทุ่งนา ฯลฯ) เมื่อกลุ่มตัวอย่างได้แสดงความคิดเห็นและให้ค่าคะแนนความสำคัญแล้ว เมื่อทำการวิเคราะห์หาค่าเฉลี่ยของค่าระดับความสำคัญแล้ว ผลปรากฏว่า มีค่าเฉลี่ยความสำคัญเท่ากับ 3.99 ซึ่งแสดงให้เห็นได้ว่ากลุ่มตัวอย่างเห็นว่าลักษณะทางกายภาพของชุมชนมีคุณค่าอยู่ในระดับมาก (ภาพผนวกที่ ข 8)

ภาพผนวกที่ ข 8 แสดงเปรียบเทียบสัดส่วนความคิดเห็นที่มีต่อคุณค่าคุณค่าทางด้านกายภาพ ที่มีอยู่ในพื้นที่ของกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด

คุณค่าทางด้านสิ่งแวดล้อมของพื้นที่ศึกษา

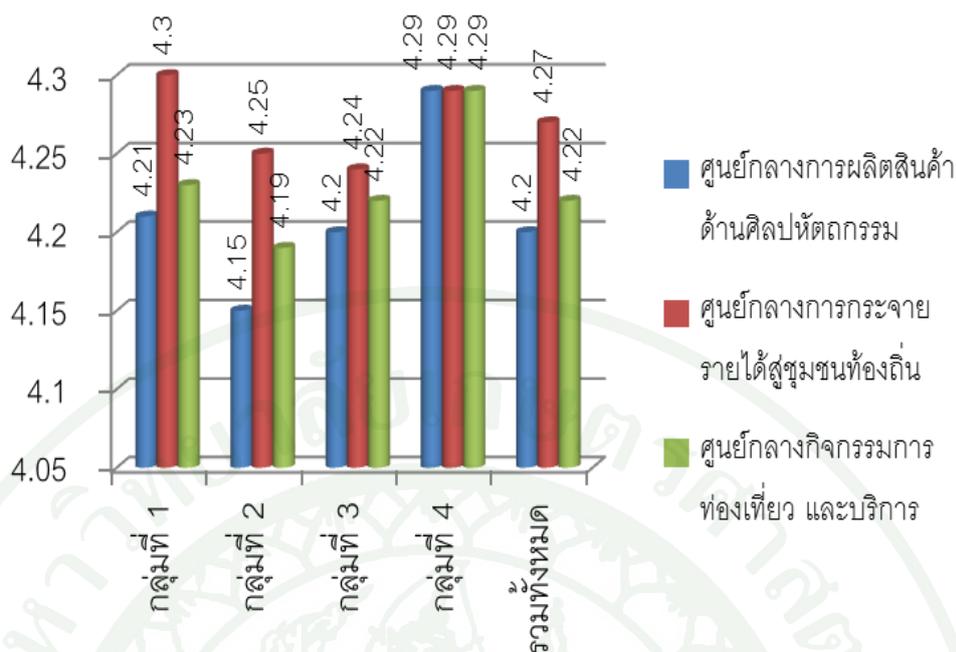
มีประเด็นการประเมิน ที่เกี่ยวข้อง คือ ชุมชนมีความสัมพันธ์เชื่อมโยงกับสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติแบบพึ่งพาอาศัยกัน(ภูเขา ป่าชุมชน แม่น้ำลำคลอง) จากการให้ค่าน้ำหนักความสำคัญกับความเห็นของกลุ่มตัวอย่าง พบว่ามีค่าคะแนนความสำคัญต่อประเด็นการศึกษาทางด้านสิ่งแวดล้อม โดยให้ค่าความสำคัญเฉลี่ย เท่ากับ 4.10 นั้นแสดงให้เห็นได้ว่ากลุ่มตัวอย่างเล็งเห็นว่า พื้นที่ศึกษามีคุณค่าและความสำคัญทางด้านสิ่งแวดล้อมอยู่ในระดับมาก (ภาพผนวกที่ ข 9)

ภาพผนวกที่ ข 9 แสดงเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของระดับความคิดต่อประเด็นการประเมินคุณค่าทางด้านสิ่งแวดล้อมของกลุ่มตัวอย่างที่มีอยู่ในพื้นที่ของกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด

คุณค่าทางด้านสังคม-เศรษฐกิจ (Sociality and Economic value)

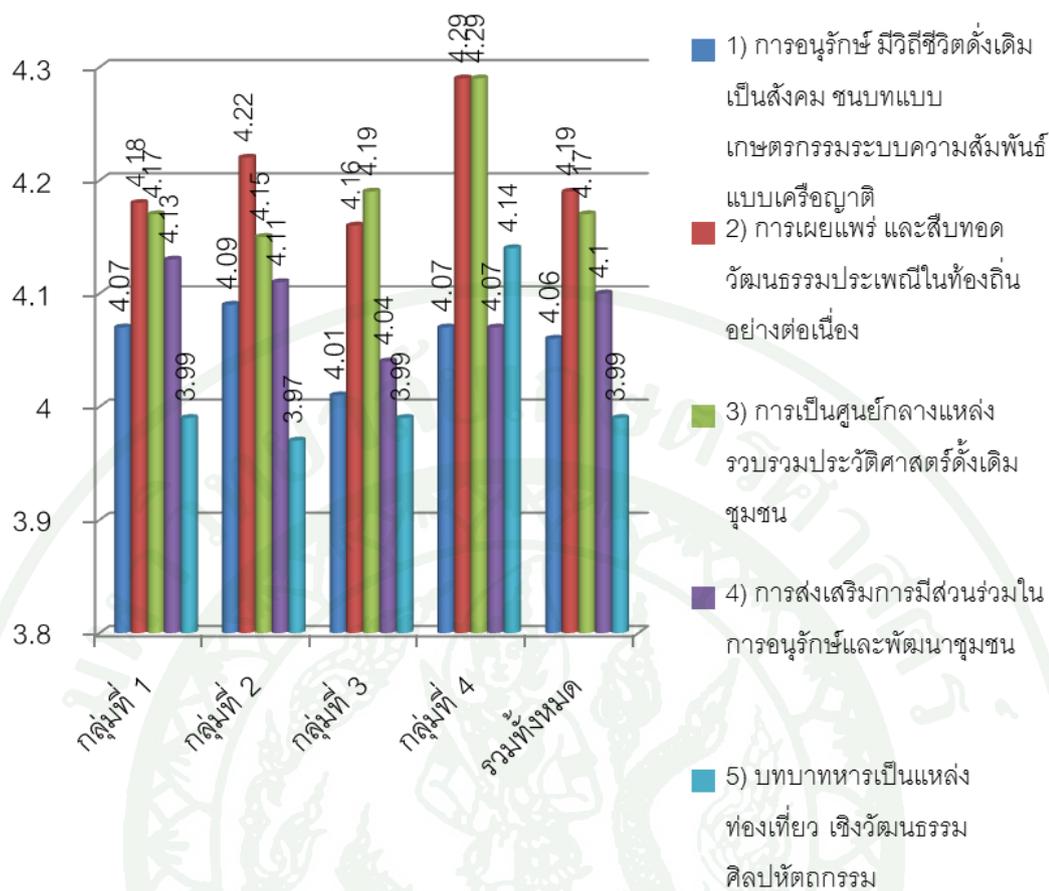
มีประเด็นการประเมินทั้งหมด 3 ประเด็นหลัก ได้แก่ 1) ศูนย์กลางการผลิตสินค้าด้านศิลปหัตถกรรม 2) ศูนย์กลางการกระจายรายได้สู่ชุมชนท้องถิ่นและ 3) ศูนย์กลางกิจกรรมการท่องเที่ยวและบริการ จากการให้ค่าน้ำหนักคะแนนความคิดเห็นต่อประเด็นการประเมินทำให้ทราบได้ว่า กลุ่มตัวอย่างมีค่าเฉลี่ยของระดับความสำคัญที่มีต่อประเด็นการประเมินในคุณค่าทางด้านเศรษฐกิจ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.23 ซึ่งแสดงให้เห็นว่ากลุ่มตัวอย่างเล็งเห็นว่าพื้นที่ศึกษามีความสำคัญและมีคุณค่าทางด้านเศรษฐกิจอยู่ในระดับมากที่สุด (ภาพผนวกที่ ข 10)

ภาพผนวกที่ ข 10 แสดงเปรียบเทียบสัดส่วนค่าเฉลี่ยที่มีต่อคุณค่าทางด้านเศรษฐกิจ

คุณค่าทางด้านสังคม (Social value)

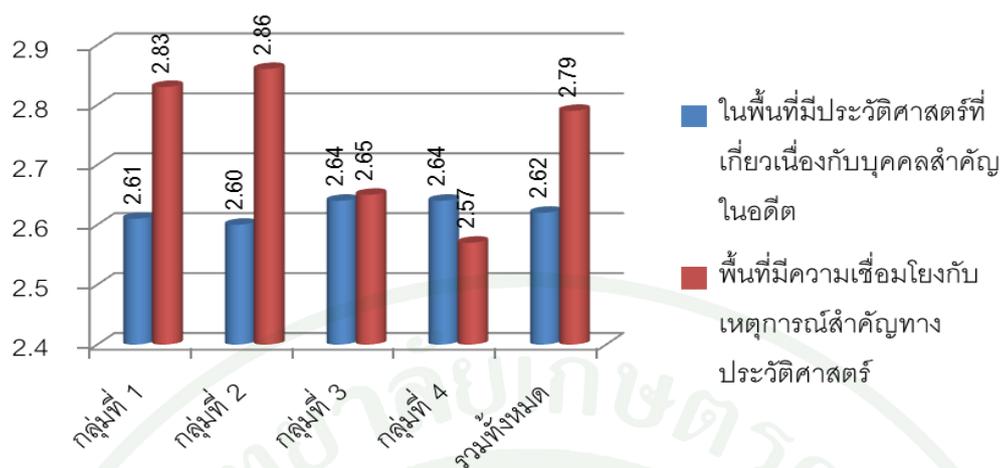
โดยมีประเด็นการประเมินทั้งหมด 5 ประเด็นที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ 1) การอนุรักษ์ มีวิถีชีวิตดั้งเดิมเป็นสังคม ชนบทแบบเกษตรกรรมระบบความสัมพันธ์แบบเครือญาติ 2) การเผยแพร่ และสืบทอดวัฒนธรรมประเพณีในท้องถิ่นอย่างต่อเนื่อง 3) การเป็นศูนย์กลางแหล่งรวบรวมประวัติศาสตร์ดั้งเดิมชุมชน 4) การส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์และพัฒนาชุมชน 5) บทบาทการเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ศิลปหัตถกรรม โดยเมื่อให้ค่าน้ำหนักคะแนนความสำคัญในแต่ละประเด็นการประเมินพบว่า มีค่าเฉลี่ยระดับความสำคัญเท่ากับ 4.10 ซึ่งแสดงให้เห็นได้ว่ากลุ่มตัวอย่างทั้งหมดเล็งเห็นว่าพื้นที่ของตนมีคุณค่าทางด้านสังคมอยู่ในระดับ มาก (ภาพผนวกที่ ข 11)

ภาพผนวกที่ ข 11 แสดงค่าเฉลี่ยของระดับความคิดต่อประเด็นการประเมินคุณค่า ทางด้านสังคม ของกลุ่มตัวอย่าง ที่ประกอบอาชีพหัตถกรรม

คุณค่าทางด้านความแท้ (Authenticity)

การประเมินคุณค่าความมีบูรณภาพหรือความสมบูรณ์ทางประวัติศาสตร์ (Integrity) ของพื้นที่ศึกษา มีประเด็นการประเมิน ที่เกี่ยวข้อง คือ ในพื้นที่มีประวัติศาสตร์ที่ เกี่ยวเนื่องกับบุคคลสำคัญในอดีต และ พื้นที่ที่มีความเชื่อมโยงกับเหตุการณ์สำคัญทาง ประวัติศาสตร์ จากการให้ค่าน้ำหนักความสำคัญของกลุ่มตัวอย่าง พบว่ามีค่าคะแนน ความสำคัญของประเด็นการศึกษาต่อประเด็นคุณค่าทางประวัติศาสตร์มีค่าความสำคัญ เท่ากับ 2.70 นั้นแสดงให้เห็นได้ว่ากลุ่มตัวอย่างเล็งเห็นว่า พื้นที่ศึกษามีคุณค่าและความสำคัญทางด้าน ประวัติศาสตร์อยู่ในระดับปานกลาง(ภาพผนวกที่ ข 12)

ภาพผนวกที่ ข 12 แสดงเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของระดับความคิดต่อประเด็นการประเมินคุณค่าประวัติศาสตร์ ที่มีอยู่ในพื้นที่ของกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด

จากข้อประเด็นความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างในพื้นที่ศึกษาต่อประเด็นการประเมินคุณค่าและเอกลักษณ์ของชุมชน พบว่า โดยภาพรวมแล้ว กลุ่มตัวอย่างเห็นว่าชุมชนของตนนั้นมีคุณค่า ทางด้านศิลปหัตถกรรมที่เกี่ยวข้องกับคุณค่าทางด้านวิชาการ (Relative artistic or Technical) โดยเห็นว่ามีคุณค่าทางด้านการมีบทบาทเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ สืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น (ด้านศิลปหัตถกรรม เกษตรกรรม) คุณค่าทางด้านกายภาพ ได้แก่ 1) สถาปัตยกรรมความงดงามโดดเด่น และเป็นเอกลักษณ์ของชุมชน (วัด ,อาคารที่พักอาศัย,เรือนล้านนา ฯลฯ) 2) มีการอนุรักษ์สถาปัตยกรรมดั้งเดิมและส่งเสริมการใช้วัสดุท้องถิ่น และ 3) สภาพแวดล้อมทางภูมิทัศน์มีความสวยงาม บ่งบอกถึงประวัติศาสตร์ดั้งเดิม ของชุมชน (ภูเขา ป่าไม้ แม่น้ำลำคลอง ทุ่งนา ฯลฯ) คุณค่าทางด้านสิ่งแวดล้อมโดยชุมชนมีความสัมพันธ์เชื่อมโยงกับสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติแบบพึ่งพาอาศัยกัน(ภูเขา ป่าชุมชน แม่น้ำลำคลองคุณค่าทางด้านสังคม-เศรษฐกิจ (Sociality and Economic value) โดยแสดงให้เห็นว่าชุมชนมีคุณค่าแห่งการเป็น ศูนย์กลางการผลิตสินค้าด้านศิลปหัตถกรรม ศูนย์กลางการกระจายรายได้สู่ชุมชนท้องถิ่นและศูนย์กลางกิจกรรมการท่องเที่ยว และบริการ คุณค่าทางด้านสังคม (Social value)ได้แสดงให้เห็นว่าชุมชนเองได้ตระหนักถึงคุณค่าทางสังคมของชุมชนทางด้านเป็นแหล่งอนุรักษ์ มีวิถีชีวิตดั้งเดิมเป็นสังคม ชนบทแบบเกษตรกรรมระบบความสัมพันธ์แบบเครือญาติ มีการเผยแพร่ และสืบทอดวัฒนธรรมประเพณีในท้องถิ่นอย่างต่อเนื่อง และยังเป็นศูนย์กลางแหล่งรวบรวมประวัติศาสตร์ดั้งเดิมชุมชน รวมทั้งมีการส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์และพัฒนาชุมชน และมีบทบาทการเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ศิลปหัตถกรรม และคุณค่าทางด้านความแท้จากการประเมินคุณค่าความมีบูรณภาพ

หรือความสมบูรณ์ทางประวัติศาสตร์ (Integrity) ของพื้นที่ศึกษา มีประเด็นการประเมินที่เกี่ยวข้อง คือ ในพื้นที่มีประวัติศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับบุคคลสำคัญในอดีต และพื้นที่ที่มีความเชื่อมโยงกับเหตุการณ์สำคัญทางประวัติศาสตร์ จากการให้ค่าน้ำหนักความสำคัญของความคิดเห็นต่อประเด็นการศึกษาทั้งหมด แล้วสามารถกล่าวได้ว่า กลุ่มตัวอย่างในพื้นที่ศึกษาเห็นว่าคุณสมบัติของตุนั้นมีคุณค่าอยู่ในระดับปานกลางถึงมาก นั้นแสดงให้เห็นได้ว่าคนในชุมชนยังมีความตระหนักถึงคุณค่าและความสำคัญของชุมชนที่ตนเองอยู่อาศัยและยังคงมีจิตสำนึกในการรู้สึกห่วงแหนในความเป็นชุมชนของตนเองไว้ และแสดงรายละเอียดของสภาพปัญหาดังตารางผนวกที่ ข 1 และความต้องการในการอนุรักษ์และพัฒนาชุมชนหัตถกรรมในเขตเทศบาลเมืองต้นเปาในตารางผนวกที่ ข 2

ตารางผนวกที่ ข 1 สภาพปัญหาที่ส่งผลกระทบต่อคุณค่าความสำคัญ และเอกลักษณ์ของชุมชนหัตถกรรมในเขตเทศบาลเมืองต้นเปา

สภาพปัญหา	ค่าคะแนนเฉลี่ยความคิดเห็น				รวม
	กลุ่มที่ 1	กลุ่มที่ 2	กลุ่มที่ 3	กลุ่มที่ 4	
1.ทางด้านกายภาพและสภาพแวดล้อม					
- การขยายตัวของความเป็นเมืองเข้ามาในพื้นที่เพิ่มมากขึ้น ทำให้คุณค่าของชุมชนถูกกลืนหายไป	3.50	3.40	3.49	3.50	3.47
- ชุมชนมีความหนาแน่นมากขึ้น	3.58	3.72	3.58	3.43	3.58
- ทรัพยากรที่เกี่ยวข้องกับงานหัตถกรรมในพื้นที่ลดน้อยลง	3.54	3.50	3.54	4.00	3.65
- เส้นทางเชื่อมโยงระหว่างแต่ละชุมชนไม่ต่อเนื่อง	3.67	3.55	3.60	3.71	3.63
- ถนน ทางเดิน เข้าสู่ชุมชนไม่มีความเหมาะสม	3.61	3.51	3.47	3.00	3.40
- สภาพภูมิทัศน์ในพื้นที่ไม่โดดเด่น รูปแบบอาคารไม่โดดเด่น เป็นเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น	3.34	3.25	3.01	3.07	3.17
- มีลักษณะการปลูกสร้างอาคารบริเวณโดยรอบ ไม่ส่งเสริมกิจกรรมหัตถกรรมในพื้นที่	3.35	3.40	3.30	3.12	3.29
รวม(1)	24.59	24.33	23.99	23.83	24.19
2.ทางด้านเศรษฐกิจ					
- การเปลี่ยนแปลงไปประกอบอาชีพอื่นมากยิ่งขึ้น	3.58	3.48	3.48	3.07	3.40
- การเปลี่ยนแปลงจากการประกอบอาชีพในภาคอาชีพในภาค คริวเรือนเข้าสู่ภาคอุตสาหกรรมเพิ่มมากขึ้น	3.03	2.85	2.87	2.79	2.89

ตารางภาคผนวกที่ ข 1 (ต่อ)

สภาพปัญหา	ค่าคะแนนเฉลี่ยความคิดเห็น				รวม
	กลุ่มที่ 1	กลุ่มที่ 2	กลุ่มที่ 3	กลุ่มที่ 4	
- การขยายตัวของภาคธุรกิจขนาดใหญ่ ในพื้นที่ (ตลาดโลตัส , ธุรกิจเฉพาะด้าน เป็นต้น)	3.65	3.58	3.52	3.43	3.55
- ขาดแคลนทรัพยากรที่ใช้ในการทำหัตถกรรมต้องหาซื้อจากแหล่งอื่น เป็นการเพิ่มต้นทุนให้สูงขึ้น	3.69	3.50	3.60	3.70	3.62
- ขาดตลาดรองรับผลิตภัณฑ์หัตถกรรม ที่เกิดขึ้นในชุมชน อย่างชัดเจน	3.70	3.40	3.60	3.80	3.63
- ขาดการส่งเสริมทางด้านการเพิ่มมูลค่าสินค้า	3.80	3.30	3.50	3.60	3.55
- จำนวนผู้ประกอบการอาชีพที่มีความชำนาญในงานหัตถกรรม ในท้องถิ่นเริ่มลดน้อยลง	3.65	3.25	3.40	3.50	3.45
รวม(2)	25.10	23.36	23.97	23.89	24.08
ทางด้านสังคมวัฒนธรรม					
การขนาดการสนับสนุน ส่งเสริมทางด้านคุณค่า เอกลักษณ์ ของชุมชนอย่างจริงจัง	3.55	3.57	3.35	3.21	3.42
ขาดการสืบทอด สืบสานภูมิปัญญาในท้องถิ่น ไม่มีผู้สืบทอดความรู้	3.00	2.92	2.96	2.36	3.55
ประเพณี วัฒนธรรมพื้นถิ่นถูกกลืนหาย	3.34	3.47	3.54	3.71	3.52
การรวมกลุ่มของชุมชน เพื่อสร้างจุดแข็ง ของชุมชนมีน้อย	3.36	3.07	3.15	2.79	3.09
ประชาชนในท้องถิ่นให้การมีส่วนร่วมกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับชุมชนหัตถกรรมน้อยลง	3.54	3.34	3.31	3.00	3.30
รูปแบบการถ่ายทอด ให้กับกลุ่มคนต่างๆ ในพื้นที่ไม่มีความหลากหลาย เข้าถึงได้ยาก	3.60	3.30	3.50	3.40	3.45
วัฒนธรรมร่วมสมัยที่ไม่ได้คำนึงถึงวิถีชีวิตดั้งเดิม	3.40	3.32	3.40	3.66	3.45
รวม(3)	23.79	22.99	23.21	22.13	23.77
รวมทั้งหมด (1+2+3)	73.48	70.68	71.17	69.85	72.04

ตารางภาคผนวกที่ ข 2 แสดงความต้องการในการอนุรักษ์และพัฒนาชุมชนหัตถกรรมในเขตเทศบาลเมืองต้นเปา

รายละเอียด	กลุ่มที่ 1		กลุ่มที่ 2		กลุ่มที่ 3		กลุ่มที่ 4		รวมทั้งหมด	
	คน	%								
จำนวนผู้ให้สัมภาษณ์ (คน)	196	48.04	113	27.70	85	20.83	14	3.43	408	100.00
จากสถานการณ์การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นท่านต้องการให้ชุมชนของท่านเป็นอย่างไร ในอนาคต (ตอบได้มากกว่า 1 คำตอบ)										
1. ความต้องการทางด้านกายภาพและสภาพแวดล้อม										
- ต้องการให้มีการส่งเสริมให้มีการใช้ประโยชน์พื้นที่ที่เหมาะสมกับวิถีชีวิตชุมชน หัตถกรรมให้มากที่สุด	87	44.39	76	67.26	22	25.88	3	21.43	188	46.08
- ต้องการให้มีการพัฒนาภูมิทัศน์ของเมืองที่เป็นการส่งเสริมคุณค่า ความสำคัญ และเอกลักษณ์ของชุมชน	65	33.16	68	60.18	25	29.41	5	35.71	163	39.95
- ต้องการให้มีการปรับปรุงพื้นที่ทางเดินในระยะการเดินเท้าเข้าถึงพื้นที่ชุมชนได้ อย่างต่อเนื่อง และมีความรู้สึกให้ความปลอดภัย	98	50.00	16	14.16	16	18.82	10	71.43	140	34.31
- ต้องการให้มีการส่งเสริมให้มีการอนุรักษ์สภาพทางกายภาพดั้งเดิมของพื้นที่ใน บริเวณชุมชนที่มีการประกอบอาชีพหัตถกรรมเพื่อให้เห็นถึงวิวัฒนาการของ ชุมชนได้อย่างชัดเจน	78	39.80	20	17.70	10	11.76	4	28.57	112	27.45

ตารางภาคผนวกที่ ข 2 (ต่อ)

รายละเอียด	กลุ่มที่ 1		กลุ่มที่ 2		กลุ่มที่ 3		กลุ่มที่ 4		รวมทั้งหมด	
	คน	%								
- พัฒนาเส้นทางการเข้าถึงพื้นที่ และเพิ่มสัญลักษณ์ที่บ่งบอกถึงบริเวณย่านชุมชน หัตถกรรม	0	0.00	80	70.80	14	16.47	10	71.43	104	25.49
- ต้องการให้มีการพัฒนาระบบโครงสร้างพื้นฐานของชุมชน ให้มีความเหมาะสม	1	0.51	40	35.40	25	29.41	4	28.57	70	17.16
- ต้องการให้มีการจำกัดการพัฒนาบางส่วน ไม่ให้ส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิต และความ เป็นอยู่ของประชาชนดั้งเดิม	25	12.76	2	1.77	8	9.41	5	35.71	40	9.80
- ต้องการให้มีการพัฒนาชุมชน เป็นกลุ่มโซนพื้นที่	16	8.16	10	8.85	7	8.24	3	21.43	36	8.82
- ต้องการให้ชุมชนมีการพัฒนาทางด้านกายภาพ ระบบโครงสร้างพื้นฐานให้ดี และ เพียงพอต่อการรองรับการขยายตัว ของชุมชนที่จะเกิดขึ้นในอนาคต	20	10.20	3	2.65	4	4.71	2	14.29	29	7.11
- ต้องการให้มีการควบคุมการพัฒนาไม่ให้ส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิต ดั้งเดิม	2	1.02	15	13.27	7	8.24	5	35.71	29	7.11
- ต้องการให้มีการควบคุมการเติบโตของเมืองไม่ให้พัฒนาไปอย่างรวดเร็วมากนัก	12	6.12	14	12.39	4	4.71	4	28.57	34	8.33
- ต้องการให้เกิดการพัฒนาในพื้นที่โดยรอบ ไม่ใช่เพียงการกระจุกตัวพัฒนาเฉพาะ บางพื้นที่	10	5.10	4	3.54	4	4.71	1	7.14	19	4.66
- ต้องการพัฒนาชุมชนเชื่อมโยงกับชุมชน อื่น	2	1.02	2	1.77	3	3.53	5	35.71	12	2.94
2. ความต้องการทางด้านเศรษฐกิจ										
- ส่งเสริมให้เกิดการลงทุน ทางด้านวัสดุตั้งต้นในการทำหัตถกรรม	175	89.29	76	67.26	65	76.47	5	35.71	321	78.68

ตารางภาคผนวกที่ ข 2 (ต่อ)

รายละเอียด	กลุ่มที่ 1		กลุ่มที่ 2		กลุ่มที่ 3		กลุ่มที่ 4		รวมทั้งหมด	
	คน	%	คน	%	คน	%	คน	%	คน	%
- มีการรวมกลุ่มกันทำธุรกิจอย่างมีระบบ ช่วยเหลือเกื้อกูล กันในชุมชน	155	79.08	75	66.37	60	70.59	5	35.71	295	72.30
- ต้องการให้มีการส่งเสริมทางด้านระบบตลาดรองรับผลิตภัณฑ์หัตถกรรม	165	84.18	71	62.83	35	41.18	3	21.43	274	67.16
- ต้องการให้มีการเพิ่มมูลค่าของงานหัตถกรรมเพิ่มมากขึ้น เพื่อให้เกิดรูปแบบที่หลากหลาย แต่ยังคงไว้ซึ่งความเป็นเอกลักษณ์ของท้องถิ่นไว้	148	75.51	75	66.37	35	41.18	7	50.00	265	64.95
3.ความต้องการทางด้านสังคม วัฒนธรรม										
- ต้องการให้คนในพื้นที่เห็นถึงคุณค่าของชุมชน เพื่อให้มีการอนุรักษ์วิถีชีวิตชุมชนทางด้านการทำศิลปหัตถกรรมให้คงอยู่คู่กับชุมชนต่อไป	171	87.24	68	60.18	45	52.94	14	100.00	298	73.04
- ต้องการให้มีรูปแบบวิธีการถ่ายทอดที่หลากหลาย ให้เหมาะสมกับแต่ละกลุ่ม กลุ่มเยาวชน กลุ่มวัยทำงาน และกลุ่มผู้สูงอายุ	126	64.29	58	51.33	38	44.71	10	71.43	232	56.86
- จัดตั้งศูนย์รวมการเรียนรู้ทางด้านวัฒนธรรมไว้ในชุมชน เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ ความเข้าใจชุมชนที่ชัดเจน	125	63.78	43	38.05	35	41.18	7	50.00	210	51.47
- ต้องการให้มีการพัฒนาชุมชนให้เป็นแหล่งชุมชนท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมร่วมกับชุมชนอื่นที่อยู่ใกล้เคียง	118	60.20	38	33.63	37	43.53	14	100.00	207	50.74
- ต้องการให้รักษานขนบธรรมเนียมประเพณี ของท้องถิ่นดั้งเดิมไว้	113	57.65	36	31.86	16	18.82	6	42.86	171	41.91
- ต้องการให้ปรับเปลี่ยนแปลงที่มีการผสมผสานระหว่างวัฒนธรรมร่วมสมัย และวัฒนธรรมเดิม	108	55.10	28	24.78	10	11.76	8	57.14	154	37.75

ประวัติการศึกษาและการทำงาน

ชื่อ - นามสกุล

นางสาวจิรภัทร์ เป็งมา

วัน เดือน ปี เกิด

วันที่ 2 เดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ. 2525

สถานที่เกิด

จังหวัดเชียงใหม่

ประวัติการศึกษา

วิทยาศาสตร์บัณฑิต

สาขา วิทยาศาสตร์สิ่งแวดล้อม

สถาบันราชภัฏเชียงราย

